

De què vas, tiu?

**Gènere i llengua en la cultura
juvenil**

Joan Pujolar i Cos

Versió catalana adaptada de la tesi doctoral "The Identities of "La Penya". The voices and Struggles of young working-class people in Barcelona"

Universitat de Lancaster. Maig 1995

Volum 1

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ	1
1a. Part: MASCULINITATS I FEMINITATS	24
Capítol 1: ELS RAMBLEROS	47
Capítol 2: ELS TRAPAS	104
CAPÍTOL 3: SITUACIONS POLIVALENTS	143
2a. Part: COSES DEL PARLAR	159
CAPÍTOL 4: ELS PARLARS JUVENILS	164
CAPÍTOL 5: LES VEUS DEL CATALÀ I DEL CASTELLÀ ..	213
CAPÍTOL 6: TRIES DE LLENGUA	264
REFLEXIONS	325
BIBLIOGRAFIA	354
APÈNDIX 1: ANÀLISI DE NIVELLS NARRATIUS	366
APÈNDIX 2: VOCABULARI D'ARGOT	371

INTRODUCCIÓ

Aquest llibre és una mena de viatge per determinats ambients del món juvenil barceloní. S'hi descriuen els *rotllos* i les *històries* que es *montaven* dues *penyes* de *col·legues* de barris obrers que van ser prou amables com per acceptar que m'unís a ells i que observés i enregistrés els seus jocs i converses durant uns quants mesos. Els mots en cursiva són naturalment expressions molt comunes del parlar juvenil de Barcelona que d'alguna manera evocuen els personatges i les escenes que tots associem amb els joves i les seves diversions. Aquest treball és de fet un estudi sobre aquests personatges, aquestes escenes i sobre les formes de parlar dels joves.

L'existència dels parlars juvenils ens recorda el fet que totes les formes de cultura, i les identitats mateixes de les persones, van estretament lligades a les maneres de parlar que els són pròpies. El que segueix és doncs una reflexió sobre aquest lligam, aquestes relacions tan estretes entre les cultures i les identitats per una banda, i les maneres de parlar i les llengües per l'altra.

En el nostre país, i en molts d'altres, les qüestions de llengua i identitat s'han debatut moltíssim. La majoria de catalanes i catalans creiem fermament que la llengua és el fonament essencial de la nostra identitat col·lectiva, i fem molts esforços per protegir-la de qualsevol perill. Per això s'han realitzat també multitud d'estudis sociolingüístics de tota mena encaminats a comptar quanta gent parla català, en quines situacions el parla, quins factors fomenten o entrebanquen el seu ús, i quines opinions i actituds té la gent sobre la llengua.

El tema d'aquest treball per tant no és nou; però he intentat abordar-lo des d'una perspectiva nova. I dic "intentat" no perquè sigui un estudi inacabat, sinó perquè constitueix en el fons una proposta. És una proposta per regirar els esquemes i pressupòsits que hem estat utilitzant per interpretar les qüestions de llengua i identitat a casa nostra. Les qüestions d'identitat s'han tractat sovint d'una manera massa abstracta, cosa que no ha ajudat gaire a entendre quina relació tenien aquests debats amb l'experiència i la vida quotidiana de la gent. No hem aconseguit crear una visió prou dinàmica de la cultura, una perspectiva que permetés superar les visions més essencialistes i folkloristes que encara corren. Ens cal, en definitiva, una concepció de la cultura que ens ajudi a entendre com ens relacionem, com ens divertim, com treballem o com ensenyem els infants.

Normalment es diu que quan una persona parla tal llengua, o parla de tal manera, que això implica que té tal identitat o que té la voluntat d'integrar-se en tal grup social per la raó que sigui. Però per entendre les relacions entre llengua i identitat, i per entendre els processos d'identificació i de canvi lingüístic, ens cal burxar molt més endins d'aquests fenòmens. Que la llengua sigui important per la

identitat no vol pas dir que sigui el mateix que una dansa, una bandera, una enganxina o un passaport. Podem parlar de diverses maneres i en diversos idiomes, però una llengua no és un accessori que es pugui comprar, vendre, treure o posar com un vestit. Les llengües serveixen per comunicar-nos amb la gent, per relacionar-nos i per organitzar tota la nostra vida. Cada dia fem ús de la nostra facultat del llenguatge, el nostre sisè sentit, com en deia Ramon Llull. I és a través de la llengua que construïm la nostra manera d'entendre el món i ens situem en la nostra societat. En els in comptables contactes socials que tenim en la vida diària, la llengua és una part inseparable de les nostres actuacions i de la manera com projectem la nostra personalitat als altres.

És per això que he organitzat aquesta mena de viatge turístic per les nits i les festes d'uns joves barcelonins. En aquest viatge, visitarem les pràctiques més comunes dels joves i provarem d'entendre les seves múltiples significacions: els jocs d'agressió verbal o física dels nois, les xerrades de les noies, l'afecció als diversos tipus de música popular, l'alcohol, les drogues, les inquietuds polítiques, etc... A partir d'aquesta anàlisi de les activitats dels joves, faré una reflexió sobre el paper dels parlars juvenils i de les llengües catalana i castellana en la construcció d'aquesta cultura i d'aquestes identitats dels joves d'avui.

Aquí explorarem per tant el paper que té la llengua en l'organització de la vida social ordinària, en els processos en què la gent va definint el seu caràcter i la seva personalitat. És per això que vaig decidir estudiar amb tot detall les activitats, interaccions, diàlegs o jocs de dos grups de joves des de la perspectiva de la més pura quotidianitat. D'aquesta manera, vaig voler defugir també les

interpretacions polítiques sovint massa generals i a vegades francament agosarades que se solen fer del comportament lingüístic de la gent. Es tractava d'interpretar el sentit de les pràctiques quotidianes d'aquells joves des de la proximitat que permetia l'observació directa, el diàleg i l'oportunitat de gravar i transcriure converses per poder-les analitzar més tard amb temps i tranquil·litat.

Vaig voler escollir, això sí, un conjunt de persones que fossin majoritàriament castellanoparlants, fills dels immigrants que s'instal·laren arreu de Catalunya entre els anys cinquanta i setanta. Vaig pensar que seria interessant veure l'impacte del context sociolingüístic català en els processos de construcció de la pròpia identitat entre aquesta gent, i que això podria ajudar a entendre problemes i qüestions de convivència social que preocupen avui dia a tothom.

Estudiant els joves

L'empresa resultà ser molt més complexa del que inicialment estava previst. Gravar unes quantes converses i comentar-les no sembla d'entrada que hagi de ser molt complicat, però la realitat no es deixa pas domesticar tan fàcilment.

Molts companys i col·legues m'han comentat amb humor que fer una investigació visitant bars i discoteques ha de ser comparable a unes vacances pagades. Certament, tinc un bon record de l'experiència. Vaig tenir la sort de ser molt ben rebut i assistit, generosament i desinteressadament, per unes persones que no coneixia i que no em coneixien gens. El meu agraïment a ells per aquest fet és pràcticament

inexpressable. Però crec que haig de dir també que construir una relació i una amistat d'aquesta manera, amb presses i seguint la gent amb un micròfon, requereix molt d'esforç i voluntat de comprensió per totes dues bandes, i que per tant és poc recomanable per a qui no n'estigui molt convençut.

Les convencions del treball sociològic i el respecte a la intimitat i honorabilitat de les persones estudiades recomanen que no es publiquin els seus noms, i que s'evitin referències que puguin portar a identificar-les. Per tant tots els noms que dono són pseudònims que només respecten el sexe i la llengua de l'original. Els noms dels dos grups que vaig estudiar, els *Ramblers* i els *Trapas*, són totalment inventats, ja que cap dels dos grups no tenia cap nom concret.

Vaig contactar els *Ramblers* i els *Trapas* durant l'estiu de 1992, amb l'ajut de monitors de casals de joves i de persones que treballaven en entitats dels barris on residien. Buscava dues colles on hi hagués nois i noies d'entre 18 i 23 anys, que és l'edat en què la majoria abandonen els seus estudis i comencen a afrontar els problemes de l'atur, la dependència perllongada de la família, etc... Vaig evitar els grups marginals i semidelinqüents, ja que m'interessava gent que estigués integrada normalment a la societat i que visqués els problemes i preocupacions que ja són típics d'aquesta edat. Vaig pensar que això em permetria fer un retrat de les condicions de vida de molta gent jove d'avui que viu en els barris perifèrics de Barcelona i en els suburbis de l'Àrea Metropolitana. Tal i com es recomana de fer en recerques d'aquest tipus, vaig escollir dos grups lingüísticament diferents perquè això permetria fer comparacions que ajudarien a ampliar i diversificar el marc conceptual. Així, els

Ramblers era un grup que parlava només en castellà, mentre que entre els Trapas es parlaven les dues llengües.

El grup dels Ramblers era un tipus de grup molt arrelat al propi barri, en el qual vivien tots els seus membres, tots en vivendes que estaven a poques desenes de metres de distància. El barri era bastant lluny del centre i estava bastant mal comunicat, amb carrers molt estrets i plens de cotxes. Els Ramblers, onze en total, es coneixien des de petits, de l'època escolar, i molts tenien relacions de parentiu, de manera que es veien molt sovint i es tenien molta lleialtat i confiança. Formaven una colla molt unida, amb un nombre fix de membres i amb consciència de grup, ja que sovint fins l'anomenaven "el grupo". Durant el treball de camp, hi havia tres noies que feien els seus estudis secundaris, i tres noies més que treballaven en tasques administratives o de serveis, quatre nois que treballaven de dependents, cambrers o treballadors manuals, i un noi que estigué a l'atur durant ben bé dos anys. El 1993, però, 3 membres del grup perderen la feina i estigueren llargues temporades també a l'atur.

Als Trapas els vaig conèixer en una escola-taller que formava part d'uns programes d'inserció laboral per a joves, la qual cosa implica que tots estaven oficialment a l'atur. La majoria d'ells residien al barri on hi havia l'escola, un típic barri-dormitori barceloní; però també n'hi havia que vivien en d'altres punts de Barcelona. Era un grup molt menys estable que el dels Ramblers: la majoria de membres s'havien conegut a l'escola taller, on treballaven els matins. Alguns encara estudiaven a les tardes o al vespre. Eren catorze en total, dels quals la meitat eren catalanoparlants i la meitat castellanoparlants.

Els dos grups eren bastant diferents en la seva manera d'organitzar-se, preferències i idees. Els Ramblers pertanyien a famílies poc nombroses i la majoria treballaven, cosa que es notava amb el fet que tenien diversos cotxes i podien gastar més quan sortien. També vestien de manera més elegant o convencional. Entre els Trapas, en canvi, hi havia gent de famílies molt més nombroses i es notava la seva menor capacitat adquisitiva. A més, algunes de les seves famílies estaven en una situació econòmica precària, i hi havia alguns conflictes de relació significatius.

En tots dos casos, vaig entrar en contacte amb els grups a través d'una de les noies. Després d'explicar els objectius del projecte, que era l'estudi de les identitats dels joves, acceptaren que m'unís a la colla i m'invitaren a participar en les seves trobades durant els caps de setmana o en dies laborals. A les primeres sortides em sentia bastant incòmode, però afortunadament els membres dels grups varen fer tota mena d'esforços per integrar-me, amb la qual cosa em vaig convertir en un nou membre; un membre que potser no era com els altres, però que almenys participava, no feia nosa i no creava sentiments d'estranyesa. Durant els primers sis mesos, vaig anar escrivint un diari de totes les coses que passaven quan estava amb els grups. Al començament del tercer mes, vaig gosar proposar-los que em deixessin enregistrar converses amb un aparell molt petit que duia camuflat en una bossa. Després d'això, vaig organitzar un debat col·lectiu per a cada grup, on es debateren tota mena de qüestions relacionades amb la família, els amics, la música, la política, la parella, la feina, etc... I finalment vaig entrevistar un total de vint persones per tal de recollir informació biogràfica completa de

tothom i també per donar-los l'oportunitat d'explicar la seva opinió amb més tranquil·litat.

Teories invisibles

Quan totes les dades i informacions sobre els grups foren recollides i transcrites, vaig anar veient que analitzar la vida quotidiana no era pas una cosa senzilla. La situació era probablement semblant a la dels estudiants de secundària que, quan el professor els dona un poema i els diu "vinga, feu un comentari de text", es queden mirant el full en blanc o el sostre de l'aula durant llargues estones. Es poden dir moltes coses, però és difícil destriar el gra de la palla.

D'entrada, comptava que en el món de la sociologia, l'antropologia o la lingüística ja hi hauria algun mètode o alguna teoria adient per a la tasca. De fet, hi ha multitud de mètodes i teories que es van renovant contínuament. Vaig tenir la sort de treballar amb un equip de gent que, en lloc d'imposar-me un mètode o teoria concrets, em van ajudar a desenvolupar el marc de treball adequat i específic per al tipus de qüestions que volia estudiar. Però per a poder fer això, vaig haver-me d'espavilar a conèixer multitud de mètodes, teories, estils de treball, debats acadèmics i subdisciplines diverses per tal de poder-ne extreure tot allò que em pogués ésser útil.

Aquest ha estat un procés llarg i laboriós, però també molt gratificador, que m'ha permès anar descobrint les virtuts i els defectes del treball interdisciplinari. Entre les virtuts, hi ha la de poder superar l'excessiva compartimentalització entre les diverses subdisciplines de les ciències socials, que a voltes impedeix veure que molts problemes estan relacionats. Entre els defectes, hi ha que

no es pot aprofundir tant com es voldria en cada tema, en cada debat i en cada mètode per les limitacions òbvies d'espai i de temps que tenim els humans.

I és per problemes d'espai i de temps que he decidit també estalviar al lector la major part de discussions teòriques i debats conceptuals o tècnics que són obligats en un treball acadèmic però que no tenen massa sentit en un llibre d'abast general. De tota manera, en aquesta introducció explicaré quatre conceptes bàsics que són necessaris per a entendre l'argument, mentre que els interessats en conèixer més detalls poden consultar la meva tesi doctoral (Pujolar, 1995).

En el sentit comú solem distingir entre la teoria i la pràctica, però el cas és que tota pràctica es basa en una o altra teoria. Quan una teoria és acceptada en la nostra vida ordinària, aquesta esdevé pràcticament invisible perquè donem als seus elements, objectes i relacions, la consideració de certesa evident i immediata. Oblidem, per exemple, que per interpretar el món hem seguit un procés des de la infància, procés en el qual al llarg dels anys hem anat adoptant i rebutjant teories successivament. Aquest treball amaga aleshores una teoria de la pràctica humana de cada dia, i una teoria que pretén superar o perfeccionar la idea que anteriorment teníem d'algunes coses de la vida. La meva ambició és, per tant, que la teoria d'aquest llibre esdevingui un dia invisible.

El llibre consta de dues parts que separen els dos grans temes del treball: la identitat i el llenguatge. Explicaré breument què entenc per identitat i quina noció d'ús lingüístic hi ha darrera la descripció de les pràctiques dels Ramblers i dels Trapas.

Analitzant identitats

La primera part del llibre tracta sobre les diverses *identitats de gènere* que vaig detectar dins els grups estudiats. El lector es preguntarà potser què és això de les identitats de gènere, i per què són tan importants. Els estudis del *gènere* tracten sobre el funcionament de la divisió sexual en la nostra societat, és a dir, sobre els diversos papers que homes i dones tenen en el mercat laboral, en la política, en la família, etc...

Ja des de les primeres observacions, vaig adonar-me que el gènere era molt important per entendre el funcionament dels dos grups, ja que moltes de les activitats d'aquells joves afectaven i integraven de forma diferent els nois i les noies. També vaig veure clarament que hi havia diferències interessants en la manera de parlar de nois i noies, i en les seves actituds lingüístiques. A mesura que vaig anar aprofundint en l'anàlisi, vaig poder apreciar que el gènere era realment la clau de volta per lligar tot un seguit de qüestions de gran importància, per entendre en definitiva com funcionaven aquells joves en aquell context determinat.

No es tractava, però, de teoritzar sobre l'essència última del fet masculí o femení, sinó de descriure les diverses versions de masculinitat i feminitat que existien entre la gent estudiada. Aquí la noció general d'identitat que faig servir es basa sobretot en els treballs del filòsof Michel Foucault (1972, 1979, 1981). A grans trets, Foucault nega que l'experiència humana tingui un transfons essencial, comú i transcendent a totes les persones i a totes les èpoques. En cada època històrica i en cada grup social hi ha una manera diferent de viure la pròpia identitat. Per Foucault, la

subjectivitat humana és constituïda pels diferents discursos que operen en cada context històric i social.

Què vol dir això? La idea de Foucault es pot entendre si agafem com a exemple el funcionament dels jocs. Tots els jocs tenen unes regles més o menys definides que determinen els papers dels participants i la seva capacitat de moviment. Les regles de cada joc determinen l'experiència i la identitat dels participants. El futbol crea unes identitats (el porter, el defensa, l'àrbitre) que viuen el joc a partir de la seva posició i el seu paper en el camp. Ara bé, el nostre sentit comú ens diu que un joc té uns límits, i que quan s'acaba tornem a assumir la nostra identitat normal. Doncs no, la idea de Foucault és que les persones no fem sinó saltar d'un joc a l'altre, i que la vida és un conjunt relativament divers i dispers de jocs que a vegades fins s'entrecreuen i s'encavalquen els uns amb els altres. Foucault diu que "fora del discurs no hi ha res", cosa que implica que ningú no pot estar totalment fora de joc, perquè en aquest cas res no tindria cap sentit.

Els estudiosos fan servir la paraula "discurs" perquè consideren que el parlar és potser el tret més definitori de les activitats socials humanes. I aquí "discurs" no es refereix només al llenguatge, sinó a qualsevol forma de comunicació convencional: paraules, gestos, indicacions, postures, etc... Per això diu Foucault que les identitats es creen en el discurs, és a dir, dins els jocs que hi ha en cada cultura. I no només això; la nostra societat ens demana jugar diversos jocs, i per tant hem d'adoptar molts papers diferents en la nostra vida quotidiana: de mare, germà, filla, amic, amant, subordinat, president, vianant, estranger, senyor amb corbata, etc... Això crea el que s'ha anomenat la dispersió del subjecte, és a dir, el fet que la

identitat de les persones es presenti sempre com un fet divers, dispers, fragmentat i sovint contradictori, perquè, com diu la dita popular, les persones hem de fer "tots els papers de l'auca".

Els treballs de Foucault són de caràcter molt general, de manera que no es poden aplicar directament a l'estudi de pràctiques socials o converses concretes. La idea d'aplicar els seus principis a un estudi empíric em vingué del lingüista Norman Fairclough (1989, 1992), a partir de la seva proposta per a una *anàlisi crítica del discurs*. Fairclough, que està interessat en investigar les relacions de poder, ha adaptat els mètodes de l'anàlisi conversacional i de l'anàlisi del discurs a l'estudi de la construcció de la identitat. Aquest és un mètode on s'agafen converses o textos escrits i es van interpretant les relacions i identitats dels participants. Una de les virtuts dels treballs de Fairclough és que evita caure en alguns dels paranys i contradiccions en què havia caigut Foucault. Resumint-ho molt, Fairclough ens recorda que els jocs de la vida diària no estan pas predeterminats, sinó que les regles estan en contínua negociació. Per tant, el sociòleg no troba regles i jocs en estat pur sinó també els processos de definició i negociació d'aquestes regles. És a dir, que la metàfora del joc s'acaba aquí, perquè els jugadors de futbol no poden ordinàriament discutir ni canviar el reglament, però les persones ho estan fent diàriament.

Aquesta idea és fonamental, ja que transforma del tot la tasca del sociòleg. La qüestió ja no és analitzar una determinada activitat social i explicar de què es tracta o de què va, sinó de descriure els processos mitjançant els quals els actors socials arriben a determinar de què es tracta. Així, la identitat d'una persona apareix no només com una cosa dispersa i diversa, sinó també inacabada i precària, ja

que les identitats s'han d'anar treballant, negociant o defensant al llarg de la vida. El sociòleg, per tant, no pot definir la identitat ni tan sols per a un moment concret, sinó que només la pot veure com un procés en el temps, la trajectòria d'una persona. La identitat no és doncs allò que som, sinó allò que busquem a mesura que establím, trenquem o reconduím la nostra manera de fer i de relacionar-nos amb les altres persones.

En el mètode de Fairclough, però, s'hi troben a faltar uns quants conceptes i idees que ajudin a descriure què passa en les converses ordinàries entre les persones, i això ho vaig trobar en els treballs realment inspiradors del sociòleg Erving Goffman (1959, 1967, 1974). Resumidament, Goffman ens recorda que la interacció cara-a-cara és com un escenari on els actors quotidians desenvolupen els seus papers i projecten la seva personalitat. En cada situació social, les persones fan un paper determinat, que pot ésser diferent en diferents situacions (això lliga amb el que hem anat dient); però també cal tenir en compte que en la vida ordinària sabem que la gent no ens pot sortir amb qualsevol cosa, per més dispersa i diversa que sigui la seva identitat.

En les nostres interaccions habituals, som sempre conscients que els altres interpreten i jutgen el nostre comportament encara que sigui només per saber què poden esperar i entendre de la nostra actuació. Per això, normalment ens esforcem per presentar-nos d'una manera més o menys coherent a les nostres audiències, i anem projectant una determinada imatge (*face*) que ens hem de preocupar per mantenir i defensar. En circumstàncies normals, els participants d'una interacció solen col·laborar per mantenir i respectar la pròpia imatge i la dels altres. Així s'eviten malentesos i ofenses, i tothom pot mostrar-se

oficialment satisfet de la marxa i el resultat de l'activitat realitzada. Com que cada contacte social comporta un risc, per mínim que sigui, a la pròpia imatge, d'aquí que existeixin nombroses convencions de conducta educada i circumspecta, i d'aquí la tendència que té la gent de procurar fer-se amb qui comparteix les seves preferències i interessos.

Els processos de construcció de la identitat, per tant, s'han d'extreure de l'anàlisi de les actuacions diàries de les persones. Goffman considera que les converses quotidianes són com petits teatres on els papers d'actor i d'audiència es van intercanviant en funció de la marxa de la conversa, ja que tots som alhora una cosa i l'altra. A més de la utilitat material que pugui tenir qualsevol esdeveniment social, tota interacció té també aquest aspecte ritual en què els participants rendeixen tribut de respecte a les imatges mútuament projectades en el curs de l'acció.

En conseqüència, la meua anàlisi de les pràctiques dels joves no buscà solament entendre el que la gent deia en un determinat moment, sinó també veure les imatges d'ells mateixos que cercaven de projectar i de reconèixer, a més de totes les estratègies encaminades a preservar-les i defensar-les. La idea d'"imatge" és particularment útil per entendre les coses que fan els joves en les seves activitats de lleure. En aquestes situacions, els aspectes rituals són els més importants. Perquè si observem superficialment com parlen un grup de *punks* i un grup de *pijos*, ens podem pensar que actuen de forma molt semblant. Però la diferència radica sobretot en les imatges que uns i altres projecten i evoquen, cosa que per a ells té tota la importància del món.

Goffman ens recorda també que no totes les accions humanes s'interpreten de la mateixa manera, ja que ordinàriament fem funcionar diversos nivells o plans d'interpretació. Hi ha els plans interpretatius *base*, allò que acceptem com a real i que és el que sembla, i els plans interpretatius *suspesos*, que es recolzen i s'interpreten en base als primers però que en són una derivació: les bromes, els jocs, les escenificacions, les burles, els enganys, etc... Aquest és un concepte d'una importància cabdal a l'hora d'analitzar el comportament de les persones, sobretot en la conversa informal, ja que en aquestes situacions rarament es pot interpretar al peu de la lletra el que la gent diu o fa. Això ens ajudarà a entendre, per exemple, perquè entre catalanoparlants és normal explicar acudits en castellà sense que això s'interpreti com un canvi d'identitat.

Analitzant el llenguatge

Les teories invisibles que habitualment fem servir per parlar del llenguatge en general no serveixen per a entendre el paper que juguen les diverses formes de parlar en aquests processos de construcció de la identitat. Aquestes teories solen provenir de la lingüística tradicional, que bàsicament s'ha dedicat a estudiar la llengua com si fos un sistema independent de l'ús social. Així, l'estructuralisme pressuposa que la llengua és una mena de codi, i que per interpretar una frase només ens cal saber el significat de cada paraula -que en cas de dubte trobarem al diccionari- i les relacions morfosintàctiques entre les diferents paraules, que els parlants ja coneixem intuïtivament. D'aquí aquella insistència a l'escola amb els pronoms, els complements directes, els relatius, etc...

En els darrers anys la lingüística s'ha anat diversificant, i ha pres importància la pragmàtica, que estudia el significat en funció del context, o la sociolingüística, que estudia els fenòmens relacionats amb la variació i diversitat lingüístiques. Però aquestes subdisciplines, al meu entendre, arrossegueu encara bona part del seu llast formalista i estructuralista (vegeu Pujolar, 1995), de manera que vaig decidir adoptar el model dialògic, proposat pel crític literari Mikhail Bakhtín (1981, 1986).

El model dialògic es basa en el principi que els enunciats lingüístics -les coses que es diuen- no tenen mai sentit per si sols. Cada enunciat és com una anella de la llarga cadena del diàleg. I per entendre el significat d'una anella concreta, hem de tenir en compte la seva posició entre les altres anelles que la precedeixen o que la segueixen. Perquè tot enunciat és essencialment una resposta, una resposta a enunciats anteriors, i que també aspira a provocar respostes posteriors i així donar continuïtat a la cadena de la comunicació de la parla.

Igual com les identitats de què parlàvem, la significació del que diem en un moment determinat no és mai completa. L'enunciat no té un significat acabat ni exacte, perquè ens cal conèixer les respostes que genera. D'aquesta manera, quan analitzem un enunciat isolat, només podem parlar d'una diversitat de "significats potencials" que es podran concretar un cop coneguem el procés social on està inserida aquella intervenció lingüística.

Els enunciats estan sempre situats en un temps i espai concrets: sempre són dins un context social determinat. Per això, allà on la lingüística considera que acaba el procés d'interpretació, en la vida

social és precisament allà on comença. Rarament una frase manté el seu significat un cop treta del context social que li dóna vida i sentit, perquè les persones interpreten allò que es diu en funció de l'aportació que fa dins l'activitat concreta que es duu a terme en aquell moment.

Com que per força s'ha de referir a enunciats anteriors, el nostre enunciat esdevé doncs un element compost on s'hi barregen la veu del que parla i les veus a les quals respon. En les paraules del mateix Bakhtín:

"Cada enunciat és ple d'ecos i de reverberacions d'altres enunciats amb els quals hi està en relació dins l'esfera comuna de comunicació de la parla... Cada enunciat refuta, afirma, suplementa i es recolza en els altres, els dóna per coneguts..." (Bakhtin, 1986: 91)

Això vol dir que, quan parlem, manllevem elements d'altres enunciats anteriors, siguin propers o llunyans en el temps. Aquestes "veus" que poblen el nostre discurs apareixen en forma de cites, dites, accents, frases o paraules que nosaltres adoptem i transformem per construir el sentit desitjat en la nostra intervenció. No sempre es fàcil detectar d'on venen les veus que formen els nostres enunciats, però el cas és que la nostra veu sempre es combina amb les veus d'altres, i per això es diu que el llenguatge sempre és "polifònic".

Fins aquí tot pot semblar molt abstracte; i ho és. L'avantatge d'aquest model, però, és que permet desenvolupar un seguit de conceptes molt més útils i interessants que els de la gramàtica i la lingüística tradicional. Així, al capítol quart es veurà com les veus

que apareixen en un determinat discurs donen moltes pistes sobre la identitat del que parla. També veurem que a vegades els parlants juguem amb els diversos significats potencials d'un enunciat i utilitzen estratègicament les seves ambigüitats o ambivalències, com ho fan sovint els polítics.

Un altre concepte clau de l'anàlisi dialògica són els formats verbals (angl. *speech genre*¹). Bakhtín nega la separació entre forma i significat, que és fonamental en la lingüística estructuralista, i defensa que el llenguatge tendeix a formar unes unitats que conjuminen forma i significat de forma inseparable. Són els formats verbals, que són com fórmules lingüístiques adaptades als usos concrets de cada grup i activitat social. Hi ha els formats més primaris: salutacions, exclamacions, afalacs, refranys, eslògans, insults, grolleries, frases fetes, etc... I els formats secundaris, que estan compostos de formats primaris, i per tant són molt més complexos: una classe, un parlament, un debat, un poema, un tractat científic.

Els formats verbals es van creant en base a la parla diària, perquè tots anem adaptant el llenguatge a les nostres necessitats expressives i a la nostra manera de pensar i de relacionar-nos. Són el producte d'unes situacions, d'una gent determinada i de la seva manera de veure

---

¹ Sense voler que això serveixi de precedent ni molt menys, en aquest llibre he evitat utilitzar el terme usual "gèneres verbals" perquè podrien confondre's amb els "gèneres sexuals" esmentats abans. Els dos mots són etimològicament el mateix, però els dos conceptes no tenen res a veure. Així, aquest treball és fonamentalment un estudi dels gèneres dels gèneres, i per això és millor dir-ne "formats verbals" per assegurar-se que no es creen malentesos innecessaris.

el món. Per això, els formats verbals no són solament combinacions de paraules, sinó que també solen anar acompanyats d'un determinat to de veu, accent, gest, entonació, ritme, d'un estil de construcció de frase, de tria de vocabulari, etc...

Els formats verbals ens ajuden a entendre d'on surt la gran diversificació lingüística que es produeix a la societat: els dialectes, els estils periodístics i llenguatges professionals, expressions pròpies de famílies, colles d'amics, partits polítics o fins d'individus concrets. Aquesta estratificació social de la llengua prové del fet que cada grup social va adaptant els recursos lingüístics en funció de les pròpies necessitats expressives.

Així quan un noi li diu a un company "què passa, col·lega?", aquesta frase s'entén primer de tot perquè no és la primera vegada que es diu, i perquè prové del món de les relacions i les identitats que s'articulen en les activitats de lleure juvenil. Pot ser un equivalent del "hola, com anem?", però aquest format no evoca ni el mateix tipus de persona ni el mateix tipus de situació i de relació.

La idea de format verbal serà clau per entendre el paper dels parlars i de l'argot juvenil en la construcció de les identitats dels joves i de la seva ideologia. "Ideologia" aquí no es refereix a un determinat ideari o dogma polític, sinó al significat sociològic del terme: la visió del món, el pensament o les idees d'una persona o grup de persones, segons es desprèn del que diuen o donen per sobreentès amb el seu comportament. La relació estreta entre llengua i ideologia la trobem sovint en la nostra vida quotidiana, quan a vegades podem anticipar com pensa una persona només de sentir com parla.

A partir de tots aquests conceptes, a la segona part del llibre procediré a explicar quines identitats i ideologies anaven associades a les diverses formes de parlar (argot juvenil, accent andalús) i a l'ús de les llengües catalana i castellana. I aquí es veurà també perquè és important estudiar les diverses veus que apareixen en la nostra parla.

Captatio benevolentia

La retòrica antiga, la primera ciència del discurs de la nostra civilització, ensenyava que la interpretació d'un text no provenia només de la relació entre les diverses parts d'aquest text, sinó també de la relació que s'establia entre l'orador i la seva audiència. Malauradament, aquesta visió de la llengua com a procés social es va anar perdent fins que la retòrica es convertí en una mena de disciplina purament tècnica i formal, on adquiriren protagonisme les famoses figures d'estil que tots hem estudiat en alguna època: la metàfora, la hipèrbole, l'hipèrbaton, etc...

Una de les recomanacions dels retòrics era que les introduccions havien d'incloure una apel·lació a la benevolència i a la simpatia de les audiències. Era el que s'anomenava *captatio benevolentia*, i que havia de contribuir a fer el discurs més passador i convincent.

Si tots els discursos estan necessitats de la benevolència de l'auditori, aquest llibre la necessita encara molt més. Els primers a qui cal demanar comprensió són els joves que serviren de base a aquest estudi, i que han esperat llargament per veure els resultats de tota aquella *moguda*. A més de veure els seus noms canviats, aquests joves es trobaran que les seves converses i activitats privades són

esbombades en públic, i a sobre transcrites i analitzades amb detall com si es tractessin de curiositats museístiques o antropològiques. En aquest treball he intentat tractar-los amb respecte, naturalment. Però tot i això, és inevitable que un estudi d'aquestes característiques doni una visió una mica estranya i distorsionada de les situacions i de les persones. Aquest és un efecte comparable a si observem la nostra pell pel microscopi, on podem trobar-hi objectes i microbis normalment imperceptibles a simple vista i que de sobte se'ns apareixen com enormes i repulsius.

La realitat és que tots som així, i vull deixar clar que els Ramblers i els Trapas no eren particularment diferents de la resta de nosaltres, i encara menys de la resta de joves del país. Precisament, crec que aquest treball només tindrà sentit si tots ens hi podem veure reflectits d'alguna manera, i veiem que l'experiència d'aquells nois i noies té moltes coses en comú amb la nostra. Només en funció d'això es podrà afirmar realment que aquest estudi té un valor científic i no purament anecdòtic.

El lector convencional també pot trobar en el text alguna característica inusual per un treball d'aquest tipus. En primer lloc, està redactat en un estil narratiu més o menys autobiogràfic, que no és el que s'acostuma a usar en el discurs científic. Tradicionalment, s'ha defensat que el discurs científic ha de ser impersonal perquè hom cerca de descriure una realitat externa a l'observador i independent dels seus interessos particulars. Aquest tema ha estat en alguns casos motiu de polèmiques abrandades dins la comunitat científica.

També és tradició en el món de les lletres tractar el lector amb una certa distància, com és costum establerta en d'altres esdeveniments

públics, on s'imposa un estricta respecte formal a la imatge dels qui escolten. En el nostre país, per exemple, els locutors de ràdio i televisió encara tracten generalment de vostè a entrevistats, visitants i espectadors.

En aquest llibre, però, m'he permès l'atreviment de tractar al lector amb una certa confiança. Hi ha moltes apel·lacions, preguntes i comentaris directes. Aquí la meva intenció no és pas la de trencar perquè sí amb les convencions establertes, moltes de les quals són prou raonables. El motiu és que l'argument d'aquest llibre és una mica complex, i en molts punts caldrà assegurar-se que el lector està correctament situat per així poder anar fent camí plegats sense marrades imprevistes. Pel que fa a l'ús del "jo" narratiu, m'he deixat convèncer pels que argumenten que aquesta manera d'escriure facilita la comprensió i fa més transparents els arguments. En principi, fa que sigui més fàcil veure on acaba l'observació i on comença la interpretació, i també si l'autor manifesta una opinió pròpia o si és extreta d'algun altre estudi.

Això permet en teoria que els treballs científics siguin més criticables i contrastables, perquè es noten amb més claredat les seves virtuts i els seus defectes. Una altra raó doncs per sol·licitar la magnanimitat de l'audiència, una magnanimitat crítica, això sí, sobretot per part dels col·legues i acadèmics més propers a la temàtica tractada. Aquests darrers hauran de sofrir no només que es ventili l'obra de Foucault o de Goffman en quatre paràgrafs, sinó també que es comentin o fins i tot es critiquin els seus treballs d'una forma molt simple i poc convencional.

A tota aquesta gent que ja han mostrat prou voluntat com per arribar fins aquest punt, i que es poden sentir agredits en la seva imatge per les opcions estilístiques molt discutibles d'aquest treball, només puc dir amb tota sinceritat que tot ha estat fet amb la millor de les intencions, malgrat que sóc conscient de la dita popular que diu que les bones intencions no garanteixen el paradís.

Quan parlem de la manera de ser i de fer de la gent des del punt de vista de la seva identitat sexual, estem parlant del que els sociòlegs anomenen "gènere". Els estudis sobre el gènere analitzen aspectes del comportament de les persones que tenen a veure amb el fet que són homes o dones. Algú pot pensar que anomenar això "gènere" són ganes de complicar les coses, ja que podríem dir-ne "comportament segons el sexe", o "identitat sexual", i tothom s'entendria. Efectivament, en la nostra vida quotidiana hi ha nens i nenes, nois i noies, homes i dones, i sabem que el tret bàsic que els distingeix són els òrgans sexuals i un seguit de característiques fisiològiques (en general, i segons l'edat: la veu, els pits, els malucs, el pèl, l'alçada, etc.).

Doncs és precisament per no confondre els aspectes fisiològics o biològics dels aspectes socials del sexe que preferim parlar de gènere. I és que el sexe de les persones és, en el 99'9 % dels casos, una cosa clara i fàcil de determinar a partir d'una inspecció ocular

superficial que se sol fer en el moment mateix de la naixença. El gènere és, en canvi, un conjunt de fenòmens molt més complicats i que s'iniciem precisament a partir d'aquest moment en què el nou-nat, o la nou-nada, resten classificats, fitxats per sempre més com a mascle o femella, i entren a formar part d'una organització social on això és important.

Fixeu-vos que en el nostre racó de món solem tenir cura que els òrgans sexuals de la gent no estiguin a la vista, almenys en els llocs públics més habituals. Malgrat això, la pràctica totalitat dels nostres conciutadans poden determinar amb un marge d'error molt petit la identitat sexual de les persones amb qui tracten sense necessitat d'inspeccions detallades o preguntes embarassoses. I és que tots sabem que les persones de sexe diferent solen adoptar maneres diferents d'arranjar el seu aspecte físic (vestit, pentinat, gestualitat) i formes diverses de parlar i comunicar-se: d'això tracten els estudis sobre el gènere.

El gènere és per tant l'expressió cultural del sexe. Que sigui un fet cultural implica que diferents grups socials i pobles poden tractar els gèneres de maneres molt diversa. El fet de ser home o dona es pot manifestar de formes diferents. El paper dels homes i les dones són diferents dins la societat Catalana o la societat kikuiu (Kenya), i són diferents ara de cinquanta anys enrera, i dins cada societat i cada moment històric també hi ha diferències. Aleshores, quan estudiem el gènere, no parlem de mascles o femelles, sinó de formes de masculinitat i de feminitat.

Perquè el fet de ser mascle o ser femella és una cosa poc discutible. En canvi, sobre masculinitat i feminitat estem discutint contínuament.

És molt possible que tots tinguem les nostres idees sobre què constitueix la masculinitat o la feminitat. Alguns potser creuen que la corpulència i l'agressivitat que mostren els personatges animats per Silvester Stallone o Arnold Schwarzenegger representen l'ideal de la masculinitat, i poden veure en Marilyn Monroe el paradigma de la feminitat. Però d'altres no hi estaran d'acord, i preferiran altres formes d'actuar i de presentar-se. En tot cas, per al sociòleg, els exemples donats correspondrien a uns determinats models d'identitat entre els molts que hi ha, o hi pot haver, a la societat.

Si partim de la base que hi ha formes diverses de masculinitat i de feminitat, la tasca del sociòleg o de l'antropòleg hauria de ser trobar-les i descriure-les. Ara bé, com he dit abans, la identitat és una cosa que es va fent cada dia. És un procés, no una qualitat estàtica permanent. Les identitats es fan bàsicament en les activitats socials o en els jocs que organitzem conjuntament amb d'altres persones, tant si són converses espontànies com els complexos entramats de relacions d'una institució o una empresa. En aquestes activitats projectem el nostre caràcter i tenim tota mena de lluites i aliances per arribar a ser el que volem ser.

Si són les persones les que van definint diàriament les seves identitats, la tasca del sociòleg va més enllà de la mera descripció d'uns models de gènere establerts. El que cal descriure són els processos de construcció de les identitats. El gènere es presentarà sempre d'una forma diversa i dispersa, pràcticament un gènere per a cada persona, fins i tot per a cada moment. El que sí que es pot fer és presentar propostes de classificació que siguin útils per entendre determinats problemes i qüestions socials. En aquest estudi, presentaré una classificació dels processos de construcció de gènere

entre els Trapas i els Ramblers. Estrictament parlant, aquesta classificació només val per les persones concretes i el moment històric en què foren estudiades. Ara bé, tinc l'esperança que aquestes categories ens ajudin a entendre qüestions que van més enllà d'aquells grups de joves en particular.

Totes les persones tenim doncs alguna cosa a dir-hi sobre el gènere, ja que la nostra manera de ser és en part responsabilitat nostra. Ara bé, les nostres possibilitats de construir el nostre gènere també ens venen determinades en bona mesura per les condicions de participació en els esdeveniments concrets de cada cultura. Cada societat té una mena de règim sexual que imposa als seus membres des de petits. I si als individus d'un sexe concret se'ls impedeix participar en determinats àmbits socials, aleshores també se'ls impedeix de construir i projectar la seva imatge i el seu caràcter en aquests àmbits. Fins fa poc, en la nostra societat hi havia una divisió sexual molt estricta, amb els individus de sexe diferent distribuïts en tasques i espais diferents on les persones assumien papers diferents.

No és cap secret que la recerca sobre el gènere ha estat protagonitzada tradicionalment per gent feminista que intentava entendre com i per què la societat està dominada pels homes almenys en els àmbits del poder polític i econòmic. Tot i que el règim sexual tradicional ha canviat significativament, les dones no han arribat ni molt menys a una situació d'igualtat. Encara que tots els codis legals democràtics reconeixin la igualtat entre els sexes, tots sabem, i les dones més que ningú, que persisteixen moltes desigualtats de fet. Aquestes desigualtats es noten sobretot en el predomini d'homes als llocs de poder (direcció d'empreses, càrrecs públics), la mitjana de sous, que encara està descompensada en detriment de les dones, i els

nivells d'ocupació que són més elevats entre els homes. Sembla que hi ha una inèrcia, o uns "mecanismes socials" molt subtils que ajuden a perpetuar la desigualtat entre els sexes encara que aquesta ja no s'imposi a partir de prohibicions i exclusions forçades.

Els estudis sobre el gènere s'han encaminat sobretot a debatre aquestes qüestions. Abans d'entrar en l'anàlisi de les interaccions i els jocs dels Ramblers i dels Trapas, resumiré una mica els resultats i els debats que hi ha hagut a l'entorn d'estudis sobre el gènere fets amb metodologies semblants a la d'aquest treball. Això ens permetrà establir unes quantes idees bàsiques que serviran de punts de referència per entendre l'argumentació més endavant. Veurem sobretot els problemes que hi sol haver quan s'intenta descriure la masculinitat i la feminitat d'una manera massa general, ja que sovint porta a reproduir vells tòpics i estereotips que no ajuden a entendre els processos de construcció de les identitats i el funcionament del règim sexual existent.

Jocs de nens i nenes

Ja fa uns quants anys que aparegueren les primeres escoles progressistes que cercaven d'educar nenes i nens de forma igualitària per així garantir que de grans no reproduirien els tics sexistes de la societat tradicional. Però moltes famílies, mestres i estudioses constataren que eren els nens i nenes mateixos qui, ja de molt petits, creaven una separació entre els sexes a partir dels seus jocs i de les colles d'amics que formaven. Un cop les separacions i prohibicions havien desaparegut de la pràctica educativa, era precisament al pati on la pròpia canalla reproduïa de forma espontània la separació

sexual. És per això que alguns investigadors i investigadores han concentrat la seva atenció en el que passa al pati, sobretot a partir de l'estudi dels jocs infantils.

Les recerques més conegudes sobre aquest tema són les de Daniel Maltz i Ruth Borker (1982), Marjorie Goodwin (1990) i Barrie Thorne (1993), que han intentat de definir les característiques més generals de les activitats masculines i femenines. Com he dit, els nens i les nenes ja formen grups separats des de molt petits, s'apunten a activitats de tipus diferent, i aquestes activitats presenten característiques marcadament diferents. També hi ha activitats comunes o conjuntes, però aquestes sembla que tenen característiques pròpies diferents de les altres. Segons Goodwin, podem definir aquestes diferències de la forma següent:

"Els nens s'apunten a jocs i a situacions que generen criteris objectius perquè els membres del grup s'avaluin entre ells; tot comparant les seves habilitats en un conjunt de projectes competitius, els nens poden crear uns rangs, encara que aquests rangs vagin canviant a mesura que canvien d'activitat." (1990: 135-6)

"Per altra banda, les nenes que s'apunten a qualsevol tasca amb d'altres nenes organitzen les seves accions per tal de mostrar igualtat més que no diferència, i per tal de posar èmfasi en la cooperació dins aquella tasca concreta."
(1990: 64)

Aquí Goodwin assenyala un contrast, una oposició entre nens jeràrquics i nenes igualitàries i entre nens competitius i nenes cooperatives.

Aquesta és una idea molt generalitzada entre els estudiosos del gènere. Les diferències entre els jocs dels nens i de les nenes ja havien estat estudiades als anys trenta pel famós pedagog Jean Piaget (1932). Piaget havia comprovat que els jocs dels nens solien tenir unes regles més complicades que els de les nenes. Els nenes organitzaven jocs competitius que normalment requerien un nombre més elevat de participants. És significatiu que les recerques donen resultats molt semblants en països diferents, com són els Estats Units, França o Noruega. Igualment, a Catalunya, les meves observacions més superficials en algunes escoles han confirmat aquests resultats. Les meves memòries d'infància també són de nens jugant a jocs competitius, com els esports (futbol, bàsquet), botxes o curses. Altres tipus de jocs com pedralta (un joc d'habilitat amb pedretes), cuit-amagar o col·leccionar cromos també eren transformats en jocs competitius. Els jocs de les nenes, com saltar a corda o nonet semblava que consistien més en rutines d'habilitat que no solien donar guanyadores clares. En el meu estudi, els nois del grup dels Ramblers encara organitzaven partits de futbolet amb nois d'altres grups, ocasions que creaven una visible separació entre els sexes, amb les noies fent de públic, i aportant els típics rituals d'animació i comèdies que evocaven el futbol de masses.

Masculinitat

Si examinem què diuen els estudis sobre la masculinitat entre els adolescents, cal fer esment del treball de Paul Willis (1977) sobre la cultura anti-escolar dels nois de classe treballadora. Willis argumenta que "la dimensió més bàsica, òbvia i explícita de la cultura anti-escolar és l'oposició aferrissada i personalitzada a l'autoritat"

(1977: 11-12). Així, la colla de nois que Willis investigà demostraven contínuament la seva oposició als valors usuals de l'autoritat, com són la diligència, la deferència, el respecte. Aquesta oposició es traduia en un seguit de manifestacions culturals comunes: mostres d'agressivitat entre els membres del grup, sobretot agressivitat envers els alumnes conformistes, insistència en l'ús de formes dialectals, argot o llenguatge groller, consum de drogues, incompliment de les regulacions de l'escola, etc. Un objectiu important d'aquests nois era demostrar que eren superiors als alumnes conformistes, de manera que la competitivitat també apareixia com un element important.

El rebuig als comportaments socialment "correctes" també es donava entre les colles d'adolescents que observà Roger Hewitt (1986). Hewitt estudiava les amistats interracials que hi havia entre adolescents londinencs. Aquests consideraven que sortir amb una noia seriosament era com una amenaça per a la colla, ja que podia posar en entredit la participació en la beguda, la diversió i les baralles:

"Per aquests nois, la idea de posar seny està en forta contradicció amb les formes de masculinitat elaborades dins la colla." (1986: 24)

Hewitt també analitza les qüestions de territorialitat que feien que, per exemple, el fet de *lligar* es convertís en una mena de competició en termes racials. Quan un noi jamaicà o pakistaní sortia amb una noia "blanca", la cosa podia acabar en atacs contra el noi i/o en l'ostracisme o marginació de la noia.

Un altre tema que ve sovint lligat a la masculinitat és l'agressivitat o la violència. John Remy (1990) parla de les "organitzacions patriarcals" que existeixen en algunes cultures, que són formes d'associació masculina, normalment bandes o germandats d'homes joves solters, que són molt agressives i que actuen fora de la llei i de l'estructura patriarcal de la família, com les *Männerbunde* alemanyes o els "homes llop" (*werewolves*) del bàltic. Paul Willis observa que en la cultura anti-escolar la violència té un valor pel fet de ser una pràctica antisocial, i que és la manera com els nois disruptius s'imposen sobre els alumnes més conformistes (com a compensació per la pròpia inferioritat dins la classe). Igualment, la violència és utilitzada com a una forma d'establir l'estatus d'un individu dins la colla. Altres recercadors corroboren aquest punt de vista, com David Jackson (1990), que fa un estudi de la masculinitat a partir de la seva autobiografia. Angela Phillips (1993) també explica el paper molt important que tenen les pràctiques intimidatòries en les relacions entre nens dins el context anglo-americanà. Algunes de les dades de Phillips evidencien que hi ha un cert ressentiment per part d'alguns nens contra els *nens trempats* de la classe, que són víctimes potencials d'agressions. El tema de l'agressivitat també ha estat molt investigat amb mètodes experimentals per psicòlegs, que han volgut trobar-hi explicacions de tipus biològic. Aquestes explicacions sovint serveixen per refermar les creences del sentit comú que diuen que l'agressivitat és natural en l'home, però no ajuden gaire a entendre el funcionament social i les conseqüències de la violència sobre el règim sexual establert.

Els estudis sobre el comportament de nens i joves fan pensar que les divisions que crea l'escola entre els intel·ligents i els curtets tenen un impacte molt seriós en la identitat dels estudiants, un fet

que segurament molts mestres no sospiten. Les reaccions agressives són congruents amb l'esperit competitiu general de les relacions masculines, perquè els nois senten la necessitat de defensar-se de la manera que sigui. La violència, a més, també es pot interpretar com una transgressió, com una manera de desafiar les normes socials establertes. Aquesta agressivitat pot prendre diverses formes i diferents significats en funció del context, i així apareix també en moltes manifestacions predominantment masculines, com per exemple els esports espectacle.

Feminitat

Investigadores feministes porten dient d'un cert temps ençà que les activitats femenines, les activitats organitzades per nenes o dones, s'orienten sobretot a mostrar igualtat i cooperació, més que no jerarquia i competició, que són propietats de les activitats masculines. Goodwin també afirma que, quan parlen, "les nenes es comparen entre elles en funció de l'aparença física i de les amigues que tenen" (1990: 46). També, en la seva anàlisi dels jocs infantils, Thorne diu que generalment "les nenes posen èmfasi en la construcció de la intimitat i la connexió" (1993: 95).

Igualment, les nenes solen formar grups reduïts ja de molt petites. La seva organització social se centra típicament en les parelles (a vegades dites "díades"), que és on cultiven les seves relacions d'amistat amb d'altres nenes. Aquestes relacions solen exigir un alt grau d'exclusivitat pel fet que cada nena vol estar amb la seva "amiga íntima". És per això que les relacions entre nenes a vegades s'anomenen també "aliances".

Aquestes aliances se suposa que es fan per demostrar intimitat, és a dir, per compartir secrets i debilitats, per fer un seguiment de les emocions i estats d'ànim de cadascuna, animar-se i ajudar-se mútuament en relació a problemes de tot tipus. És per això que sovint podem observar que les nenes inverteixen gran part del seu lleure parlant amb les seves amigues, i això pot explicar perquè se les veu jugar menys i amb menys varietat de jocs que no els nens. Això també lliga amb l'estudi de Goodwin, que diu que les nenes practiquen un format verbal típic que s'anomena "Ell-diu-ella-diu" (*He-said-she-said*). Aquest apareix quan hi ha confrontacions entre nenes, pel fet que les ofenses que es cometen són típicament verbals: les nenes s'ofenen diem coses (xerrant secrets a d'altres, criticant) més que no font coses. Els processos de formació d'aliances sembla que juguen un paper central en les relacions de les nenes. Per exemple, en analitzar els joc de *papes i mames* i altres jocs de teatre que fan les nenes, Goodwin notà que "demostran les seves aliances" incloent i excloent altres nenes dels papers més desitjats (papa, mama o germana gran).

En la seva anàlisi sobre les concepcions de la moralitat i la visió de la pròpia identitat de les dones, la psicòloga Carol Gilligan (1982) conclou el següent:

"...en aquesta veu diferent de les dones hi viu la veritat d'una ètica de l'afecte, el lligam entre relació i responsabilitat, i els orígens de l'agressió en la manca de connexió. La incapacitat de veure la realitat diferent de les vides de les dones i d'escoltar les diferències de les seves veus té el seu origen, en part, en la creença que

només existeix una sola forma d'interpretació i d'experiència social." (1982: 173)

Gilligan suggereix que les dones construeixen i mantenen una manera de pensar marcadament diferent de la dels homes, on les dilemes morals es conceben en termes de comunicació i relació en contrast amb la lògica impersonal i les lleis, més típiques dels homes. També diu que això té una influència significativa en les decisions concretes que les dones prenen, i en la seva orientació general envers la vida. L'èmfasi que posen les dones en crear relacions també sembla congruent amb les típiques descripcions de nenes adolescents que s'agafen les relacions heterosexuales pel cantó romàntic, tal i com ho explica Willis. També es diu que això de cultivar relacions o parlar de relacions és un dels elements essencials dels formats verbals associats amb les dones, com el famós "safareig" (Jones, 1980; Coates, 1988).

Diferència o dominació? Problemes d'interpretació de la recerca

A partir de les conclusions de Piaget sobre les diferències entre els jocs dels nens i de les nenes, alguns han intentat justificar l'anomenada "divisió sexual del treball" de la nostra societat. En el cas dels homes, la participació en organitzacions complexes i jerarquitzaes, amb una estructura de relacions i de regulacions també molt complexa. En el cas de les dones, la gestió de les relacions al nivell privat i familiar, oferir i rebre afecte, i en tot cas, participar en feines de suport o on calgui mostrar sensibilitat. El raonament és que els jocs infantils ja preparen els nens i nenes mentalment (i a vegades físicament) per les tasques que hauran de dur a terme de més grans.

No és difícil entendre que aquestes interpretacions han causat polèmica, ja que sembla que justifiquin la divisió sexual del treball com un fet "natural". Òbviament, és molt discutible això d'assumir que el comportament dels nens és "natural", ja que sabem que aprenen en gran mesura imitant els adults. Però el problema aquí és molt més profund; és un problema de mètode i de concepció del treball sociològic. Aquest és un debat molt complex, i oferiré només un resum d'alguns punts de vista.

Arthur Brittan (1989) critica els mètodes de recerca sòcio-biològics, que busquen demostrar que l'agressivitat masculina és un tret natural de la nostra espècie. Brittan argumenta que aquestes perspectives no aporten gaire res als nostres esforços per entendre la complexitat del gènere com a fet social, les diferències entre pobles, classes i individus, i les diferents maneres com s'organitza la masculinitat en diferents contextos.

R. W. Connell (1987) critica també alguns estudis antropològics. Diu que hi ha una certa tendència a veure la masculinitat i la feminitat com si fossin coses uniformes, i argumenta que s'haurien d'estudiar les diferents maneres d'entendre la masculinitat i la feminitat que hi ha, i la manera com aquestes diferències conviuen o s'enfronten en la societat. D'aquesta manera entendríem com s'imposa el règim sexual actual.

Phillips diu que possiblement l'actuació dels mestres ajuda a reforçar els estereotips masculins a l'escola, perquè molt

freqüentment es generalitza sobre el caràcter dels nens en base als són més trapelles o bestioles:

"...Els mestres que donen per suposat que els nens són agressius de natural i que les nenes són passives de natural estan donant als nens agressius l'etiqueta de normalitat i estan marginant els nens que no quadren amb aquest esquema." (1993: 219).

Thorne fa una crítica similar d'algunes disciplines acadèmiques que adopten categories populars d'una manera molt simplista per estudiar les anomenades "desviacions". Així, alguns psicòlegs parlen del *sissy-boy syndrome* (la síndrome del "marieta") o del *tomboyism* (el "marimatxisme"). Thorne diu que aquestes categories reflecteixen els prejudicis ideològics dels estudiosos, que els porten a tractar determinades formes de gènere com a anormals. Segons Thorne, això fa que alguns recercadors contribueixin a imposar les formes de gènere dominants, perquè problematitzen tot allò que és diferent, semblantment al que fan de fet els nens i les nenes a l'escola o al carrer..

Una altra crítica interessant és la de J. Overing (1986) i Marjorie Goodwin, que es queixen que els investigadors i investigadores, quan comparen grups socials, solen estudiar més allò que els distingeix que no allò que tenen en comú. I això crea una imatge distorsionada de moltes qüestions socials perquè s'exageren les diferències que hi ha.

Seguint aquesta idea, Goodwin i Thorne han buscat evidències que contradiguin totes aquestes generalitzacions sobre els jocs dels infants, i demostrar que els jocs de les nenes no tenen una estructura tan simple i que no necessàriament descoratgen l'esperit competitiu i el treball d'equip. Aquestes dues antropòlogues també han denunciat que aquestes teories solen problematitzar només les pràctiques femenines, com si tot el que fessin els nens ja estigués bé. Goodwin estudià els jocs de carrer de les criatures d'un barri de color als Estats Units, i es concentrà en identificar les similituds o els trets comuns entre nens i nenes.

Va descobrir que algunes nenes també creaven relacions jeràrquiques a través de l'ús de "formes directives" (ordres, manaments, imperatius) en alguns jocs. Aquí es va veure, a més, que el tema és molt més complicat. Goodwin observà que les nenes no usaven pas les directives ni les relacions jeràrquiques de la mateixa manera que els nens. Pel que sembla, aquesta jerarquització dels jocs femenins formava part dels processos de creació i demostració d'aliances i relacions amb d'altres nenes (1990.: 136-137). Per exemple, en un altre estudi, Linda Hughes (1988) analitzà unes nenes que jugaven a un joc semblant als quatre cantons. Hughes afirma que aquelles nenes competien "en clau cooperativa". És a dir, que tot fent un posat de bones nenes i tot parlant de ser amigues, feien un joc bastant agressiu tot intentant eliminar les adversàries per aconseguir que les seves pròpies amigues poguessin entrar en el joc. És a dir, que la cooperació no era incompatible amb la competició, sinó que una cosa s'encavalcava amb l'altra.

Des d'una perspectiva netament feminista, Kerber et al (1986) també han criticat les propostes de Gilligan que he esmentat més amunt. Aquestes recercadores argumenten que Gilligan presenta els homes i les dones com si pertanyessin simplement a cultures diferents, la qual cosa dissimula el fet que aquestes diferències són un producte històric, el resultat de l'experiència de dominació.

Aquestes crítiques contenen dos punts essencials que estan molt relacionats entre ells. El primer és que limitar-se a comparar el comportament d'homes i dones no ens porta gaire lluny, ja que el que voldríem entendre són els processos socials que generen aquestes diferències al llarg de la vida de les persones, és a dir, com la societat va encarrilant cada persona a seguir les pautes establertes de comportament. Es tracta no de veure simplement com de diferents són els homes i les dones, sinó com la societat els fa més diferents del que imposen els imperatius biològics.

El segon punt és que si busquem només les diferències, estem donant una visió distorsionada del gènere. És el que Thorne anomena el "model subcultural", en el qual s'abusa de les diferències fins al punt que se'ns pinten els nens i les nenes, o els homes i les dones, com si pertanyessin a móns diferents. Thorne fa de fet una crítica molt més detallada i interessant, ja que diu que aquesta lògica de buscar la diferència ens fa oblidar que hi ha també diferències entre els nois i entre les noies mateix. Ella fa l'observació que molts estudis en

realitat deixen molts casos i excepcions sense explicar ni classificar:

"com que es basa en dicotomies, aquest model de les cultures diferents exagera les diferències entre gèneres i negligeix la variació que hi ha dins de cada gènere, incloent-hi causes comunes de divisions i coincidències com són la classe social o l'etnicitat. Aquests fets... imposen el repte de com copsar pautes complexes de diferència i coincidència sense perpetuar estereotips." (Thorne, 1993: 96)

La recerca a les escoles ha demostrat que, fins i tot en escoles mixtes, els nens i les nenes estableixen lligams d'amistat i juguen predominantment amb criatures del seu mateix sexe. De tota manera, Goodwin i Thorne també han demostrat que hi ha moltes activitats on nens i nenes juguen junts, malgrat que alguns d'aquests jocs, com les persecucions de nens a nenes (o a l'inrevés), "són una forma d'escenificació de les barreres de gènere i mantenen un sentit de separació entre les nenes i els nens com a grups distints" (1993: 46).

Un altre aspecte molt negligit és el fenomen del *crossing*, que aquí anomenaré transgenerisme. Aquesta expressió designa un fenomen comú: que hi ha gent que s'apunta a activitats o desenvolupa identitats que normalment associem amb l'altre sexe. Per exemple, el nen que juga a saltar a corda o la nena que juga a futbol. Sembla ser que les formes més cridaneres de transgenerisme estan generalment estigmatitzades en la nostra

societat, tal i com ho il·lustra l'existència de termes despectius com *marieta*, *marica*, *marimatxo*, i ja no parlem dels comportaments homosexuals o transsexuals.

Thorne ens ha mostrat que aquest fenomen també pot ser molt complex, ja que diferents persones poden "traspassar" les barreres entre els gèneres en graus i formes diferents. En els seus exemples, queda força clar que els infants desenvolupen estratègies transgenèriques tot provant d'evitar l'estigmatització. Hi ha un exemple molt interessant d'un nen líder que es ficava a jugar jocs de nenes i de nens petits molt sovint. Segons diu Thorne, aquest nen s'ho podia permetre perquè era "alt, ros, atlètic i hàbil verbalment, respectat per tothom, líder de la colla més nombrosa de la classe" de manera que els altres nens no podien pas posar en dubte la seva masculinitat (1993: 122-123). Thorne també descriu les estratègies transgenèriques com a un "continu" de pràctiques diferents més que no un canvi d'identitat o una forma de desviació.

Les lingüistes feministes també han desenvolupat una polèmica que parteix de problemes semblants de plantejament i de mètode. Hi ha les estudioses sobre la dominació, com Robin Lakoff (1975) i Pamela Fishman (1983), que han volgut demostrar que en converses mixtes (entre gent dels dos sexes), les dones solen estar en una posició inferior respecte dels homes. Lakoff diu que les dones utilitzen a vegades una manera de parlar insegura i indecisa, més "temptativa", "poc assertiva" (Lakoff, 1975). Fishman diu que, en converses mixtes, les dones solen

intervenir només d'una manera perifèrica, tot donant suport conversacional a les intervencions dels homes però que no assumeixen protagonisme propi. Diu que les dones fan el *shitwork*, la feina bruta, de la interacció.

Com entre les antropòlogues, hi ha lingüistes feministes que interpreten i presenten les formes de parlar de les dones com a simplement "diferents", però igualment vàlides que les dels homes, com els populars treballs de Deborah Tannen (1984), i també de Jennifer Coates (1988), entre altres.

Les qui han fet la crítica d'aquestes recerques han estat sobretot Aki Uchida (1992) i Deborah Cameron (1992), que parlen de la dicotomia entre dominació i diferència. La crítica que es fa al model de la dominació és que problematitza les identitats de les dones, cosa que equival a acceptar implícitament que la manera de fer dels homes és la bona. Així, per exemple, en els cursos d'adaptació de dones a la gestió d'empreses es comú que se'ls digui que han de ser més agressives i distants en el tracte, cosa que equival a dir que han de seguir l'exemple dels homes executius. Per contra, la crítica que es fa al model de la diferència és que dissimula la dominació social i l'opressió que pateixen les dones, que és sovint l'arrel de les diferències de gènere.

Aki Uchida ha dit, a més, que a partir de situacions socials molt concretes tampoc no es pot deduir inequívocament una relació de dominació. Certament, en la meva anàlisi mostraré moltes converses on dominaven les noies. També hi ha hagut

debats molt complexos sobre les interrupcions en la conversa. Quan un home talla la paraula a una dona, és aquest un senyal de la dominació social masculina? O quan un català parla en castellà a un castellanoparlant, és aquest un signe de la dominació espanyola? O potser un símbol de la renúncia del català a la pròpia identitat? Tal i com Uchida (1992) i Cameron (1992) argumenten, hem de buscar els orígens de la dominació en l'organització social. No es pot pas deduir directament de trets particulars de les interaccions de la gent.

La reflexió més encertada i aprofundida, però, crec que és la de Deborah Cameron. És un raonament una mica complicat, però val la pena fer-ne un resum. Cameron argumenta que el problema principal de la lingüística feminista és que opera a partir d'una concepció estructuralista de la llengua. Aquest problema es nota molt en les polèmiques sobre el llenguatge sexista o racista. Molts han lluitat per eliminar les paraules amb connotacions despectives, però després es troben que al cap del temps les noves paraules políticament correctes acaben adquirint també connotacions negatives, com ha estat el cas de les diverses maneres d'anomenar la gent de raça negra als estats units, o l'ús de la forma de tracte *Ms* en anglès, en lloc de *Miss* o *Mrs* (senyoreta o senyora). Dins un esquema de treball on el significat prové de la forma i estructura lingüístiques, on el significat s'estudia com si fos independent de l'ús social, no hi ha manera d'entendre com funcionen aquests processos.

Resumint, la recerca sobre el gènere ha posat en evidència dos problemes principals, que estan relacionats entre ells. Primer de tot, cal abandonar la pressuposició que es pot arribar a una interpretació unificada i general de les identitats. En els estudis sobre el gènere, aquesta pressuposició fa que hom tendeixi a concentrar-se en els aspectes més predominants i hegemònics de la masculinitat o feminitat, i que normalment s'ignori la diversitat d'identitats de gènere que hi pot haver. Sovint, això passa perquè s'intenta entendre com funciona la divisió sexual del treball en la nostra societat de forma global. Però això porta després a conceptualitzar la cultura com una cosa estàtica, i a oblidar que l'ordre social és el resultat d'uns processos de negociació i lluites socials per legitimar determinades formes culturals dins la diversitat. Les masculinitats i feminitats hegemòniques són descrites, per tant, com si fossin les úniques o les "normals". Com ha dit R. W. Connell, el que interessa no és saber què és la masculinitat en el fons, sinó com s'imposen en la nostra societat determinades concepcions de la masculinitat i la feminitat per damunt d'altres. I per a això cal reconèixer la diversitat de formes de gènere com a punt de partida.

En segon lloc, cal acceptar que no es pot determinar a priori el significat de les pràctiques socials. Moltes vegades voldríem que l'investigador decidís la significació social d'un esdeveniment, d'una conversa, d'un gest abans i tot que els mateixos participants hagin aclarit ells mateixos la situació en què estan. El significat d'un esdeveniment social és sempre una cosa contenciosa i els seus participants sempre el viuen de

formes diferents. I és que, a diferència de les ciències naturals, les ciències socials tracten el comportament de persones. I les persones no poden ser mai un simple objecte d'observació, sinó que són subjectes actius que també generen les seves pròpies interpretacions, i que reaccionen en funció de la seva pròpia valoració de la situació. El sociòleg ha d'intentar entendre, per tant, aquests processos de producció i negociació de significats que tenen lloc en les interaccions humanes, i no voler simplement substituir-los per una nova versió pseudocientífica que els participants podran contradir com qualsevol altra. La recerca del significat únic i final és com una mena de persecució de l'horitzó, que mai no acaba d'arribar però que a vegades tenim la sensació que l'hem passat de llarg fa estona. Les contradiccions de la sociologia posen al descobert el caràcter fonamentalment social del treball científic, que és sovint oblidat per la gent que treballa en ciències naturals: la veritat és fonamentalment un enunciat al qual s'arriba a través d'un procés de consens social.

L'anàlisi de les identitats que presento en els tres capítols que segueixen són un esforç en aquesta direcció. He intentat enfocar l'anàlisi de cara a veure els fets culturals com a processos i no com a estats o estructures estàtiques. He dut a terme aquesta anàlisi a partir de l'observació de les activitats ordinàries dels Ramblers i dels Trapas quan estaven amb la colla d'amics. Les activitats de les colles d'aquests joves estaven remarcablement dividides en funció del gènere. Tot i que vaig fer el treball de camp en els seus moments de lleure i llibertat, quan es dedicaven a passejar, beure, fumar,

ballar i fer-la petar, les identitats de gènere semblava que tenien una influència molt gran en les preferències de la gent i en les formes de participació que es donaven en els esdeveniments més senzills i insignificants. Com un microscopi que ens revela l'estructura més imperceptible dels nostres òrgans corporals, aquí encetem una mena de viatge turístic pels detalls més ínfims de la nostra quotidianitat social com si fos un món exòtic i inexplorat.

A partir de les meves observacions entre els Ramblers i els Trapas, proposaré una classificació dels diversos tipus de masculinitat i feminitat que he trobat en el meu treball. Primer descriuré els Ramblers, els quals crec que presentaven unes masculinitats i feminitats més "clàssiques", i després tractaré les formes de gènere més polititzades o "conscienciades" dels Trapas. Això no vol pas dir que les identitats de gènere de cada grup eren diferents d'una forma molt i molt clara. Els Trapas en particular eren un grup molt divers on hi havia una mica de tot. Però he escollit aquest ordre de descripció perquè em sembla que farà la lectura més amena i ajudarà al lector a fer-se càrrec de l'ambient que es respirava en cada grup. En alguns punts, però, utilitzaré informació de tots dos grups si això ajuda a il·lustrar l'argument d'una forma més clara.

Si l'antic testament l'haguessin escrit i interpretat les dones, Adam se n'hauria endut probablement gran part de la culpa del pecat original, contràriament al que ha estat la tradició. S'hauria argumentat que la qüestió de l'arbre del bé i del mal s'havia parlat abans que Eva fos creada, i que per tant era Adam qui havia tingut els tractes amb el creador i coneixia els detalls i l'abast jurídic del problema. Potser fins el contingut de la maledicció hauria canviat sensiblement tot recollint aquesta circumstància agravant. I s'hi hauria afegit que en endavant els homes (volent dir, òbviament, només els homes) haurien d'amagar els propis sentiments com si no existissin i emmudirien cada cop que volguessin expressar amb paraules o gestos el seu amor l'un per l'altre, de manera que restarien condemnats a una massiva solitud. Amb això s'explicaria la vocació masculina d'organitzar grans empreses col·lectives i projectes comuns que servissin d'excusa per

aconseguir el calor humà que els homes no poden reconèixer que busquen.

Aquest mite apòcrif de la masculinitat serveix per introduir una de les idees bàsiques d'aquest llibre pel que fa a les estratègies que homes i dones utilitzen per construir les seves identitats. He dit que la identitat no radica en allò que una persona és, sinó en allò que busca ser o la direcció cap a on camina. La identitat és doncs una trajectòria que pren forma dins les pràctiques i activitats socials on les persones entren en relació amb d'altres i projecten una determinada imatge i els trets del seu caràcter.

Això vol dir que els membres de cada societat produeixen un repertori més o menys estable d'activitats i espais socials on es construeixen les identitats pròpies d'aquella cultura. Per tant, ja no ens cal parlar de diferències entre nenes i nens, noies i nois, sinó d'activitats típicament femenines o masculines.

Hem vist que en els estudis sobre el gènere se sol donar per acceptat que els esdeveniments femenins generalment s'organitzen per mostrar interès, intimitat i solidaritat. D'aquí que donin la impressió (a vegades equívoca) que les nenes o les dones solen donar-se més suport i són més afectuoses. El que molts estudis no acaben de copsar és que el contrari conceptual d'això no és necessàriament l'agressivitat o la jerarquia. Contràriament al que passa en moltes activitats femenines, que faciliten oportunitats als participants perquè

puguin mostrar interès l'un en l'altre, les activitats masculines s'organitzen comunament per mostrar interès en un focus d'atenció que pugui ser tractat com a extern als participants, de manera que l'interès o afecte mutus només es poden mostrar indirectament. És el que podríem anomenar "maledicció de la masculinitat", però que també veurem que pot portar a formes molt diverses d'actuació i de projecció de la pròpia imatge. La força, la competitivitat i l'autosuficiència no són sinó unes opcions determinades entre un ventall de possibilitats de projecció masculina. D'aquí que podem trobar esdeveniments on els homes poden mostrar intimitat a través de d'agressions verbals (Easthope, 1986) o les nenes poden ser competitives tot fent-se les afectuoses. Molts homes, per tant, poden expressar afecte mutu a base d'implicar-se coordinadament en quelcom que de fet és tractat com si fos una altra cosa¹.

En aquest capítol exploraré doncs les identitats de les noies i els nois Ramblers a partir de les activitats que organitzaven

---

1 Això ens pot ajudar a entendre la impressió que Johnson es feu sobre el "safareig masculí" (male gossip):

"un cop que vaig fer les presentacions a dos amics homes, vaig quedar intrigada per la seva habilitat per parlar durant més de mitja hora, tot revelant en aquest procés relativament poc sobre ells mateixos més enllà d'aquest interès comú en l'esport."

(Johnson, 1994: 146)

i de les diverses formes en què els seus membres hi participaven. Començaré per la "masculinitat simplificada", que és com he anomenat una de les formes d'identitat característica d'alguns dels nois d'aquest grup. Més endavant analitzaré també l'anomenada "feminitat convencional" d'algunes de les noies, i finalment alguns casos d'identitats transgenèriques que existien en tots dos grups.

La masculinitat simplificada

Anomeno la masculinitat dels Ramblers amb el qualificatiu de "simplificada" pel fet que es basava sobretot en mostrar-se "natural" o "poc sofisticat". Aquest rebuig a l'artificialitat i la sofisticació es notava en el tipus de llenguatge utilitzat i en les coses que es valoraven de la personalitat. Anirem veient de mica en mica en què consistia aquesta naturalitat a través dels jocs que els nois Ramblers solien organitzar per a divertir-se. Aquests jocs es basaven en perseguir i cultivar dos tipus d'elements: la transgressió i el risc. L'episodi que segueix conté molts dels elements associats amb determinats ambients masculins. Exemplifica un format típic de transgressió de les convencions socials d'higiene verbal a través d'un joc d'agressions també verbal:

Convencions de transcripció: algunes hacs substitueixen esses per reproduir la pronúncia aspirada: <i>quieren</i> en lloc de <i>quieres</i> ; els parèntesis indiquen que un fragment no se sent bé a la gravació, i les "xx"
--

seguides són fragments que no s'entenen gens. Els claudàtors [ ] contenen notes de l'autor. El català està en lletra normal i El castellà en lletra cursiva.

Episodi 1

[Dissabte cap a les dues de la nit: acabem d'aparcar els cotxes i caminem per un carrer silenciós en direcció a una mena de discoteca]

Andrés: [cridant] *Eh! Vamos al bocatta aquel?*

Luis: *Mira. . . Si quiereh comer, te puedes amorrar entre mis patas, sabes?*

Ricardo: *O entre lah mías.*

Joan: [riu]

Pablo: *(xx lah mías) . . . Tienes pa elegir.*

Andrés: *La verdá eh que tengo mucha hambre.*

Ricardo: *(Pues) amórrate entre lah tres.*

Andrés: *Pues chico! Con esto no me llega pa nada.*

Joan: *Pues tienes muchas opciones.*

Pablo: *(Gili)pollas!*

Luis: *Calla! Que si te la pongo en la boca, parece el anuncio de (el tiempo) tiene razón (xxx).*

Andrés: *Pero eso no me llena, la verdá. . . Necesito por lo meno un beicon.*

Algú: *eh?*

Luis: *(xx) aquí.*

Ricardo: *Mira... Te pongo yo la polla en la boca, es que no te cabe colega.*

Aquest joc d'atacs, defenses i contraatacs era molt típic dels Ramblers. La proposta inicial d'Andrés era anar a menjar alguna cosa. A partir d'aquí, la reacció de Luis va ser suggerir-li que, en lloc d'anar al bar, podia menjar-se els seus genitals (els de Luis). Tothom pot veure que això es tracta d'una broma: fent servir el vocabulari de Goffman (1974), un pla interpretatiu suspès, concretament en clau humorística, on el parlant pren el paper d'un personatge que no s'ha d'entendre com a "real" o "seriós". Aleshores tothom va veure que havia començat una mena de joc.

La intervenció de Luis té diversos significats potencials. El primer, que no vol anar al bar d'entrepanys i que per tant rebutja la proposta d'Andrés. Segon, el tema de menjar genitals feia referència a una expressió recurrent entre els nois Ramblers: "*cómeme la polla*". Aquesta expressió s'utilitzava usualment com una broma sexual a les noies per provocar-les. En aquest sentit, Luis podia estar donant a entendre que Andrés era un homosexual, una identitat del tot estigmatitzada que posava en dubte la seva masculinitat (i per tant, posava en dubte precisament aquells atributs de la personalitat que els Ramblers calia que posseïssin per poder participar en els seus jocs).

Andrés, més tard, va respondre a tots dos significats potencials de l'enunciat de Luis. Després que els altres membres s'afegissin a la broma, Andrés afirmà que l'oferta dels seus companys era poca cosa. D'aquesta manera, ell continuava defensant la seva proposta d'anar a menjar i a més posava en

dubte la masculinitat dels seus amics per torna, tot donant a entendre que llurs genitals eren de mida inadequada.

La intervenció final de Ricardo fou una resposta a aquesta provocació d'Andrés. Però per entendre aquesta contribució, cal tenir en compte el to i l'entonació del seu enunciat, que no es veuen en la transcripció: primerament, l'augment de tensió articulatòria fins a "boca" que expressà una certa sensació d'amenaça; després l'alliberament d'aquesta tensió que suggeria que el comentari de conclusió era tan obvi que no calia ni discutir-lo; i finalment el mot "colega" transmetia un esperit de perdonavides amistós. Tot i que el to amenaçant quedava suavitzat pel fet que es notava que estava a punt d'esclatar a riure, Ricardo representava el personatge del lluitador de carrer que defensa la seva imatge, la seva honorabilitat, tot oferint alhora una sortida honrosa al conflicte. Estava evocant la imatge de l'entranyable *chulo* espanyol, que va pels carrers com si si estigués a l'arena d'una plaça de braus.

Amb aquest exercici d'anar descobrint els diversos nivells de significat d'aquesta interacció, espero haver mostrat amb claredat com el sentit és una cosa que es construeix de forma molt complexa i més enllà de la paraula o de la frase, i també més enllà del context immediat o del curs d'acció concret. Com diu Bakhtín, "cada enunciat està ple d'ecos i reverberacions d'altres enunciats". Certament, per tal d'entendre aquesta interacció ens cal estar familiaritzats amb tot un conjunt complex de referències culturals que podem anomenar temes (mesura dels genitals, estigmatització de l'homosexualitat),

formats verbals (negociacions de l'honorabilitat en les baralles) o veus (de macarrons imaginaris o de coses que s'han dit anteriorment).

Bakhtín també ens ajuda a apreciar fins a quin punt aquests temes o referències culturals s'utilitzaven per construir un espai de creativitat dins aquesta colla concreta. En molts estudis se sol dir que el llenguatge groller té simplement la funció d'afirmar la pertinença al grup. Tot i que en general és acceptable dir-ho així, aquesta idea es basa en un concepte de la identitat massa simplista, i que no serveix per entendre el que passa quan la gent renega. Segons Bakhtín, cada nou enunciat constitueix alhora una anella dins la cadena d'un diàleg continuat (del qual aquestes tradicions culturals tabú en són una part) i una contribució única i original a aquest mateix diàleg. D'aquí que l'episodi que he analitzat, com a exemple que és del format d'agressió verbal, s'ha de veure com una creació nova que s'afegia al bagatge de l'antiga tradició. Els temes del sexe i de la provocació eren adoptats i adaptats a situacions diferents per produir efectes nous. Després de la descoberta o invenció d'un nou mot o una nova frase, la gent començava a experimentar, tot buscant ocasions i situacions on es pogués utilitzar i tot trobant-hi noves utilitats. I això també ajuda a entendre per què algunes expressions podien esdevenir envellides o gastades. El que distingia la manera de parlar de nois i noies no era estrictament el fet que els nois reneguessin més, sinó aquest compromís creatiu que ells tenien amb el renegar.

L'ús del llenguatge groller es basava en temes sexuals, escatològics (fer vent, eructar) i religiosos. El renegar entre els nois era un dels possibles elements que es podien utilitzar per produir demonstracions rituals de transgressió. El caràcter transgressiu d'aquestes actuacions venia del fet que se sabia que aquests temes no eren apropiats per a la relació social "com cal". Aquest format tan usual d'insults i amenaces a la imatge (*face threatening acts*) també es poden considerar com un ingredient d'aquesta tendència a saltar-se les regles del bon comportament. Tenien un caràcter ritual perquè aquests esdeveniments s'organitzaven col·lectivament per produir aquestes demostracions de transgressió, les quals eren reconegudes i apreciades mútuament pels participants. Aquesta apreciació s'expressava usualment a través del riure, que funcionava com una manera de reconèixer implícitament que s'havia produït un trencament de les formes socials. Això es pot il·lustrar bastant bé amb el següent exemple tret de la discussió de grup:

Episodi 2

Joan: *Y otro [tema]: el habla.*

Pablo: *Qué habla!?*

Noia1: *Qué habla?*

Noia2: *(La forma) de hablar.*

Pablo: *[més alt] Qué habla!?!?*

Andrés: *"(Muérete)", "guarra", "zorra" y toas esas cosas. [rialles i veus]*

Ricardo: *he he he he he!*

Mateo: "Cómeme la polla" ha ha ha ha ha [rialles
generalitzades]

Ricardo: ho ho ho ho ho ho!

Per als Ramblers, la discussió de grup era una situació una mica especial. Tots eren molt conscients que estaven projectant una determinada imatge del grup dins un àmbit vaguement definible com a públic, àmbit que estava representat per la meua gravadora i jo mateix com a investigador. I fou precisament per la formalitat d'aquesta esfera pública, per la seva relació simbòlica amb l'autoritat, que es crearen oportunitats noves de transgressió. En aquesta situació, el mer fet de pronunciar determinats mots ja engegava les riallades com si les paraules portessin alguna mena de màgia, però la "màgia" provenia de les característiques de la situació i el caràcter transgressiu dels mots, que trencaven amb les maneres de parlar correcte i educat.

Es poden donar altres exemples per il·lustrar com els nois Ramblers explotaven el renegar o els temes tabú. Una vegada jo estava explicant a Raquel (una de les noies) l'argument d'una pel·lícula, "Gorilles en la boira", on una biòloga aconsegueix d'evitar la cacera il·legal en una reserva natural africana. Pablo, que havia estat parant l'orella, intervingué per explicar un nou argument semblant però transformat en un film pornogràfic. També hi havia un joc que consistia a clavar una manotada al front dels altres cada cop que algú feia un rot sorollós. El cop només es podia evitar posant el dit gros al front com qui fa pam-i-pipa.

I és pel fet que aquestes demostracions transgressives s'usaven per constituir les identitats masculines que aquestes maneres de parlar tenien un sentit. El renegar era un tret constitutiu d'aquestes activitats socials i dels seus corresponents formats de parla. Per tant, és lògic que l'ús d'aquests estils de parlar fossin una condició per participar en aquestes activitats, és a dir, per actuar com a membres del grup.

El principi de la transgressió és útil per entendre el significat de moltes maneres de parlar. El seu caràcter no prové del simple fet que estan adscrits a un determinat estrat o classe social, i el seu ús no implica pas que s'intenti de redefinir les normes d'educació i bon ús lingüístics. Els significats d'aquestes pràctiques depenen molt de com es defineix l'autoritat en un moment històric concret, ja que són en certa manera els reflexes en negatiu de la mateixa autoritat. Aquesta és probablement la raó per la qual la blasfèmia religiosa sembla que va desapareixent ara que l'església ha passat a fer un paper més discret en la vida pública. Al capítol següent veurem també que la transgressió es pot interpretar com una forma de lluita política. Ara mateix, per tal de mostrar el contrast que hi havia entre diferents maneres de construir el sentit del renegar, descriuré la manera com les noies Rambleras utilitzaven els renecs.

L'apropiació femenina del renegar

El sentit comú i la recerca sociolingüística han associat tradicionalment les dones amb les formes de parlar més "correctes". Diu que la pronúncia de les dones s'acosta més a les llengües estàndard i que s'aparten dels parlars populars i dels dialectes, tot i que també han aparegut recerques que demostren que això és molt relatiu. La majoria dels estudis d'aquest tipus s'han basat en quantificacions, i molt rarament en l'anàlisi detallada de converses on es poguessin detectar diferències qualitatives importants entre la manera de renegar d'homes i de dones. Donem un cop d'ull, per tant, a l'exemple que segueix que prové de la discussió de grup, i en el qual Raquel argumentava per què no li agradava de portar talons alts quan sortia de nit:

Episodi 3

Raquel: Para estar too el día de pie... Toa la noche, por ejemplo, si vamos a bailar o tal: con tacones, minifalda...

Luis: Tu quieresh ir con minifalda pa estar sentá?

Raquel: mmmm Hombre! [Luis riu] Pero... Joer!

Paula: No. (xx) pero de vez en cuando...

Raquel: Es que tú no... Tú nunca has ido con... con tacones!

Aquí, en la seva segona intervenció, Raquel diu: "Hombre, pero, joer!". "Joer", que ve de "joder", era un renec ja bastant gastat en aquell context, menys fort que l'equivalent català.

Tant "Hombre" com "joer" eren el que Goffman (1981: 79) anomena exclamacions, que és una forma de parla adreçada a un mateix, dita també "autoremarca". Les exclamacions normalment expressen reaccions espontànies del parlant envers algun element de la situació. Com a tals, no són pas expressions adreçades a l'audiència en un sentit estricte, tot i que es poden utilitzar per transmetre a l'audiència un determinat posicionament del parlant envers allò que passa. La característica principal de les autoremarques és que no busquen una resposta: "Hombre!", en aquest exemple, no anava pas dirigit a cap dels nois del grup, i ja sabem que és ben possible de dir "hombre!" en una conversa on hi participen exclusivament dones. L'ús del renegar en exclamacions d'aquesta mena era molt usual entre les dones d'ambdós grups. Com que no anaven adreçades a l'audiència, no es podien pas interpretar com cap mena d'agressió verbal a ningú en concret. Aquest format de les autoremarques no estava pas destinat a demostrar creativitat de la manera com ho feien els nois. Les noies Rambleras no participaven en aquest joc de renovar els temes usuals de sexe, religió i escatologia. Normalment utilitzaven expressions bastant gastades: "hostia", "joder", "mierda"; i sovint les seves formes eufemitzades o més fluixes: "hosti", "jolín"; o altres expressions no considerades ni tan sols vulgars.

Un altra forma de renegar femení apareixia inserit en narracions:

Episodi 4

Paula: Lo que no voy a hacer... Lo que no voy a

*hacer: yo no soy la que entra en el grupo! Es
ella! Y si es ella, pues, yo no voy a ir a
lamerla el culo para que se quede.*

Pablo: Haaala! Qué vulgar!

Aquí Paula estava explicant la seva línia de raonament en referència a una situació concreta que li havia passat. Ho va fer tot escenificant un diàleg mitjançant el qual l'audiència pogués copsar per què havia pres una decisió determinada. L'expressió subratllada li serví per donar a entendre que si insistia en buscar l'amistat de la noia de què parlava, quan l'altra no la corresponia, que això l'hauria posada en una situació degradant o vergonyant. L'expressió que utilitzà era, un cop més, una expressió força comuna, no pas una creació estilística elaborada, tot i que produí un efecte considerable en aquest context degut a l'èmfasi que va posar-hi i al fet que sabien que allò quedava gravat.

Això va permetre que Pablo ressaltés el fet que s'havia utilitzat un llenguatge poc elegant. Tot i així, la sortida de Pablo no s'ha pas d'interpretar de forma literal. Ell mateix era tot un renegaire. En les meves dades, tinc molts exemples de noies censurant nois per utilitzar llenguatge vulgar, per pronunciar mots "malament", per no vestir degudament, per tocar-se el nas, eructar, fer vent, etc... En aquest sentit, les situacions en què els nois feien retrets, com ara Pablo, no eren sinó imitacions humorístiques de les veus de les noies,

que s'usaven per posar-les en evidència i per justificar-se ells mateixos tot assenyalant que les noies no eren cap exemple de bones maneres.

En algunes ocasions, una noia podia exclamar-se sobre l'exclamació vulgar que ella mateixa havia pronunciat, i típicament endur-se la mà a la boca donant a entendre que el mot havia sortit sense voler. Això passava, naturalment, en situacions on jo era present i en les quals la meva presència era possiblement una de les causes del torbament.

El que aquests exemples suggereixen és que les noies Rambleres eren particularment sensibles a de fer-se malveure pel renegar. Tendien a renegar en punts concrets de la conversa o en contextos on s'expressava sorpresa o ràbia. En aquestes ocasions exclamatòries, la persona es reserva la possibilitat d'aduir circumstàncies atenuants que disminueixen la seva responsabilitat: haver estat arrossegada en contra de la pròpia voluntat, haver fet una excepció, etc... Aquestes formes de renegar suggereixen que aquestes noies renegaven amb cautela per tal d'evitar una pèrdua de la reputació. I rarament insultaven directament algú, excepte quan els nois els feien burles o les empipaven. El seu renegar era com una veu de la que es mantenien a una distància prudent, com si no fos en realitat un aspecte d'elles mateixes. Patrícia, una noia del grup dels Trapas, il·lustrava aquesta distinció quan descrivia com solia renegar en el passat, abans no s'acostumà a fer-ho molt més sovint a resultes del seu feminisme:

Episodi 5

Patricia: Joo què sé! Jo... quan deia "fill de puta", era quan estava clavant un clau, i em pegava amb el martell. I deia: "fill de puta!" O quan em queia algo a terra... Allò... Però no deia "fill de puta!", allò... "Va! Venga! Fill de puta!" O dir "me la suda". No ho deia mai tampoc.

És important no caure en el tòpic que les noies es preocupaven més per la seva imatge que els nois, ni tampoc que uns i altres tenien diferents criteris d'higiene. Més que res, el que passava és que en les activitats masculines i femenines, les idees d'higiene i comportament es manipulaven d'una manera diferent en funció de les identitats que cadascú assajava de projectar. El renegar masculí havia d'anar més enllà si als nois els calia produir interès i divertiment en els jocs que organitzaven. La majoria de les noies buscaven altres coses.

Jocs de risc

L'explotació de diversos tipus de risc, risc físic i risc simbòlic, era un altre dels aspectes clau de la forma de masculinitat dels nois Ramblers. En això es diferenciaven significativament dels Trapas. L'organització de -i participació en- esdeveniments arriscats de diversos tipus permetia la demostració d'enginy, força física i agressivitat. A més, això permetia crear un centre d'atenció situacional que

s'imposava per si sol pel fet de ser divertit, excitant, interessant.

Anomeno "agressió verbal" qualsevol amenaça o atac a la imatge d'una persona feta a través del llenguatge. Aquests jocs funcionen a partir que els participants produeixen afirmacions o implicacions que desacrediten altres participants, la qual cosa genera respostes defensives o també contraofensives. En l'episodi 1, aquestes amenaces de descrèdit es basaven en el supòsit que els nois havien de ser heterosexuais i que havien de gaudir d'una potència sexual considerable. Els formats més curts, com els insults i les "engegades", també eren usals entre els Ramblers.

Això sí, l'agressió verbal era tractada com a un joc. En termes Goffmanians, un pla interpretatiu "suspès" (*keyed frame*), és a dir, una activitat feta a semblança d'una altra activitat però no pensada perquè sigui vista com una versió autèntica del seu model. En la seva entrevista, Luis digué:

Episodi 6

Luis: Somoh máh cortaos de otro patrón, como más brutos, no? Nos gusta pergarlos, meternos entre nosotros... Cuando no sabemos de que hablar: insultarnos para picarnos y tal . Pues sí. Somo máh... [rient] Bueno! Ya has visto que... ir por ahí, no? No saber qué hacer [y decir:] "Riquini! Me vah a comer la polla! Y ya el otro se mosquea: "Que te pego!" Bum! . . . Nunca...

*Pero eh máh que ná entre nosotros. O sea: nunca
noh metemo con la gente o... Pa divertirnos, pa
. . . Siempre hay algo de que reir, no? Pueh
cuando no sabemo de qué reir, pue: insultarno
[rient]. O seaa: sin mala intención, nunca, no?
Tu ya lo hah visto, no?*

Hi ha tres entrevistes més amb nois Ramblers explicant coses semblants. El fet que les agressions verbals estiguessin "suspeses" els permetia d'inserir-les en d'altres situacions sense posar en perill un curs d'acció concret, cosa que no es podria fer si la dignitat d'algú fos posada en dubte de forma seriosa. Per exemple, mentre negociaven quina pel·lícula anar a veure, es distribuïen rebuigs i insults sense que es posés en perill el fil de la discussió.

De tota manera, per tal que aquest pla interpretatiu jugarer s'entengués correctament, calia que es complissin algunes condicions. Mateo digué en la seva entrevista que això es podia fer perquè es coneixien de molt de temps. És a dir, els nois de la colla dels Ramblers podien acceptar l'agressió verbal perquè sabien que la seva reputació i el seu estatus com a participants en diverses activitats no quedava realment entredit. En la història del grup, ells ja havien demostrat que comptaven l'un amb l'altre i que s'apreciaven. Per exemple, el seu rebuig contundent de la proposta d'Andrés d'anar a fer un entrepà era acceptable sempre i quan s'entengués que les necessitats d'Andrés serien preses en consideració d'alguna manera. En aquest sentit, la meua impressió és que la gent

d'aquest grup -nois inclosos- eren bastant considerats i responsables els uns amb els altres. I això il·lustra com el significat dels enunciats, d'allò que es diu, és interpretat en funció de les relacions establertes entre els participants.

Aquest pla d'interpretació perillava, però, en situacions on les intervencions d'un participant eren ridiculitzades sistemàticament sense cap mena de consideració sobre el que deia. En tots dos grups es donaren temporalment algunes dinàmiques de burlar-se d'una persona concreta amb tanta insistència que aquesta persona es convertia en una mena de bufó. En aquests casos, la persona tenia dificultats per participar en les discussions i els jocs perquè les seves intervencions no tenien mai l'efecte planejat. Era bastant obvi a vegades que aquests individus acabaven no trobant la història gens divertida i sentint-se desplaçats fins al punt que podien enrabiarse o entristir-se.

Les víctimes més típiques d'agressions verbals eren les noies del grup. La frase pornogràfica que he esmentat en relació a l'episodi 1 era un dels jocs dirigits bàsicament a elles. Vaig veure una vegada a Ricardo dient-ho a Irene, la qual va respondre amb una filípica bastant forta que posava en dubte que Ricardo pogués ser un company sexual adequat. Cal dir que la resposta d'Irene no s'ha pas d'entendre com a part d'un joc d'esgrima verbal, sinó com una forma de rebuig del joc mateix. Precisament perquè la intervenció d'Irene es podia haver pres com a una excusa per seguir la broma, ella es va cuidar prou de desaparèixer immediatament de l'escena. Exemples similars de

noies "engegant" els nois eren usuals, i no només com a reacció a agressions verbals, sinó també a renecs i a narracions grolleres. Les noies consideraven que aquests jocs eren degradants fins i tot quan no hi participaven activament, només pel fet d'haver-los de sentir. Els nois semblava que gaudien provocant aquestes reaccions i s'ho agafaven com un joc en si mateix.

A vegades, hi havia noies que participaven com a espectadores dels jocs d'agressió verbal, renecs i acudits porcs dels nois. Era perfectament possible que les noies riguessin, mostressin signes d'apreciació o fins i tot hi contribuïssin excepcionalment en algunes situacions. Ho feien sovint d'una manera que es donava a entendre que la seva participació era involuntària: per exemple, riure com qui no pot evitar-ho, a voltes afegint comentaris de rebuig. L'anècdota següent és una il·lustració d'aquesta possibilitat:

Episodi 7

Ens en vam anar de vacances a una ciutat turística del sud de la península. Un dia, mentre caminàvem del càmping a la ciutat, Pablo encetà una narració en la que descrivia de forma molt escatològica les suposades pràctiques masturbatives d'una de les noies presents. Al principi, les altres noies l'engegaven però els nois l'encoratjaven. A mesura que la narració es va anar desenvolupant, Pablo va fer sortir elements tan imaginatius que l'audiència

sencera, nois i noies, començaren a riure de forma incontrolable.

Les burles

La burla és un format molt comú en qualsevol grup social, tot i que no és pas apropiat en totes les situacions socials. És semblant a l'agressió verbal en el sentit que consisteix en realitzar accions o dir coses que posen en qüestió d'alguna manera la imatge d'una persona; però això es fa normalment de forma fàcilment reparable. Entre els Ramblers, les noies feien moltes burles. La majoria anaven dirigides als nois, podria dir-se, com a revenja pel fet des ser acossades verbalment. En l'episodi que segueix, Ricardo rebia burles perquè s'acabava de tallar els cabells:

Episodi 8

Noia1: *Vaya pelada, eh?*

Noia2: *Es verdá!*

Noia3: *Eh verdá, Riquini! Te hah pelao!*

Paula: *(Eh que) quiere ligar, eh?*

Pablo: [cridant] *Riquini!*

En aquesta situació, la intenció irònica de les noies es copsava bàsicament a través del to de la veu, que probablement anava acompanyat de carícies al cabell de Ricardo (anomenat "Riquini"). El suggeriment de Paula que la tallada de cabells s'havia fet amb la intenció de "lligar" fa referència a un tema

típicament masculí, i donava a entendre que Ricardo no tenia massa èxit en aquests temes. En una altra ocasió, mentre els nois jugaven a futbolet, Paula (que mirava el partit juntament amb les altres noies) anava provant de ridiculitzar-los tot cridant coses, com per exemple que la vestimenta esportiva de Mateo semblava un pijama, o que donava la sensació que duia faldilla.

Thorne anomena aquestes burles, baralles, empipaments, persecucions i acossaments entre gèneres "activitat fronterera" (*borderwork*) i diu que són una manera de dramatitzar, tot jugant, els conflictes de gènere. La distinció entre burla i agressió verbal és perquè en les burles no cal usar elements grollers. Les burles tracten d'accidents menors sense conseqüències serioses, pèrdues temporals de l'autocontrol degudes a l'alcohol o a distraccions, falles a l'hora d'interpretar una situació tot provocant reaccions errònies, trets físics inadequats com la postura, la qualitat dels vestits, el pentinat, la mesura o forma de les faccions, etc. Aquests elements eren perfectament legítims en el parlar de les noies sempre i quant la burla es portés amb el tacte adequat. Paula també explicà que les noies havien organitzat una befa general entre elles un dia que decidiren de sortir soles:

Episodi 9

Paula: Mira! Nosotras hemos salido, solas, y nos hemos puesto a imitarnos las unas a las otras, en la manera de bailar... yy... y nos hemos sacado los defectos.

Com l'agressió verbal, la burla és normalment entre els amics que es pot fer, entre persones amb qui es té una relació estreta. Per això, també és possible en un moment donat utilitzar una burla per assenyalar el desig de ser tractat com a amic en una relació no tan establerta. Una diferència important entre la burla i l'agressió verbal es pot il·lustrar explicant el tracte que rebia jo mateix, que era víctima de burles molt sovint, però no d'agressions verbals més dures. Un dia, mentre jugàvem a futbolí en parelles (fixeu-vos, un altre joc competitiu masculí), als companys de l'equip contrari els agafava per insultar-se i criticar-se entre ells quan les coses anaven de mal borràs. Tot i així, el meu company d'equip no va pas gosar fer-ho amb mi i vam estar tota l'estona culpant-nos nosaltres mateixos dels errors i les pífies.

El que Paula explicava a l'episodi 9 sobre les noies és prou significatiu en el context d'aquest grup. Ella parlava d'una sessió llarga de burles, ben organitzada i en una ocasió en què les noies havien decidit sortir soles. La implicació sembla ser que aquestes activitats no es podien organitzar quan hi havia nois a la vora. Certament, al debat de grup, les noies deien que sovint les molestaven les burles dels nois. Un dels temes delicats era el vestir, el pentinat i l'aparença física en general. En l'episodi que segueix, Irene explicava per què duia faldilles i shorts quan se n'anava de vacances mentre que no gosava fer-ho dins el grup:

Episodi 10

Irene: Pero yo aquí no me bajo [con faldas], eh?

Porque sé que si me bajo... "Hala, tía!", "Que no sé qué no sé cuantos!" Si (no) os metéis con el culo, os meteréis con las piernas.

Luis: Y tú te lo tomarías a mal porque...

Irene: Sí!

Luis: ...porque piensas que (a) nosotros no (noh) gustaría verte con faldas?

Joan: No. Igual porque quieres vestir como quieres y no quieres que la gente te lo comente así, te lo eche así.

Irene: Claro!

Raquel: Porque es que se están toa la tarde metiéndose con la falda de la Irene!

Irene: Al final: te amargas, y no te la pones!

Per tant, les burles dels nois se solien percebre com a massa fortes o insistents. És per això que tinc la impressió que les burles de les noies es basaven en l'acord implícit que no anirien massa lluny, i que no es farien davant dels nois, ja que ells les feien amb menys tacte. I això no vol pas dir que les noies eren més sensibles a les burles que els nois. Tal i com Irene donà a entendre en l'episodi següent, els homes també devien tenir els seus punts dèbils:

Episodi 11

Irene: Que nosotras nos metemos con vosotros, y os sienta... os sienta tope de mal. Sin embargo,

vosotros os metéis con nosotras y "no nos puede sentar mal porque ¡joder!"

Jocs agressius o de risc físic

Segons es desprèn de molts estudis britànics sobre el tema², la violència juvenil sembla tenir un paper més important en les colles d'aquell país que no a Catalunya. En la meua pròpia infantesa, recordo confrontacions i baralles, però no en la meua joventut. Darrerament a Catalunya, l'aparició dels *skin heads* ha estat una relativa innovació pel seu caràcter marcadament violent. Tot i això, hi ha una mena de cultura bregosa a Espanya, representada per l'estereotípic "*chulo*" que abans comentava. Fins i tot en molts sectors catalanoparlants, és usual escenificar rituals de baralla tot fent veus en espanyol. Pot ser que això sigui un record d'antics enfrontaments entre colles de barri on hi participaven molts immigrants. De tota manera, hi ha catalanoparlants que també participen en aquests jocs. Recordo que quan estava fent el treball de camp, vaig sentir un parlant de català explicant amb tota mena de detalls com havia destrossat un cotxe a cops de bat de beisbol. Això sí, la narració contenia moltes frases en castellà, la qual cosa pot voler dir que determinades imatges agressives s'associen amb el castellà. El vandalisme, però, és molt comú en totes les zones de Catalunya: les papereres de

---

² Vegeu Willis (1977), Hewitt (1986), Jackson (1990: 188) i Phillips (1993: 225).

carrer i els lavabos de pubs, per exemple, s'han de canviar o reparar regularment a tot arreu.

Entre els Ramblers, les agressions apareixien només com a joc. Jo mai no vaig veure que s'emboliquessin en baralles de carrer. Tot i així. Luis explicava que ell ho havia fet a la mili. En el fragment d'entrevista que segueix, m'explicava que de tant en tant sortia per Barcelona amb una colla de gent que havia conegut fent el servei militar:

Episodi 12

Luis: Eh que es otra fiehta. Són máa... máh de "tacataca", no? Máh en plan "lolailo": fumar muchos petardos y tal, y armar la bulla por la calle... Meterse con gente.. Bueno! [Es decir:] ir cantando por la calle y a la que alguien salta, pué armarla, no? Armar la bronca, no? "Eeh!" "Pasa!" Pueh lo típico de la mili, no? Que la hicimo en Segovia y: "somos del segundo del 90" "Eeh!" Y venía uno de otro reemplazo, íbamos a armarla siempre... O: "somos de paracas!" "Pueh nosotros de artillería!" Y había una historia montá de peleas de hace años, no? "Donde están los de aviación!" "Pues han ido tal pab!" "Ahí por el rollo!"... Uy! Teníamos una de broncas. Y ya nos íbamos p'allá y... y a armarla ya.

Clarament a Luis li plaïa mostrar-se preparat per lluitar, tot i que embolicar-se en una brega sembla que depenia bastant de

la possibilitat d'associar-se amb gent amb voluntat de barallar-se i de respondre a provocacions. En aquest sentit, el servei militar sembla que facilitava la creació d'una mena d'espai amagat darrere els escenaris quotidians on es podien tenir comportaments que no calia emportar-se'n a casa.

Com es dedueix de la cita de Luis a l'episodi 6, l'agressió verbal podia anar acompanyada de jocs de baralles. Per exemple, els Ramblers explicaven que havien jugat a barallar-se a la platja, una situació que també vaig presenciar entre alguns dels Trapas. Empentes juganeres i trucs desenfadats també eren bastant usuals, i aquí també hi podien participar les noies, les quals normalment atacaven els nois, cosa que era una altra mena de "joc fronterer". Jo no vaig veure que les noies entre elles juguessin a això, tot i que és clarament possible. Al debat de grup, parlaven del tema com si fos una cosa molt usual donar-se cops, tot i que jo no els vaig pas veure fer-ho gaire. Tant Paula com Andrés es queixaren que els cops (provinents dels nois i de les noies respectivament) a vegades eren massa forts.

El problema dels jocs d'amenaça i risc és precisament que els jugadors no poden pas revelar fins a on estan disposats a arribar, ja que això posaria en entredit la mateixa sensació d'amenaça en què es basa el joc. Un equilibri acceptable perquè el joc funcioni exigeix que hi pugui haver un mínim de danys potencials. El problema per les noies és que se sap que no estan disposades a anar tan lluny com els nois, i per tant estan en desavantatge. Thorne esmenta el fet que les baralles i

les persecucions en què les nenes participen no esdevenen mai realment dures, mentre que amb les dels nois sí que sol passar. Això pot ser també degut a què els nens s'orienten a mostrar superioritat (fins i tot en la broma) mentre que les nenes no. Totes aquestes filigranes, que tenen lloc en la negociació dels plans interpretatius de les activitats, influeixen bastant en la forma en què nois i noies vivien les burles i les baralles. En l'episodi següent, hi ha una discussió interessant on Raquel i Paula defensaven que les noies s'enduien el pitjor d'aquests jocs, mentre que Luis deia que n'hi havia prou exigint a l'altre que s'aturés:

Episodi 13

Luis: Pueh demuéntrame la diferencia que hay entre tú...

Raquel: Es que tú (siempre quieres la razón).

Luis: Tú te puedes meter conmigo. Y cuando llegue un momento que me mohquee, te digo: "Mira: o te callah, o te parto la cabeza!".

Raquel: Pero yo no soy capaz de decirte eso!

Paula: Por qué?... Por qué?

Raquel: Porque yo soy de otra manera.

Paula: Luis! (xx) yo te digo otra cosa.

Luis: Bueno! Vale! Digo otra cosa. No. La fuerza...

Vale!

Paula: Yo te... Yo te digoo...

Raquel: (Es que yo) te digo "Te parto la cabeza..."

Paula: "Que te parto la cabeza y te pones a reir!"

*Luis: Vale! No. La fuerza... No. La fuerza... Ella
se mete conmigo y le digo... Sí... sí?
Raquel: Y encima me la parte... Sabeh? [rient]*

Les dones no podien anar igual de lluny en els jocs de les amenaces. Una de les raons podia ser que no els agradés arriscar-se a donar una impressió grollera. Quan Raquel diu que ella no és "capaz de decirte eso", no volia pas dir, naturalment, que no estava literalment capacitada per fer-ho, sinó que no se sentia preparada per assumir les conseqüències de fer una cosa així per a la seva imatge. Com a il·lustració d'això, puc esmentar el fet que una de les noies fou molt criticada a la discussió de grup -per un noi i per una noia- per colpejar massa fort, mentre que cap home no va ser assenyalat en aquesta ocasió. Les incursions femenines en les mostres d'agressivitat eren, per tant, d'abast limitat. Eren, en certa manera, en "territori simbòlic" masculí.

També és important plantejar-se a qui anaven adreçades exactament aquestes projeccions d'agressivitat:

Episodi 14

Luis: ... Tu ya lo has visto, no? Incluso gente que no venga y (no) está al caso, se la puede pasar bien, se puede reir. Venir en metro y metiendono unoh con otroh: Y la gente está por ahí escuchando, pueh, riéndose y tal.

Aleshores ja veiem que els testimonis casuals poden ser tractats com a audiència. També m'ha donat la impressió que això passa amb molts grups espanyols i de l'Europa del sud, cosa que és congruent amb l'estereotip comú que la gent d'aquestes cultures parla amb la veu més alta. En els jocs de baralles, agressions verbals i burles, la gràcia no estava pas en allò que passava entre el parlant (o actor) i la persona adreçada o agredida, sinó en la visió de la situació que es donava a l'audiència en general. La gràcia estava no en allò que es deia sinó en l'escena que es creava. Una conseqüència d'això és que aquestes coses no devien passar quan només hi havia presents les dues persones directament implicades. Aquesta hipòtesi és difícil de confirmar ja que un observador (recercador o de qualsevol altra mena) es converteix automàticament en audiència. I sempre hi ha la possibilitat que dos participants isolats es donin la consideració d'audiència mútua. Però amb tot i això, el que em sembla clar és que aquests esdeveniments eren possibles perquè el grup s'organitzava normalment de forma col·lectiva i per tant sempre hi havia audiències significatives preparades per reconèixer i apreciar l'actuació.

Els nois Ramblers es mostraven preparats per barallar-se, però mai no vaig veure que provessin d'involucrar-se en cap baralla seriosa amb ningú. Ocasionalment, podien aparèixer formes atenuades de violència jugant a futbol. Malgrat això, sempre donaven a entendre que ells no les començaven. Un dia, tot jugant a futbolet, l'equip contrari tenia un defensa una mica massa dur (cosa que puc corroborar, ja que jo mateix també vaig

rebre). Segons van dir els nois, el varen "calmar" mitjançant un parell d'intervencions especials que es produïren, no com una agressió directa, sinó dissimuladament dins el joc mateix: un peu que s'estira més lluny del que li toca, com ja és costum en el futbol.

En alguns concerts de rock dur hi ha un joc d'empentes fortes que es combina amb la ballaruga típica. Alguns individus poden ser projectats a distàncies relativament llargues tot aterrant sobre la gent distreta que mira el concert. Probablement, és una derivació de la *Slam Dance* punk, tal i com la descriu Leslie Roman (1988). Luis donà a entendre que el repartiment de castanyes era una de les atraccions dels concerts de Heavy Metal. Certament, fins la literatura corrobora l'estereotip agressiu que s'associa amb aquesta música, i que es nota no solament en el so, sinó en el tipus de gestualitat dels artistes i en la iconografia³:

"La roba, el narcisisme musical i la bravata masculina (amb les veus atenuades 'femenines') permet a la música i a l'actuació de fer-se un lloc dins la tradició oposicional de la música rock."

(Breen, 1991: 194)

El mateix Luis assenyala que ell havia estat el primer d'aficionar-se al Heavy Metal d'entre els seus germans tot

---

3 Vegeu Straw (1990) i Breen, (1991).

dient: "en mi casa, el heavy -el violento- era yo, no? al principio". Tret d'un, tots els nois Ramblers es declaraven heavies [pron. xébis], i se solien aplegar per llegir revistes especialitzades, assistir a concerts i anar a pubs heavies. Sabien moltíssimes coses sobre tot el relacionat amb la música Heavy i amb el rock en general: una vegada em van encarregar que els comprés un compact disc que sabien que havia estat editat només a Anglaterra.

L'afecció pel Heavy Metal pot considerar-se com a una altra manera de donar-se una aire agressiu tot participant en els shows d'agressivitat com a espectadors. Als nois Ramblers també els agradava d'apropar-se a les escenes de baralles de carrer, fins i tot quan de fet no hi prenien part. Alguns cops, fins s'embranchaven en les típiques negociacions per salvar la imatge dels contendents encara que no coneguessin a cap de les parts. Les noies solien mantenir-se a una certa distància i més tard els interrogarien, amb la qual cosa els nois tenien l'oportunitat de produir narracions excitants i de donar una certa impressió de superioritat respecte de la gent que es baralla per bajanades.

Els interessos femenins

Fins ara, m'he centrat en els temes que eren importants per a la construcció de les identitats masculines. Les activitats i mostres de caràcter descrites fins ara coincideixen probablement amb la nostra idea general sobre el que fa la gent jove en el seu lleure; i potser quan diem "joves" pensem més en

els nois que en les noies. De fet, les activitats dels joves mascles són normalment (i en aquest cas, ho eren) les més visibles i escandaloses. Thorne explica que al pati de les escoles, els nens també tendeixen a ocupar la majoria de l'espai disponible.

En els esdeveniments que he descrit, sembla ser que les noies participaven d'una forma perifèrica, o que s'apuntaven a activitats semblants a les dels nois però en formes atenuades i eufemitzades. Sembla com si les noies perseguissin dos objectius sovint en conflicte: l'un el de guanyar-se un estatus com a participants de ple dret en el divertiment general (per tal de divertir-se, tenir amics, aprendre coses) i l'altre el de mantenir i desenvolupar les qualitats, relacions i identitats desitjades per -i que s'esperen de- les noies en el seu context social. Perquè per participar en els jocs calia mostrar-se agressiu i agosarat. Però aquest era un paper que a elles no els interessava tant com altres coses.

Podríem arribar a concloure que els Ramblers eren essencialment un grup dominat pels mascles, i en part era veritat, però aquesta visió no faria gaire justícia a les noies Rambleres. La imatge que he ofert de les noies és una mica fragmentada, ja que sempre he considerat la seva manera de participar en activitats associades amb els nois, on elles sembla que estaven limitades en alguns aspectes. Però amb això, només reproduiria els tics de les recerques que veuen defectes en tot el que les dones fan. No s'ha de pressuposar que les formes masculines són la norma mentre que les femenines són

desviacions problemàtiques. En aquesta secció el que faré serà donar la volta a aquest enfocament i provar de conceptualitzar el que les noies buscaven i aportaven als espais socials que vaig investigar. La qüestió és, doncs, quins eren els interessos de les noies? Quines qualitats, relacions i identitats buscaven?

Mostres d'intimitat

Abans he parlat de les recerques que diuen que les nenes estan generalment interessades en desenvolupar amistats o relacions, i que aleshores s'organitzen sobretot en forma de díada, és a dir, en grups de dues persones dedicades a parlar i cultivar la seva relació. En aquests esdeveniments hi ha l'expectativa que -i es donen oportunitats perquè- els participants mostrin intimitat, és a dir que expressin o donin a entendre que hi ha un interès per les vides, emocions, experiències, secrets, temors i alegries de cadascuna.

Anomenaré aquest tipus d'esdeveniment intimacions, terme amb el qual vull indicar especialment que es tracta de processos actius on la intimitat hi és produïda. En les meves dades, la intimació no consistia necessàriament en compartir secrets molt delicats. La majoria de les converses a les quals vaig tenir accés no contenien cap perill seriós de quedar exposat. Una de les característiques més comunes era el "posar-se al dia" de notícies, on les participants simplement s'informaven mútuament sobre qualsevol nou esdeveniment o gir en les seves vides: la

majoria de les informacions eren del tot inofensives per a tothom:

Episodi 15

Silvia: No. Por ejemplo: anoche Natalia me estaba contando que estaba muy deprimida, no? Porque se veía que no tenía estudios y que, bueno, que no tenía estudios, pues... Que se lo parecía a ella, no? Y... O sea: que estaba muy mal. Cuando se encontraba que no tenía trabajo, que los estudios los tenía a medias, que debía ponerse a trabajar pero que no había encontrado curro... Y que tampoco se ha puesto a buscarlo, no? · Y eso. Es un poco todo. Estábamos hablando así... porque la vi un poco deprimida, le pregunté que qué le pasaba (xxx). Y le pregunté que, pues... Que qué le pasaba no? y... y por eso, no? Ellos [els nois] se estaban haciendo un porro. Pues nosotras qué vamos a hacer? Pues empezamos a hablar, no? También hacía [tiempo] que no la veía; desdee antes dee navidad y todo, no? Cómo le había ido el pueblo y eso, le pregunté, no? Si había ido al pueblo. Y ella me dijo, pues, a mi, lo mismo.

En l'entrevista conjunta que van fer Silvia i Jaume (dels Trapas), vam discutir sobre un conflicte que hi havia hagut el dia abans. Jaume es queixava que ell i Chimo s'havien sentit abandonats perquè Silvia i Natalia s'havien enretirat per

parlar elles soles. Encara més interessant, Jaume també li havia preguntat abans a Natalia si li passava alguna cosa. Tot i així, Natalia havia esquivat la pregunta i s'havia posat a conversar sobre el tema més tard amb Silvia. Sense cap dubte, Natalia havia considerat que el tema no era adequat per parlar-lo amb Jaume. Les intimacions de Natalia i Silvia es basaven en una relació que s'anava desenvolupant precisament a partir d'esdeveniments regulars com aquests, mentre que amb Jaume això no era així. Clara explicà que totes les noies dels Trapas mantenien aquest tipus de relació, i que paraven atenció contínuament al que sentia cadascuna cada dia, a vegades cada hora.

Més tard, Silvia també donà a entendre que aquestes intimacions requerien un nombre reduït de participants:

Episodi 16

Silvia: Pero a lo mejor quedamos. Y hemos quedado la Natalia y yo. "Ah! Pues", la Clara, "pues ahora también me voy no sé qué". O la patricia, no? "ah! Pues yo también me voy". Entonces, pues quedamos cuatro o cinco y entonces ya, sí que se arma. Si empezamos otra vez a hablar de penas, con mucha gente, pues... Noo puede ser tampoco, no? Entonces, pues claro, aprovechamos el momento, no? De decir: "ahora vamos a hablar", no? En cinco minutos... A ver qué...

Aquí Silvia havia de saber, com jo ho sabia, que Natalia i Clara també eren íntimes. En aquest sentit, Clara podria haver participat igualment en aquella conversa. Silvia estava simplement donant a entendre que amb quatre o cinc participants ja era massa per una intimitat. Això és probablement perquè amb un nombre excessiu de participants, les mostres d'interès i d'intimitat es farien molt més difícils per raons pràctiques. L'interès s'expressa a través del grau d'atenció, reciprocitat i solidaritat. Si creix el nombre de participants, és probable que la interacció no permeti que la cosa vagi tan lluny com es volia: els temes poden no ser explorats amb el mateix detall i cal fer espai per a les intervencions de totes.

Crec que la capacitat femenina d'organitzar mostres d'intimitat i d'interès personal influí molt en la meua experiència de socialització dins els grups. En tots dos grups, la integració em fou facilitada per les noies, i fou amb elles que vaig poder parlar de totes les qüestions relacionades amb la meua "intrusió". Va ser amb elles que vaig tenir les primeres sessions d'intercanvi de notícies, negociacions i organització. Gairebé espontàniament, això creà una situació on el "posar-se al dia" i més tard el "fer confidències" va convertir-se per a mi en una cosa normal. També vaig esforçar-me a estendre aquesta pràctica a totes les noies que vaig poder ja que també m'interessava arribar a conèixer a tothom al màxim. Tot això va ser possible perquè, ja d'un principi, la majoria de noies mostraren interès per la seva banda. En la majoria de casos, ho feien tot venint directament a mi i fent conversa, una cosa que els nois feien molt rarament i menys al principi. El primer dia

que vaig sortir amb els Ramblers, cada noia va apropar-se, una per una, i em preguntà com em deia, què feia, si me l'estava passant bé i si tornaria a venir. En ocasions subsegüents, podia agafar aquests apropaments com un senyal que podia parlar amb elles en el futur. Amb els nois, en canvi, aquest procés de coneixença va ser molt més lent, degut segurament a la maledicció de la masculinitat, que prohibeix mostrar interès i amistat d'una manera directa.

Com a "noi" que era jo, però, tampoc no em va resultar gens fàcil el participar en aquests esdeveniments femenins. En les primeres fases del treball de camp, solia sentir-me una mica estrany i em costava trobar el sentit a algunes converses. El que interpreto ara és que els meus pressupòsits masculins em feien buscar el significat en el tema de discussió més que no en la demostració d'interès mateixa. A vegades també em donava la sensació que elles també sentien aquesta estranyesa a resultes de la meua estranyesa. A vegades, em trobava tan perdut que, quan havia de telefonar-les, feia una llista escrita de temes de conversa perquè així em relaxava i podia portar el diàleg amb més comoditat.

Però per altra banda, també hi va haver aspectes molt positius d'aquesta experiència: tenia la impressió que, amb les noies, es podia parlar més o menys de qualsevol tema, el que fos, mentre que amb els nois sentia que m'havia de cenyir a les seves històries usuals com les intoxicacions escandaloses, incidents curiosos, temes sexuals, música, etc. Amb els nois, veia que m'havia de limitar a fer bons acudits o a explicar

coses que tinguessin a veure amb els seus temes particulars i que fossin especialment interessants, extraordinaris o divertits. Amb les noies, sentia que els temes legítims eren tots aquells que afectaven a algú personalment d'una manera o una altra, i les bromes també s'acceptaven; amb les noies, es podien explorar els temes amb més profunditat. He observat, per exemple, que en situacions comparables les noies en general s'expliquen esdeveniments i experiències amb molt més detall (per exemple, tot explicant a una amiga les vicissituds d'un viatge o d'unes vacances). Crec que aquest fet fou molt important per a la meva integració als grups. Per exemple, tinc moltes converses gravades on parlo amb les noies Rambleres sobre tota mena de qüestions en relació a la meva recerca, sobretot pel que fa a problemes pràctics de l'enregistrament de converses. Estic convençut que les noies van jugar un paper importantíssim en la meva integració als dos grups, ja que eren les persones que em coneixien millor podien ajudar als altres a entendre la meva situació i el que estava fent.

També vaig tenir la impressió que les noies estaven per regla general millor informades sobre tot el que passava als grups. Aquesta impressió pot haver estat causada pel mateix fet que l'intercanvi de notícies era una de les seves activitats legítimes. Amb els nois, era més difícil trobar el moment adequat per parlar determinades coses. Per exemple, al principi, em costava entendre les bromes i les històries perquè em mancava informació sobre el context i la gent. Per entendre el que passava, havia de fer preguntes sobre el que tothom donava per sabut en les converses. Vaig acabar amb la sensació

que als nois no els agradava que fes aquest tipus de preguntes perquè d'alguna manera els feia sortir del joc i creava disrupcions; per contra, les noies no semblaven preocupar-se gaire per les interrupcions i semblava que entenien millor la situació.

Xerrar

Utilitzo el terme col·loquial "xerrar" o "xerrada" per referir-me a un tipus concret d'activitat conversacional que organitzen sovint les dones. La diferència entre les *xerrades* i les *intimacions* que he esmentat no és pas sempre molt clara. Tal i com Silvia donava a entendre a l'episodi 16, quan el nombre de participants és excessiu, la intimació esdevé difícil.

Anomeno "xerrades" aquelles situacions on la conversa deixava de tenir un caràcter privat i íntim. Aquestes situacions solien incloure típicament més de dues participants, tot i que aquest criteri no es pot pas aplicar d'una manera estricta. Dins aquesta categoria, hi hauria els grups de dones que Jennifer Coates (1988) ens descriu com que fan "safareig" (*gossip*). Normalment, en els estudis sobre la parla de les dones, aquesta distinció no se sol fer i els estudiosos anomenen "safareig" tant la intimació com el xerrar⁴.

---

4 Vegeu Gluckman (1963) i Jones (1980).

Les continuïtats que hi ha entre la intimitat i el xerrar es poden detectar en l'atmosfera que es crea en aquestes situacions. Coates diu que les tertúlies femenines consisteixen en exploracions de diversos temes i que s'hi respira un cert aire d'igualtat i de consideració per les contribucions de tothom. En base a una anàlisi de converses entre dones, aquesta recercadora ens mostra com les dones que ella estudià construïen els seus fils de conversa d'una manera molt col·laborativa. Això és lògic perquè, si acceptem que la busca de relacions i lligams està situada al capdamunt de les prioritats femenines, el normal serà que les dones busquin oportunitats de demostrar interès personal, comprensió i afecte dins d'aquestes xerrades.

Entre les noies que vaig estudiar, certament semblava que era prioritari tenir cura de les imatges de les altres. Les burles es feien certament amb molta més circumspecció que entre els nois o amb els nois. Igualment, era una cosa normal que fessin comentaris de suport a les aparences de les seves amigues, particularment si una apareixia amb un nou vestit o pentinat. Aquests esdeveniments de segur que provocaven al seu torn la necessitat de tenir bona cura de les aparences. Fins i tot aquelles noies que cercaven de redefinir la seva feminitat tot adoptant l'estil més típic masculí del "se me'n fum el que em poso", també es cuidaven una mica més que els nois.

Aquest interès per les relacions també es notava en els temes de conversa que sortien i en la forma com la gent es retratava a si mateixa en les narracions.

Episodi 17

Una vegada vaig sentir una conversa entre Silvia i Lola dels Trapas. Silvia parlava de la seva relació amb Jaume, el seu nòvio. Una cosa notòria és que sovint parlava en primera persona del plural (o usant el "nosaltres") amb la qual cosa es representava a si mateixa des de la perspectiva concreta de membre de la parella i no com a persona individual o independent. En un moment donat, ella digué el següent:

*"Se me ha comprado unos pantalones
violetas"*

Aquesta construcció reflexiva dóna a entendre, a través del datiu *me*, una certa forma de possessió simbòlica. És la mateixa construcció que quan hom diu "se m'ha mort el gos", que es podria substituir per "s'ha mort el meu gos" tot i que òbviamment es poden fer matisos diferents amb ambdues construccions. En aquella ocasió, Salva, un dels nois que escoltava la conversa, es va burlar de Silvia per haver donat a entendre que la seva relació amb Jaume era massa estable o formal.

Aquí Silvia es representava a si mateixa com a membre de la relació Silvia-Jaume. I així fins i tot quan descrivia les activitats de Jaume, ella se situava explícitament i lingüísticament dins el text com a participant, amb la

implicació que tot el que Jaume feia l'afectava igualment a ella. La reacció de Salva lliga molt amb les afirmacions de Gilligan que els homes prefereixen veure's com a individus lliures.

Hi ha molts estereotips sobre els temes de conversa típics de les dones. En el meu cas, només puc dir que el ventall de temes de conversa semblava més restringit entre els nois que entre les noies. És possible dir que hi havia temes de conversa associats amb les noies i d'altres amb els nois. Per exemple, era usual que les noies parlessin sobre les parelles o nòvios, relacions, aparences, anècdotes i problemes que afectaven d'altres persones. En canvi, els nois Ramblersos solien parlar de futbol, de música i del servei militar. De tota manera, el que feia el parlar d'uns i altres diferent era el fet que les noies estaven més disposades a organitzar converses més centrades i on les contribucions de tothom es prenién seriosament. Aquesta és la raó per la qual, en les primeres fases del treball de camp, vaig tenir la impressió que moltes converses eren dominades per les noies. En les converses mixtes, les noies no deixaven pas que els nois agafessin el control de la situació, sinó que hi anaven desenvolupant els seus propis temes. En aquestes situacions, era comú que els nois participessin des dels marges, fent burles i bromes sobre el que es deia. A l'episodi 17 anterior hi ha un exemple d'això, igualment com l'anècdota en què jo parlava sobre cinema amb Raquel mentre Pablo anava introduint comentaris obscens. Un altre exemple és el de l'episodi següent:

Episodi 18

[Aquí estem amb els Ramblers. En aquest moment, m'acabaven de preguntar per què no havia fet el servei militar. Jo vaig respondre que era perquè en el meu any hi havia hagut un excés de població. Paula m'havia preguntat després si m'hauria fet objector, una pregunta interessant, ja que els nois del grup no s'ho havien ni plantejat, pel que sembla. Seguidament, Ricardo havia comentat que jo havia tingut molta sort. Seguint el tema de la població, Paula havia comentat després que les escoles havien rebut menys nens durant aquell any]

Ricardo: Oye, pueh que... No me ehtraña: cada ve hay meno niña

. . [Pausa]

Joan: En donde? En donde once mil niños menos?

Ricardo: En la ehcuelah.

Paula: En las escuelas.

Joan: De toda España?

Ricardo: Sí, bueno, en lo... en loh primario. O sea en

(xxxx)

Pablo: (xxxxxx)

Joan: Pues son pocos entonces.

Ricardo: No. Aquí en Cataluña, eh?

Paula: En Cataluña.

Joan: Cataluña, Cataluña, sí.

(...)

Pablo: Cada veh meno... Pueh meno decrecido.

Paula: [veu alta] Idiota que eres! Cuando tengas tú un niño, a ver si lo llamas tú

también decrecido, idiota!

Pablo: No, pero lo llamaré cabezón.

Ricardo: Cabezón, no. Pero pequeño saldrá.

Aquí Paula i jo havíem anat desenrotllant un tema de conversa al qual Pablo i Ricardo s'havien limitat a afegir coses de tant en tant, sobretot perquè el servei militar era un tema que els agradava. A la transcripció he subratllat els fragments que signifiquen fugides del tema. En la primera, el to de Ricardo indicava que volia fer una broma (probablement amb algun doble sentit sexual), que no va tenir èxit. Al final, la intervenció de Pablo anava destinada a provocar Paula i a desacreditar la conversa tot dient que els nens eren uns "decrecidos". I la intervenció final de Ricardo era una burla adreçada a Paula que feia referència a la seva poca alçada. La conversa es convertí en un teva-meva verbal.

Aquesta tendència que tenien els nois (sobretot els Ramblers) de convertir qualsevol situació en una broma explica en part que les noies preferissin organitzar les seves pròpies xerrades privades⁵. En tots dos grups, les noies a vegades decidien de sortir soles. L'Episodi que segueix il·lustra moltes de les qüestions que he explicat sobre la parla de les dones:

---

5 El debat de grup dels Ramblers va esdevenir bastant anàrquic degut a aquesta tendència dels nois a fer bromes sobre la situació més que no participar-hi de ple.

Episodi 19

[Els Ramblers seien al voltant d'una taula en un cafè, i Paula decidí de traslladar-se a la taula del costat, on hi havia unes noies que coneixia i que estaven xerrant.]

Paula: Ei! Estoy (al lado) hablando un momento

[Va cap a la taula de les germanes de Ricardo]

Ricardo: Qué raro, Paula... Es raro.

Laura: Es raro que tú hables, Paula.

Marta: Ya que no viene la Laura!

Laura: [cridant] Cachuperru! Ven túú!

Marina: [cridant] Renegada!

[Laura els llança un objecte]

Pablo: Hala!

Laura: [riu]

Irene?: Nena!

Pablo: Qué guarra, la tía.

Ricardo: Si le (ha dao) en la cabeza se ha roto,

hombre!

Laura: No le he dao, verdá?

Paula anuncià que s'apuntava a l'altre grup i que aquesta "desconnexió" seria curteta ("un momento"). Tot i així, com que les absències molt curtes no s'havien pas de justificar normalment, els altres van entendre que tenia la intenció de passar una estona llarga amb les seves conegudes. D'aquí la burla irònica de Ricardo: "qué raro", i de Laura: "...que tu hables". Ricardo i Laura feien veure que estaven sorpresos. Ho digueren en un to seriós per desorientar a Paula, de manera que

ella es pensà que deien alguna cosa seriosa. Però el comentari de Ricardo i Paula era una ironia que feia referència al fet que Paula tenia fama de gran xerraire.

Aleshores, en la situació que es va crear, Marta va respondre a uns quants dels significats potencials de la burla. Era una de les que s'havia cuidat de fer que Paula vingués a xerrar al seu grup. Per això va defensar-la dient que havia estat triada perquè Laura no volia venir. Per tant, es burlava de Laura fent-la quedar com una mala amiga. Conseqüentment, Laura reaccionà insultant Marta en broma ("cachuperru"), i Marta s'hi tornà amb un insult que insistia en posar en dubte la fidelitat de Laura ("renegada"). Continuant el teva-meva, Laura llançà a Marta un objecte tot passant a jugar amb l'amenaça física. Després d'això el joc es trencà perquè alguns membres de l'audiència consideraren que les coses havien anat massa lluny.

Cal parar atenció als tipus d'insults que, com he discutit més amunt, no contenien cap element de les típiques blasfèmies. Si anem traient a la llum les pressuposicions que hi havia darrera la segona burla, ens trobem amb una temàtica molt diferent a la de les agressions verbals masculines. Aquestes pressuposicions parlaven d'un món de deures recíprocs de demostrar amistat a través de la participació en el xerrar. Segonament, la primera burla descansava sobre el pressupòsit de què Paula xerrava massa, fet que ens indica que la parla femenina no estava ben vista entre els Ramblers. Aquesta qüestió la tracto amb detall més endavant.

Intimació masculina: la dissimulació de les dissimulacions

L'estereotip comú que les dones son "massa xerraires" sortia sovint, sobretot entre els nois Ramblers. Ricardo, en una ocasió en què jo estava xerrant amb Paula, em va dir que em vindria mal de cap si parlava massa sovint amb les noies. Una altra vegada, Ricardo i Laura comentaren que les noies em farien venir mal de cap a les entrevistes. Jaume, dels Trapas, va dir al debat de grup que trobava que moltes converses femenines eren avorrides, i es queixava dolgut de les noies que abandonaven el grup per dedicar-se a les seves converses privades:

Episodi 20

Jaume: Lo que passa que les ties ho fan en moments que a lo millor estem tots junts... Por lo menos ahir va ser això, no? Estem tots junts i de repent pues, les veus, i nosaltros allí, no? Flipant, no? I a lo millor jo vull parlar amb el Chimo, a lo millor estic dos dies aguantant-me sense parlar perquè hi ha més gent. I no ho faig... Ho faig per no tallar el rotllo de la gent, no? O sinó li dic "Ei, Chimo... Al matí què fas?", "Tal", "Vale, pues baixa que vull parlar amb tu", no? I ja està, no? Que no- no és dissimular, com si diguéssim, no?... Però és per no agobiar la penya perquè jo estic amb la gent.

Jaume considerava clarament que les intimacions femenines no eren una activitat legítima en les trobades del grup. Per ell, eren desviacions, activitats perifèriques, i no una part essencial d'allò que una persona busca en una colla d'amics. Eren, fent servir paraules de Goffman (1957), un il·legítima "alienació de la interacció" que negligia el deure d'honorar el fil d'activitat principal, que en aquest cas era el definit pels membres masculins. L'opinió que els nois Ramblers tenien de les noies com a massa parladores, provocadores de maldecap (que és com dir avorrides), també es basava en el supòsit que el seu parlar no era una forma de diversió. Totes aquestes evidències ens donen una pista de fins a quin punt els interessos de les dones eren deslegitimats dins les pràctiques dels grups. Els pressupòsits existents sobre què és la diversió donaven legitimitat a les sortides humorístiques dels nois, tot i que fugien del tema tractat en moltes ocasions tal i com s'ha vist a l'episodi 18.

Per tal d'entendre adequadament la posició del parlar femení dins els grups, és interessant d'analitzar les situacions en què els nois realitzaven demostracions d'intimitat. A l'episodi 20, Jaume donava a entendre que els nois també parlaven d'una manera íntima sobre les seves coses i els seus problemes, però que això eren afers privats no apropiats per a les estones de diversió. Pel que fa als nois Ramblers, hi ha evidències indirectes que ells també compartien les seves preocupacions. Al debat de grup, Luis i Pablo indicaren amb bastant claredat com funcionava això:

Episodi 21

Luis: El y yo, por ejemplo. Y, eh, para.... Cuando...

Si algunah [veces], bueno, hemoh salido juntoh loh doh soloh, sin mah gente... Y ha sido para hablar cosas dee, o sea, digamoh, para desahogar, para contar cosah, (x) contar cosah a lo mejor porque necesitaba contárselah a alguien. Y mira, pues...

També es va comentar que els nois estaven sovint disposats a parlar dels seus problemes amb les noies, però no a l'inrevés, la qual cosa podria voler dir que els nois no temien intimar amb les noies perquè elles no jugaven tant a agredir-se moralment. Dos membres del grup foren criticats pel fet de ser massa reservats, segons els altres.

Tot fa pensar que les demostracions d'intimitat masculines tenien lloc "entre bastidors", com qui diu, als rere-escenaris. Eren activitats extraordinàries, excepcionals. El concepte de "desfogament" dóna a entendre que hi ha un procés d'acumulació de tensió que ha d'acabar alliberant-se, com una "despressurització". Això implica que els sentiments s'han d'airejar quan ja comencen a esdevenir sufocants. Per això aquestes demostracions no eren tan normals en els nois com en les noies⁶.

---

6 En un estudi molt interessant sobre diferències de gènere en les graffiti de lavabos, Bruner i Kelso (1980) descobriren que les graffiti masculines eren generalment "individualistes i tracten sobre actes i òrgans sexuals" mentre que les femenines

Thorne defensa que l'explicar-se mútuament els secrets és un dels trets constitutius de les amistats de les nenes, mentre que entre els nens els secrets és "molt més probable que siguin exposats a d'altres [o fets públics] a través de bromes i d'alguna mena d'humiliació col·lectiva" (1993: 94). Jackson, en la seva autobiografia crítica, també explica com va anar aprenent a amagar els seus sentiments dels seus companys per evitar fer-se vulnerable. La por d'exposar-se pot explicar en part per què alguns nois preferien confessar coses a amics de confiança i aïllats de la resta, ja que això els permetia controlar les possibles implicacions i utilitzacions d'allò que es deia o es feia⁷. Però no em sembla pas que aquesta explicació ajudi a entendre per què els homes troben "natural" aquesta manera de fer les coses. Un dels elements clau dels esdeveniments masculins, com he suggerit amb el conte del mite apòcrif, és mostrar interès en objectes (esdeveniments, temes,

---

tendien a ser "més convencionals i a tractar sobre relacions" (1980: 243). Quan se'ls preguntava per què escrivien els graffiti, als nois se'ls cita dient "tothom necessita espai per esbravar-se" o "Ho has de deixar anar, val?", mentre que les dones donaven altres tipus de justificacions (1980: 246).

⁷ La mala opinió que hi ha sobre el safareig femení en cercles masculins és possible que vingui del fet que molts homes interpretin que les dones poden fer un ús indegut de la informació que comparteixen, a semblança del que passa sovint entre els nois.

jocs) aliens a un mateix i a l'altre. Focalitzar l'atenció en les circumstàncies més personals d'algú, en una reunió masculina, es contradiu amb el que busquen els homes. És des d'aquest punt de vista que podem entendre el rebuig masculí per les demostracions femenines d'intimitat interpretant-les com una manca de col·laboració: això comporta la imposició de la lògica masculina sobre el que constitueix diversió⁸, una lògica que s'imposen els homes, primer de tot, a si mateixos.

Transgenerisme

Cal esperar que no tots els individus estaran satisfets de les possibilitats que s'obren (i es tanquen) als membres del seu propi sexe. Thorne parla de *transgenerisme* per descriure el comportament d'individus que busquen participar en alguns esdeveniments que s'associen tradicionalment amb l'altre sexe. Ella argumenta que les pràctiques transgenèriques constitueixen un "continu" més que no un canvi categòric de gènere, ja que la gent "travessa" les fronteres genèriques en graus diferents i

---

⁸ Les expressions "desfogar-se" o "deixar-ho sortir" donen a entendre que el subjecte es distancia d'allò de què parla. És a dir, suggereix que la persona parla d'una cosa que està més enllà del seu control voluntari: allò que es confessa és construït també com quelcom aliè a un mateix, una cosa que a hom "li passa". Un estudi comparatiu de l'organització de mostres d'intimitat probablement posaria en evidència diferències fonamentals entre els gèneres pel que fa a com porten aquestes situacions.

de maneres diferents. La literatura també suggereix que les pràctiques transgenèriques disminueixen a mesura que la canalla es fa gran, particularment en l'adolescència. Thorne diu que el transgenerisme es fa molt difícil entre els adolescents, perquè la sexualitat augmenta en importància dins les pràctiques pròpies d'aquesta edat. Jackson ens explica les seves incursions dins les activitats associades amb les nenes quan era petit, que eren dificultades tant pels seus mestres com per la pressió dels seus companys masculins. També comenta que les pràctiques i els discursos de l'homofòbia s'utilitzaven per imposar les concepcions hegemòniques sobre masculinitat.

Pot ser que tot això expliqui la raó per la qual, en la meua recerca entre gent de 18 a 23 anys, el transgenerisme era poc visible. De fet, no vaig pas identificar-lo com a un fenomen important durant el treball de camp. Fou molt més tard, quan em vaig posar a analitzar les dades després d'haver llegit la literatura sobre el tema. Vaig començar a trobar connexions entre esdeveniments i fenòmens que m'havien semblat purament anecdòtics. En els grups estudiats, no vaig veure mai que a ningú se l'anomenés "marieta" o "marimatxo". De tota manera, entre els Trapas hi havia un noi que es passava tota l'estona amb les dones. Aquest fenomen era, però, un autèntic canvi de gènere, i es tractarà al capítol següent.

En la meua anàlisi, he identificat com a persones "transgenèriques" les que presentaven un conjunt de trets (aparença, gustos, estil interactiu, preferències de participació) que, segons el que he dit fins ara, eren típiques

dels membres de l'altre sexe⁹. He exclòs del grup de persones transgenèriques totes aquelles que presentaven variacions en el comportament degudes a les seves creences feministes.

Els trets que es poden identificar com a evidències de transgenerisme variaven d'individu a individu. En el cas de les dones, en el context que vaig estudiar, el transgenerisme semblava associat sempre amb l'adopció de trets de la parla masculina: la blasfèmia no mitigada era usual; entre les noies Trapas, l'ús extensiu de l'argot de barri baix; entre les noies Rambleres, l'aspiració de la /s/ implosiva o la seva eliminació, i d'altres trets distintius de la parla masculina (vegeu capítol 4). A les entrevistes i debats de tots dos grups, la gent feu comentaris interessants sobre les noies que participaven en jocs d'agressió verbal o física més enllà del que es considerava normal, i sobre les noies que bevien molt, els agradaven els estils musicals i de vestir dels nois, o els pubs o bars preferits dels nois. Algunes vegades s'assenyalava aquestes noies com a excepcions a la regla, i en un to humorístic o censorador. És interessant el fet que, en tots els casos de transgenerisme femení, també vaig detectar una certa afecció per l'esport: tenien les mateixes preferències que els nois quant a equips de futbol, tenien ganes de jugar-hi o hi

---

⁹ Aquesta és una qüestió particularment delicada que podria afectar a la gent amb qui vaig fer la recerca. És per això que he adoptat un estil narratiu que tendeix a evitar les referències a incidents i individus concrets.

havien jugat molt en la infantesa. Pel que fa al vestir no vaig pas veure que les noies transgenèriques es diferenciessin de les altres noies.

En el cas dels nois, el transgenerisme es podia associar amb qui presentava una preocupació especial per l'aparença i el vestir; o també, amb qui es mostrava poc interessat amb els estils musicals més masculins, l'agressió verbal i la beguda en quantitat. Les formes de parlar podien acostar-se més a l'estàndard. Podia aparèixer una millor disposició a ballar amb més convenciment (els nois solien adoptar uns moviments més deixats anar), o a participar en activitats que els altres nois evitaven, com cantar cançons romàntiques en un karaoke amb les noies. També podia aparèixer una certa afecció per formes de cultura adolescent o infantil, de les quals els altres se'n distanciaven.

No tinc cap evidència que els nois transgeneristes tinguessin problemes per participar en les activitats dels seus companys. Però també és veritat que si no es compartien els gustos amb els altres nois, això creava un cert aïllament respecte del grup masculí. Les noies transgeneristes no participaven tampoc menys en els esdeveniments femenins. Entre els Trapas, els transgeneristes quedaven camuflats entre les persones feministes. Però entre els Ramblers, com que les burles eren particularment usuals i intenses, les persones transgenèriques donaven peu als altres per ficar-se amb ells, per la qual cosa aquestes identitats eren problematitzades sovint. En concret, una de les noies semblava haver perdut el dret a esperar que

les altres noies la defensarien i la respectarien en el sentit en què les noies tendien més a evitar les burles entre elles i a protegir-se de les burles dels nois.

El problema aquí és precisament que molts esdeveniments són organitzats per a fer demostracions de caràcter i de característiques que associem d'una manera "natural" amb un sexe concret. I els gèneres es defineixen sovint en termes oposats. Aleshores, en un context on les burles són una activitat regular, els nois i les noies transgenèrics necessàriament acaben donant material als altres, ja que la forma en què opten per projectar-se en un tipus de situació pot contradir-se amb la d'una altra situació. Així, un noi transgenèric pot guanyar-se la qualificació de "especial" o "rar", i la noia transgenèrica la de "basta", cosa que passava entre la gent que vaig estudiar.

Aquest fragment d'una discussió de grup entre els Ramblers il·lustra aquest fenomen:

Episodi 22

Paula: Yo con su nariz no me he metido!

Irene: Exactamente!

Andrés: Con mi nariz, con mi forma de bailar, con mis dientes... Con mis dientes, con mi forma de bailar, con mi forma de vestir, con mi forma de ser... Pues, lo que sea.

I aquest d'una entrevista:

Episodi 23

*Luis: Igual que la Tere cuando decía: "el curro", no?
"Eh! Me voy al curro!" y "Eeh! La risa". "El
curro", joé! Ni que fueraa de minero, no? [riu]*

M. B. H. Rampton (1991) també utilitza el terme anglès *crossing*, en el seu cas, per referir-se a l'adopció de veus procedents d'altres grups ètnics en les activitats d'adolescents de classe treballadora. Rampton indica que, donada la multiplicitat de significats potencials d'aquestes pràctiques, aquest "transetnicisme" no comporta pas necessàriament el naixement de noves formes de relació interètnica. Les meves dades sobre transgenerisme apunten cap a una conclusió similar. El transgenerisme no comporta pas la creació de noves formes d'identitat de gènere, sinó una mena de combinació entre les opcions existents que esdevé problemàtica si no es porta amb molt de tacte. Els transgeneristes no constitueixen, estrictament parlant, una classe apart amb formes més o menys predictibles de participació i auto-presentació. Tots aportaven formes diferents de mantenir un equilibri delicat entre les exigències i implicacions que comporta la participació en esdeveniments marcadament sexuals d'una banda i de l'altra. Aquesta ambigüitat necessària feia que les pràctiques transgenèriques coincidissin a vegades amb les formes feministes de tractar el gènere, com veurem al següent capítol.

Entre els Trapas també hi havia casos de feminitat convencional i de transgenerisme semblants als descrits al capítol anterior. Però la majoria presentaven formes de gènere diferents. El grup estava molt influït per uns quants membres que havien participat activament en partits d'esquerra revolucionària, concretament les seccions de joventut d'aquests partits, i també en grups feministes i antimilitaristes que defensaven l'objecció de consciència o la insubmissió a l'estat. Apart del treball realitzat en aquestes organitzacions, aquests Trapas buscaven transformar les seves pràctiques dins la colla d'amics per fer-les coincidir amb les seves idees d'igualtat i justícia socials. Conseqüentment, en aquest capítol intentaré descriure uns processos de construcció de la identitat que eren diferents dels que ja hem vist amb els Ramblers: primerament, una forma de masculinitat transgressiva menys favorable als jocs agressius, i després les formes de gènere derivades de les idees feministes i polititzades d'alguns nois i noies.

Transgressió i insubmissió

Tot i que una vegada vaig veure membres dels Trapas participant en una baralla en broma a la platja amb altres alumnes de l'escola-taller, puc dir amb seguretat que no s'interessaven gaire pels jocs de risc i d'agressivitat. L'agressió verbal era pràcticament inexistent en aquest grup, i les seves blasfèmies no eren tan creatives (exceptuant, ocasionalment, les d'algunes noies feministes). Les referències més significatives a l'agressivitat que tinc són ocasions on Pepe es presentava com a víctima d'agressions. Una vegada em va dir que havia decidit no assistir a un concert per por de la violència d'alguns grups de joves. En una altra ocasió va ser atacat per un grup de soldats americans perquè els havia desafiat tot cantant la internacional comunista. Pepe i Salva també solien presentar-se a si mateixos com a víctimes de la violència institucional, com podia ser la de la policia.

Malgrat tot, amb la multiplicitat de significats potencials que tenen els nostres actes, també podem interpretar que el compromís polític d'aquests Trapas era una manera de desenvolupar un estil igualment confrontacional en el terreny simbòlic. El seu estil musical preferit, el *Hard-core*, a més de tenir un contingut polític oposicional, estava marcat per un ús molt agressiu de la veu. Certament, és possible que en una situació determinada un noi dels Trapas pogués mostrar agressivitat. Ara bé, l'important aquí és que això no era el que es buscava i s'esperava dels Trapas en les seves relacions dins el grup.

Els nois Trapas preferien explotar els efectes de les transgressions envers les normes socials dominants de comportament i d'aparença com a forma de construir la seva masculinitat. Ja he esmentat abans que els Ramblersos també jugaven a transgredir normes socials sobretot amb el llenguatge. Molts dels aspectes transgressius dels Trapas també es donaven entre els Ramblersos, com per exemple la forma de consumir drogues. De tota manera, en el cas dels Trapas, els significats de les seves pràctiques s'apartava sensiblement de les formes típiques de masculinitat degut al valor polític que se'ls donava. Així, les pràctiques dels Trapas mantenien sovint una ambivalència, una doble lectura, que les feia potencialment insubmissives o rebels. Naturalment, aquesta ambivalència també els permetia mantenir els trets típics de masculinitat i mostrar-se prou murrís i hàbils com per saber trencar les normes. Però també era un fet que la seva politització feia que les pràctiques transgressives adquirissin un arrelament i una importància que era bastant diferent de l'enjogassament trapella dels Ramblersos.

Això sí, els Trapas conservaven el tret fonamental de les activitats masculines, aquella necessitat d'honorar algun objecte impersonal que sigui d'interès comú, en consonància amb la maledicció de la masculinitat. Consegüentment, el manteniment i desenvolupament de les relacions masculines requeria l'organització d'activitats relacionades amb els seus gustos musicals, o de consum de drogues, o de converses sobre aquests temes o sobre temes polítics.

La seva insubmissió l'expressaven visiblement amb la seva aparença. Mentre que els Ramblers anaven més o menys polits en el vestir, els Trapas anaven molt més "tirats". El vestit, els posats i els gestos donaven una impressió de deixadesa, com si sempre anessin cansats, com si s'haguessin posat la primera samarreta que havien trobat, amb forats o sense. Això no treia, però, que un portés el cabell pentinat a la jamaicana i molt ben cuidat, o l'altre una jaqueta de cuir curiosament decorada amb motius anarquistes. Durant els caps de setmana, els nois vestien igual que sempre, i les noies venien un xic més cuidades, tot i que encara molt austeres. Una de les noies, que abans d'entrar al grup vestia de manera força elegant, havia optat més tard per moderar la seva elegància.

La drogació

El consum de drogues legals (alcohol, tabac) i il·legals (derivats del cannabis, cocaïna, pastilles estimulants) està molt generalitzat entre els joves barcelonins. La droga té primer de tot un valor transgressiu. Recordem la importància que li donen els discursos oficials, que presenten la droga com una amenaça per a la salut i seguretat públiques. La llei criminalitza determinades pràctiques de drogació, i el consum de qualsevol droga està prohibit a les escoles, tot i que a vegades s'hi tolera restrictivament el consum d'alcohol i tabac.

La drogació semblava una activitat quasi obligatòria entre els nois, sobretot quan sortien el cap de setmana. Beure en grans quantitats era valorat i reconegut com a meritori i divertit. Per això, molts nois s'esforçaven a beure més i més, tal i com queda reflectit en el següent extracte del meu diari:

Episodi 24

"Ahir [Mateo] no va sortir perquè no tenia diners i no va deixar que el seu germà li'n deixés perquè ja devia cèntims a massa gent. Es beu els cubalibres com l'aigua. Com el Luis, que diu que un cop es va beure 27 cubates comptats pel seu germà. I diu que no l'emborratxen."

Com se sap, un "Cuba Libre" combina un refresc dolç amb un licor fort com la ginebra, el rom, el vodka o el whisky. És normal que molts joves estiguin voltant a les nits durant 5 o 7 hores, cosa que els dona temps d'assimilar molt d'alcohol. Ara bé, a qui escriu aquestes ratlles li és bastant difícil de veure més de cinc begudes d'aquestes sense perdre el seu "control motriu", com en diu Goffman.

A més d'aquesta mena de competició de la beguda, hom també guanyava punts si se n'anava al llit al més tard possible, o si ingeria combinacions de diverses drogues en dosis significatives i acabava totalment "penjat", amb gran quantitat d'anècdotes per explicar de resultes d'això: efectes sensorials desacostumats (per exemple, la cocaïna elimina la sensació de cansament i fins alguns símptomes d'alcoholització) o accidents

i infortunis que es puguin transformar en narracions divertides. Tot plegat donava matèria de què parlar més endavant, i parlant-ne anava augmentant el valor mateix que el grup donava a aquestes activitats:

Episodi 25

[Aquí els Trapas seien a la terrassa d'un cafè per la tarda i Salva explicava que un seu conegut havia abusat dels "ajos" (LSD)]

Salva: El Costa que se ha quedao too tonto, tío.

Pepe: Sí?

Salva: Porque el Costa se ha pasao el verano de ajo. Y se le va la olla ahora que te pasas!

Pepe: Todo el verano comiendo ajos y ahora...

Salva: Se han pasado el Juli y el Quim todo el verano de ajos. Y se ve que ahora, pues, que igual: te lo encuentras... Normal, no? Pero al cabo de dos horas de estar hablando con él, el pavo empieza a decir "bue bub bue bub yueb" [riu], como si se le acabaran lah pilah, no? [rialla]

Joan: [rialla]

Salva: Y el pavo no sabe lo que dice.

Pepe: "hub bub bub"

A l'entrevista de Salva, vaig demanar-li què havia fet aquell dia, i ell digué "hemos quedado con el Oscar y el Juli: bebiendo y fumando un poco...". Els nois quasi identificaven el trobar-se amb l'endrogar-se, sobretot els Trapas. Quan feien campanya de l'escola taller, se n'anaven "a la plaza: unos

porros... unas cervezas...". Entre els Ramblers, un dels nois no podia beure per un problema crònic de salut. El noi ho portava bé i això no afectà gens la seva posició al grup. Això sí, duia molt sovint una samarreta amb el logotip d'una marca de whisky.

La importància de la drogació en la construcció de la masculinitat entre els nois dels dos grups difícilment es pot exagerar. Sobretot amb la beguda, la despesa superava àmpliament la que feien en discs, roba, aliments o transport (alguns d'ells s'havien de colar al metro sovint). I això passava sobretot amb els que estaven a l'atur o tenien feines molt malpagades, ja que després de gastar els diners en beure quedava poc per a la resta. Si algú anava molt curt de diners, els amics solien pagar-li begudes perquè no quedés al marge de la diversió.

Una de les conseqüències de quedar-se en atur era que, com que a hom li sobrava molt de temps, el consum de droga encara augmentava. Una vegada, un monitor de joventut amb molta experiència m'explicà que havia prohibit terminantment que s'entressin "litrones" (cerveses de litre) al casal de joves. Tot i així, feia els ulls grossos quan veia que alguns entraven ampolles més petites. Aquest monitor entenia la importància de l'alcohol entre la gent jove i intentava aconseguir un equilibri, ja que les "litrones" sovint feien que tota l'activitat se centrés a l'entorn de la cervesa; però una prohibició total potser hauria significat l'exclusió de molta gent del casal.

En un excel·lent estudi sobre la criminalitat i drogaaddicció juvenils, Funes (1982) recorda el temps en què la gent jove abandonà el got de vi tradicional dels bars i començà a reunir-se per prendre drogues com a activitat principal. Explica que el fet de drogar-se esdevingué tan important que els joves començaren a fer experiments amb tota mena de substàncies. A vegades fins es prenien pastilles robades de farmàcies que no provocaven cap efecte sensorial concret i que en desconeixien totalment els efectes. Això indica que la funció ritual de la droga prenia preferència davant dels seus efectes fisiològics o sensorials.

El ritual de fumar-se un porro és potser l'exemple arquetípic d'una demostració mútua de transgressivitat i afirmació dels nexes d'amistat masculins, simbolitzats pel porro que passa de mà en mà. La gent generalment no es fuma els porros sola. A diferència de les cigarretes, és costum convidar a tothom. D'aquí la significació d'alguns gestos, com "passar-lo" a algú primer o donar-lo a algú perquè l'encengui com a senyal d'amistat o gest de benvinguda. Amb unes dues mil pessetes, es pot proveir una colla per a tota la nit. A vegades es feien col·lectes per comprar l'haixix, però un cop comprat, era com una propietat comuna i ningú no controlava que li arribés la part que li tocava. Ni tan sols se suposava que si algú convidava algú altre, que calia correspondre. Si un arribava més tard, a ningú no se li acudia exigir que pagués la seva part, etc... És a dir, que el porro es tractava com una cosa exempta de cost, no sotmesa als règims i tractes econòmics

habituals, potser perquè hom sentia que relacionar-lo amb el diner contaminaria el seu valor ritual.

La drogació causava una mena de capgirament en la forma com es jutjava la conducta de la gent. Com que un alt grau d'intoxicació i una pèrdua de control es considerava un mèrit, les ensopegades, accidents i manques de destresa reforçaven l'estatus dels participants en lloc de perjudicar-lo. En aquest context, a la majoria de noies també els agradava presenciar els incidents i parlar de les coses que passaven, però no estaven pas disposades a participar en el joc de forma tan activa o central. L'explicació més plausible d'això és potser que, per a les noies, l'embriaguesa significava un risc per a elements de la pròpia imatge que eren importants per a la feminitat, com la gestió ordenada del propi cos i del capteniment en general. El fet de vomitar en una cantonada, per exemple, no té el mateix impacte sobre la imatge d'un home o d'una dona. A més, és probable que una noia borratxa tingui més possibilitats de ser agredida o molestada sexualment. En aquest sentit, les noies sovint es veuen obligades a mantenir actituds menys espectaculars o més reservades. I això explica també perquè les noies sí que s'intoxicaven bastant en situacions especials. Per exemple, en una excursió organitzada per l'escola taller, hi hagué una festa on tothom era conegut i més o menys de fiar. Aleshores sí que moltes noies es deixaren anar i s'intoxicaren de valent¹⁰.

---

10 He observat que algunes noies a les quals no els agrada fumar derivats del cannabis s'ofereixen per cargolar els

La drogació tampoc no era una necessitat o condició per participar en les activitats organitzades per dones. Certament, fumaven bastant tabac. Però la funció del tabac en la projecció d'un mateix i l'organització d'activitats sembla ser sensiblement diferent a la de l'alcohol i altres drogues (excepte, potser, en les reunions d'adolescents que fumen les primeres cigarretes).

Era basant normal que les noies parlessin negativament de l'abús de drogues, tot i que ho solien fer d'una manera indirecta o discreta. Sílvia, per exemple, pressionava al seu xicot perquè no begués i fumés porros en una mateixa nit perquè es descontrolava tant que no era bo per a res. Ho deia amb un to de broma per tal que no sonés massa moralitzador. En els primers mesos de treball de camp, jo no bevia gens d'alcohol per un problema de salut; però quan vaig estar millor, bevia cerveses o cuba-libres. Paula, dels Ramblers, es burlava de mi i em deia que "has caído en el vicio". Clara, dels Trapas, em digué "em fas patir, eh?", mig em broma mig seriosament. Una de les dones confessà que bevia massa, segons creia, i que això la preocupava. Intentava reduir el nombre de cerveses que bevia, però deia que no sabia estar amb la gent sense beure. Mai no vaig sentir comentaris d'aquest tipus entre els nois. Irene, dels Ramblers, declarà el següent:

---

porros. D'aquesta manera poden participar en l'activitat i expressar complicitat sense haver de consumir.

Episodi 26

Irene: Hombre! Yo también bebo, no? De vez en cuando... Pero jolines! Yo una vez me puse mala... Y nunca más! Ya lo he dicho: nunca más. Y encima con tequila [...] Yo muchas veces he hablado con ellos, eh? Con el Ricardo, por ejemplo, he hablado: "pero por qué bebes y tal no sé qué" "no sé... y qué vas a hacer?". Y qué vas a hacer? Pues, te lo pasas bien. Oye, no te lo pasas bien bebiendo. Yo me lo paso mal... Porque yo bebo... y después estoy por los suelos. Pa estar por los suelos, pues no bebo, oye! Te lo pasas mal bebiendo. Ellos se lo pasan bien. Y parece que no estén, oye. Pero cuando beben, parecen que no estén, están ajilipollaos.

El lector pot endur-se la impressió que aquells nois eren totalment salvatges i incontrolables. Cal que equilibri una mica aquesta distorsió tot dient que els Ramblers, per exemple, recorrien a drogues il·legals molt excepcionalment tot i que són molt fàcils de trobar. Deien que havien fumat molt més en èpoques anteriors, quan anaven sols, sense les noies. Com que el grup anava molt orientat a fer-ho tot conjuntament, el fumar hauria resultat problemàtic perquè podia provocar separacions entre nois i noies. A més, els Ramblers bevien molt poc fora del cap de setmana, i es limitaven a xerrar. Entre els Trapas, però, els porros no faltaven quan es reunia tot el grup. També vaig veure, o vaig sentir a parlar, de cocaïna, LSD i pastilles estimulants, però mai de substàncies radicalment assassines com el crack o l'heroïna. L'episodi

següent, provinent de l'entrevista de Jaume, ajuda a entendre com els Trapas vivien la drogació:

Episodi 27

Jaume: Sempre he estat al carrer, des de que era petit, no? Sempre he (tractat) més amb la gent del carrer, no? Fins que va haver una temporada que, com vaig veure que gent del carrer estaveen... traient coses molt xungues de drogues i tal, no? xungues, pues, ja vaig deixar la gent del carrer i vaig anar a l'esplai, no? I, o sigui, va durar una època que anava amb gent de l'esplai i gent del carrer. Però a partir de catorse anys [...] no. Io ho vai fer, io és que... La gent [jo] veia que ho feia per fer-se més gran, no? I jo això ho veia una xorrada, porque no! No entenia perquè la gent volia ser superior als demás, no? No perquè... per exemple: io, fumant porros, no me considero més gran que els demás, no me considero superior a ella que no fuma, no? O sigui, fumo perquè m'agrada y punto, no? I la gent va començar a fer aquestes coses per sentir-se superior a la gent, no? A vegades... I la gent va canviar de ser també, i va ser quan jo vaig deixar-los, no? O sigui, no em va agradar com eren i em vaig anar d'aquesta gent, que eren més o menys com jo, alguns, no? Al final va acabar malament, lo que va quedar del grup.

La meva interpretació és que Jaume havia rebutjat els significats associats amb la drogació que corrien entre els grups de joves marginals amb qui havia anat anteriorment. Aquests grups jugaven amb els riscos associats amb les drogues dures, un dels elements més comuns de construcció de la masculinitat en aquests barris. Jaume refusà de pla una forma de masculinitat expressada en termes de superioritat.

Ricardo, dels Ramblers, també m'explicà una història d'un jove soldat que fumava tant que acabà mig perdent l'enteniment. Explicà aquesta història per dir que calia anar amb compte amb aquestes coses. Ricardo no comentà les idees de fons que hi havia darrera la drogació, com ho feu Jaume, però sí que es queixà que sortir de nits era cada cop més monòton perquè sempre feien el mateix, i que per això cada cop li agradava més simplement xerrar i relaxar-se, encara que no begués.

Quant a l'episodi de Jaume, també és interessant notar que, quan va abandonar la seva antiga colla, s'apuntà a un esplai . Així, l'esplai li proporcionà una alternativa on pogué desenvolupar altres aspectes de la seva identitat. En una altra entrevista, Guille, dels Trapas, es queixà que a Barcelona no hi havia gaire res més a fer que agafar "una papa del quinze" (una borratxera grossa). Certament, la infraestructura juvenil barcelonina, amb pocs centres i amb horaris bastant estranys, no són una alternativa al bar i al consum.

Fumar porros també creà problemes entre els Trapas. Com que en la majoria de locals no es permet fumar-ne, els nois solien

quedar-se al carrer durant llargues estones i les noies es quedaven soles a dins. Amb el temps, elles es van anar sentint molestes, i el tema sortí al debat de grup. La discussió era una mostra d'un conflicte entre els interessos divergents dels nois i de les noies. Per la banda femenina, Natàlia digué: "*Bueno, yo me he ido de fiesta con la Silvia? o me he ido de fiesta con todos? O sea, porque yo me voy de fiesta con todo el mundo!*". En la seva entrevista, Pepe digué que des que s'havia discutit el tema els nois anaven amb més compte i s'esforçaven per quedar-se al carrer el mínim de temps, o intentaven convèncer les noies perquè sortissin.

La política del rock

Les idees polítiques d'alguns dels nois Trapas influen bastant en la manera com vivien el món de la música popular, sobretot en relació amb el seu estil preferit: el Hard-core. Òbviament, les interpretacions polítiques del Hard-core estaven molt més clares entre els membres polititzats. Però els significats d'oposició i inconformisme socials d'aquest estil eren bastant visibles per a tothom. Els membres no polititzats del grup compartien també aquest esperit rebel, tot i que d'una manera menys explícita i clara.

La importància de la música popular en la construcció de les identitats dels joves d'avui és quasi impossible d'exagerar. La música és la forma d'expressió artística més difosa entre el jovent (vegeu Jones, 1990). Simon Frith considera que la funció

primordial de la música popular és el seu paper en la construcció de la identitat:

"Per això, la primera raó per la qual gaudim de la música popular és que és útil per respondre a qüestions d'identitat: utilitzem les cançons pop per crear-nos una forma concreta d'autodefinició, un lloc concret a la societat. El plaer que produeix la música pop és el plaer de la identificació -amb la música que ens agrada, amb els que toquen aquella música, amb l'altra gent a qui agrada. I és important notar que la producció de la identitat és també la producció de la no-identitat, és un procés d'inclusió i exclusió." (1987: 140)

Les connexions entre la politització dels Trapas i les seves afeccions musicals estava ben clara: el rock revolucionari basc estava bé, igualment com el Punk, el Hard-core, el Ska i el Trash. El Heavy Metal era una altra cosa. Segons Pepe i Salva, el Heavy Metal es ven com un desafiament al sistema, però és un desafiament més d'imatge que no real: és una posa. El ritme del Heavy Metal era més monòton i els artistes "*se visten para dar una imagen agresiva pero son unos tortolitos*".

El rebuig envers la forma de masculinitat construïda a través del Heavy Metal lliga molt amb el rebuig general dels Trapas a la masculinitat simplificada (vegeu capítol 4). Per ells, el Punk i el Hard-core permetien molta més creativitat en les

formes de vestir i en les pautes rítmiques, i també era un desafiament més autèntic del sistema¹¹.

En tots dos grups, els coneixements que tenien els nois sobre música pop superava la meua amb escreix, i també superava el poc que es pot trobar en estudis sociològics sobre el tema. He pogut trobar, però, un estudi que corrobora les opinions de Pepe i Salva sobre la significació del Heavy Metal:

"Qualsevol imatge de "rebel·lió" o d'inconformisme en el Heavy Metal es pot entendre com una funció dels seus posats "durs", masculins, més que no de cap participació conscient en l'autoreflexivitat creixent del rock" (Straw, 1990: 103).

Breen (1991) també caracteritza el Heavy Metal dels noranta com un producte de determinades iniciatives comercials acompanyades del marketing corresponent, que ha ressuscitat una moda dels anys setanta que semblava condemnada a desaparèixer. En el treball de camp, en diverses ocasions em va donar la impressió que fins els Trapas no polititzats captaven aquesta artificialitat del Heavy Metal. El món del "heavy" ens arriba a

---

11 L'autenticitat també era una qüestió important per aquells joves. En la seva entrevista, Luis, dels Ramblers, elogiava el Heavy Metal comparant-lo amb formes musicals més comercials i artificials.

través dels mitjans de comunicació amb un marketing molt ben acabat, revistes especialitzades i canals televisius per satèl·lit. Una vegada Pepe i jo estiguérem mirant una d'aquestes televisions, i jo li anava traduint les entrevistes a grups heavy. Hi havia tot de cabelleres rosses perfectament pentinades que anaven insistint que feien música purament per divertir-se i que no els semblava que haguessin de donar suport a cap idea política ni lluita medioambiental.

Per contra, participar en el món del Punk i del Hard-core requeria fer un esforç més actiu per trobar els canals d'informació adients, les botigues que venien els discs, els establiments que solien organitzar concerts, i calia estar al cas dels nous grups que anaven sortint. Roman va fer un estudi antropològic en una ciutat anglesa sobre la posició de les noies en relació la *slam dance*, una forma de ballar entorn del Punk i el Hard-core que consisteix en donar-se fortes empentes a la pista. Roman explica que els fans del Hard-core veien la resta d'audiències de rock com a "consumidors passius més que productors actius de música", i que aquest fet es notava molt amb la relació que s'establia entre el públic i els artistes. També diu que algunes dones de classe treballadora veien la *slam dance* com una moda colonitzadora dels Punks de classes més acomodades que intentaven associar-se amb l'estètica i l'experiència de la classe obrera: "[aquestes dones] parlen d'aquests joves de classe mitja que ara ballen la *slam dance* com 'aquells rics' o 'nens mimats' que encara no saben què és 'el món real'" (1988: 152-167).

En general, els estudis sobre el món de la música rock insisteixen en el seu caràcter predominantment masculí, especialment en els casos del Heavy Metal, el Punk i el Hardcore¹². De tota manera, aquestes generalitzacions poden distorsionar la nostra visió d'aquest tema i fer-nos negligir l'estudi dels modes alternatius de participació que organitzen les dones a l'entorn de la cultura popular. Simon Frith i Angela McRobbie¹³, per exemple, proposen que fem una distinció entre el *cock rock* (literalment: el rock del carall, el rock fàl·lic) i les narratives *teenybop* (quinzeanyeres, bollicaos), que constitueixen diferents línies de la música popular i que contribueixen a definir la masculinitat i la feminitat per a diferents tipus d'audiència i explotant diferents tipus de sensibilitat.

Pablo, dels Ramblers, digué que a les noies els agradaven formes de música més "*inmaduras*", "*simplonas*" o "*quinceañeras*". Les noies Ramblers no volien ni entrar als bars heavy. I en un concert de Hard-core on vaig anar amb els Trapas, les noies es distanciaren totalment del concert i es limitaren a xerrar mentre esperaven que s'acabés. Aquest conflicte de preferències també causà problemes d'organització que sortiren al debat de grup. Les noies associades a la feminitat convencional evitaven

---

12 Vegeu Shepherd (1987), Roman (1988), Straw (1990) i Breen (1991).

13 Frith & McRobbie (1978/9) apareixen citats a Frith (1987: 146)

els gèneres musicals més "durs" i deien preferir ritmes més lents i lletres més "romàntiques".

Això indica que la gent preferia els estils de música més propers a les identitats que volien construir:

les masculinitats més rudes = Heavy Metal

oposició política = Hard-core

feminitat convencional = temes romàntics que parlen de relacions i lligams

Aquest repartiment de gustos probablement coincideix a grans trets amb el perfil de públic general dels estils musicals esmentats. Tot i així, aquestes generalitzacions distorsionen el fet que a les noies els agradava una gran varietat de tipus de música. En tots dos grups, per exemple, el rock espanyol, que és estilísticament molt variat, constituïa un espai de coincidència entre nois i noies, la qual cosa els permetia de trobar pubs o discoteques que agradaven a tothom. Les noies Trapas en general trobaven el Hard-core extremadament dur, però aprovaven altres estils, com el Ska, el Punk, el Reggae, i alguns tipus de rock flamenc i rock espanyol. En tots dos grups, hi havia una mena de veto vers el rock català, el tecno pur o la música de discoteca, sovint anomenada "Música Màquina" (exceptuant algunes noies Ramblers a les quals els agradaven aquests estils). No vaig saber esbrinar què passava amb el rock català exactament, però vaig intuir que era percebut com a molt comercial i propi dels adolescents més joves. Com en el cas de la música de discoteca, el rock català era vist com a mancat

d'autenticitat. A alguns dels nois Trapas els desagradava la Salsa, mentre que a les noies generalment els agradava.

Cal tenir en compte també que els gèneres musicals tenien multitud de significats potencials i moltes possibilitats de combinació o hibridació. El Heavy Metal, per exemple, té el subgènere de les balades, de ritme més lent, orientades a projectar una sensibilitat més suau, cosa que feia que agradés a algunes de les noies Rambleres. Una vegada vaig preguntar a Ayats (dels Trapas) com s'ho feia per decidir que un grup pertanyia a un estil concret, i ell digué que no era pas una cosa senzilla. No n'hi havia prou en veure la portada del disc, els seus vestits i sentir la música. Es tractava de veure "de què anaven", sobretot de com es comportaven als concerts en directe¹⁴:

Episodi 28

Pepe: És que, clar, és que jo, no?, per exemple, a partir d'escoltaar... lo que és punki... Si escoltes panki, llavors t'arriba Potato, no? Potato fan reggae, reggae vitoriano. I si escoltes Potato també, com que escoltes Kortatu, fan una versió dels Specials i comences a escoltar ska. I com que

---

14 Cal dir també que el fet que la majoria de grups cantessin en anglès, inclosos els catalans, possiblement feia més difícil interpretar el missatge que donaven, tot i que ja se sap que no és essencial entendre les lletres per gaudir del pop.

escoltes ska, doncs, acabes escoltant sul i música mod també. I com que escoltes punki, doncs, acabes escoltant hardcore. I si escoltes hardcore guarro, acabes escoltant greencore i acabes escoltant trash metal. I si escoltes hardcore, també acabes escoltant hardcore melòdic...Clar.

Joan: És com una família del punk, perdre-ho així.

Pepe: No, no no no. Si el ska és anterior... al panki. I el heavy es anterior. El hardcore sí que és posterior, però no és que siguin de la família, sinoó que, clar, es van juntant, no?

Joan: Es van... entreteixint

[Pepe toca uns acords flamencs amb una guitarra].

Pepe: Ah. I la història de la música celta. La música celta, clar, ens tira mogollón a tothom... a tothom.

Dins aquest ordre de coses, els gustos de la gent eren molt variables i negociables. El que sí que separava els nois i les noies, i que donava un valor especial al Heavy Metal i al Hardcore, era el paper que jugaven aquests estils en l'establiment de relacions masculines. La majoria dels nois de tots dos grups solien organitzar esdeveniments especialment dedicats a la música: anar a concerts, mirar revistes, intercanviar discs, expedicions a botigues, etc... La necessitat masculina de crear focus d'interès independents dels participants feia que la música es convertís en element clau en la construcció de les identitats masculines, ja que permetia que els nois tinguessin oportunitats per desenvolupar les seves relacions. Alguns

Trapas participaven en un grup de rock on tots eren nois i on calia dedicar-hi bastants hores i esforç¹⁵. Per contra, Clara, que deia que li agradaven alguns grups de Hard-core, no participava en les freqüents converses, intercanvis de discs, expedicions, etc...

L'afecció dels nois Trapas al Hard-core anava lligada al seu sentiment de pertànyer i de contribuir a la construcció d'un espai cultural que s'oposava a la cultura dominant. La música Hard-core defensava valors estètics sovint oposats a l'estètica més convencional: so aspre i molt potent amb ritme molt ràpid; percussió, lletres i veu agressives. La veu sona, en una primera impressió, com una successió de brams. Fins la dita popular que aquesta música no és més que soroll havia estat integrada a la lletra d'una de les cançons del seu grup: "si no

---

15 No he trobat dades sobre el nombre de grups de rock més o menys estables de Barcelona, però probablement és molt alt. En una ciutat com Olot, amb una comarca de 40.000 habitants, a principis dels noranta s'hi organitzava un concert per setmana durant tot l'any on participaven majoritàriament grups locals de tot tipus. Un estudi de Jones (1990) també indica que entre el jovent anglès és molt comú organitzar grups musicals. I també és significatiu el fet que, durant el període de dos anys en què vaig anar recollint informació sobre els Trapas, el seu grup musical tocà en públic només dues vegades, cosa que demostra fins a quin punt la seva funció era crear un àmbit de participació més que no la cerca de la glòria.

quieres ruido, lo vas a tener". Jo interpretava el bramar, l'increïble volum i l'espessor del so com un desafiament simbòlic a una societat que els condemna al silenci. Les lletres d'un dels grups que ells escoltaven deia (traduït de l'anglès) "no diguis el que penses, pensa el que et diguin", simbolitzant allò que el sistema esperava del poble. També vaig comentar amb Pepe el fet que un grup català cantés en anglès, dient que segurament era per poder vendre més discs. Pepe negà que un grup de Hard-core pogués regir-se per interessos comercials, i argumentà que devia ser perquè aquell estil encara no havia estat adaptat a l'espanyol. Finalment, a l'episodi següent dono una mostra de la lletra d'una de les cançons del seu propi grup musical, on l'inconformisme s'expressa mitjançant la denúncia de la persecució policial:

Episodi 29

Salva [cantant molt fort]:

en la calle y en el bar

agobiando sin parar

esta guerra hay que acabar

(xx) hasta el final

cuando salimos del portal

a la vuelta hola qué tal

(no sé qué les va a xx)

para aplicar (la) ley marcial

todos somos sospechosos

todos somos peligrosos

*entrarán al (local)
acusaos de traficar
y si no lo han encontrado
no lo podrán denunciar*

*ya sabes como vivir
si no te quieres morir
has (pensao) en (xx)
no (xx) resistir*

todos somos sospechosos

todos somos peligrosos

*lucha · lucha · lucha · lucha · lucha · lucha · lucha · lucha ·
lucha · lucha · lucha · lucha · lucha · lucha · lucha · lucha ·
· · · · lucha · lucha · lucha · lucha · lucha · lucha · lucha ·
lucha · lucha · lucha · lucha · lucha · lucha · lucha ·
luchaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaa · lucha*

Les identitats polititzades

Fins ara la descripció dels dos grups pot haver donat la impressió que hi havia unes formes de gènere molt tradicionals. Entre els Trapas, però, hi havia un nucli de cinc persones que, en consonància amb les seves idees polítiques, intentaven posar en qüestió les formes tradicionals de gènere. Com a part del seu compromís amb idees d'esquerra revolucionària, intentaven

canviar les seves pràctiques i relacions personals en una direcció més igualitària. Dues noies participaven en grups feministes. Solien organitzar xerrades i debats als instituts d'ensenyament secundari. La qüestió dels drets de la dona se la portaven molt ben pensada i elaborada, i la meva anàlisi deu molt a les seves idees. Els tres nois polititzats també havien tingut accés a discursos feministes, probablement a través de les seves companyes i dels col·lectius en què havien participat.

Redefinint la masculinitat

Redefinir les identitats de gènere és una cosa complicada perquè la masculinitat i la feminitat se solen definir en base a característiques contràries: fort-dèbil, aspre-suau, deixat-elegant, etc... Aleshores, per trencar amb això, hom es veu obligat a adoptar trets associats amb l'altre sexe

Per una banda, com ja he dit, els nois Trapas no s'apuntaven a demostracions d'agressivitat ni en broma. En aquest aspecte, és interessant notar que les formes de masculinitat dels Trapas apolítics no es diferenciaven gaire de les dels més polítics.

Una de les maneres en què els nois polititzats intentaven adoptar trets femenins era a través d'intimacions. Això ho vaig notar perquè vaig poder fer coneixença amb els nois Trapas molt més ràpidament que amb els Ramblers. Havia negociat la meva integració al grup a través d'una de les noies, i ella ja m'havia assegurat que els nois farien un esforç per integrar-

me. De seguida, un dels nois s'animà a venir a casa meva a fer llargues xerrades sobre tota mena de temes, es preocupà d'invitar-me quan es trobava amb membres del grup i m'encoratjava a participar en converses. En la seva entrevista, Clara explicà que els nois polititzats intentaven fer un seguiment de l'estat d'ànim dels altres semblant al que feien les noies:

Episodi 30

Clara: Yo es que los tíos de ahí, los que conozco son: el Salva... Y eso el Salva sí lo hace. O sea, de diferente manera, pero lo hace. El Salva se preocupa mucho, eh? Mucho mucho. Es muy maricón en eso. Y luego el Pepe. Y el Pepe se preocupa muchísimo.

A més, com que el grup estava menys integrat que els Ramblers, era normal que es dividís en grups més petits amb diferents focus d'atenció i activitat. En aquest ordre de coses, era comú que els nois tinguessin converses diàdiques, de dues persones. De fet, els set homes del grup s'agrupaven en "parelles" que tenien lligams molt estables, amistats que venien de molt de temps. Algunes d'aquestes converses, pel que vaig poder deduir, s'acostaven a la manera de fer de les noies: actualitzar informació, comentar problemes i maldecaps, desenvolupament de temes de conversa de llarga duració. Tot i així, no crec que es pugui dir que els nois "intimaven" com les noies; però sí que aquestes situacions creaven una mena d'infraestructura

interaccional que permetia la negociació d'aspectes importants de la identitat.

Hi havia altres elements molt subtils que indicaven l'existència d'una voluntat de transformar la masculinitat. He explicat que el Ramblers sempre maldaven per defensar la pròpia imatge en les interaccions, cosa que era el motiu i el resultat alhora que gran part dels seus diàlegs consistissin en formes d'agressió verbal. Per contra, entre els Trapas hi havia molta auto-burla i era comú riure's d'un mateix, com Salva, que comentà una vegada que els seus acudits solien ser dolents. En un dels assatjos del grup de rock, una vegada que proposava tornar a assajar una cançó, Salva afegí "*después de la cagada que ha metfo el que hizo la canción*", referint-se a si mateix¹⁶. Aquest fet, el de saber explotar el propi ridícul, els permetia superar molts dels problemes d'inseguretats que sorgeixen necessàriament quan hom explora noves formes d'identitat, com es veurà en capítols posteriors en relació al tema de la llengua.

---

16 És interessant constatar que el grup de rock entrà en un conflicte que separà els Trapas dels que no ho eren. En les poques ocasions que vaig veure assajar el grup, vaig notar que els altres membres tenien un tracte personal molt més dur. És possible que les diverses formes de masculinitat que perseguïen estiguessin a la base del conflicte.

Canvi de gènere

El cas més espectacular de transformació de la identitat de gènere fou el d'un dels nois, que més que redefinir la seva masculinitat, es pot dir que s'havia passat de bàndol. A efectes pràctics, excepte en relacions de parella, funcionava com una de les noies. Es passava la major part del temps xerrant amb elles i tenia relacions més estretes amb noies que amb nois, almenys a dins del grup. En la seva entrevista, explicà que havia efectuat aquesta transformació de forma voluntària i conscient dos anys enrera a resultes de les seves idees polítiques. Recordava que havia estat molt complicat aprendre a parlar com una noia. Al moment de l'entrevista, recordava vagament el procés però no es veia en cor d'explicar-lo amb paraules. Probablement, això és el mateix que passa en el procés de socialització normal. Tothom aprèn a comunicar-se a la seva manera a base de pràctica i amb molt poca teoria, és a dir, sense la capacitat d'explicar textualment el propi comportament.

Aquest procés de transformació havia estat molt efectiu, ja que aquest noi havia aconseguit que les noies comptessin amb ell en les seves activitats. L'anècdota que explica Clara ho il·lustra. En una excursió a una casa de colònies, les noies procediren a ocupar un dels dormitoris per a elles soles, i la que distribuí els llits donà per suposat que Aleix anava amb elles mentre que la resta de nois restaven exclosos:

Episodi 31

Clara: Y la Natalia dijo, pues: "somos tal tal tal tal tal... y el Aleix." Y yo: "Natalia, el Aleix es un chico". Dice, "ya, pero, es diferente"... Eso la Natalia Montes. "Es diferente. No, a mi no me importaría que..." Y tú sabes como es la Natalia, vamos: que no le vean ni, ni ni ni, ni el tobillo, eh? Es una pasada!

El canvi d'Aleix era la subversió definitiva a la masculinitat hegemònica. Fins semblava no interessar-se gens per les converses i els gustos dels nois. Recordo que una vegada el vaig saludar amb uns copets a l'espatlla, gest amistós típicament masculí, i per la seva reacció em donà la impressió que no li havia agradat. Tot i que no vaig sentir mai que ningú del grup li censurés aquella actitud, a vegades es trobava en situacions que li semblaven embarassoses. Una vegada, en sortir d'un bar, es trobà que nois i noies havien format espontàniament dos grups separats. Com que la situació era massa cridanera, no sabia què fer, i decidí tornar a entrar al bar i unir-se a una de les noies que encara no havia sortit.

Redefinint la feminitat

Per a les noies Trapas, una de les maneres de trencar amb la feminitat convencional era adoptar trets d'aparença i comportament típicament masculins. Així, la forma de vestir i la gestualitat (per exemple, la manera de seure, relaxada, deixada anar) era pràcticament igual que la dels nois. La forma

de parlar també era similar: ús d'argot i renecs forts. A vegades, els seus renecs eren més extremats que no els dels nois, i fins jugaven a l'agressió verbal. Una de les seves frases era "cómeme el chocho", l'equivalent femení de la famosa frase dels Ramblers. Salva deia que ell anava en compte amb el llenguatge quan parlava amb les noies, però que a vegades elles parlaven més grollerament i tot.

Tot i així, el funcionament de la blasfèmia femenina no era el mateix que amb els nois Ramblers. Era de fet una manera de desafiar la masculinitat simplificada, no d'imitar-la, girant-la contra si mateixa. Com que l'agressió verbal no era una activitat usual i legítima dins el grup, només es parlava així de forma excepcional. Naturalment, aquestes sortides podien servir en un moment donat per engegar algú a fer punyetes o per deixar clar que una no estava pas disposada a deixar-s'ho passar tot, com a vegades s'espera de les dones. El cas curiós és que Aleix, que havia fet un gran esforç per bandejar les paraulotes sexistes del seu vocabulari, es feia creus que les seves companyes feministes no fessin el mateix o fins anessin en direcció contrària.

Com que les identitats es construeixen en situacions socials, en les nostres interaccions amb d'altres, per a transformar-les ens cal coordinar-ho bé amb les persones amb qui interactuem. Les activitats amb els amics constitueixen un dels espais on es poden organitzar aquests canvis i assegurar-se que tothom interpreta correctament les pròpies actuacions (per exemple, que ningú no el prengui a hom com a groller, homosexual, etc.).

En definitiva, es tracta d'anar definint i controlant quins significats potencials es donen com a vàlids i quins no. Per al cas del renegar, l'episodi següent ens dóna una idea de com funcionen aquests processos de negociació dels significats:

Episodi 32

[Clara, Natalia i Silvia seien a la terrassa d'un
café al migdia]

Clara: Yo soy muy malparlada, eh?

Natalia: (x) porque no me has oído hablar. (xxx eja).

Silvia: [riu] Y (esta) hablaba por teléfono y

empieza: · "(en mi mesita no) las pendonas estas
que están aquí. No sé qué!". Y yo: "hala Natalia!
Por favor! Qué se van a pensar?" [riures]

Natalia i Silvia no estaven tan polititzades com Clara. Clara inicià aquest episodi com una mena de confessió, amb una veu plana i aparentment seriosa. Tot i així, el canvi al català per dir "malparlada" ja suggereix que alguna cosa passava, ja que aquesta és una altra veu, probablement la veu d'una autoritat catalonòfona externa amb la qual no s'identificava gens; aleshores, la seva frase podia donar a entendre que de fet refusava allò que deia o les persones que la considerarien malparlada. No podem saber si Natalia i Silvia interpretaren aquesta veu així, però està clar que Clara anava amb dobles intencions. La gràcia de l'enunciat, però, no es troba en intentar esbrinar què volia dir en realitat (si confessava la seva mala educació o rebutjava els qui l'haguessin jutjat així), sinó que la gràcia està en la pròpia ambivalència de la

frase. Per una banda, reconeixia que trencava les normes d'higiene lingüística. Per l'altra, no donava cap indicació de voluntat de canviar aquest fet.

La segona participant, Natàlia, va intervenir aleshores declarant que totes eren malparlades. Així es col·locava al mateix nivell que Clara en un gest de solidaritat o col·lusió. Aleshores Silvia relatà una història que exemplificava el llenguatge impropï que feia servir Natalia: una anècdota en què Natalia parlava per telèfon com a secretària de l'escola taller i feia de passada un comentari menystenidor respecte de les seves companyes de treball. Silvia es representà a si mateixa en l'escena dient a Natalia que aquelles actuacions podien afectar a la reputació de l'escola taller, ja que estava parlant amb algú de fora de la casa.

Aquest episodi, narració inclosa, és un exemple de com les noies negociaven entre elles el valor que donaven al fet de renegar. L'adopció del llenguatge groller no provenia pas del fet de participar en esdeveniments masculins amb nois. Un cas similar és el que explicava Patrícia, per exemple, que deia que s'havia acostumat a parlar argot perquè ella i la Clara "ens [ho] enganxàvem les dues".

Per tal que es vegi la diferència entre el valor dels renecs en aquest esdeveniment i el que hauria pogut tenir en un esdeveniment masculí, imaginem-nos que l'episodi hagués estat protagonitzat per nois. En primer lloc, difícilment hi hagués hagut aquesta ambivalència sobre el valor que es donava al

renegar. L'orientació masculina vers la transgressió hauria deixat clar que es valorava positivament. A les entrevistes, alguns nois també confessaren ser malparlats o "malhablados", però ho deien rient i expressant una complicitat amb l'entrevistador que també era mascle. Les dones, per contra, es mantenien ambivalents¹⁷. En aquest episodi, la resposta de Natalia i l'exemple de Silvia tractaven el renegar com a embrutidor i divertit alhora¹⁸. La narració de Silvia presentava a Natalia en una situació on la seva imatge havia quedat accidentalment tacada per l'ús de llenguatge indegut. Per això, el potencial humorístic de la situació partia de la pèrdua momentània de reputació per part de Natalia (fàcil de reparar, naturalment). En canvi, entre nois la diversió s'hagués extret del fet de posar en qüestió la reputació de l'escola taller. Encara que alguns nois haurien tret les seves conclusions sobre la vàlua del protagonista, en la situació concreta de la història, hom ho hagués reconegut com una transgressió.

Així, com que les noies eren encara sensibles al valor potencialment rebaixador de les blasfèmies, calia que organitzessin aquestes relacions de col·lusió on acordaven

---

17 En la seva entrevista, Silvia digué que utilitzava llenguatge groller, i que intentava sense èxit evitar-ho; Patrícia digué el mateix en relació al llenguatge sexista.

18 A més, l'insult "pendona" no hauria sonat gens fort entre nois.

suspendre les seves connotacions negatives. La seva imatge no quedava perjudicada si usaven llenguatge groller dins aquell cercle privat d'amigues. En canvi, en una altra ocasió, Clara rebutjà l'ús de llenguatge groller a una seva familiar de més edat que no era membre de la colla.

Les ambivalències que aquestes noies sentien reflectien algunes contradiccions de principi i paradoxes del feminisme, algunes de les quals són semblants als dilemes teòrics de si diferència o dominació. D'una banda, el feminisme empeny a les dones a participar en espais socials prèviament ocupats (i sovint encara controlats) per homes. En conseqüència, alguns trets de la feminitat esdevenen problemàtics i cal adoptar trets masculins (per exemple, les dones executives que han d'endurir el tracte). Però alhora, això equival a acceptar la masculinitat com la norma correcta universal.

Clara a vegades semblava avergonyir-se de participar en algunes activitats típicament femenines com la xerrola i el xafardeig. Adoptava un to de veu que a vegades semblava que feia teatre o que era massa conscient del que feia¹⁹. Recordo també que una vegada aparegué amb un vestit molt elegant. Com que normalment vestia de forma més senzilla, calia esperar que el fet provocaria comentaris. Per això, decidí de mostrar el seu

---

19 És possible que la meua presència hagués provocat aquestes actituds de distanciament respecte del propi comportament, però això és igualment significatiu.

vestit tot escenificant una passada de models. Així, podia participar en el ritual típicament femení d'apreciació de vestit d'una manera ambivalent o semi-distanciada, sense rebutjar-lo i sense participar-hi plenament.

Aquest procés de crítica de la feminitat anava tendint cap a un redescobriment de la feminitat sense donar necessàriament per bons els trets masculins. En aquest sentit, Clara deixà la seva posició prou Clara al debat de grup. En un moment donat, estaven discutint els problemes que algunes dones tenien si intentaven accedir a ocupacions típicament masculines, com paleta o escombriaire. Les condicions de treball no estaven adaptades a les necessitats femenines, i els treballadors mascles sovint les molestaven amb agressions verbals o les tractaven de dèbils o incapaces. Davant d'això, Clara argumentà que els homes no eren cap exemple, ja que després de tot les dones "no violen", i per tant calia que els homes valoressin les dones com les dones valoren els homes.

És obvi doncs que la participació en política dotà a aquestes noies de multitud de recursos per entendre la seva situació. L'habilitat amb què tant elles com els nois polititzats analitzaven problemes conceptuals no és fàcil de trobar en la nostra societat. I la meua preparació universitària no garantí pas que captés tot el que deien a la primera. Sobretot al debat de grup, es notava molt que tenien experiència de debatre aquestes coses. Hi havia torns de paraula molt llargs, petits parlaments, on es desgranaven arguments complexos; i el debat fou notòriament ordenat, cosa també difícil en qualsevol

estament social del nostre país. El respecte amb què es tractaven les opinions sovint divergents de cadascú era remarcable, a diferència del debat de grup dels Ramblers, que es construï més com una diversió, on la gent generà els jocs confrontatius que provocaven l'arraconament de la majoria de les noies.

La política, com a tema de conversa legítim entre els Trapas polititzats, també contribuïa a crear amistats entre nois i noies. Però pel que fa al funcionament general del grup, el redescobriment de la feminitat contribuï a aguditzar la separació entre els gèneres malgrat els esforços que alguns feien per evitar-la. A resultes de la seva defensa dels interessos femenins, les noies s'anaven acostumant a trobar-se soles i a *passar* dels nois. Jo vaig assistir a algunes d'aquestes trobades i s'entén que les preferissin, ja que es conversava de manera molt agradable, de la forma típicament femenina. Hi participaven igualment les noies no polititzades. Una vegada feren un experiment amb mi per veure com reaccionava davant dels acudits que ridiculitzaven els homes. La consciència feminista havia permès, per exemple, de qüestionar el costum dels nois de separar-se del grup per fumar porros. Els nois s'havien vist obligats a tenir en compte el punt de vista de les noies, les quals començaven a fer valer els seus interessos i desigs. El problema de la separació dels gèneres, però, no semblava solucionar-se.

La parella oberta

Un altre aspecte important de les relacions entre gèneres era que els Trapas polititzats també intentaven transformar el funcionament de les relacions de parella, o redefinir la noció de parella. La idea de la "parella oberta" comportava que en una relació d'aquest tipus tot era negociable, i es defensava la no exclusivitat sexual. A vegades, el tema apareixia en discussions de forma explícita o implícita, o es notava com la gent tenia reaccions no convencionals davant de determinats fets que normalment causen conflictes. Al debat de grup, alguns defensaren que la relació de parella no era sinó un aspecte d'una determinada relació d'amistat. Això explica esdeveniments com el fet que una parella decidís instal·lar-se en un pis al mateix temps que acordaven liquidar la seva relació de parella (que havia durat tres anys) i mantenir l'amistat. Aquest ordre de coses també facilitava més el desenvolupament de relacions d'amistat entre nois i noies perquè disminuïa la importància simbòlica de les relacions sexuals mateixes. Entre els Ramblers, per contra, les amistats entre nois i noies s'havien de portar amb molt de tacte per evitar burles o susceptibilitats, i se suposava que no hi podien haver relacions sexuals fora de la parella habitual. Així, mentre els Ramblers feien bromes sobre aquestes relacions, els Trapas simplement les practicaven. Malauradament, això no vol pas dir que es pogués parlar molt obertament del tema, ja que els Trapas defugien parlar-ne segurament per evitar les interpretacions convencionals i les bromes. És per això, i

també per respecte a la intimitat, que no puc donar més detalls sobre aquest tema.

Identitats polititzades: canvien realment alguna cosa?

Al capítol anterior, deia que el transgenerisme no qüestionava el règim sexual existent, sinó que explotava les escletxes i les ambivalències d'aquest ordre social. Ara bé, en un context com el del grup dels Trapas, on el gènere havia esdevingut polititzat, el transgenerisme podia tenir un paper més interessant. Resulta que les dones transgeneristes i les dones polititzades tenien molt en comú, com l'argot i el renegar, encara que per raons diferents. Això donava encara més joc a les actituds de trencament envers els gèneres tradicionals.

En un context com aquest, moltes vegades les dones transgeneristes i les polititzades es confonien, ja que no només parlaven de forma semblant, sinó que les transgeneristes també practicaven la parella oberta i estaven disposades a defensar arguments feministes en moltes situacions.

Ara bé, les persones realment feministes no es limitaven a defensar preferències o gustos personals. També s'esforçaven per legitimar aquestes identitats alternatives a través del debat, i a través de l'organització d'activitats i espais socials on fos possible desenvolupar i aprofundir aquestes noves formes de relació i de comportament. És lògic pensar que l'esforç de les feministes també beneficiava les transgeneristes, que podien comportar-se amb menys dissimulació

i més llibertat. I l'actitud de les transgeneristes beneficiava les feministes en tant que trencava igualment els motlles tradicionals. Però de no ser per les feministes, les coses probablement haurien seguit els cànons establerts.

Una altra qüestió és si realment aquells joves contribuïen a la causa de la igualtat femenina, o fins a quin punt hi contribuïen. Això és difícil d'argumentar i depèn del punt de vista que s'adopti. El que és indubtable, i ja s'anirà veient en els capítols següents, és que la politització dels Trapas realment generava multitud de canvis, com per exemple en relació a l'ús i actituds davant de les llengües catalana i castellana, i davant d'altres estils de parla, com l'argot juvenil.

La descripció que he fet fins ara de les formes de gènere pot haver donat la falsa impressió que els nois i les noies dels grups estudiats duien vides pràcticament separades. En aquesta secció intentaré compensar aquesta distorsió provocada pel mètode d'anàlisi i comentaré diversos aspectes del funcionament de cada grup i de les seves activitats que mostraran aquells aspectes més comuns dels diversos gèneres. Val a dir, però, que fins en les situacions on es barrejaven nois i noies, no tothom hi participava de la mateixa manera. Molts estudis sobre la parla femenina i masculina ja han detectat aquest fet, i això ja s'ha vist en alguns dels exemples que he donat de com les noies participaven en activitats masculines i viceversa.

Un exemple d'activitat comuna és el ball. Tant els nois com les noies ballaven, però no és difícil trobar diferències en les maneres de ballar, tot i que descriure aquestes diferències sí que és difícil. Semblava que les noies es lliuraven molt més de ple a la dansa i feien moviments i gestos més variats i

marcats, mentre que els nois tenien una gestualitat més sòbria a menys que es posessin a jugar i fer teatre (significativament, un dels nois que no seguia les pautes de dansa masculines era objecte de burles). En els concerts de Hard-core, el públic predominantment masculí es limitava a sacsejar el cap i a vegades les espatlles, deixant de banda els que es ficaven en l'agressiva *slam dance*. Sembla que la necessitat masculina d'aparentar naturalitat i espontaneïtat no els deixava explorar formes de ballar més elaborades. La salsa mateix era impopular entre els nois Trapas, i és un tipus de música que exigeix ballar amb gestos molt marcats, sinuosos i elaborats²⁰.

Però per no caure en el tòpic que homes i dones viuen en móns o subcultures diferents, val la pena fer una anàlisi molt més aprofundida de les actuacions d'uns i altres en activitats comunes. En aquest treball he defensat que el significat de les actuacions de la gent no és el resultat del seu gènere, sinó del procés d'interacció social. També he dit que els enunciats i les accions tenen multitud de significats potencials. És només el procés de la interacció el que pot determinar quins es donen per vàlids. Existeix també la possibilitat d'ambigüïtat o

---

20 Theeman (1974, citat a Henley, 1977: 145) ens recorda que les professions lligades a la dansa se solen considerar com a femenines, i és comú que les escoles de dansa tinguin problemes per trobar nois/homes que vulguin dedicar-s'hi professionalment.

d'ambivalència, és a dir, de situacions socials o enunciatats que mantinguin diverses lectures; fins i tot de situacions que funcionin en base a aquesta ambigüitat, indeterminació o, millor dit, multideterminació del significat: ocasions que permetin la convivència de diversos plans interpretatius i diverses formes d'autoprojecció i de construcció de la identitat.

En aquest capítol mostraré alguns exemples d'aquesta polivalència de significats tal i com es manifestava dins l'organització dels grups estudiats.

Formes d'organització dels grups

El grup dels Ramblers organitzava sobretot activitats conjuntes entre tots els seus membres. Si hom s'asseia en un bar, per exemple, procuraven que tothom pogués accedir a una posició des de la qual pogués sentir i veure els altres i participar en la xerrola o la xerinola. Hi podia haver línies laterals de conversa, però normalment no hi havia desconexions molt duradores. Quan es caminava pel carrer, el grup no es dividia i era normal que alguns cridessin ordres o comentaris a llarga distància, o que persones entressin en converses d'altres sense sensació d'interrompre. Fins i tot quan un grupet se separava per anar a la pista de ball d'una discoteca, sempre hi havia un lloc on tornar, un espai simbòlic on residia el grup. Això vol dir que els nois i les noies de fet anaven junts la major part del temps.

Els Trapas tenien un funcionament molt diferent. El grup es mantenia unit per un nucli de persones format sobretot pels membres polititzats. Els altres membres solien tenir algun lligam amb un o dos membres del nucli, però amb els altres hi tenien una relació més superficial. Això potser era degut al fet que alguns s'havien conegut feia relativament poc temps. Podien funcionar grupets de forma autònoma per trobar-se pel seu compte, per anar al cinema, comprar discs, reunir-se a casa d'algú, fer unes copes, etc... Fins quan es reunien tots, es notava aquesta articulació baldera del grup, ja que es dividia amb petits grupets relativament estables. Una de les formes de subagrupació era segons els gèneres, les noies xerrant i els nois amb els seus porros; però també eren normals els grups mixts.

Com ja he comentat, la separació per gèneres acabava creant tensions entre els Trapas quan es feia massa evident. Però això només passava quan sortien de nits al cap de setmana. La majoria de converses que tinc gravades són de quan sortien de l'escola taller al migdia i es posaven a xerrar en un cafè. Allí solien estar tots junts, i les converses normalment consistien en narracions d'esdeveniments, sobretot anècdotes d'aquell matí a la feina. A l'escola taller, els gèneres estaven considerablement separats. La majoria dels nois treballaven de paletes i les noies feien gestió i disseny. Però això també permetia que la gent s'expliqués fets d'una experiència bastant semblant i on els protagonistes eren coneguts, cosa que creava interès mutu.

Esdeveniments genèricament mixts

Entre les activitats que pressuposen la participació de persones dels dos sexes, hi ha el tipus que s'ha anomenat "parla intergenèrica" (*cross-gender talk*). En aquests esdeveniments, no és que desapareguin les distincions de gènere, sinó tot al contrari, ja que consisteixen en la manipulació o l'explotació d'aquestes distincions. Hi poden entrar aspectes de les relacions de parella, o també el festeig, el lligar (en pla lúdic o seriós), l'empipar o perseguir els nens les nenes i viceversa.

Però, a més d'això, també hi ha activitats on el gènere en teoria no té perquè comptar. Per exemple, quan aquells joves es posaven a discutir qüestions d'organització i coordinació del grup o coses relacionades (on trobar-se, on anar, què fer, on s'ha ficat en tal, plourà, etc...), no hi havia pas d'entrada una diferenciació de papers, i se suposava que el punt de vista de cadascú era en principi igualment vàlid. Naturalment, aquestes ocasions també comptaven a l'hora de construir el propi gènere i això es notava en la diversitat de gustos, preferències i maneres de parlar. Així, una discussió sobre quina pel·lícula cal anar a veure no s'organitza pas (normalment) per projectar determinades imatges genèriques, tot i que el gènere pot tenir molt a veure amb quina pel·lícula hom s'estima més veure, la qual cosa pot resultar en una divisió de bàndols amb components clarament genèrics.

Però tot i que algú pot gaudir de la discussió, tothom estarà d'acord que l'objectiu fonamental de sortir amb els amics no és debatre el que cal fer sinó dur a terme efectivament allò que s'acordi fer. Això cal tenir-ho en compte en tant que una discussió d'aquest tipus té un caràcter subsidiari a allò que s'entén com el fil principal d'actuació: s'orienta a preparar i mantenir l'activitat principal però no forma part de la mateixa.

Un cop aclarida aquesta distinció, cal reconèixer que en la conversa quotidiana la separació entre els diversos nivells d'activitat no és mai totalment clara i ben demarcada. En les meves dades, hi ha molts exemples de discussions organitzatives combinades amb bromes, burles i acudits grollers, petites indulgències que els participants es permetien i que se sortien de la discussió en sí. Als debats de grup n'hi hagué moltíssimes de desviacions d'aquestes. I de la mateixa manera, una xerrada informal podia derivar temporalment cap a una discussió sobre els problemes organitzatius d'una activitat futura. Si es tractava d'una excursió, per exemple, tothom podia tenir alguna cosa a dir-hi. Si anava sobre un partit de futbollet, això afectava els nois especialment perquè havien de portar la roba, la pilota, el xampú, etc. Discutir i xerrar al mateix temps en aquestes situacions podia no ser problemàtic sempre i quan no s'abusés de la paciència dels participants. En canvi, en els debats de grup, hi hagueren moltes crides a l'ordre, ja que es considerava important no marxar del tema.

En l'episodi 1 hi ha un magnífic exemple d'aquesta combinació de formats i de diversos nivells d'activitat, ja que un joc d'agressió verbal constituïa alhora una negociació sobre quina havia de ser l'activitat següent. Aquesta mena d'esdeveniment "híbrid" era possible precisament gràcies a la multiplicitat de potencials significatius dels enunciats. Els múltiples significats possibles creaven ambivalències que es podien anar mantenint al llarg de molts torns de paraula.

En conseqüència, és important entendre com funcionaven aquestes ambivalències per a tenir una idea de com funcionaven els processos de construcció de la identitat fins i tot en activitats mixtes.

Ambivalència i hibriditat

Fins ara he explicat la construcció del gènere a partir d'uns formats verbals i activitats concrets. Aquests formats, però, rarament apareixien en estat pur. Conseqüentment, els conceptes que he proposat només seran útils de veritat si també poden funcionar fora de les situacions arquetípiques i els trobem barrejats, combinats o "hibriditzats" en d'altres situacions, on poden aparèixer a través d'un sol mot, potser un determinat to de veu, la tria d'un tema de conversa, la projecció d'una virtut o defecte determinat, la reacció davant d'una determinada actuació o fet. Veurem uns quants exemples de situacions on es manifesta aquesta hibriditat a través de l'ambivalència del llenguatge. L'ambivalència dels enunciats possibilita fenòmens coneguts, com el fet que moltes persones

reaccionin diferent a una mateixa cosa dita per un home o una dona. Vegeu, per exemple, els episodis 33 i 34.

Episodi 33

[Els Trapas seien al voltant de dues taules a la terrassa d'un cafè a la tarda. Pepe els mostrà una ampolla de cervesa d'una marca especial que no era la que solien beure]

Pepe: Cogí una cogorza con esa mierda el otro día, tío!

Mauro: Ah! Es cerveza, no?

Ayats: [Veuetà] "Ah! Sí, sí. Et fots un parell i a (x)."

Pepe: [Veuetà] "Sí, nen! Posa molt."

Pepe començà anunciant que s'havia emborratxat amb la cervesa que mostrava a tothom. Per què va dir això? Primer de tot, a l'audiència hi havia alguns amics seus. Solien beure junts i els agradava de jugar amb els efectes de la beguda. Per tant, esperava que als seus amics els interessés el que deia. La tria d'un llenguatge sovint considerat groller o informal, i el vocatiu "tío", indica clarament que parlava com a la persona amb qui solien fer aquesta mena de jocs. Segonament, l'audiència també captà que la història de Pepe indicava que la fortor de la cervesa l'havia agafat per sorpresa, ja que se sabia que ell no s'emborratxava fàcilment amb cerveses.

Així, en la tercera intervenció, Ayats es posà a fer teatre. Ayats fingí ser un personatge que parlava català amb un to especial i que expressava la seva admiració per aquella cervesa. En la quarta intervenció, Pepe escenificà de forma

semblant un altre personatge imaginari que responia a l'anterior. Aquestes veuetes catalanes expressaven, a través d'un to més agut, la ingenuïtat d'uns personatges ficticis que no estaven acostumats a beure i als quals els havia impressionat el grau alcohòlic de la cervesa. La idea que unes persones molt com cal patien un descrèdit per una intoxicació involuntària feia gràcia en un context on els participants es consideraven bevedors experimentats.

Aquesta narració i l'escenificació posterior es basaven en una projecció de la masculinitat transgressiva. Més endavant, però, Silvia, una noia que no tenia cap interès particular en la drogació, s'espavilà per entrar dins la conversa. L'oportunitat li vingué perquè sabé produir i explotar una ambivalència que li permetia participar sense necessitat d'apuntar-se a aquesta mostra de masculinitat. Pepe havia seguit contant la seva història i les circumstàncies que l'havien portat fins a la borratxera. Havia trobat una cerveseria on servien dotzenes de tipus de cervesa diferents, amb ampolles de moltes formes i colors. Aleshores, Silvia entrà tot indicant que havia estat en un establiment similar on també servien cerveses de tot tipus:

Episodi 34

Pepe: Es que había una carta...

Silvia: (xx) a la frambuesa. Aquello es un menú (x) de a la sabor... Bueno, a frambuesa, a la fresa...

alemanas,

holandesas, no se qué, belgas...

Pepe: Sí, o sea de cada...

Silvia: Negra, marrón, amarilla.

Pepe: Sí, sí, porque es que... Increíble porque...

*Silvia: Hay unas que son... (xxx), que pone: "afrodisíaca"
" o*

algo así también.

Pepe: Sí... Esta también estaba en la carta, en este bar.

Había una (xx): "afrodisíac no sé qué."

Com que la narració també tenia interès pel valor exòtic de la cerveseria, i les propietats de forma, gust i color de les diferents cerveses -a banda del seu grau d'alcohol-, Silvia va veure un forat on podia contribuir d'una forma que interessés a tothom²¹. Val a dir que en el moment en què Silvia i Pepe s'implicaren més en la conversa, els altres nois semblà que perdien interès momentàniament. Això il·lustra el fet que les opcions d'identitat tenen molta importància ja que obren i tanquen portes a la participació en determinades activitats, i sovint d'una manera molt subtil. En aquest cas, la intervenció de Silvia es valorava diferent que la de Pepe, tot i que Pepe havia acceptat la seva contribució amb un cert entusiasme. Més endavant, Pepe tornà a iniciar la conversa parlant d'un concert, cosa que tornà a animar els nois a participar, però que deixà a Silvia relativament de banda.

---

21 És significatiu que la referència a la cervesa afrodisíaca no provoqués cap reacció ni comentari especial. Els nois Ramblers, que tenien el sexe com un dels seus temes de broma, no haurien deixat escapar l'oportunitat.

En l'episodi següent podem veure un noi que es troba en una situació equivalent, aquest cop entre els Ramblers:

Episodi 35

[Tot xerrant a la terrassa d'un cafè, Irene es tragué una carta d'un amic que havia conegut durant les vacances. Ricardo estava encuriós i volia examinar el tipus de lletra, però Irene sospitava que no volgués simplement burlar-se d'ella]

Ricardo: (No te) quiereh ponerte a mi lao, eh?

Irene: Es un amigo! [volent dir que no és un xicot]

Alguna: Es un amigo que (xxx x xx joder!)

Paula: El José?

Irene: No, el José no.

Pablo: El José no, el (julio).. [rep gest de confirmació]

Ah!

Ricardo: Yo no te- yo no te- yo no te (ehplico)[. . . . .

. A ver, a ver. Sólo la-

Sólo la (letra). A ver, tía! Que te la leo todavía como te pongas así!

Joder! Qué desconfiada!

Paula: Te ha mandao una foto!?

Ricardo: No confías en mi?

Paula: A verlaa!

Ricardo: Es una foto? Irene? Es una foto?

[Ricardo es posà a llegir l'adreça en veu alta, fent veure que tenia la intenció de llegir tota la carta, però

després simplement feu un comentari sobre el tipus de lletra]

El que és significatiu aquí és la gran diferència en les reaccions d'Irene respecte de Ricardo en comparació amb Paula. Mentre a Paula li era permès un accés fàcil a la carta i a la foto de l'amic, Ricardo hagué de donar moltes més explicacions i insistir molt més. Estava clar que Irene aprovava la curiositat de Paula, i responia a les seves preguntes de forma clara i en un to calmat (*No, el José no*). Per contra, es temia que Ricardo no li fes alguna burla de mal gust. I certament, el to de veu de Pablo i de Ricardo semblava anticipar una mofa, i per això Irene insistia a mantenir la carta només a l'abast de les noies (les quals normalment tampoc no l'haguessin passat als nois sense permís). Finalment, Ricardo aconseguí que se li mostrés la carta i tothom es posà a comentar aspectes de la cal·ligrafia.

Clarament, la sol·licitud de Ricardo no havia pas estat entesa igualment com les de les altres noies, ja que Irene coneixia prou bé les formes de participació i de projecció que practicaven els nois i el tractament que donaven a les amistats intergenèriques. Per contra, Irene podia comptar que les seves amigues serien més circumspectes amb la seva imatge, sobretot davant dels nois, tal i com se solien mostrar normalment.

En aquest sentit, ja es veu que no és fàcil d'entrada assumir papers contradictoris en diferents situacions, perquè també cal preguntar-se si els altres interpretaran allò que toca. Això

també ajuda a entendre perquè les persones transgeneristes, o les persones que redefinien el seu gènere per raons polítiques, trepitjaven un terreny complicat que creava la necessitat d'equilibris com el de l'episodi 32, on una noia es confessava "malparlada". Com que les identitats de gènere es definien sovint adscriuint característiques oposades a les persones de sexes diferents, qui volia sortir-se del patró ho havia d'organitzar bé perquè tothom l'entengués i l'acceptés.

Una manera de resoldre aquestes necessitats de diplomàcia interaccional eren les actuacions en pla "suspès". Així, més amunt ja he explicat que una noia fingia fer una passada de model per mostrar el seu vestit tot distanciant-se d'una imatge massa convencionalment femenina. L'episodi següent conté una comèdia molt més sofisticada:

Episodi 36

Pepe: Oye! Qué ha pasado en el lavabo?

Silvia: eh... Yo te lo cuento!

Algú: (Qué ha pasado allá?)

Silvia: Yo te lo cuento! [Veu de falset]

Pepe: Tú me lo cuentas! [Silvia riu]

Silvia: Eeeh...

Clara: Pues, resulta... [Veu molt alta exagerada, riures]

Silvia: Estaba la María.

Clara: Y entonces... [riu]

*Silvia: Pintando un caballito que ha hecho de barro,
no?*

Clara: Pero que aún no (xxxxxx).

Pepe: Déjala el micro! [riu]

*Silvia: Y tal, no? Y entonces, de vez en cuando,
eeeh, se iba al (xxx) a quitar la pintura. Y estaba
en delineación, y con un pincel ha empezado "que te
tiro!"...*

Poden haver-hi hagut diverses raons que expliquin perquè aquesta narració es presentà en forma de comèdia. En primer lloc, com que la narració constituïa una mena de safareig sobre l'escola taller, i com que el safareig és un format típic femení que sovint es valora negativament, és possible que a les participants els interessés tractar-lo com un joc perquè no se les associés amb unes "xafarderes". Les intervencions "resulta" i "y entonces", fetes amb una cantarella exageradament alta i aguda, indiquen que Clara probablement evocava els trets estereotipats de les situacions on les dones solen intercanviar notícies sobre veïns i coneguts. Així, en base a aquest episodi, hom no pot pas concloure que les noies protagonistes eren unes xafarderes perquè elles mateixes es reien de la seva pròpia xafarderia. Amb tot, la narració se suposava que era verídica, una explicació que oferien a Pepe perquè els ho havia demanat.

Segonament, és possible que els protagonistes estiguessin actuant per al micròfon, ja que aquell era el primer dia que se'ls gravava. Això explica l'abundància de referències

explícites a l'acció, que normalment la gent no diu (*yo te lo cuento, tu me lo cuentas*). Així, les protagonistes havien utilitzat la comèdia per protegir-se de les interpretacions sobre el seu caràcter que la seva actuació hauria pogut provocar.

Conclusions

Hem vist en aquesta primera part del llibre que els joves estudiats construïen diverses formes d'identitat de gènere dins la seva colla d'amics. I això es feia a través de la seva participació en diverses activitats amb els seus companys, activitats que he anat analitzant per veure quines projeccions de la pròpia imatge s'hi realitzaven. Amb aquest sistema d'anàlisi es poden evitar les simplificacions i generalitzacions exagerades sobre el caràcter masculí i femení, ja que es pot veure com hi havia moltes maneres de participar en les activitats dels grups. Cada persona creava o escollia en la mesura del possible aquelles activitats i formes d'autoprojecció que més li convenien. A més, els significats de determinades actuacions o enunciats eren sovint ambivalents i es podien anar negociant.

Hi havia els que s'apuntaven a la masculinitat simplificada, sobretot els nois Ramblers, caracteritzada per activitats amb un component molt important de jocs de risc, risc físic o simbòlic. Un tret comú de totes les formes de masculinitat era el joc de la transgressió. Per contra, les noies Ramblers estaven més interessades en demostrar interès i afecte mutus i

així reforçar conjuntament la seva pròpia imatge, sovint de manera explícita amb elogis o defenses mútues. Tot i així, hem vist també que alguns nois i noies s'interessaven per les activitats i formes d'autoprojecció típiques de l'altre sexe. Aquest interès podia tenir el seu origen en qüestions de caràcter o història personal, però també en una voluntat política clara de transformar l'ordre sexual establert seguint la ideologia feminista.

No hem pas esgotat, però, tots els aspectes en què es podien manifestar les identitats de gènere. En els capítols següents analitzarem els conflictes i les pugnes que existien entre les diverses identitats, i explorarem sobretot la cara lingüística del gènere, això és, el paper que tenien les diverses formes de parlar de la nostra societat (parlar juvenil, dialectes, llengües) en aquests processos de construcció de la identitat

En la primera part del llibre hem anat veien com els Ramblers i els Trapas creaven les seves masculinitats i feminitats en base a la manera d'organitzar la diversió i d'intervenir en les converses. Ara ens mirarem els fenòmens observats des d'un altre punt de vista. Com el delineant que dibuixa una peça o una eina des de diverses perspectives, donaré la volta al nostre objecte d'estudi i el descriuré des del cantó de les maneres de parlar.

Tots sabem que no tothom parla de la mateixa manera. Sabem que al món hi ha centenars de llengües, i també que la manera de parlar de la gent canvia segons el lloc geogràfic, el que se'n diuen "dialectes". En un mateix punt geogràfic també hi podem trobar diferències en el parlar: per exemple, accents més oberts o més tancats. A vegades aquestes diferències reflecteixen l'origen o la classe social de les persones, i els

lingüistes ho anomenen "sociolectes". Per fer-ho més complicat, també podem identificar diferències en la manera de parlar de persones de diferent edat: el parlar dels avis, dels joves, la parla dels infants. La majoria de grups professionals han creat també el seu propi vocabulari i fraseologia en funció de les seves necessitats. Si afinem molt, podrem trobar que determinades famílies, colles d'amics, escriptors o grups musicals també creen fins a cert punt un estil de parla propi i únic. I per acabar-ho de reblar, totes les persones podem canviar de manera de parlar depenent de la situació: és el que s'anomena "canvi de registre". Així, els joves parlen d'una manera entre ells, i d'una altra amb els pares o amb els mestres en funció de la relació que hi tenen. Els polítics també adopten una manera diferent de parlar davant d'una audiència gran, un micròfon, una càmera, o entre amics, familiars i companys de partit.

Totes aquestes possibilitats fan que estudiar les maneres de parlar sigui una qüestió molt complexa. Cada grup social va adaptant el seu parlar a les necessitats concretes que sorgeixen en les situacions i activitats socials pròpies d'aquell grup. De resultes d'això, cada forma de parlar està marcada ideològicament.

Què vol dir això? Agafem un exemple comú en la vida pública actual: un servei assistencial concret de l'administració que és privatitzat. El que abans eren "usuaris" passen a ser "clients" d'un servei. La diferència de significat entre els dos mots radica en el fet que expressen una relació molt

diferent entre l'administrador i l'administrat, cosa que afecta els drets i deures de cadascun així com la gestió de l'administració.

Tant un mot com l'altre estan "carregats" ideològicament, impliquen una idea concreta de com ha de ser la relació govern-ciudadà. I aquesta càrrega ideològica existeix igualment en altres aspectes de la vida, en la política de la vida quotidiana: un infant que protesta perquè li diuen "Lluïset" quan "ja" té deu anys, una dona que es nega que la tractin de "senyoreta", un botiguer que no li agrada que el viatjants li diguin de tu.

El crític literari Mikhaïl Bakhtín diu que, com que el llenguatge es crea en situacions socials, totes les paraules que utilitzem vénen sempre d'algun lloc. I per això, en tot el que diem, podem trobar-hi veus i paraules que evocuen altres situacions i d'altres persones. Si cada forma de parlar s'utilitza en uns jocs determinats i per a construir determinades situacions, relacions i identitats, aleshores el llenguatge esdevé com una mena de microcosmos on hi podem detectar les ideologies i identitats. Si analitzem la parla de cada persona, hi trobarem multitud de veus que vénen de llocs diversos. A mesura que assumim papers diferents (de mestre, d'alumna, de pare, de filla, de treballador, d'alcalde...), anirem adoptant veus diferents. Ens adonarem que tractem unes veus com a més "nostres" i d'altres veus com a "alienes" en diferents graus i en funció de la situació. Es produeix l'apropiació d'unes veus, accents o llengües, i una alienació

d'unes altres. A través de la polifonia del nostre llenguatge, podrem veure com ens situem en la societat i com concebem la nostra relació amb d'altres grups socials.

Els capítols que segueixen són una anàlisi de les veus dels Ramblers i dels Trapas. A través de les seves maneres de parlar, exploraré les seves ideologies quotidianes i les seves actituds respecte d'altres grups socials i lingüístics.

Cal tenir present, però, que aquestes "ideologies" no són simplement idees que viuen dins el nostre cap, sinó que es tradueixen materialment en les pràctiques i relacions personals de cada dia. Això és important perquè cal recordar que no tothom veu les coses de la mateixa manera. Ja he explicat que les relacions entre els diferents gèneres eren fins a cert punt conflictives. En aquest sentit, la imposició d'una determinada manera de parlar a un grup social concret va paral·lela a la imposició d'un determinat règim ideològic. Els règims ideològics determinen quines pràctiques, activitats i significats es donen per bons i legítims en un determinat context social, de manera que cada forma de parlar és un producte relativament estable de les relacions polítiques entre els membres d'un grup.

En el capítol 4 parlaré doncs dels règims ideològics associats a l'accent andalús dels nois Ramblers i a l'argot utilitzat pels Trapas. Intentaré demostrar que aquestes maneres de parlar eren adoptades i també adaptades per totes dues colles a mesura que definien les seves relacions i la seva visió del món.

Seguidament, en el capítol 5, estudiaré el repartiment de veus que apareixien en català i en castellà en els dos grups, i així podrem veure la relació problemàtica que tenia la llengua catalana amb les formes de cultura juvenil dels Ramblers i dels Trapas.

Finalment, en el capítol 6 exploraré el tema de la "tria de llengua", és a dir, les convencions que hi havia dins cada colla pel que fa a quan calia parlar una llengua o una altra. Intentaré analitzar els diversos interessos que hi havia sobre el parlar català i castellà, i l'impacte del fet bilingüe sobre les identitats de les persones i sobre els grups en conjunt.

Aquest capítol marca el punt d'inflexió del llibre, ja que tracta de l'íntima connexió que existeix entre les identitats, les ideologies i les formes de parlar. Intentaré mostrar aquestes connexions a través de l'anàlisi de converses concretes dels dos grups estudiats. Veurem com els Ramblers i els Trapas presentaven diferències bastant significatives en el seu parlar. Els Trapas en general integraven moltes expressions de l'argot suburbial al parlar juvenil. Els Ramblers no ho feien tant, però en canvi els nois d'aquest grup s'expressaven amb un accent que recordava el dialecte andalús. Les dues maneres de parlar donaven un to característic a les converses dels dos grup, perquè cadascuna anava acompanyada d'una determinada manera de fer i de veure el món.

Recordem, però, els principis en què es basa l'anàlisi:

- a) Totes les formes de parlar tenen el seu origen en activitats socials concretes on les persones construeixen aspectes de les seves identitats.
- b) Conseqüentment, cada manera de parlar pren forma a través dels formats verbals propis de les activitats de cada grup social concret.
- c) Per tant, els formats verbals de cada grup social evocuen les relacions, jocs, identitats i idees d'aquest grup.

Els processos mitjançant els quals les persones van afaiçonant la seva manera de parlar han estat poc estudiats per lingüistes i sociòlegs, i menys en el cas dels parlars populars. Aquest procés es fa a mesura que les persones adoptem i adaptem les veus de persones i grups socials que tenim al nostre entorn. Adoptem unes veus, unes paraules, uns formats verbals, uns accents d'uns grups i ens distanciem de les veus dels altres segons les nostres preferències i en funció de la gent amb qui tractem.

Un dels problemes que presenta tradicionalment l'estudi dels parlars populars és trobar els criteris per definir-los i delimitar-los de forma objectiva. Alguns sociolingüistes han demostrat que determinats mots o accents apareixen més freqüentment en situacions informals que formals, o entre gent de classe treballadora que de classe alta. Però aquests estudis són molt laboriosos i sempre s'han de limitar a analitzar uns pocs mots o trets de la pronúncia. Els diccionaris de parlar popular solen basar-se en textos escrits, cosa que és òbviament

problemàtica perquè els parlars populars es formen i es manifesten sobretot a través de la llengua parlada. Alguns lexicògrafs han recollit dades empíriques a través d'observacions i entrevistes, però tots solen reconèixer que s'han de basar sobretot en la seva pròpia intuïció¹.

Intentar trobar criteris universals per determinar quines expressions són populars és una tasca ben difícil, sinó impossible. El sociòleg Pierre Bourdieu fa una crida als investigadors perquè es basin en la perspectiva dels parlants a l'hora de decidir si un mot és part del parlar no convencional o part de la llengua legítima (1991: 265). Però si fem això, ens trobem que hi ha múltiples diferències en les opinions, usos i preferències de la gent. Segons el lexicògraf americà Tony Thorne, els parlars populars o no convencionals (*slang*) sorgeixen a partir de l'adopció de mots i expressions de tot tipus de sectors socials: transportistes, delinqüents, periodistes, polítics, infants, personatges de cinema, etc... Aquests processos afecten diferents grups socials i geogràfics de diferent manera i hi ha un moviment continu de mots que venen, marxen o esdevenen d'ús corrent.

Això fa que la conversa espontània sigui sempre un poti-poti polifònic on s'hi combinen multitud d'estils. Per exemple, si tot parlant fem un comentari sobre una notícia del diari, és

---

¹ Vegeu, per exemple, els diccionaris d'argot i parlar no convencional de Vinyoles (1978), Thorne (1990) i León (1992).

molt possible que utilitzem expressions del llenguatge periodístic i que tothom ho trobi natural malgrat entendre que no és la nostra manera normal de dir les coses. Per això, en el parlar de cada dia, la distinció entre mots formals i informals és molt relativa, i les persones solen jutjar el caràcter de cada paraula en funció de la situació concreta en què es troben: qui parla, amb quina finalitat, a quina audiència. En la vida diària, la gent sol fer comentaris sobre qüestions d'estil només quan passa alguna cosa desacostumada o inesperada, quan algú parla d'una manera que en teoria no toca: que tal persona parla "com un llibre", que tal polític té un parlar "molt planer" o molt "popular". Però no tothom té els mateixos criteris per valorar un determinat mot o una determinada intervenció. Així, si observem l'episodi 37 extret dels Ramblers, per exemple, trobem que uns nois varen reaccionar davant la intervenció de Raquel tot i que ella no havia utilitzat cap paraula particularment formal.

Episodi 37

[Raquel anava explicant els problemes que tenia amb la seva feina enmig d'un silenci bastant inusual, amb una veu suau, un ritme regular i un llenguatge polit però no artificiosos. No hi havia cap paraula que es pogués identificar com a massa formal, però malgrat això la situació agafà un cert to de solemnitat, la qual cosa donà peu a què Andrés la transformés humorísticament. Quan Raquel acabà, dos nois es posaren a aplaudir]

Andrés: Bravo!... Bravo!

Raquel: No! Es que me da mucha rabia, es verdá!

Andrés: [ben fort] *Esa es mi niña, mi Raquel!*

Andrés reaccionà com si Raquel hagués estat pronunciant un discurs davant d'un públic, aplaudint i animant. I més endavant, es posà a representar un personatge, com si fos la mare de Raquel aplaudint orgullosa davant l'actuació de la seva filla. Aquestes reaccions es poden interpretar com una forma de control social sobre les identitats que projectaven els membres del grup, ja que implícitament imposaven una determinada idea del que era "normal" o "natural" de dir i fer dins la colla.

Una de les afirmacions més comunes que fan els sociolingüistes és que la forma de parlar o registre depèn de la situació. El que sovint s'oblida és que el caràcter i el to de cada activitat el decideixen les persones que hi participen, i que a vegades una forma de parlar determinada -p.e., tractar-se de tu o de vostè- es pot utilitzar per definir la situació². És a dir, que no només el registres depenen de les situacions, sinó que sovint les situacions es defineixen a través del registre. Aleshores, quan la gent reacciona davant d'una determinada forma de parlar no sol dir "en tal s'ha equivocat de registre", sinó que reacciona davant la situació creada pel fet de parlar d'aquesta manera, com és el cas en l'episodi 37. Així, negociar

---

2 L'antropòleg John J. Gumperz (1982) diu que les diverses varietats lingüístiques del nostre repertori verbal poden funcionar com a "marca contextualitzadora" (contextualisation cue) en el nostre discurs.

la manera de parlar és negociar la situació i els papers o les identitats que els participants han d'assumir. Situacions, relacions, formes de parlar i identitats formen un entramat indestriable.

La intervenció de Raquel fou problemàtica perquè el debat de grup era una situació inusual per als Ramblersos. Tot i que vaig intentar portar els debats d'una manera relaxada, familiar i amb un cert to de complicitat, en molts moments es va veure que els participants també se sentien com en una actuació en públic. L'episodi 37 demostra que alguns percebien que la forma de parlar de Raquel feia que la seva amiga semblés tenir un caràcter i una identitat que no eren els de la Raquel que ells coneixien. La seva actuació havia contradit les formes d'identitat i de projecció de la imatge que es practicaven dins del grup. I això és prou interessant, perquè implica que Raquel en certa manera havia traspassat un límit simbòlic que tenia una significació important per als Ramblersos.

Quina mena de límit simbòlic era aquest? Per què no consideraven normal que Raquel parlés d'aquella manera? Per entendre això, hem de recordar les identitats que construïen els Ramblersos a través de la seva manera de parlar, com utilitzaven el llenguatge groller com una forma de transgressió de les normes de comportament socials existents. Recordem com l'ús de llenguatge groller provocava grans rialles, precisament perquè trencaven la formalitat de la discussió (vegeu episodi 2). Això també passà en certes ocasions entre els Trapas, que van ser pràcticament incapaços de parlar de sexe en el debat de

grup. Parlar del tema els portava a utilitzar veus o expressions provinents dels rituals populars del lligar, la qual cosa els feia esclafir de riure.

Bakhtín diu que els parlars populars sovint exploten aquesta transgressivitat amb els parlars més propis de l'autoritat, i que la seva significació és un resultat d'aquesta relació dialògica. És a dir, que el llenguatge groller o informal no tindria sentit per si sol, sinó pel fet que és un desafiament o un trencament del llenguatge més formal de l'autoritat.

Bourdieu també observa que el concepte mateix de "parlar popular" correspon a la classificació que fem del món entre els de "dalt" i els de "baix", i segueix dient que algunes formes de comportament i de llenguatge provenen de "la busca de l'expressivitat basada en la transgressió de les censures dominants" que constitueix una de les formes d'expressió de determinats tipus de masculinitat (1991: 93-4).

Així, l'ús de llenguatge groller es pot utilitzar per ridiculitzar el posat elegant d'una persona o la seriositat d'una situació. Un altre exemple interessant fou el que li va passar a una de les noies dels Trapas que normalment vestia i parlava amb més elegància que els seus companys, ja que presentava una feminitat més convencional. Una vegada que aquesta noia utilitzà una expressió clarament d'argot, els seus companys se'n van riure perquè els semblava que no lligava amb la seva manera usual de parlar. És el contrari del que li passà a Raquel, a qui els seus companys no els semblà que podia parlar amb aquella elegància essent un d'ells.

La "senzilla" veritat dels Ramblers

La manera de parlar dels Ramblers imposava al grup una manera concreta de relacionar-se, de divertir-se, de parlar de les coses i de legitimar determinades identitats. El límit simbòlic que Raquel havia traspassat era un dels elements fonamentals de la identitat dels nois Ramblers: el rebuig a l'autoritat. El parlar dels nois Ramblers, la seva veu de ressonàncies andaluses, el llenguatge groller, els formats d'agressió verbal, simbolitzaven una transgressió respecte de les veus del castellà correcte i polit. Aquell parlar o aquella veu servia per dir i fer unes coses que, com ja hem vist, trencaven amb la moral i les bones maneres dominants de la societat.

L'episodi següent ens dóna moltes més pistes sobre el caràcter d'aquesta barrera imaginària. Luis intentava criticar uns antics membres del grup que no havien tingut en compte les preferències de tothom quan es discutia on anar i què fer. Les paraules problemàtiques que utilitzà són les que estan subratllades:

Episodi 38

Luis: Posiblemente. Porque siempre vamos juntos, y llega un momento que: "donde vamos?". La gente se calla normalmente, no? Pues: llega una... un sujeto determinado, quien sea...

Pablo: Un sujeto! [veu greu i burleta; algunes noies riuen]

Andrés: Un sujeto y un predicado de...

Luis: [continua] Y dice... Dice: "vamos a tal sitio";
 sitio que, pues, que es secundado, pues, por sus
 amigas, por... [Noies riuen; veus als fons]

Pablo: [ben alt] Que ha ensayado ehta noche! [noies riuen]
 (xxxx) Tío! Tío! Tú hah estao ensayando, hombre!
 [riu] Oye, qué hacías cuando (llegamos)?
 [noies continuen rient]

Irene: Va, callaros!

Luis: Vale, ya me callo!

Noia: No.

Laura: [ben alt] di, di, di, di!

Luis: Pues eso, pues...

Andrés: Una vez que habla bien, ya...

Luis: Y el grupitoo, tres o cuatro [...]

Luis estava intentant descriure un antic conflicte dins el grup sense donar noms. La necessitat d'usar un estil indirecte el portà a utilitzar el mot "sujeto". Aquesta paraula s'utilitza en registres molt concrets, com en gramàtica (tal i com suggereix el comentari d'Andrés) o l'estil periodístic. És probable que provingui del llenguatge de la policia, de la manera que anomenen o solien anomenar en el passat els sospitosos no identificats. Jo recordo un episodi quan era petit a l'escola que un mestre renyava un alumne i acabà dient-li "eres un sujeto". Més endavant, el mot "secundado", més propi del llenguatge escrit o de noticiari, pronunciat potser d'una manera massa solemne (fixeu-vos, no va dir "secundao", que era com parlava normalment), creà una altra situació divertida. Luis estava tractant la situació, i la manera de

presentar-se a si mateix, massa formalment. Pablo fins li preguntà (en broma) si havia estat assajant com qui es prepara un parlament. I la hilaritat provocada pels comentaris de Pablo i Andrés va estar a punt d'arruïnar la intervenció de Luis.

És important notar en primer lloc que en els dos exemples que he mostrat, aquesta mena de "vigilància" sobre les maneres d'expressar-se la portaven els nois. El paper de les noies era més d'espectadores davant l'escena central que no el de participants, la qual cosa fou la regla general durant tota la discussió de grup³. En segon lloc, el concepte "d'assajar" també dóna una pista important de com vivien els Ramblers la seva manera de parlar, és a dir, com a "natural" i "espontània" i no com a "artificiosa" i "elaborada". L'episodi 38 és indicatiu d'aquestes relacions simbòliques que el grup establia entre el seu propi món i les veus de l'autoritat incorporades en els discursos públics dominants dels mitjans de comunicació, l'escola, l'administració. Aquesta oposició provenia bàsicament dels nois, els quals maldaven per projectar unes imatges de naturalitat, simplicitat, senzillesa i espontaneïtat.

És a dir, els Ramblers no només explotaven les possibilitats de transgressió envers les formes d'expressió de l'autoritat. També expressaven una separació molt remarcable, una distància,

---

3 A l'escena reproduïda a l'episodi 37, Raquel havia pogut arribar a parlar gràcies a la insistència del seu xicot, que havia convençut als altres perquè l'escoltessin.

gairebé una ruptura amb els discursos formals. Aquest és un fet important que distingia els Ramblers dels Trapas, per tal com els darrers eren molt més ambivalents o ambigus davant dels discursos formals. Més endavant argumentaré que això indica que hi havia diferències fonamentals en la manera com els dos grups interpretaven la seva posició en la societat.

L'espanyol estilitzat

Com he dit, els Ramblers parlaven en un estil que havia adoptat trets del dialecte andalús. Aquest accent, com sabem, està associat amb un espai ideològic, una forma de fer i de pensar, que té un pes i tradició considerables en la cultura espanyola. El dialecte andalús s'associa comunament amb els camperols i les classes més baixes. Amparo Tusón observa que sovint es parla de l'andalús com a un parlar "graciós", "incorrecte" o "acolorit" (1985a: 102). La regió d'Andalusia, de caràcter predominantment rural, ha subministrat mà d'obra durant segles a centres comercials i industrials com Madrid, Barcelona, el País Basc i altres zones d'Europa. A Catalunya, el terme "andalús" és sovint sinònim d'"immigrant" (vegeu Rodríguez-Gómez, 1993). El conegut estil musical flamenc normalment es canta en aquesta varietat. Les connotacions del dialecte provenen de l'extracció social dels seus parlants, però també de la forma com les classes mitjanes i altes els han volgut representar. És per això que en la literatura i les comèdies populars, l'andalús s'utilitza per donar vida a personatges del tipus de servents, pagesos, prostitutes, macarrons, borratxos, treballadors, etc... Es pot fer servir

per representar individus espavilats i divertits, o pel contrari, curtets i agressius, en funció de les necessitats del guió o de la narració, però sempre se sol associar a orígens socials modestos. També hi ha un repertori de "compliments" envers les dones que alguns homes solen pronunciar en veu ben alta i que darrerament es consideren sexistes, els quals solen contenir trets de l'andalús. Més endavant, dono alguns exemples dels significats que es construïen a través d'aquest accent tant entre els Ramblersos com entre els Trapas⁴.

Hi ha dos punts concrets que cal aclarir en relació a l'andalús: qui l'utilitzava exactament, i com s'utilitzava. Primerament, l'utilitzaven quasi exclusivament els nois dels Ramblersos, exceptuant alguns casos de transgenerisme. Segonament, la parla dels Ramblersos no era pas autènticament andalús, ja que no contenia cap forma de ceceo ni de seseo característiques d'aquell dialecte⁵.

Les diferències d'accent entre la majoria dels nois i les noies es basaven sobretot en la supressió o aspiració de la "s"

---

4 El fet que en els darrers anys molts membres del govern hagin parlat en una variant de l'andalús no sembla que hagi canviat substancialment les connotacions populars d'aquest dialecte. És interessant, però, que siguin majoritàriament d'esquerres precisament els polítics que hem vist utilitzant aquest accent.

5 Vegeu la descripció dels trets andalusos a Tusón (1985b).

implosiva (per exemple "ehcuela" en lloc de "escuelas"). També hi havia d'algunes característiques de l'entonació que són més difícils de descriure, una cantarella característica i una ressonància molt gutural de la veu. També a vegades s'aspirava la "j" i se suprimia la "r" (com a "muhé" en lloc de "mujer"). Com que l'ús d'aquest estil anava associat a determinats formats verbals, feia la impressió que es feia més marcat a mesura que els nois s'enjogassaven més i més, o en moments concrets en què volien emfasitzar les significacions associades amb aquest tipus de veu. Tinc gravada una conversa d'un dia que els nois es van perdre en cotxe i estaven preocupats, i aleshores el seu parlar s'acosta més a l'estàndard. També és interessant l'episodi 8, una situació on unes noies efectivament suprimien les esses en el moment de pronunciar unes burles envers un dels nois. Això pot ser degut a les veus que adoptaren en aquella ocasió per a fer les burles. Aquests dos exemples suggereixen que l'ús d'aquest estil de parlar estava associat amb activitats i formats verbals concrets, i no pas adscrit als individus en funció del seu sexe. L'associació d'aquest accent amb el gènere provenia del paper que aquestes activitats i formats tenien en la construcció de les masculinitats i feminitats.

És a dir, que els Ramblers no parlaven pas andalús autèntic. De fet, en tot el grup, només hi havia una noia de família andalusa, i dos nois amb un dels progenitors andalús. La resta dels pares i mares dels membres del grup (exceptuant dos catalanoparlants i un gallec) provenien de la Meseta Central espanyola, on els dialectes s'acosten més a l'espanyol

estàndard. En els debats de grup, només un noi afirmà que ell tenia accent andalús. Des del meu punt de vista, l'estil dels Ramblers representava una forma particular d'apropiar-se de trets andalusos i que servia per a construir una determinada forma de masculinitat⁶. Això ve corroborat pel fet que el grau d'ús de trets andalusos no semblava tenir gaire a veure amb l'origen familiar sinó amb el compromís amb determinats valors masculins, argument que aniré desenvolupant al llarg d'aquest capítol. És per això que he optat per anomenar aquest accent "espanyol estilitzat", la qual cosa indica que és una forma d'espanyol col·loquial diferent del que els dialectòlegs anomenen "andalús".

La "senzilla" veritat

Michel Foucault diu que totes les formes de discurs tenen unes "regles de formació" que governen les formes de parlar, el tracte personal i les visions del món dins un determinat context social. Si volguéssim trobar una regla d'or que ajudés a entendre el discurs lligat a l'espanyol estilitzat, aquesta podria anomenar-se la regla de "la senzilla veritat". Aquesta regla creava un règim ideològic que consistia en unes

---

6 Els estudis realitzats per Hewitt (1986), Rampton (1991) i Sebba (1993) també han mostrat que els adolescents britànics s'apropien de trets de l'idioma panjabi o del jamaicà londinenc en funció de les formes d'identitat que es construeixen dins les colles d'amics.

determinades maneres de representar la realitat que eren acceptades, mentre que d'altres eren ignorades o rebutjades.

La forma de parlar creada a partir d'aquest espai de referència havia de "supurar" senzillesa, simplicitat, espontaneïtat. Això no vol pas dir que aquells nois parlessin amb una gramàtica i vocabulari senzills. Una persona que estigués aprenent castellà com a segona llengua ben segur que no entendria pas els Ramblers si només conegués els trets bàsics del castellà. Aquí la "senzillesa" es refereix a la manera de generar afirmacions i pensaments, a la manera de presentar-los, i al rebuig envers les formes d'expressió vistes com a més formals, tibades, sofisticades o distingides.

Així, la naturalitat i l'espontaneïtat que reivindicaven els Ramblers es manifestava en la manera de parlar, en les paraules triades, en la manera d'argumentar, amb els temes de conversa escollits, amb els gustos i preferències, etc... Això no vol pas dir que aquella gent fossin realment simples, poc intel·ligents o avorrits, ja que aquesta senzillesa o simplicitat s'havia d'administrar d'una manera molt complexa. En el cas dels Ramblers, en base a aquella forma de projectar la pròpia imatge, feien funcionar un grup que generava diversió, afecte i seguretat, i que afrontava les complexes exigències que la vida moderna demanava a les persones⁷. En el fons, de senzill no en tenia res.

---

⁷ Per exemple, és important tenir present els coneixements que alguns nois tenien sobre qualsevol cosa que tingués a veure amb

Un exemple fora més bo que mil paraules, però no és fàcil descriure una manera de pensar. La mentalitat d'aquells nois es traduïa en el que deien i feien, però és difícil assenyalar un fet o moment concret que la il·lustri amb claredat. De nou, els debats de grup proveïren alguns exemples interessants, pel fet que els participants s'esforçaven a imposar el seu punt de vista sobre temes polèmics. Però malgrat tot, el règim ideològic no es feia pas visible en cap afirmació concreta, sinó en la manera en què les discussions evolucionaven. Sovint, l'interessant no era tant el que deien, sinó allò que restava sense dir. Vegem el següent fragment d'una discussió abrindada on les noies acusaven els nois d'irresponsables respecte de les feines domèstiques:

---

la música rock, els diferents estils, grups, nous discs que es podien trobar fins i tot a l'estranger, etc.... I també hi havia l'afecció a l'esport. Un cop els vaig acompanyar a veure un partit de bàsquet per disminuïts físics de les Olimpíades. Mateo coneixia totes les regles del joc i el potencial de cada jugador de memòria. També tenien un coneixement impressionant dels avatars de la lliga de futbol professional. Aquestes formes de coneixement poden no estar molt valorades, però demostraven, tal i com ho veig, la capacitat d'aquella gent de desenvolupar coneixements.

Episodi 39

Paula: Por qué tú no tienes que hacer la cama? Igual que tú. Tú tampoco la haces!

Andrés: Y por qué... Y por qué hay que hacerla?

Paula: ¡Cómo que "por qué hay que hacerla?"

Ricardo: Por qué hay que hacer la cama si luego la vas a desacer?

[veus de fons]

Paula: Para qué comes si luego tienes que volver a comer?

No comas!

Irene: La otra! Tía!

La "senzilla veritat" era més efectiva com més òbvia semblava. Clarament, Ricardo s'estava burlant de Paula i, tot agafant-se el tema en broma, provava de desmuntar la seva seriositat, i probablement també evitar l'haver de reconèixer que hauria hagut de treballar més a casa. Tot i que el seu argument no era en realitat cap argument, podia comptar amb què els altres nois apreciarien la seva actitud més que no la d'ella. Aquesta és precisament la veu que a vegades s'introdueix en moltes comèdies i vodevils espanyols, on els problemes greus i complicats de les classes mitjanes o altes es converteixen en qüestions ben senzilles, fins divertides i mundanes, en boca de cuiners, servents o minyones que veuen les coses amb una claredat privilegiada, amb una penetrant autenticitat. Aquest tipus de paper també va permetre a Ricardo d'adoptar un posat típicament masculí de distanciament i autosuficiència, al mateix temps que esquivava la possibilitat d'aprofundir en el tema.

Hom pot argumentar que Ricardo només "feia broma", i que en una altra situació hagués entrat en raó. Però precisament, és de situacions que estem parlant! És cert que la significació d'aquesta tàctica no es pot pas deduir a partir d'aquesta única situació. Cal tenir en compte la posició d'aquest tipus de situació dins el conjunt d'activitats que es feien en el grup. El que estic argumentant és doncs que l'actitud de Ricardo era part d'una tendència implícita i subtil. Els nois Ramblers protegien la seva forma de masculinitat tot rebutjant qualsevol punt de vista que pogués posar-los en qüestió. I això era possible, sobretot, perquè les activitats de grup s'orientaven cap a la diversió, la qual cosa feia que intervencions com les de Ricardo a l'episodi 39 s'asseguessin el reconeixement dels altres.

El funcionament d'aquest règim de veritat s'ha d'entendre doncs dins el context de la colla, on la majoria d'activitats anaven orientades cap a la diversió. Ja és significatiu que el debat de grup dels Ramblers quasi mai deixà de ser una continuació de la barrila que sempre organitzaven quan estaven junts, cosa que els permeté de mantenir els seus posats habituals i la seva forma normal de parlar i esquivar qüestions embarassoses. Les converses informals en cafès, pubs i discoteques no buscaven pas clarificar cap tema ni cap concepte, a menys que afectés prou directament l'organització del grup o les relacions internes.

El debat de grup havia incorporat els seus rituals quotidians d'agressions i defenses en pla humorístic. Aleshores, en lloc de debatre l'argument de Paula, respongueren de forma defensiva i contraofensiva a través de tàctiques de subversió i diversió. Algunes de les situacions creades en aquest debat tenien també molts paral·lelismes amb la forma en què els nois provocaven disrupció en les converses femenines a través de comentaris trivials i llenguatge groller que ja he exemplificat al capítol 1. Aquest tipus de postures també imposaven una certa manera de parlar i de fer quan el grup s'aplegava, i encara més quan els nois dominaven l'escena central amb els seus jocs i bromes.

En principi, aquesta "senzilla veritat" no comportava pas que alguns temes no es poguessin discutir, però sí que condicionava poderosament la forma en què es discutien. Els temes preferits de conversa eren els que tenien alguna cosa a veure amb el món de la diversió de la gent jove que he descrit als capítols 1 i 2, però els Ramblers també podien tocar altres temes. Un exemple famós era la discussió-baralla que hi havia hagut sobre el dret a l'avortament. Hi havia hagut un atrinxerament tal de postures irreconciliables que el grup en pes havia decidit de no tornar a parlar del tema mai més.

A la pràctica, però, sí que hi havia temes que se'n parlava molt rarament: temes polítics (economia, impostos, nacionalisme català o espanyol, el medi ambient, política internacional, feminisme, etc...) o "culturals" en el seu sentit més col·loquial i administratiu (literatura, art, teatre, història). I si algú feia algun comentari, rarament els altres

estiraven del fil. Una vegada, Laura explicà que un impost municipal s'acabava d'apujar astronòmicament, la qual cosa afectava el negoci familiar dels seus pares. Davant d'això, jo em vaig permetre el luxe de fer un parell de comentaris sobre les possibles raons d'aquest increment (cobrir el deute deixat pels Jocs Olímpics) i les possibles conseqüències electorals que podia comportar. Aquest intent meu de discutir el tema més profundament, tot i que vaig provar-ho diversos cops, va fracassar sempre, fins al punt que no generaven ni el més mínim senyal de reacció de cap mena, com si no hagués dit res. En aquell cas, la conversa evolucionà cap a una discussió sobre el nom exacte de l'impost i al comentari, interessant però també casual, que els autònoms pagaven molts d'impostos.

Com deia, l'episodi isolat podria no tenir cap significació especial, si no tinguéssim en compte que aquesta fou l'única vegada que vaig estar mínimament aprop de participar en una conversa sobre política amb ells, cosa que contrasta enormement amb els Trapas. A les entrevistes, tots els Ramblers van deixar ben clar que la política no els interessava gens. Dos nois s'havien inscrit als sindicats del seu lloc de treball, però no semblava que s'hi haguessin implicat gaire. En les debats de grup, van parlar de política perquè els ho vaig demanar, i es va veure ben clar que coneixien les idees polítiques dels seus companys d'una manera molt vaga i que en aquesta qüestió tenien ben poc en comú. L'única cosa en la que coincidien era en el seu abstencionisme militant, la desconfiança generalitzada en els polítics i en qualsevol cosa que tingués a veure sobretot amb la política de partits, que

per a ells no era sinó un mer joc de poder on tothom defensava els seus interessos personals i prou.

Una altra característica important d'aquest règim de veritat era, des del meu punt de vista, el discurs de la preferència personal: aquest discurs consistia en presentar les pròpies opinions, simpaties i actituds com una qüestió de simple agradabilitat, de gustos personals. Aquest discurs s'adoptava, crec, per tal de presentar les decisions personals i el propi caràcter com a fets irracionals, instintius, producte de tendències involuntàries de la persona. Si pensem en el significat del verb "agradar", o més concretament "gustar", i el concepte de "gust" en la nostra cultura, observarem que donen a entendre que el subjecte resta lliure de responsabilitat per les seves opcions, cosa que evita la possibilitat de debatre, justificar-se o explicar-se, tal i com expressa la dita "*entre gustos no hay disputas*." L'argument dels "gustos" va ser utilitzat amb bastant d'èxit per Andrés a la discussió de grup per tal de defensar els seus hobbis i preferències, que sovint diferien bastant dels de la resta dels nois. Les lleialtats futbolístiques també es tractaven d'aquesta manera, tot i que hi havia un cert consens anti-Barça entre els nois. Al capítol 6 comento la influència que tenia aquest discurs de la preferència sobre les seves actituds davant de la llengua catalana.

Aquesta orientació a evitar la polèmica, i la tendència a distanciar-se dels debats polítics públics, permetia que els Ramblers tinguessin creences polítiques bastant

contradictòries almenys des del punt de vista de la política tradicional: combinacions d'idees esquerranes (socialisme, comunisme, drets civils, sindicalisme, anarquisme) amb postures obertament racistes contra els negres, els "moros" o els catalans, o fins i tot amb simpaties per les polítiques dures del règim de Franco. Probablement, aquestes contradiccions també venien causades pel fet de no discutir els temes amb profunditat, amb la qual cosa no hi havia possibilitat de construir una manera més o menys coherent d'entendre determinats temes polítics, o almenys de crear unes certes línies compartides de pensament dins el grup.

Com s'imposava el règim ideològic

L'argument que vaig desgranant és que els Ramblers mantenien un règim ideològic que consistia en el conjunt de relacions, jocs i activitats acceptades dins el grup. Aquest règim ideològic servia per produir i protegir la forma de masculinitat dels nois del grup, que he anomenat "masculinitat simplificada". Aquí la paraula "simple" vol dir que aquesta mena d'identitat es basava en idees relativament comunes i tradicionals sobre què és la masculinitat: mostres d'homofòbia, força física, potència sexual, autosuficiència, posats de distanciament, espontaneïtat, naturalitat. Una manera de protegir el valor dels jocs i de les imatges dels Ramblers era rebutjant, negant o desacreditant els discursos, les pràctiques o les afirmacions que podien posar-los en qüestió, sobretot els de l'autoritat. En aquest sentit, aquest règim de veritat

consistia en l'exercici del control damunt dels potencials de significació disponibles en l'àmbit de la colla.

L'efecte d'aquest règim sobre la construcció d'altres tipus d'identitat crec que era molt remarcable, encara que pogués ser involuntari per part de molts nois. Al capítol 1 ja he explicat que els transgeneristes rebien burles i escarnis. Noteu com, sota d'un discurs que s'omplia la boca parlant de la llibertat de cadascú, qualsevol forma d'identitat que no era la dominant esdevenia problemàtica, de manera que la possibilitat d'explorar noves identitats era limitada per a alguns.

La posició de les noies dins aquest règim de veritat era també problemàtica. Elles desitjaven cultivar unes personalitats més sofisticades que els nois, cosa que es notava en molts aspectes. La majoria de bromes grolleres i agressions verbals que els nois dedicaven a les noies adquirien el seu valor transgressiu -la seva "gràcia", des de la perspectiva dels nois- precisament perquè subvertien les imatges que les noies provaven de mantenir.

Les noies s'esforçaven molt més per millorar el seu nivell de preparació de cara a tenir millors perspectives de treball. Tots els nois s'havien deixat córrer els estudis, segons deien, perquè s'avorrien i no estudiaven. Per contra, una noia tenia la titulació de BUP i tres mes encara treballaven de valent per completar els estudis de COU o segon cicle de Formació Professional. Tres noies treballaven com a administratives, una de les quals combinava la feina amb els estudis. Igualment, a

les noies no els feia res reconèixer que els preocupava la seva aparença física, i preferien vestir amb més elegància que els nois, la qual cosa també era necessària en els tipus de treballs als quals aspiraven. Al debat de grup, un dels nois les acusà d'aspirar a una vida fàcil, de voler trobar un xicot amb diners en lloc d'esforçar-se a buscar feines "de veritat" com ells feien. A l'episodi 10 ja he indicat que era costum per als nois burlar-se de les noies si vestien massa elegantment, fins al punt que aquestes "moderaven" el seu vestir quan estaven amb el grup. En una ocasió, una de les noies va quedar per sortir amb una companya de treball, i ho aprofità per mudar-se amb un vestit més elegant i maquillatge més visible.

Com també he dit abans, les noies estaven més predisposades a tractar els temes de conversa amb més seriositat i profunditat. És significatiu que Paula i Laura expliquessin que elles parlaven de política amb algunes de les seves amigues, és a dir, fora del grup, perquè dins el grup era difícil parlar del tema.

El fet que les noies Rambleres adoptessin formes de parlar més formals també indica que hi havia un desig d'identificar-se amb les pautes dominants sobre aparença i comportament. Elles no "es menjaven les esses", com deien. Fins sovint renyaven els nois per fer-ho. I això vol dir que no participaven de forma activa en tot el món relacionat amb l'espanyol estilitzat; el tipus de bromes, de llenguatge. La seva bona predisposició a aprendre i parlar català també era significativa en aquest sentit. A vegades em feien comentaris en català o el parlaven

amb gent de fora del grup (la qual cosa solia ser objecte de burla o de crítica per part d'alguns nois).

Però com que el grup funcionava bastant en base a fer les coses junts, les noies Rambleres tenien un espai limitat per desenvolupar determinats aspectes de la seva identitat. Si alguna llegia algun llibre feminista, o manifestava el seu desig d'estudiar a la universitat "per tenir més cultura", o parlava sobre política amb les amigues, tot això semblaven més incursions ocasionals en històries que no tenien cap influència en les activitats del grup ni en les seves vides. Pot ser que aquestes incursions no fossin gaire diferents de les iniciatives d'alguns nois que deien que llegien molt, o els agradava veure aquelles pel·lícules "rars" subtítulades que feien a les sessions nocturnes de televisió.

D'alguna manera, el règim ideològic dels Ramblers constituïa un discurs monològic. Bakhtín diu que un discurs monològic no reconeix cap altre discurs fora d'ell mateix. Malgrat això, si acceptem que consistia en explotar la transgressivitat, els significats de les seves pràctiques de fet depenien dels discursos de l'autoritat que hom pretenia ignorar⁸. El discurs dels Ramblers tenia la pretensió de ser autònom, però només es podia entendre en relació a allò que pretenia amagar. De fet, aquests tipus de transgressió, com Willis i Bourdieu han

---

⁸ Això és semblant a l'anàlisi que fa Bourdieu (1991) del discurs de Heidegger.

argumentat, sovint expressen una profunda identificació amb l'autoritat però de forma negativa, i això és perquè la transgressió només és possible allà on hi ha una norma establerta. Així, per exemple, l'afecció que sentien els Ramblers pel servei militar, tot i que expressada d'una manera ambivalent (vegeu capítol 6), demostra aquesta dependència, que contrasta fortament amb les idees pacifistes i partidàries de la insubmissió que defensaven els Trapas i que els Ramblers havien optat per ignorar.

La política de "la penya"

L'accent dels Trapas s'acostava més a les formes normatives del català o del castellà. Els castellanoparlants parlaven d'una forma semblant a les noies Ramblers. El que donava als Trapas el seu to especial era l'ús molt marcat d'expressions de l'argot suburbial de Barcelona. Tots els nois utilitzaven argot, alguns més alguns menys, i també les noies polititzades i les noies transgeneristes, és a dir, pràcticament tots els Trapas. Utilitzaven l'argot tant si parlaven en català com en castellà. El vocabulari de l'argot era generalment el mateix en les dues llengües, tot i que podia haver-hi petites diferències en la manera de pronunciar alguns mots.

Què és l'argot?

Com en el cas dels parlars populars, definir exactament quins mots són d'argot no és fàcil. Segons els nostres diccionaris, "argot" designa les formes de parlar no convencionals més

modernes, el que en anglès se'n diu *slang*⁹. Tot i així, els Trapas anomenaven "argot" el parlar d'algunes bandes juvenils de barris marginals sovint relacionades amb activitats delictives com el tràfic de drogues: el que els nostres diccionaris solen anomenar "caló". Aquí faré servir el mot "argot" com els Trapas, que curiosament coincideix amb el sentit anglès del terme.

És sabut que part del vocabulari de l'argot sol passar als parlars populars d'ús general i fins arriba, amb el temps, als nostres diccionaris, com ha passat amb alguns mots del caló dels gitanos. Això vol dir que hi ha uns processos d'incorporació dels recursos lingüístics de grups marginals. El cas dels Trapas ens il·lustra una de les maneres com funcionen aquests processos:

Quan adoptem les formes d'expressió d'un grup social concret, els parlants estem intentant també adoptar d'alguna manera les formes de pensament, de projecció d'imatge i els valors d'aquest grup, encara que sigui "en broma" o per jugar. Si una persona diu que "en tal porta un globus" enlloc de "en tal està alcoholitzat", aquesta persona està fent referència a la manera com s'avalua o es jutja la drogació entre els joves, i no pas segons ho veurien, per exemple, una parella de policies fent un control d'alcoholhèmia. Per tant, pel que fa al tema de la

---

9 Vegeu Diccionari de la Llengua Catalana (1983), Chapman (1986), Thorne (1990). León (1992)

identitat, el que ens interessa és estudiar de quines maneres la gent adopta o s'apropia de determinades expressions lingüístiques en determinats àmbits socials. I això ens ha d'ajudar a entendre les transformacions i reinterpretacions que reben aquestes expressions lingüístiques a l'hora de construir les identitats i les relacions socials.

Els mots i frases fetes del parlar juvenil tenen una relació estretíssima amb els valors i la manera de funcionar dels joves en les seves diversions. Per veure aquesta relació, podem analitzar les següents expressions que són d'ús general entre els joves:

passada/pasada, n.f.: nominalització del v. "passar-se"

(anar més enllà del límit, abusar, exagerar).

Designa una acció on s'ha corregut un risc o s'ha passat algun límit o trencat alguna regla. Per tant, en les activitats juvenils, adquireix connotacions positives de transgressió, i el seu significat s'ha anat estenent fins referir-se a qualsevol cosa que sembla excitant o sorprenent: "quina passada!". També pot tenir connotacions negatives en funció del to de veu, p.e. quan alguna acció realment ha anat més enllà dels límits tolerats per una persona.

molar/molar: agradar una cosa. Sol funcionar

sintàcticament com el verb "agradar": "això (em) mola". És un element clau d'un règim ideològic en

el qual seguir els gustos i els impulsos personals és el més important enfront de la disciplina del règim escolar.

Fins i tot es pot dir que l'argot o el parlar juvenil no tenen massa sentit fora de les activitats i relacions pròpies del joves que l'utilitzen. Recordo en la meua adolescència una anècdota d'un amic que havia hagut d'anar a fer una gestió en una oficina municipal de la joventut. L'amic explicava que un home de l'oficina s'havia aixecat i, tot donant-li un copet a l'espatlla amb el palmell, li havia dit "hola, tiu!". Tots dos ho vam trobar molt divertit. Una noia dels Trapas m'explicà que li havien passat alguns qüestionaris d'enquestes que utilitzaven parlar juvenil, i que ella ho trobava una mica ofensiu, o com a mínim fora de lloc.

Des dels primers moments del treball de camp, vaig notar que la parla dels Trapas s'acostava més a l'argot. Tots els entrevistats van corroborar aquesta opinió, i també els Ramblers. Mateo va dir també que ells (els Ramblers) utilitzaven l'argot "*de vez en cuando*", però que "*nosotros no hablamos así*". Luis va dir que ells l'utilitzaven, però "*sin costumbre*", i afegí que els seus amics més andalusos o gitanos l'utilitzaven més. Pablo digué que no li "agradaven" alguns dels mots de l'argot. Les noies Ramblers deixaren molt més clar que elles no utilitzaven aquest tipus d'expressions, que feien, segons Irene, una mica "garrulo" (bast) o "lolaila" (expressió referida a un tipus de Rumba i a la gent que la canta, sovint de classe baixa). I si feien servir alguna

paraula d'argot, era "porque nos las han pegado ellos", a criteri de Paula. Alicia, finalment, deia que "a veces ellos sí que dicen eso, pero pocas". Els Ramblersos intentaven dir que ells podien utilitzar l'argot com un joc, per fer efectes especials, per incorporar veus d'altres tipus de persona, però no pas com a la seva pròpia veu, com era el cas dels Trapas. Semblava que els Ramblersos volien distanciar-se dels estrats socials inferiors, els traficants de drogues i lladregots que havien vist al seu barri, la gent a qui identificaven com als productors de l'argot.

Una de les característiques més distintives del repertori d'argot que ha passat al parlar juvenil modern sembla ser la riquesa d'expressions existents relacionades amb el consum de drogues. A l'apèndix 2 ofereixo un vocabulari basat en les dades que vaig recollir i en el meu propi coneixement. 33 de les 174 entrades que hi ha tenen relació amb la drogació. Jaime Funes (1982) ha escrit sobre els canvis fonamentals que el consum de drogues experimentà entre els joves als anys seixanta. Funes diu que les noves pràctiques començaren amb el moviment hippie, sobretot dins la classe mitjana, i que la classe treballadora les adoptà més tard i s'involucrà alhora en el comerç, altrament dit tràfic de drogues. Sembla ser que el parlar juvenil actual arrenca d'aquella època si tenim en compte també l'edat dels primers en parlar-lo, que crec que ara no solen passar de la cinquantena, i guarda una estreta relació amb les pràctiques i filosofies originàries dels seixanta.

Tot i així, cal tenir en compte que el parlar juvenil es va renovant. Un bon exemple d'això és la paraula "privar" (mamar, beure alcohol), que s'originà en l'argot i que ara forma part del repertori general del parlar juvenil. Funes explica que, en el temps que va realitzar el seu estudi (abans de 1982) aquest mot s'utilitzava entre les colles de classe treballadora.

Durant la meua vida d'estudiant a Barcelona, no vaig conèixer aquest mot fins més o menys el 1986 en què ja s'havia convertit en un mot d'ús general entre els joves, com ho és ara. Aquests recursos lingüístics clarament cobrien la necessitat ritual de construir la drogació com una cosa positiva. I fins i tot si realment s'originaren en el món dels traficants de drogues, rebenta-cotxes i ionquis que descriu Funes, no és cap sorpresa que fossin ràpidament adoptats i popularitzats pels adolescents i els joves que volien jugar amb unes imatges semblants tot i que menys extremades. El lligam existent entre l'argot i aquesta mena d'activitats era un element clau en la construcció de determinades formes de masculinitat tal i com he mostrat més amunt, i això potser explica per què l'argot sovint s'associa amb els nois o els homes. Sabem, però, que algunes noies dels Trapas també utilitzaven bastant d'argot en consonància amb els seus esforços per redefinir les seves feminitats. Al capítol següent també comento la relació ambigua que hi ha entre l'argot actual i la llengua catalana.

Es poden identificar un conjunt de paraules de l'argot que mostren el fet que els Trapas utilitzaven més aquest estil de parlar que no els Ramblers: mots per designar la policia o personal de seguretat (*maderos, monos, seguretas*), però també

coses més mundanes com el dormir (*sobar*), el diner (*la guita*), les genives (*la piñata*), la llar (*el queo*), són paraules que els Ramblers utilitzaven molt rarament o gens. Malgrat això, la diferència autènticament important residia més en el fet que les expressions de l'argot sempre es feien presents en la parla dels Trapas, mentre que entre els Ramblers això no era així. Per altra banda, com que els Trapas no practicaven l'agressió verbal, els renecs i el llenguatge obscè no es feien notar tant en el seu parlar. Per això, les formes de parlar dels dos grups sonaven molt diferent.

Un aspecte de la relació que tenien els Trapas amb l'argot l'expressà bastant clarament Jaume en la seva entrevista. En l'episodi que segueix també he subratllat els mots classificables com a part de l'argot:

Episodi 40

Jaume: *Yo considero quee... la gente estamos muy atrasados en el argot, eh? Porque al... Algun dia que veig gent [amb qui] anava abans, no?, que ara estan amb rollos chungos, no?, de camellos y tal, comença a parlar: "Que no sé qué del bronx. Que voy a pillar el bronx" o "voy no sé cuantos". I flipo, no? Por la forma que tenen de parlar. Jo és que... sé lo que és perquè...eer, no sé lo que diuen però m'imagino lo que és, no? I és allò, no? Però...és una passada. Yo al·lucino, estic molt atrassat, eh? O sigui [...]*

El testimoni de Jaume era el d'una persona que havia passat la seva primera adolescència amb gent que després es passà a les drogues dures i al tràfic. Els seus antics coneguts li recordaven que ja no estava al dia de l'argot i les modes que anaven sortint. També li explicaren què eren les obscures signatures-graffiti que omplen parets i trens arreu del món, els "taques". Més tard en la mateixa entrevista, Jaume repetí que el seu argot, i el de Salva també, estava "antiquat". Silvia també esmentà noves creacions de l'argot que els Trapas no utilitzaven.

La relació dels Trapas amb l'argot era doncs semblant a la dels nois Ramblers amb l'andalús. Ells adoptaven i reinterpretaven alguns trets d'argot com una manera d'identificar-se amb les bandes suburbials o de projectar-se d'una manera semblant. Seguidament, intentaré definir com s'interpretava aquesta apropiació de l'argot entre els Trapas.

Les veus de "la penya"

"La penya", o "la peña", era pròpiament una expressió del parlar juvenil que designava els joves, particularment quan es dedicaven a les seves activitats de lleure amb els amics tal i com les he descrites. Així, el mot podia designar l'audiència d'un concert, o la clientela d'una discoteca o d'un casal de joves. Igualment podia referir-se a la colla amb la qual un sortia, o qualsevol colla o aplegament informal de gent jove que calia anomenar en un context narratiu concret. "La penya"

era doncs la paraula amb què aquells joves es designaven a sí mateixos¹⁰.

Analitzant els diversos significats potencials d'aquesta expressió podem entendre en part la visió del món dels Trapas i el sentit que ells tenien sobre la seva posició dins la societat. Per als Trapas, la penya tenia un significat mig polític. Les idees dels Trapas més polititzats s'acostaven a la visió marxista de la societat, que diu que la classe treballadora és la classe d'on ha de sortir l'alliberament social. Aquesta idea comportava la legitimació de les formes de cultura de la classe treballadora contra les de les classes dominants. Per exemple, Jaume, que no era un persona particularment polititzada, parlava dels graffiti com "aquell art", que és una manera d'assignar legitimitat a una forma d'expressió normalment censurada. També valorava de forma particularment positiva el que podríem anomenar murals o pintades més elaborades. Sovint, les accions transgressives,

---

10 "La penya" o "peña" originàriament designava grups de gent, normalment homes, que es reunien regularment en clubs o cafès, així com algunes associacions recreatives relacionades amb els esports, els toros, etc... (vegeu Diccionari de la Llengua Catalana, 1983, i Moliner, 1991). És una hipòtesi versemblant que les penyes dels sanfermins de Pamplona, una del les meques de la festa juvenil, haguessin causat aquest desplaçament del significat del mot, que s'utilitza com a sinònim de "la gent", "la colla", "la banda", "la basca", "els col·legues", etc...

els escàndols o fins i tot els disturbis de la penya agafaven - en la manera com els Trapas les explicaven- una certa flaire de força revolucionària que escapa dels controls i les regulacions.

S'esperava també que els membres de la penya fossin solidaris els uns amb els altres. Jaume, per exemple, comentà una mica molest que alguns membres de la penya havien estat sabotejant els graffiti "d'altres grups de penya", donant a entendre que havien trencat aquesta expectativa de solidaritat. Per a Magda, els catalanoparlants de "la peña" eren prou amables com per parlar-li en castellà, contràriament a la "gente" que no ho feia. Aquests darrers exemples no són pas dels membres polititzats. El que els membres polititzats feien era donar a aquesta solidaritat una connotació política que recordava els eslògans tradicionals sobre la solidaritat de classe.

Aquesta reconstrucció polititzada de la penya també la duien a terme alguns grups polítics que utilitzaven el llenguatge i la imatgeria juvenil en la seva propaganda i les seves activitats. Els populars grups antimilitaristes, que promovien l'objecció de consciència o la insubmissió al servei militar, havien difós frases com l'eslògan ambilingüe¹¹ "la mili no mola" (la mili no

---

11 Utilitzo el terme "ambilingüe" per referir-me a enunciats que es poden entendre o llegir tant en català com en castellà perquè es pronuncien o s'escriuen igual, o molt semblantment, en tots dos idiomes.

m'agrada, la mili no està bé). El nom d'una d'aquestes organitzacions és "Mili-KK" (noteu "caca", com en llenguatge infantil). D'aquesta manera, les idees pacifistes i antimilitaristes s'expressaven a través de la veu de la penya. I el discurs de la preferència personal ocupava el lloc principal amb l'ús del verb "molar". Com que aquests grups s'adrecen sobretot a gent adolescent o de poc més de vint anys, la seva publicitat també sol incloure dibuixos de còmics fets per artistes que són populars entre els joves (és el cas de dibuixos d'Azagra o similars en les campanyes de grups anarquistes contra l'heroïna). Una altra activitat comuna entre aquests grups és organitzar concerts de rock per a la penya. Tres membres dels Trapas, inclosa una noia, participaven regularment en l'organització d'activitats dels grups antimilitaristes del seu barri, i a vegades anaven a congressos nacionals o a reunions de la coordinadora de Barcelona. No és estrany doncs que la politització que els Trapas feien de la penya estigués íntimament lligada als discursos d'aquests grups polítics.

El significat exacte del mot "penya" en la parla ordinària depenia molt de la intenció narrativa del qui parlava en una situació concreta. Les transformacions que el sentit del mot sofria son semblants a les que Bourdieu ha trobat en mots com "poble" o "popular" en els discursos polítics:

"Igual que amb conceptes tan elàstics com "la classe obrera", "el poble" o "els treballadors", que deuen les seves virtuts polítiques al fet que un pot

estirar el referent a voluntat i incloure-hi (en període electoral, per exemple) pagesos, executius i petits empresaris, o, pel contrari, limitar-ho als treballadors industrials, i fins i tot només als treballadors de l'acer (i als representants que hagin elegit), la noció indeterminadament extensa de "zones obreres" deu les seves desconcertants virtuts, en l'àmbit de la producció acadèmica, al fet que, com en una projecció psicològica, tothom pot manipular inconscientment la seva extensió per tal d'ajustar-la als seus interessos, prejudicis o fantasies socials." (1991: 90-91)

Pel que sembla, aquestes manipulacions semàntiques no són pas exclusives dels polítics i els acadèmics. Pepe també utilitzà un cop el mot penya referint-se a la població agrària del poble d'origen de la seva família. Un cop, Chimo em demanà en què consistia el "treball social", i jo vaig respondre que tenia a veure amb l'assistència als pobres, als ancians, als drogaaddictes, serveis a la joventut, etc... Més endavant, en la mateixa conversa, Chimo es referí a tots aquests tipus de gent com a "la penya". Una vegada, Pepe mirava un canal de televisió d'una de les cadenes privades que no oferia sinó programes-concurs amb elements escandalosament sexistes, i exclamà: "Quina penya més xunga" (Quina gent més fastigosa). Aquest ús especial del terme per referir-se a l'equip de producció del programa no cal pas tractar-lo com una excepció, sinó probablement com una manera d'expressar que aquest tipus

de personal també ha de ser jutjat en referència als significats i a les expectatives de la penya.

Per a una persona profundament polititzada com era Pepe, la seva lleialtat a la penya semblava que superava la seva fidelitat a algunes organitzacions polítiques. Em va explicar que havia abandonat un partit marxista-leninista en part perquè no connectava amb l'experiència de la gent dels barris. Malgrat això, Clara feu un comentari interessant en relació a aquesta concepció tan romàntica de les classes baixes, en un moment en què s'havia d'enfrontar a les seves pròpies dificultats econòmiques: *"no hay nada bueno en ser pobre"*.

Per tant, la penya podia ser al mateix temps els pobres, els drogaaddictes, els necessitats, les persones unides pel sofriment i l'explotació, i al mateix temps els grups de joves beguts i els escandalosos fans del rock. El Trapas que estaven polititzats havien creat aquest doble sentit en les paraules, i aquesta ambivalència era la base fonamental que feia viable la seva perspectiva de les coses sense necessitat de predicar-la. Era bastant difícil participar en el grup sense quedar impregnat de les seves idees. Els membres no polititzats devien de notar, com ho vaig notar jo, aquest sentit polític que tenia "la penya" d'oposició a l'autoritat.

Quant a l'argot, era obvi que s'interpretava també d'una manera mig política, i que es relacionava amb tots aquells que s'enfrontaven a l'ordre social. Això es veu perfectament a l'episodi 41, on Salva explica un acudit en què entren en

conflicte la veu i ideologia d'una persona convencional i la veu (en argot subratllat) d'un punki consumidor d'heroïna que fa de taxista:

Episodi 41

Salva: ...Con la del taxi, no? Que el pavo va a parar un taxi: "un taxi!". Y hay un punki delante... Y pasa el punki y dice...Pilla el pavo, no?, que va con la gavadina, y con gorrito, y tal. "Pues yo no (xx) el taxi, porque ahora con los problemas que hay con la droga y estos problemas." [I el punki contesta:]
"Pues yo vengo de pillar tres gramos de caballo y sin problemas" [rialles]

Aquí la lògica del punki desafiava la lògica de la persona que representava la manera dominant de veure el "fenomen" de la droga. Salva i l'audiència feien costat al punki tot i que ells no prenen pas heroïna, almenys que jo sàpiga. Aquesta forma de subversió guarda una certa relació amb la "senzilla veritat" amb què els Ramblers s'identificaven. Les opinions de la penya eren tractades com si continguessin una autenticitat essencial, una espontaneïtat, com si no poguessin ser producte de cap interès amagat, com la veritat nua que s'obre pas entre les ficcions de l'àmbit públic. Igualment, Pepe contà una vegada una història que havia passat en un concert, on la penya (la veu del públic) era representada parlant en l'espanyol estilitzat dels Ramblers. Però aquest suport dels Trapas a la "senzilla veritat" dels Ramblers era un suport només parcial, tal i com veurem en la propera secció.

La veritat relativa

La millor manera d'il·lustrar el règim ideològic dels Trapas és analitzant les intervencions dels membres polititzats en el debat de grup. Per als Trapas, el debat de grup també era una ocasió molt especial, però no pas de la mateixa manera que amb els Ramblers. Era un grup bastant divers i dispers: integrava gent de caràcters i orígens culturals bastant diferents. Hi havia totes les menes de gèneres que he descrit -exceptuant la masculinitat simplificada- i també parlants de català i de castellà. En part el grup era viable gràcies als petits subgrups, però el debat reuní totes aquestes diferències en un cara a cara on es discutia explícitament el funcionament de les seves relacions. Els membres polititzats es mostraren molt interessats per aquesta mena d'experiment, i la seva experiència prèvia a l'hora de discutir i teoritzar sobre la identitat els donava un clar avantatge.

De tota manera, els més polítics van tenir l'habilitat i el tacte de no aprofitar-se del seu avantatge en la retòrica per refutar o rebatre els punts de vista dels altres. Primer de tot, el debat s'organitzà d'una manera bastant formal i ordenada, on els participants gaudien de llargs torns de paraula i presentaven arguments bastant sofisticats. Tots els punts de vista eren escoltats i se'ls responia de manera que no crec que ningú se sentís arraconat.

Contràriament al que passava amb els Ramblers, els Trapas no tenien cap perjudici a l'hora d'utilitzar una forma de parlar

més formal, i menys els polititzats. Però tampoc adoptaren únicament una forma de discurs polític o formal. La seva manera de parlar era un estil híbrid, que combinava trets associats amb diversos discursos. Ho il·lustra l'episodi que segueix, on Aleix parlava sobre el "problema" de les amistats entre els sexes, entre nois i noies:

Episodi 42

Aleix: És que a vegades crec que no és només que noo t'entenguis. Igual sí t'entendries, no? Lo que passa és que no et surt. (O sea): tu has creat un tipus de relació a partir de... a partir d'unes coincidències. Tu tens... Ah exacte! Un [...] [continua més avall]

Aquí l'estil d'Aleix era d'un català més o menys formal. Les seves paraules tenien un to molt general i conceptual. El tipus de vocabulari podria haver estat usat en qualsevol text escrit, i els altres se l'escoltaven amb atenció i en silenci. Aleix continuà de la manera següent.

Episodi 43

Aleix: [...] Entre -o sia- una amestat entre un tiu i una tia, no? O siga, jo crec que és... súper possible, no? Ara crec que és curro i crec que és molt de curro, no? Per això de les afinitats. [...] Llavors, jo crec que aquest és un tope superfort. I és el més bèstia que trobem, no? O siga mm... Això, pues, mirant al grup... O sia: "hay amigos y hay amigas" I entre la (xx) crec que tenim molts... Vui dir que sí,

que ens entenem; i jo tinc, bueno, crec que sóc amic de totes i tots som amics de les ties. Però sí que hi han coses com: tu ets d'un institut, que surten dues noies de la mà d'un institut, no? Perquè són amigues i s'estimen i s'ho expliquen tot, no?

He subratllat els elements especials. "Tia", "curro", "súper", són elements comuns del parlar juvenil, "bèstia" és bastant col·loquial sobretot si s'usa com a adjectiu; "bueno" no és català correcte i els parlants de català estàndard intenten evitar-lo en situacions formals, igual que "tope". Després d'haver introduït el seu plantejament del fragment 42 d'una manera més o menys formal, Aleix havia incorporat la veu de la penya al fragment 43. Aquestes veus col·loquials i d'argot indicaven que Aleix intentava connectar el seu argument amb l'experiència quotidiana de les seves relacions amb els seus companys. I per fer-ho encara més clar, hi havia un fragment en castellà (frase subratllada en cursiva), on s'hi escenificava una persona imaginària, com qui diu, un membre del grup. Aquesta persona figurada feia un comentari com si les relacions entre sexes no fossin problemàtiques. Aleix utilitzà aleshores aquesta veu castellana com a recurs estilístic per representar un punt de vista amb el qual entrava en discussió.

Una altra característica que val la pena fer notar d'aquest episodi és el fet que Aleix parlava en primera persona del plural ("trobem", "tenim", "ens entenem", "som"). A través d'aquesta opció d'estil, ell mateix quedava inclòs entre la gent a la qual criticava per no tenir amistats fermes amb

membres de l'altre sexe. Pepe havia començat aquesta discussió de forma similar, tot reconeixent que hi havia barreres per a les amistats entre sexes i que ell no havia pas solucionat el problema, tot i que s'hi esforçava. Això contrasta bastant amb el debat de grup dels Ramblers que sovint se centrava a defensar-se i a atacar els altres. Precisament, en aquest cas, Aleix era molt proper a moltes de les noies i s'hauria pogut tractar a si mateix com una excepció, ja que era precisament qui havia aconseguit trencar les barreres entre els sexes. Però per a ells la discussió no havia pas d'anar per aquí. Els interessava més integrar els punts de vista dels altres i mostrar les connexions que hi havia entre les diverses visions.

Més endavant en la discussió, una de les noies, Magda, manifestà el seu desacord sobre el que hom entenia per amiatat. Els altres discutien sobre si els nois tenien més coses en comú amb altres nois i les noies amb altres noies. Anaven donant exemples d'activitats concretes, com tocar al grup de rock. Deien que aquesta tendència a participar en activitats diferents feia que la gent tendís més i més a fer-se amb gent del propi sexe. Magda, però, defensava que una autèntica amiatat no depenia d'aquestes coses perquè un "col·lega" de veritat era aquella persona amb qui es podia compartir tot. Aleshores la pràctica totalitat del grup provà de convèncer-la que això no era possible, que no es podia esperar que algú ho pogués compartir absolutament tot amb algú altre. Però ella no es deixava convèncer. Així, en un moment determinat, Pepe sortí amb aquesta interessant proposició:

Episodi 44

Pepe: Yo le doy mucha razón a la Magda. Y es más: no me quedo contento con la... con la solución que damos de que: "bueno", "es normal", "es normal". Que si éste, al tema que me está preocupando, yo veo que el Salva me va a entender mejor... que el Jaume

Silvia: Claro! Pues se lo dirás a él.

Pepe: No, no. Pues no me quedo contento con eso.

Porque creo quee... Por lo menos por mi parte no...

Espera! Espera!

Silvia: [interrompent] Yo creo que tu subconsciente ya te lleva directamente, o sea...

Pepe: Sí. Pero es que aparte... Pero es que...

Silvia: Vale que te lleve. A la primera persona que tienes delante, se lo vas a contar si es un amigo tuyo, no?

Pepe: Sí, pero es que no... Pero creo que no...

Silvia: Pero a lo mejor no te entiende tan bien...

como te podría entender él, si se lo explicas a él.

Magda: Pues entonces no es colega.

Pepe: Sí, pero creo que es más que eso. Creo que es más que eso porque igual... Igual es por donde va la Magda, no? Y a lo que la Magda... A lo que la Magda aspira. Pero yo lo que me encuentro es que, a veces, yo no le comento a la Magda "tal cosa", no porque ella no sea afín en este tema conmigo, sino porque me siento cortado y digo: "Uy! A ver si a la Magda hablándole de esto, no estoy hablando de

más," no? Entonces, yo creo que hay un problema añadido...

Silvia: También. Puede que sí.

Cal dir que Magda no se sentí pas totalment satisfeta que el seu punt de vista hagués estat reinterpretat així, però l'intent de Pepe és significatiu. A més, en l'argumentació Pepe tornà a presentar-se com a qui està en fals a través d'una història imaginària protagonitzada per ell mateix, recurs estilístic que aspirava a connectar el tema discutit amb l'experiència diària del grup. D'aquestes narracions n'hi havia moltes, i els diàlegs imaginats se solien utilitzar per escenificar situacions i personatges que representaven maneres de pensar diferents.

Aquest recurs comunicatiu de l'escenificació era molt usual, sobretot entre els Trapas. L'episodi que segueix n'és un exemple magnífic. Clara estava explicant perquè no lluitava per aconseguir feines predominantment masculines, essent la raó principal que les condicions de treball eren dolentes i que a més patia acossaments sexuals:

Episodi 45

Clara: *Y es una contradicción que tengo todavía, no?*

Que de "Coño! Porque la sociedad iría tan bien, y no sé qué, no sé cuantos." no?, "Y como tía pienso que tal tal tal." no?, "Pues me voy a currar esto y lo otro.". Peroo... ff! "Pues, como tía, pues me llamo Clarita y, entonces... Yo tengo mis

limitaciones y paso dee... de castigarme," no?
·"Qué pasa! Yo tengo que seguir viviendo y yo
quiero vivir lo mejor posible," no? ·"Y que mi
calidad de vida sea buena... Y paso de batallar. Es
que no puedo...Y... Y me como la cabeza, eh?, pero
[...]

A través d'aquest diàleg imaginat, Clara transformava el discurs feminista en una veu de senzilla dona treballadora. I això no s'ha de veure només com un recurs retòric, sinó també com a part d'una visió del món en què les idees feministes s'havien de connectar amb l'experiència de la gent.

Precisament, les Trapas feministes havien decidit deixar de donar xerrades als instituts perquè ja eren massa grans i consideraven que la seva pròpia experiència s'apartava de la de les estudiants.

Algunes d'aquestes veus que apareixien en les narracions i diàlegs imaginaris eren en espanyol estilitzat. Aquestes veus solien aparèixer en els formats estereotipats d'agressions verbals que se solen associar amb aquest estil de parla. Els Trapas utilitzaven l'accent andalús per exemplificar persones ignorants o sexistes, cosa que ens dóna noves pistes sobre els significats potencials d'aquest tipus de veu. Pepe i Clara l'utilitzaren per representar la manera equivocada de lligar, sobretot a través de formats verbals típics de pel·lícula: "Ehta noche qué hace_, reina?" o "hágeme tuyo".

Des del punt de vista de la forma de parlar, els Ramblers i els Trapas s'oposaven simbòlicament, ja que la veu pròpia d'uns era una veu aliena per als altres i viceversa. Tot i així, cal tenir en compte que els Trapas eren ambivalents en relació a l'espanyol estilitzat. Més amunt he explicat que aquesta varietat també s'associava amb la penya. I Pepe i Salva, per exemple, sentien un gran afecte per un actor espanyol que parlava d'aquesta manera, i durant un temps Pepe no parava de cantar la cançoneta "*me guhta er furbo*", que provenia d'un anunci de televisió. Quan jugaven a cridar pels carrers, entre altres coses perquè això també era disruptiu i feia rebel, sovint ho feien amb una veu andalusa.

La veritat dels Trapas polititzats no era doncs una veritat que cercava d'imposar un determinat enunciat. Era una veritat basada en l'establiment d'un diàleg, una veritat basada en la legitimitat de l'experiència dels altres, i que cercava d'entrar en relació amb aquests altres més que no imposar una determinada opinió. La veritat i la parla dels nois Ramblers apareixien com a "monològiques", mentre que amb els Trapas polititzats eren "dialògiques". Les exploracions conceptuals que realitzaven els Trapas eren possibles precisament perquè qualsevol opinió es considerava en principi com a legítima. Així, entre els Ramblers, la discussió sobre les amistats entre sexes se centrà en qui preferia a qui per parlar de coses íntimes, si hi havia el risc de rebre burles, i quines relacions d'aquest tipus hi havia hagut en la història del grup. L'explicació d'anècdotes i de diferents experiències no els portà pas a plantejar-se com es creaven les amistats i per

què les coses funcionaven com funcionaven. En referència a la qüestió del gènere en el mercat de treball, els Ramblers es dedicaren a enumerar casos diferents i situacions que havien viscut. Per contra, els Trapas estudiaven les seves experiències de cara a discutir què podien fer per combatre el sexisme en el treball, la qual cosa contribuïa també a crear una sensació d'empresa col·lectiva entre els membres més que una confrontació.

Cal fer un últim comentari en relació al meu argument que la veritat relativa es construïa d'una manera col·laborativa i no confrontativa. Si analitzem els diversos debats que hi hagueren entre els Trapas, també és possible trobar-hi ocasions en què la gent atacava bastant directament l'opinió dels altres. En un moment donat, vaig demanar al grup que discutís si els nois i les noies representaven rols diferents en les relacions amoroses, sobretot en el lligar. En aquell moment, Pepe es queixà que són els nois els qui han de fer els passos més arriscats i explícits quan volen lligar. I les noies varen respondre que elles també experimentaven por a fer el ridícul. Però Pepe no ho va acceptar. Argumentà que la por masculina era molt més aguda i que les noies també havien de començar a posar en pràctica els seus principis feministes en aquest camp. En aquesta discussió, es crearen algunes situacions d'apassionament on les afirmacions d'algunes persones foren rebutjades de ple: "eso es falso", "eso no es verdad". Tot i així, si analitzem amb detall com es presentaven i es desenvolupaven els arguments, queda clar que l'audiència no interpretava un rebuig com una defensa atrinxerada d'un mateix.

Les relacions, els posicionaments subjectius creats al llarg de la discussió i al llarg de les seves relacions en general, feien que es mantingués aquell to col·laboratiu. Això és comparable al fet que, entre els Ramblers, la gran confiança i proximitat que hi havia els permetia d'embarcar-se en jocs agressius sense posar en perill la seva amistat. Però malgrat les aparents semblances, el significat d'una confrontació dialèctica en un grup o en un altre eren del tot diferents.

De què vas, tiu?

**Gènere i llengua en la cultura
juvenil**

Joan Pujolar i Cos

Versió catalana adaptada de la tesi doctoral "The identities of "La Peña": The voices and Struggles of young working-class people in Barcelona"

Universitat de Lancaster. Maig 1995

Volum 2

CAPÍTOL 5 LES VEUS DEL CATALÀ I DEL CASTELLÀ

Per analitzar l'ús que la gent fa de les llengües catalana i castellana, podem distingir dos aspectes: una cosa és "parlar" una llengua, i una altra és "dir coses" en aquella llengua. En el primer cas, estem parlant de la llengua que utilitzem com a veu narrativa principal en una situació concreta, el que pot ser la llengua d'una conversa, el que s'entén com parlar en una llengua. Els sociolingüistes han anomenat aquest aspecte "tria de llengua" (*language choice*). Per contra, dins un determinat fil de discurs en una llengua, sempre podem inserir-hi veus laterals o secundàries en una altra, sovint en forma de cites, frases fetes, bromes, acudits i altres escenificacions momentànies. Aquest fenomen s'ha anomenat tradicionalment "alternança lingüística" (*code-switching*). Tot i que alguns etnògrafs de la comunicació no accepten aquesta distinció, en el cas de Catalunya és útil perquè està en el sentit comú de la gent i ens ajuda a entendre les normes o convencions d'ús lingüístic que hi ha a la nostra societat.

En aquest capítol investigaré les alternances lingüístiques que feien els Trapas i els Ramblers. Analitzaré els diversos significats, ideologies o visions del món, identitats i grups socials que s'associaven a cada una de les llengües.

Com que hem vist que l'ús de l'espanyol estilitzat i de l'argot es corresponien a visions del món i maneres de relacionar-se molt diferents, és fàcil caure en l'error de pensar que persones que parlen llengües diferents han de tenir mentalitats totalment separades. Tots sabem que, en un moment donat, podem tenir més en comú amb moltes persones estrangeres que amb conciutadans nostres de grups socials o costums molt diferents. Recordem també que molts catalans, com la major part de dones i homes del món, parlen més d'una llengua quotidianament i construeixen per tant una identitat d'alguna manera translingüística.

Aquí sí que és molt important no confondre una llengua amb la gramàtica i el diccionari que ens han ensenyat a l'escola. La llengua normativa és només una de les formes en què apareix una llengua moderna. Totes les llengües es parlen de moltes maneres i en infinitat de situacions, la qual cosa dóna lloc als diversos estils, varietats i registres de què hem parlat, molts dels quals no s'escriuen i la majoria no tenen altre nom que allò que anomenem, molt vagament, "parlars col·loquials", "populars", o "llenguatge familiar". Així, quan parlem català o castellà, no usem aquella llengua en abstracte, sinó que la parlem a través d'alguna de les maneres que hi ha de parlar-la.

I com que en la nostra vida diària assumim diversos papers, actuem i parlem de maneres diferents en diferents contextos.

Per això, cap llengua no pot tenir un significat o unes connotacions úniques i universals. En el capítol anterior ja he mostrat que per als Trapas l'accent andalús podia tenir connotacions positives o negatives depenent de la situació. I si el que estudiem són llengües senceres, encara hi poden haver més diferències perquè les podem associar amb persones i contextos molt diversos. En aquest capítol exploro aquestes múltiples significacions del català i del castellà tal i com les vaig enregistrar en diverses situacions entre els Ramblers i els Trapas.

El que es presenta aquí és bàsicament un inventari de les veus que apareixien en una i altra llengua en el discurs d'aquells joves. Abans he comentat que la nostra parla està sempre composta de diverses veus que nosaltres incorporem i que procedeixen del nostre context històric i cultural. Ara començarem a veure amb més claredat com es manifesten aquestes veus. Els fenòmens que s'han anomenat "barreja lingüística", "alternança de llengües" o "discurs bilingüe" no són sinó aspectes d'aquest caràcter polifònic de la parla, i que en parlants monolingües queda dissimulat pel fet que els canvis de registre que fan són dins una mateixa llengua.

Aquest inventari de veus ens ajudarà a entendre el paper que les dues llengües tenien en la construcció de les identitats dels Ramblers i dels Trapas. Intentaré convèncer el lector que

moltes de les veus articulades a través del català i del castellà eren bastant semblants, però que també n'hi havia que no ho eren; i que si analitzem aquestes diferències ens adonarem que el castellà ocupava una posició molt més important i central en la construcció de les identitats dels dos grups.

Alternança lingüística: qüestions de mètode

La forma d'anàlisi que es presenta en aquest capítol és potser la més afinada i primmirada d'aquest estudi. S'analitzaran detalls i moments minúsculs de l'actuació d'una persona que a vegades ni advertim, detalls que normalment no tenim massa en compte, almenys d'una forma enterament conscient.

És per això que les transcripcions d'episodis són fetes també d'una manera més tècnica, respectant vacil·lacions, interrupcions i tartamudetjos. Cal fer notar que molts dels exemples que dono en aquest capítol no provenen solament de converses espontànies, sinó també de les entrevistes i debats de grup. He considerat que alguns exemples d'alternança lingüística de les entrevistes eren particularment significatius. Molts entrevistats deien sovint coses en castellà en les entrevistes fetes en català, i això no podia pas ser degut a la meva presència, ja que ells em percebien com una persona particularment i clarament catalana.

Goffman diu que la parla de la gent sempre es pot entendre com si estigués formada de petites peces teatrals. Quan una persona explica o narra una cosa, els parlants sempre procuren d'alguna

forma "construir una escena". Conseqüentment, la nostra parla està poblada dels personatges i dels elements escènics que hom va arrançant perquè apareguin dins la seqüència narrativa. La mateixa persona que parla, segons Goffman, va assumint els diversos papers del repartiment a mesura que "dóna vida" als personatges a través de veus i gestos diversos.

Així, gran part dels fenòmens polifònics del llenguatge es manifesten a través d'aquestes escenificacions, on fem parlar persones que no són nosaltres mateixos sinó altres personatges que poden tenir una existència real o imaginària. L'anàlisi de les veus catalanes i castellanes es basa aleshores en esbrinar quins "personatges" parlaven una o altra llengua dins el discurs dels Ramblers i dels Trapas. Seguidament, ofereixo uns quants exemples que mostren el funcionament d'aquestes escenificacions.

Logística de les escenificacions

En primer lloc, la construcció d'una narració demana una certa coordinació i habilitat, per la qual cosa les nostres actuacions sempre són vulnerables davant d'accidents, distraccions, ensopegades, falses sortides, etc... A l'episodi que segueix, Guille (dels Trapas) construïa una escena imaginària on un parlant de castellà negociava amb quina llengua s'havia de parlar.

Episodi 46

Guille: si · si et ve de guai et diu escolta'm · o
escuchame · háblame el castellano que te entiendo
mejor no? · doncs · li parlaràs però · si va en plan
borde està clar que no · que es foti .

Guille considerà que lligava més representar la veu d'un castellanoparlant monolingüe en castellà. Quan se n'adonà, però, ja havia començat la cita en català, de manera que la tornà a començar (escúchame) en castellà. Aquest exemple ens diu que les persones organitzem les nostres narracions de forma semblant a com organitzem i interpretem les situacions socials, és a dir, que consten de gent i d'objectes que associem amb determinades qualitats, capacitats i accions. Aleshores, un castellanoparlant s'ha de representar parlant en castellà.

Tot i així, el que per a Guille estava clar, no ho estava tant per altres membres del mateix grup. Patrícia escenificà una situació equivalent però tot és en català. Per tant, és un fet opcional si cal o no cal adoptar la llengua original en què es produí una situació (o en què s'hauria probablement produït). En una altra ocasió, Pepe cità en castellà una cosa que jo havia dit en català, clarament perquè li semblà que el que jo havia dit era més important que no com ho havia dit.

La persona que dirigeix (per dir-ho així) l'actuació dramàtica des de "darrera l'escenari" pot aparèixer a vegades de forma explícita. El lingüista Mark Sebba (1993) també ha identificat exemples d'això en forma d'alternances que constitueixen intervencions o comentaris "apart". Per exemple, l'"o" de

Guille entre "escolta'm" i "escúchame" no és part de la cita, i equival a un "vull dir", o "Ay, qué digo!", o "o sea", que sovint donen lloc a canvis momentanis de llengua. A vegades aquests "parèntesis" són sol·licituds d'informació o d'alguna cosa que hom necessita per a continuar la narració.

Allò que se cita

A l'episodi d'abans, Guille representava una escena imaginària. No era un fet que havia passat realment, sinó una situació hipotètica que tenia una mena de valor categòric, com a exemple d'un castellanoparlant educat. En l'episodi que segueix, per contra, Pepe intentava reproduir una escena de caràcter, diem-ne, històric, que havia passat realment o d'una manera molt semblant:

Episodi 47

Pepe: estàvem tothom allà · dinant · · i la meva
germana · parlava del tema tabú · però súper tabú
no? · que teníem a casa que era · porque sí sí ·
porque yo soy independentista ep! · totes les cares
blanques no? la- la del meu pare · i les- · i les
nostres també no? el meu pare indignant- · indignat
el pavo · pero pero como · se tendría que saber ·
que en mi casa eso no se puede decir · no? · i jo i
la clara pensant · no estoy de acuerdo · no estoy
de acuerdo porque yo soy anarquista · porque · ni
españa ni cataluña · porque yo soy anarquista no? ·
dèiem · que no que no · qué coño · hombree · no-

nos estan ehplotando los españoles noh van a
explotar también loh catalane · d'aquest pal no? ·
· peroò ja · a primer de buup · fins a vu- no ·
vuitè d'egebé i primer de bup ja · començava a
pensar que (ja) bueno · mira va ser el mateix
moment que vaig decidir que quee · que bakunin no ·
que no · quan vai començar a ser marxista

Aquesta és una escenificació molt viva i elaborada. Gairebé podem veure la família asseguda a taula amb un pare de sentiments anticatalanistes que reacciona davant l'anunci desafiador de la filla catalanista. Contrastant amb la veu narrativa en català, els personatges parlen en castellà tal i com certament ho havien fet en l'ocasió que s'explica. Gràcies a aquest contrast entre català i castellà, Pepe no necessitava ni utilitzar els típics connectius com "ella va dir" o "i ell va, i contesta".

Més endavant, la narració passà a descriure els pensaments del mateix Pepe i de la seva altra germana, amb la qual presenciava l'escena. Per aclarir-ho, aquesta vegada hi posà un connectiu, "jo i la Clara pensant:", ja que, sense això, podríem interpretar que ells també havien participat en la discussió familiar.

De tota manera, fixeiu-vos que aquests pensaments foren articulats amb un to dur, quasi enfadat, combinat amb reiteracions i exclamacions, ben bé com si haguessin estat efectivament dits en veu alta. Però no pot ser que els

pensaments de Pepe i Clara fossin escoltats per la resta de participants de l'escena; ni tampoc que Pepe conegués els pensaments de Clara amb tant de detall; ni, ja exagerant, que tots dos articulessin el seu pensament amb les mateixes paraules.

Òbviament no hi ha misteri, ja que Pepe no esperava pas que ens agaféssim aquelles cites al peu de la lletra i com a reproduccions exactes d'allò que s'havia dit o pensat. De fet, les cites rarament són exactes. El que Pepe m'explicava en aquella ocasió és que ell i la seva germana havien anat madurant un seguit d'idees durant la seva adolescència. Perquè jo ho entengués millor, primer m'havia mostrat les veus i opinions a les quals ells responien (les representades per membres de la seva família), i després havia reconstruït els seus pensaments probablement a partir de les discussions que havia tingut amb Clara sobre el tema. Presentar aquells pensaments com una resposta contemporània a la discussió familiar no era sinó un recurs narratiu que li possibilitava d'explicar el que havia cregut en aquell temps i d'expressar també que el seu pensament estava situat en un context familiar i en un moment històric. Una explicació realment brillant.

També podem imaginar-nos que el diàleg parlat entre pare i filla possiblement havia anat d'una altra manera. Pepe representà a la seva germana amb un to de veu molt desafiant i provocador, poc probable en una filla si a més sap que el que diu ja és prou ofensiu per al pare. Segurament Pepe hi posà aquest to perquè jo ja anticipés la reacció del pare i el caire

que agafava la situació escenificada. És a dir, que les cites de Pepe eren representacions de diàlegs i pensaments, i no reproduccions dels mateixos. Tenien un valor categòric més que no descriptiu. Fixeu-vos que el valor categòric de la darrera cita queda ben clar quan la segueix l'expressió "d'aquest pal, no?" (en argot vol dir: d'aquest tipus, d'aquesta mena, d'aquest rotllo), on Pepe aclareix que la cita que acaba de pronunciar s'ha d'entendre com un exemple, una mostra d'una determinada forma de pensar.

El passat i el present en una narració

Queda clar que quan informem sobre esdeveniments del passat, aquests són manipulats per tal d'ajustar-los a la intenció expressiva de la conversa del moment present. En alguns casos, aquesta "adaptació" pot anar bastant lluny sense que els participants es preocupin per la fidelitat a l'original o la sinceritat del que parla. En l'episodi que segueix, Pablo explicava una anècdota de la nit dels Reis de l'Orient en què s'havia amagat a sota la taula per espiar-los quan entressin a portar els regals:

Episodi 48

Pablo: cuando tenía cuatro o cinco año ya te digo me meto

bajo la mesa del comedor y (xx) un pie (xx) son lah
zapatillah del viejo . y este qué hace aquí . .

[riures] que hace aquí ehte, (x) subo allí y veo (xx)
y digo vete a la mierda hombre [rient]

L'austeritat escènica d'aquesta narració és remarcable. No calien elements connectius, ja que alçant la veu Pablo ja establí el contrast entre la veu narrativa i les veus animades. I la imatge de la sabatilla del pare fou suficient perquè l'audiència entengués el que estava passant, és a dir, que havia enxampat el seu pare fent de reis. Les exclamacions que Pablo escenifica de primer expressaven la sorpresa que havia sentit en veure el pare arribar amb els regals, més que no el que havia dit en realitat. I l'última frase on engega el seu pare a rodar era clarament una cosa que un nen de cinc anys difícilment pot dir als seus pares. Aquesta frase expressava la decepció que Pablo havia sentit en aquell temps, però la manera com la presentava s'assemblava més a la seva manera de parlar en el present i a l'estil de parla amb què els nois Ramblers construïen les seves identitats en l'actualitat.

Pablo jugava amb dos nivells narratius: es representava a si mateix com un nen, però un que parlava tal i com Pablo parlava en el present. Aquesta ambivalència temporal no anava pas destinada a provocar investigacions per part dels altres per esbrinar què és el que havia passat "en realitat", sinó que anava destinada a produir un determinat efecte narratiu i un determinat posat de masculinitat en aquell context. Els participants van apreciar la seva contribució amb una rialla i mai no es molestaren en destriar la realitat de la ficció.

El narrador ambivalent

Fins ara he mostrat recontes d'escenes reals o imaginàries on la veu (present) del narrador i les veus (passades o hipotètiques) dels protagonistes animats es podien separar molt clarament. En l'episodi que segueix, això no és així. En un dels assatjos del grup de música dels Trapas, Salva intentava coordinar el grup per assajar una cançó que s'anomenava "cabrones":

Episodi 49

Salva: va · cabrones otra vez · · pero qué paranoia
suéltalo · · qué punto tío [Riu, els altres es
distreuen fent la seva amb els instruments]

Algú: (· vamos de nuevo)

Salva: [cridant amb veu gutural] 'enga cabrone ·

Algú: oye (no vamos) a empezar com la nueva

Salva: seamoh cabrones tío que ara que [comença la música]

La segona vegada (subratllada) que Salva digué "cabrones", va canviar a una veu semblant a l'andalús o a l'espanyol estilitzat. Com que aquesta no era la seva veu habitual, ja s'entenia que aquell insult no venia d'ell mateix, sinó d'un personatge fictici, escenificat, que d'alguna manera era una altra persona. Òbviament, aquest truc servia per indicar que l'insult havia estat dit en broma, un insult en un pla suspès. De tota manera, aquest enunciat tenia tres significats potencials: a) podia estar jugant a insultar els seus companys; b) podia ser que estigués cridant el nom de la cançó que duia

aquest títol, la qual cosa podia interpretar-se també com c) una crida a l'ordre perquè els músics paressin atenció.

Per tant l'enunciat es podia entendre com una ordre de Salva als altres membres del grup. Això podia implicar que Salva s'atribuïa tasques de direcció. Però com que aquesta veu era especial, la relació entre Salva i l'enunciat era més problemàtica. No era del tot ell el que parlava, el que insultava o el que ordenava, sinó un personatge ambivalent, però que tot i així li servia per insistir al grup que calia començar a assajar. Així, el personatge a qui havia donat vida no era del tot ell mateix, però tampoc no era ningú altre. Era un subjecte parlant que estava simbòlicament dividit en funció de les diverses significacions potencials de l'enunciat. Era Salva fent el paper d'un altre que parlava en lloc d'ell.

L'explotació de les ambivalències creades a partir de veus iròniques, burlesques o cíniques és molt comú en la interacció humana, i més avall veurem com l'alternança lingüística és un dels recursos formals que s'utilitzen per construir-les. Mark Sebba també identifica entre parlants de jamaicà londinenc veus similars en sortides humorístiques improvisades, o en les sentències finals de culminació d'un acudit o d'una història divertida. Precisament, Sebba també observa que el jamaicà londinenc s'utilitza per indicar a l'audiència que una frase potencialment ofensiva s'ha d'entendre com una broma, la qual cosa ja indica que probablement el jamaicà s'associa a formats verbals semblants a l'andalús. M.B.H. Rampton troba exemples

similars en adolescents britànics que usen, en aquest cas, la llengua panjabi.

L'exemple il·lustra perfectament la manera com la nostra parla integra els formats verbals que hi ha a l'abast en la nostra cultura. Tot i que la noció de "format" és a vegades difícil d'aplicar d'una manera sistemàtica, sí que ens ajuda a entendre com es creen significats independentment de les propietats estructurals del llenguatge. En l'exemple anterior, el significat de la frase en qüestió no es basava simplement en el fet d'estar acolorida amb un to o accent andalusos. Havia aparegut en la forma d'un tipus molt conegut d'enunciats associats amb aquest parlar (insults, renecs, jocs d'agressió verbal).

Subjectes parlants translúcids

En els exemples anteriors hem vist unes veus que semblaven encavalcar-se sobre les altres: el personatge a qui es donava vida era animat a través d'una veu diferent de la veu narrativa principal. Com a parlant fictici, se situava per un moment al centre de l'escena de l'enunciat i prenia la paraula. En canvi, hi ha uns tipus de subjectes parlants que no se'ls dóna realment vida pròpia dins l'escena narrativa. Apareixen d'una forma molt menys palpable, com una ombra. A l'episodi 50, hi ha un exemple d'aquesta mena de personatges que anomeno "translúcids" perquè no tenen l'opacitat o la visibilitat dels anteriors.

Episodi 50

Magda: *bueno yo estaba en un centro excursionista y ahí*

todo dios era

catalán . . y yo bueno yo sul- soltaba mi di- el meu

discurset . pero

bueno cuando me tenia que introducir más en el tema y

hablar

Magda explicava la seva experiència d'haver de parlar català en un ambient predominantment catalanoparlant. El seu canvi al català, acompanyat d'un canvi de qualitat vocal amb un to premeditadament forçat, expressava l'esforç que li representava parlar català. Aquesta escenificació es feu sense que la veu narrativa cedís el control. La Magda del passat, la representada per la veu catalana, no feu sinó una aparició fugaç en la forma d'una veu que acoloria un senzill complement directe que no era sinó una petita part d'una unitat sintàctica i semàntica superior. Un cas semblant és el de l'estil narratiu escollit per Virginia Woolf (1974) en la novel·la "Cap al far". En aquesta obra, la veu narrativa pràcticament mai cedeix el control a cap d'altra, de manera que fins i tot en els diàlegs entre personatges, els protagonistes parlen de si mateixos i dels seus interlocutors en tercera persona, cosa que en anglès parlat no passa mai. És a dir, que en lloc de "jo", "em", "tu", els diàlegs només contenen "ella", "ell", "les".

Quan interpretem un text o una cosa que algú diu, sempre intentem identificar els formats verbals que s'hi han adoptat, i aleshores identifiquem els tipus de parlants i les situacions

que els formats evoquen. Encara que no identifiquem les veus amb persones o tipus de persones concrets, sempre donem per entès que algú hi ha, real o inventat, passat o futur, possible o impossible. Així, el canvi d'Aleix al castellà a l'episodi 43 (*hay amigos y hay amigas*) no podia pas atribuir-se a cap parlant en concret, però fou interpretat com si ho hagués dit una persona que representava els qui pensaven d'aquella manera, els que creien que no hi havia diferències importants entre les relacions amb membres del mateix gènere i amb membres de gènere diferent.

La nostra parla es pot analitzar doncs com si fossin narracions escenificades, seqüències d'esdeveniments i diàlegs que han estat arranats par a les audiències conversacionals. És un món poblat amb els objectes i persones que coneixem a partir de la nostra experiència. Si analitzem la manera com tractem aquests objectes i persones en la nostra parla, això ens pot donar pistes per descobrir com interpretem el món i com construïm la nostra identitat.

Inventari de veus

El següent pas és parar atenció a l'ús que els Ramblers i els Trapas feien de les llengües catalana i castellana per "sintetitzar" determinats tipus de veus. Faig servir aquesta metàfora musical, "sintetitzar", per insistir que les veus, com el so dels instruments moderns, són manipulades per transmetre les intencions expressives concretes de cada situació.

És important remarcar que les alternances lingüístiques analitzades foren fetes amb finalitats estilístiques o per produir efectes expressius. Molta gent interpreta els canvis de llengua com un recurs per dir coses o frases que hom no sap com dir en una de les llengües. De fet, en les societats bilingües la majoria de vegades això no és així. En les meves observacions, per exemple, vaig notar que aquells qui més alternances lingüístiques feien eren precisament els qui millor dominaven les dues llengües. Però fins i tot els castellanoparlants que no parlaven mai el català també sabien, en un moment donat, escenificar veus catalanes tan bé com qualsevol altre.

Analitzaré primer les veus provinents d'àmbits formals, com l'escola o els mitjans de comunicació. Amb aquests tipus de veus, no semblava que hi hagués diferències entre les que apareixien en català o en castellà. Les diferències importants es trobaven en els tipus de veus més pròpies del parlar diari d'aquells joves, on el castellà hi tenia un paper més central i congruent amb els valors de les dues colles.

De tota manera, cal aclarir que els resultats que dono responen al context concret que vaig estudiar i que no se'ls ha de donar una importància desproporcionada. La situació que descriu no és ni estable ni universal en tota la comunitat catalana.

Precisament, he insistit diverses vegades que els enunciats, els estils de parla i les llengües apunten cap a una multiplicitat de significacions potencials. Els significats de qualsevol tipus de discurs sempre són manipulables i

transformables. Per tant, tant el català com el castellà es poden utilitzar per a construir veus diferents de les que jo presento, i és evident que això passa avui en dia en grups socials diferents dels que vaig estudiar.

En aquesta part de l'estudi ja no tracto de forma separada els Ramblers i els Trapas. Primerament, això es deu a què l'estatus simbòlic de les dues llengües no diferia de forma important entre els dos grups. De tota manera, cal fer notar també que la majoria de les dades provenen dels Trapas, ja que els Ramblers utilitzaven el català molt poc i per tant no generaren tantes mostres del seu ús.

Veus formals: discursos de l'autoritat

Tant els Trapas com els Ramblers feien veus que evocaven les seves experiències a l'escola. Eren normalment veus de mestres, sovint en català, sobretot entre els Trapas, que encara anaven a classe en una escola taller. Pepe tenia una frase preferida: "Ep! una mica de respecte!". Tenia el so familiar d'un mestre que crida la classe a l'ordre. Entre els Ramblers, Paula reconegué que tenia dificultats per distingir entre "les os obertes i les os tancades" i Ricardo recordava quan aprenia la cançó infantil "cargol treu banya". Igualment, en l'episodi que segueix, Laura mirava de convèncer la gent del grup perquè entressin dins els cotxes, ja que tothom estava distret i xerrant:

Episodi 51

Joan: bueno os habéis divertido al menos

Alguna: las fiestas (..)

Laura: va tíos va · hombre · · [picant de mans i fent veu
de mestra d'escola] va vinga va · vinga va · dintre
dintre

Alguna: (xx) un poco cansado no?

La frase de Laura era "en broma", semblant a la de l'episodi 49. Després que ja havia demanat a la gent un cop que es fiquessin dins els cotxes, tornar a insistir seriosament podria haver sonat reiteratiu, pesat o indegudament autoritari. Amb el canvi de llengua, convertí la situació en un semi-joc de teatre.

De tota manera, també es podien representar els mestres parlant castellà, com va fer Clara, i també Patrícia, que es passà una vegada al castellà dins una narració en català per tal de representar una persona de l'equip directiu del seu institut. Clara s'inventà un fragment de la meua tesi i el reproduí amb un canvi al castellà. En l'episodi següent, Patrícia m'estava explicant les activitats que feien en un curset d'audiovisuals en el qual ella participava:

Episodi 52

Patrícia: i l'aleix estava fent el guió del- del vídeo ·
· del vídeo del curset · vamos del vídeo importante.

En aquest curset, la gent feia petites gravacions amb vídeo com a exercici, i després el grup sencer havia de produir un vídeo més llarg i elaborat. Aquí Patrícia (dels Trapas) adoptà una veu castellana per representar un canvi de subjecte parlant, això és, un canvi de perspectiva que donava a entendre que el vídeo de final de curs no és que fos important per a ella, sinó per als qui organitzaven el curset. I això no vol pas dir que el personal d'aquella escola parlés en castellà o que el curset fos en castellà. L'alternança lingüística podia ser utilitzada tant sols per expressar aquesta transposició de perspectiva, i no per indicar la llengua original que s'utilitzava en aquell context.

Com que tant el català com el castellà tenen estatus de llengües oficials a Catalunya, ambdues són d'ús corrent en la política, els mitjans de comunicació i l'administració. Les veus i les formes d'expressió d'aquests àmbits entren l'esfera privada de maneres diverses. Carlos proposà una vegada als Trapas de trobar-se al costat de l'estand de "Informació Olímpica", pronunciat amb una veu sobtadament seca, i Pepe cità, un cop més amb una escenificació molt viva, una funcionària "olímpica" tot parlant català en una ocasió que havia anat a demanar feina.

Hi va haver un esdeveniment durant el treball de camp que em va cridar l'atenció. Després d'haver conviscut amb el grup durant uns quants mesos, vaig acompanyar els Trapas a una mena de cerimònia de graduació on hi havia uns quants centenars d'estudiants d'escoles taller de Barcelona que havien

d'escoltar un seguit de parlaments per part de les autoritats oficials en matèria d'ocupació. Després que m'havia submergit en el món predominantment castellanoparlant dels Trapas, va ser com una revelació assistir a un esdeveniment que es portava exclusivament en català, amb una aparent normalitat, i protagonitzat per persones que anaven amb vestit i corbata i parlaven en uns accents que eren inequívocament de catalanoparlants.

No té res d'estrany que les iniciatives juganeres i disruptives dels estudiants (externes al marc de referència propi de l'activitat) es portessin generalment en castellà, incloent les intervencions d'un catalanoparlant que estava un xic borratxo i que anava cridant coses tot amagant-se entre els seus companys. Ni tampoc sembla extraordinari que un dels estudiants intentés explotar les significacions potencials de la situació tot cridant "En castellano!". Aquest es girà tot somrient satisfet de la seva trapelleria, però els seus companys o no el sentiren o no mostraren cap mena de reacció. Però el clímax de la funció es produí quan un tècnic, amb la seva bata blava, que havia estat intentant fer que els micròfons funcionessin, aparegué entre les autoritats i cridà "hola! hola!" clarament en castellà a un dels micros per provar-lo, tot interrompent la solemnitat de l'acte. L'audiència aprofità l'ocasió per divertir-se tot reaccionant a aquesta intervenció com si hagués estat part de l'acte. Tothom es posà a aplaudir, animar i riure. El trencament del marc de referència de l'activitat va ser prou ben entès per les autoritats, que es limitaren a oferir uns quants somriures circumstancials.

En una altra ocasió vaig tenir una sensació semblant quan ens trobàrem a la Plaça Espanya de Barcelona, on hi havia una gran gentada que havia anat a mirar els focs artificials de les festes de la Mercè. De sobte vam quedar submergits en un món de gent més gran, de classe mitjana, i on quasi tothom parlava en català.

Un cop vaig haver reflexionat sobre aquestes anècdotes, vaig arribar a entendre un altre episodi que no havia entès en un primer moment. Estàvem celebrant l'aniversari de Clara al voltant d'una taula llarga en un restaurant. La gent començà a cridar "unas palabras!". Clara s'alçà obedientment i digué "us estic molt agraïda, sous tots molt macos i no sé què!". En aquell moment, vaig pensar que el "parlament" havia estat curt però més o menys seriós. Però més tard ja vaig entendre que Clara havia solucionat la vergonya que la situació provocava tot fent una petita escenificació en català que recordava figures encarcarades lligades a l'autoritat que es prenen aquestes situacions molt seriosament. És a dir, que Clara havia fet "cuento". I els somriures que es produïren entre l'audiència havien de ser un reconeixement a la referida actuació.

Les veus associades amb institucions depenents del govern espanyol també apareixien normalment en castellà: policies, per exemple, en una narració en català de Pepe o en una cançó.

Sabem que el català és la llengua més habitual entre la classe política i en la majoria de partits o organitzacions cíviques o polítiques. Els membres polititzats dels Trapas explicaven que el català era usat i encoratjat pels col·lectius polítics on ells treballaven, alguns dels quals feien la seva publicitat exclusivament en aquesta llengua. Al debat de grup, els catalanoparlants van usar la seva llengua en situacions on no ho solien fer, per exemple al contestar algú que havia parlat en castellà. Això indicava, al meu entendre, que entenien el debat com una mena d'esdeveniment polític o que la situació evocava activitats de tipus polític. Per tant, la política donava al català un altre element de formalitat.

Tot i així, en les meves dades, les alternances lingüístiques apareixien en relació a idees, discursos o personatges clarament associats a una o altra llengua. Així, idees relacionades amb el catalanisme, nacionalisme català, o racisme a la catalana eren representades en català. Irene, dels Ramblers, esmentà una dita popular que s'havia dit als immigrants temps enrera: "Murcianos, toca ferro!". L'alternança que fa Magda en l'exemple que segueix és interessant. Els membres polititzats dels Trapas intentaven convèncer-la que una Catalunya independent seria una cosa positiva perquè disminuiria la centralització. Magda, però, s'hi oposava frontalment:

Episodi 53

Magda: *pero tú puedes hacerlo sin decir* · [veu greu]

cataluña es una

historia · *y todo lo demás otra* · escolta'm

L'alternança (escolta'm) reproduïa un format verbal que a Espanya s'utilitza per representar l'estereotip de català. Magda argumentava que un estat català era una opció extremista; significava la constitució d'un estat culturalment uniforme que ella representava a través de la frase hipotètica d'un nacionalista (*cataluña es una historia · y todo lo demás otra*). El "escolta'm", pronunciat en un to irònic, servia per una banda per apel·lar retòricament a l'audiència, i per l'altra donava a entendre que estava disposada a defensar el seu punt de vista. Magda també explotava el potencial humorístic del fet d'imitar un català amb una veu una mica estúpida, l'estereotip de català, la imatge viva i parlant del que significaria un estat català.

La llengua catalana s'associava també amb elements "profundament" catalans. Clara parlava amb una veu castellana sobre el dia de "San Esteban" quan s'aturà rient i digué: "*qué mal queda en castellano!*". Al debat de grup dels Ramblers, diversos participants es posaren a explicar el seu dinar de Nadal escarnint veuetes catalanes, veus originàries probablement dels seus parents catalanoparlants. D'altres exemples pertanyien més clarament a àmbits informals, sobretot els que tenien a veure amb el divertiment: "Salut i força al canut", o el popular "Sant Hilari Sant Hilari..." que invita a

la gent a buidar els gots. També aparegueren algunes frases fetes d'una festa d'un poble de l'interior de Catalunya on els Ramblers anaven de tant en tant.

En correspondència, el nacionalisme espanyol, o les opinions extremistes o anti-catalanes s'expressaven usualment, amb un canvi al castellà si era enmig d'una narració en català. Això passà en una història real que Pepe m'explicà sobre un grup de gent que mostraven antipatia envers Catalunya. Un altre exemple el donà Jaume:

Episodi 54

Jaume: però hi ha gent que sap parlar català però no el vol
· parlar
perquè · son · españoles y como soy español pues · mi
idioma es el
castellano y el catalán para los cerdos no? · hi ha
gent que pensa
no?

Una altra perspectiva interessant expressada a través del castellà era la dels joves anarquistes que ja he mostrat a l'episodi 47 en la magnífica narrativa de Pepe. També hi ha exemples de Clara que passant al castellà per dir "no tengo cultura, soy universal" o resumia el seu conflicte d'identitat anterior dient "soy hija de emigrante". Cal fer notar, que en tots aquests exemples, Clara i Pepe s'estaven retratant a si mateixos en un passat relativament recent, ahora que presentaven aquests personatges com a un tipus: l'estereotip de

l'anarquista castellanoparlant que rebutja el català a Barcelona, un personatge que jo també tenia en el meu repertori d'estereotips. Aquesta veu ajuda a entendre les alternances de Clara quan explicava com Salva havia començat a parlar català:

Episodi 55

Clara: perquè el salva ha fet un . . u- un acto de militancia . . vui dir el salva abans no parlava mai el cas- mai mai el cast- català . mai . mai . era . anarquista . . i . si eres anarquista pues . tu hablas en castellano . . pero mm . va conèixer l'aleix . . . hizo un acto de militancia

La veu narrativa era clarament en català, però els principis i les accions relacionades amb l'anarquisme estaven en castellà, segurament com a una manera de representar les veus i formes d'expressió que han contribuït a construir aquesta perspectiva entre aquesta generació de joves. En altres ocasions, Pepe cità una notícia d'una publicació basca to canviant al castellà, i Salva pronuncià en espanyol un eslògan contra la policia que s'utilitzava molt en manifestacions. La veu de la música Hardcore, sobretot la del seu propi grup, era plena de posicionaments contra el sistema i sempre en castellà. Clara digué una vegada que a les manifestacions, quan cridaven eslògans, feien l'esforç de dir-los en català, però que la gent solia passar-se al castellà espontàniament a mesura que

s'anaven escalfant (i probablement, a mesura que aplicaven la seva pròpia creativitat). Un altre fet interessant és que Patrícia utilitzà un cop l'espanyol estilitzat per representar el que ella considerava com una feminista amb poc tacte i una mica matussera, i de la qual es volia distanciar. Un cop més, l'espanyol estilitzat s'utilitzava per donar vida a personatges amb poc enteniment sobre les subtilitats de la vida.

Els mitjans de comunicació eren una font de veus molt rica i diversa. Primerament, hi havia les veus serioses, "objectives", dels presentadors de noticiaris. Una vegada, Pepe agafà el micròfon de la meva gravadora i imità un home del temps en català. Salva també agafà el micro en la seva entrevista i demanà, en català (l'entrevista fou en castellà), si el que deia sortiria al "Lecturas". Igualment, en un vídeo que uns membres del grup havien filmat en una sortida amb l'escola taller, Chimo representà, en castellà, un corresponsal de noticiari. Als debats de grup, vaig donar-los unes targetes on hi havia un seguit de preguntes, i Magda s'entretingué a agafar-les i llegir-les en veu alta en les dues llengües com si fos la presentadora d'un programa concurs.

Els mitjans de comunicació també apareixien en veus menys oficioses relacionades amb diferents programes i audiències: personatges de dibuixos animats, còmics, telenovel·les, grups musicals, programes d'humor, etc. En català, vaig presenciar una cantada de la cançó d'una famosa sèrie japonesa per part de Silvia i Pepe. La monitora d'un casal de joves digué una vegada "no passa res" en una conversa que teníem en castellà, i Magda

digué una vegada "aquí hi ha marro", les dues frases popularitzades fa temps per "La Trinca". Un altre programa, el "Força Barça", on apareixien putxinel·lis de personatges futbolístics, era molt popular entre els Ramblers, els quals en treien veus catalanes i castellanes que reproduïen amb molta habilitat. Els Ramblers solien dir "qué mala suerte" molt sovint, que venia d'un d'aquests personatges. Salva provà de descriure'm un cop un programa de cuina mitjançant una frase típica del cuiner: "rico rico". Dites d'anuncis també apareixien, com "repetimos, natillas" per part de Magda quan reconegué que estava cantant la mateixa cançó una i altra vegada. Al final del debat de grup, Magda i Pepe s'empescaren una escenificació d'un programa de televisió d'aquells de debat, on el presentador i molts dels convidats solien parlar d'una manera molt presumptuosa. Aquestes veus foren dramatitzades amb molta vivesa en l'espanyol original, a vegades acolorit amb un toc d'andalús per ridiculitzar-les. En l'alternança lingüística de l'episodi que segueix, Patrícia evocava el llenguatge publicitari per explicar-me els tractes econòmics que es feien per pagar la matrícula d'un curs de teatre:

Episodi 56

Patrícia: es una escola de pago · i el curs val unaa- ·
tot el any · són unes
cent mi- · quasi dos-centes mil peles · lo pagas a
codo- cómodos
plazos dee ochoo o diez mil pelas al mes però · ·
però són deu bitllets [picant a la taula i rient]

Igualment, en l'episodi següent hi ha una alternança que intenta reproduir una situació en què Pepe llegeix la portada d'una cinta de casset a casa d'un amic seu que té músiques de tota mena:

Episodi 57

Pepe: tinc un amic · que té tot · a casa seva tot ple de cintes · ii agafes qualsevol ii grupo del kurdistan no? · pum o · o també tinc un altre

L'alternança indica que els productes comercials, sobretot els de procedència transnacional, estan etiquetats sovint en espanyol quan no en anglès. En aquest cas, sabem que únicament les gravacions d'artistes catalans són etiquetades en català.

Personatges populars

La meva anàlisi s'ha basat en el pressupòsit que la nostra parla és una mena de conglomerat de diferents veus que adscriuim a personatges de característiques i estatus diversos, principi que és essencial per entendre com interpretem els enunciats en la vida real. Molts d'aquests personatges són el que solem anomenar "estereotips", és a dir, imatges relativament fixes de tipus o grups de gent associats a determinades qualitats. Aquests estereotips solen ser de classes d'individus que ja tenen un nom i que formen part integral de la nostra concepció de la societat i de nosaltres mateixos.

Un exemple molt oportú són les categories populars de "catalans" i "castellans" que estudià Woolard (1989). Aquestes es basaven en la pressuposició que qui no parla català no és realment català. En un estudi anterior que vaig fer entre estudiants universitaris (Pujolar, 1991), vaig notar que la gent que volia evitar aquestes implicacions utilitzava altres termes: p.e. "catalanoparlant", "persona que parla català". Les persones que vaig estudiar se solien considerar com a "catalans", tot i que a vegades feien servir el mot per referir-se únicament als catalanoparlants. En tot cas, tal i com explica Emili Boix (1989, 1993) en el seu estudi, aquells joves no treien el tema com a bandera sinó que intentaven dissimular o minimitzar les diferències. Tot i així, hi ha fenòmens que demostren que aquestes diferències encara eren percebudes i eren relativament importants, ja que el repertori de personatges estereotipats que vaig observar contenia sovint un rerafons etnolingüístic.

Un d'aquests personatges interessants eren "les maries", del nom propi "Maria" transformat en personatge tipus, que representava sovint una dona catalanoparlant de mitjana edat o més gran que, segons Patrícia, en alguns barris la trobes "sentada a la porta del carrer petant la xerrada amb trenta-dos" amb els vianants. Segons Luis, les "maries" eren una part significativa de les clients del supermercat on treballava, i eren "tope catalanas" (molt catalanes) i parlaven català sense embuts amb ell i tot. Un equivalent castellanoparlant d'aquestes dones sembla que eren les "marujas". Per a Lola, les

seves companyes de treball en una fàbrica tèxtil eren "marujas" i no s'hi avenia gaire.

Els pagesos se solien representar parlant en català. Així Pepe, per exemple, havia agafat una expressió que havia sentit d'un pagès probablement adreçat a algun jove lladregot: "mussol de rec". Hom associava la gent "molt catalana" amb l'entorn rural. Així Silvia deia que, quan anava a l'escola, la majoria dels seus companys parlaven català perquè venien de "pueblos pequeños". Entre alguns membres dels Trapas, hi havia la broma d'anomenar els catalanoparlants de fora de Barcelona com a gent "de Vic". Naturalment, també es podien reproduir veus rurals en espanyol, com per exemple en espanyol estilitzat o en dialecte aragonès, com feu un cop Pepe. El caràcter rural es podia utilitzar per expressar un sentiment d'autenticitat tradicional o, per contra, d'estranyesa o distància. Clara confessà que els catalans "de Vic" li donaven una impressió negativa. També digué que aquest tipus de gent la feien sentir-se obligada a parlar català per ser coherent amb els seus propis principis.

Les paraules i expressions que aquells joves no coneixien del català més popular les trobaven estranyes, tot i que algunes de les que utilitzo són comunes en sectors barcelonins¹². De

---

12 Sovint em preguntaven per l'equivalent català de mots i expressions, ja que segurament em veien com una mena d'autoritat en la matèria degut al meu origen geogràfic o al nivell d'estudis. Algunes de les preguntes es referien a paraules comunes del català. Algú podria interpretar això com

vegades, el català interior era percebut com a obscur: en una ocasió, Pepe produí humorísticament una frase volgudament inintel·ligible i inventada que sonava fonèticament catalana, i que representava la parla d'una persona imaginària de la Catalunya interior i que no se la podia entendre.

Una font molt rica de personatges populars provenia de les modes culturals i moviments musicals del pop i del rock: heavies, punkies, hippies, rockers, mods, rastas, skins, rappers, "lolailos". Com se sol saber, aquests moviments cultural-musicals vénen acompanyats d'un determinat estil de vida, idees polítiques, maneres de vestir i de parlar. Als capítols 1 i 2 ja he analitzat alguns aspectes de les subcultures Punk i Heavy Metal en relació a això¹³. El mot

---

un símptoma que la seva competència lingüística en català era inferior que en castellà. Això és probablement cert si agafem la llengua estàndard com a punt de referència. Tot i així, no ens dóna pas una idea del nivell real de fluïdesa que la gent projectava en la conversa ordinària. El català parlat pels Trapas estava ple de manlleus, neologismes i calcs semàntics, sintàctics, fonològics i morfològics del castellà, si ho comparem amb el català normatiu. Conseqüentment, aquesta gent ignoraven o no usaven molts elements lingüístics que són comuns en àrees de majoria catalanoparlant.

13 Pepe i Salva es queixaven dels estereotips comuns i el tractament exagerat que les anomenades "tribus" urbanes o juvenils reben per part de la premsa. Tot i que és cert que

"lolailos" prové de les típiques tornades i acompanyament d'algunes rumbes que s'associen generalment amb les classes més modestes i amb la llengua espanyola. Els altres personatges eren potser més neutres lingüísticament parlant. Ja he indicat abans, però, que "la penya" era representada parlant castellà o espanyol estilitzat. Una possible excepció eren els "hippies", com deia Salva:

Episodi 58

*Salva: [en] la coordinadora se habla catalán . .
generalmente no? pero la gente de santa coloma . .
hablan todos castellano . . la gente de sants
hablan todos catalán . . no sé depende no? . yo
creo que también va por el barrio . . porque santa
coloma pues . son todos unos garrulos . . y en*

---

algunes discoteques i bars atreuen els seguidors més entusiastes d'un determinat moviment, els grups naturals de gent jove són sovint molt diversos, pel que vaig veure. Encara que hagi dit que els Ramblers eren heavies i els Trapas punkies, això només és cert si deixem de banda molts membres dels grups que no estarien d'acord amb això (primer de tot, les noies), i si oblidem que tant heavies com punkies de fet escolten molts altres estils musicals. Ser heavy o punkie implica adoptar uns modes determinats de participació i implicació en activitats socials on determinats estils de música i idees són importants, però les persones en qüestió poden desenvolupar altres tipus de gustos i de relacions.

*sants pues són todos · [To més alt, cantat] muy así
muy hipis muy catalanistas y*

En aquest episodi, el caràcter dels "hipis catalanistes" s'expressava a través d'una veu una mica més alta i aguda que sonava irònica. Per contra, l'adjectiu "garrulones" (bastos, aspres), referit a la gent del barri castellanoparlant, era en un to més afectuós, que suggereix que la "garruloneria", la deixadesa i la matusseria, s'adeia més amb les imatges de masculinitat d'aquell context.

Entre la població de caràcters estereotipats que vaig detectar, semblava que hi havia uns elements comuns. Els personatges catalanoparlants rarament apareixien amb un tractament favorable, és a dir, que no solien ser els bons de la pel·lícula. Això encara es veu més en el significat de mots com "kumbas" o "gent d'esplai". Els moviments escoltes i d'esplais han tingut tradicionalment una importància cabdal en la història catalana recent com a espais pedagògics alternatius organitzats per la burgesia catalana en moments de resistència política. Aquestes organitzacions crearen un espai on es desenvoluparen determinades formes de cultura infantil i juvenil fora dels àmbits oficials. És per això que estan molt associades amb la llengua i la cultura catalanes¹⁴. En l'episodi que segueix, Jaume explicava per què havia abandonat la colla amb qui sortia abans i s'havia apuntat a un esplai:

---

14 Vegeu els treballs d'Emili Boix (1989, 1993).

Episodi 59

Jaume: a partir de catorse anys · vai fer la meva
penya no? de la penya que era de · · de l'esplai ·
allavors pues el meu vocabulari a lo millor va
canviar una mica · més · · a- al principi era més
callejero no? · va canviar una mica més · · i va
ser en plan de · no kumba però · en plan d- · o
sigui típico esplai no? o sigui [veu xava] una
mica així (d'aquella-) · · però això va estar poc
t- poc temps i · després · amb la gent que sempre
m'ha anat bé · ha sigut amb tios · més o menys
· que no d- que són com jo no? i · per això que noo
· la meva parla no és molt · · · és simple no és
una cosa · rebuscada ni res no?

Aquí Jaume emet la veu d'un parlant del que es podria anomenar "xava", una varietat urbana del català molt estigmatitzada perquè es percep com a degradada i castellanitzada (vegeu Tusón, 1985b). També és significatiu que les expressions utilitzades per suggerir l'experiència o el punt de vista de la penya, com "callejero" o "típico esplai", eren castellanès.

"Codi propi" i "codi aliè"

Una de les nocions més establertes en sociolingüística és que la varietat lingüística parlada per un grup social concret esdevé el símbol dels valors i de la identitat d'aquest grup. Així, els membres del grup s'encoratgen mútuament a demostrar lleialtat envers la cultura i la parla pròpies. Això explica

perquè fins les comunitats de classe baixa molt perifèriques sovint mantenen les seves formes de parlar malgrat la competència de les formes de parlar més poderoses com són les llengües estandarditzades o les llengües més dominants. És el que es descriu com la dicotomia entre estatus i solidaritat, segons la qual els parlants busquen un equilibri entre els seu desig d'avançar socialment i les pressions per mostrar solidaritat envers les varietats locals (Woolard, 1985). En els seus estudis sobre la tria i l'alternança lingüístiques, John Gumperz parla del "codi propi" (*we-code*), "associat amb activitats intra-grupals i informals" (per exemple, les relacions amb els parents i amics) enfront del "codi aliè" (*they-code*) "associat amb les relacions extra-grupals més formals i tibades i menys personals." Gumperz argumenta que els parlants interpreten les alternances lingüístiques en base a aquesta associació dicotòmica, i també en funció de les subtils funcions contextualitzadores que les alternances lingüístiques duen a terme en el discurs (1982: 66, 73, 91-95).

Aquí argumentaré que aquesta distinció es pot aplicar a les meves dades, això sí, fins a cert punt: en principi, la funció de "codi-propri" estava associada al castellà o espanyol, i el "codi-aliè" generalment al català. Intentaré demostrar que aquesta dicotomia, aquest contrast simbòlic entre dins i fora, és útil per entendre les pràctiques lingüístiques dels dos grups. Malgrat això, cal fer algunes matisacions importants. Primerament, no crec que puguem dir que el català sigui una "llengua dominant" ni una llengua "de comunicació més àmplia" que l'espanyol ni tan sols en aquell context, tot i que

funcionava com un "codi aliè". L'espanyol és, al cap i a la fi, la llengua de l'estat, clarament dominant als mitjans de comunicació i a la publicitat, i alhora la llengua de més ús en aquella comunitat local concreta. Segonament, la idea que la gent interpreta un enunciat segons la llengua o l'estil de parla en què ha estat dit és massa simple, perquè ens podria fer pensar que cada llengua o estil tenen un significat propi i concret. Ja he argumentat més amunt que la interpretació té lloc en els processos dialògics que connecten l'enunciat amb d'altres enunciats i actuacions, amb els quals hom pot identificar la procedència dels formats verbals i les veus que s'han utilitzat. Això implica que els espais simbòlics associats amb les llengües corresponents emergeixen com un producte d'aquest processos d'interpretació, i no a l'inrevés. La dicotomia del propi enfront de l'aliè és una construcció social resultant dels processos a través dels quals els grups estableixen les seves relacions dialògiques entre diversos discursos i pràctiques socials.

En les dades que tinc hi ha unes menes de veus l'origen de les quals no queda tan clar com les esmentades anteriorment, per la qual cosa es fa necessària una anàlisi més afinada. Aquestes eren precisament les veus creades directament per aquests joves, veus que es podien entendre només en el seu propi context, contràriament a les més conegudes públicament.

Hi havia en primer lloc un conjunt de veus el significat de les quals semblava apuntar cap a personatges no masculins o, millor dit, "inmasculins". És a dir: figures que presentaven

característiques oposades als elements considerats més masculins: gent que no beu, que no parla groller ni argot; o també personatges naïfs o simplement estúpids, figures properes als valors més dominants, molt finolis i educades.

Aquesta mena de veus apareixien en multitud d'exemples: tres nois Ramblers anaren a fer cua en un establiment de menjars ràpids on la pissarra del menú era en català. Aleshores es posaren a llegir les paraules en broma i fent veuetes de falset acompanyades de rialles. Un episodi similar tingué lloc al seu debat de grup, quan els vaig preguntar què pensaven del català: alguns comentaren que trobaven difícils alguns elements de pronúncia i d'altres donaren exemples de paraules catalanes acompanyades de petites comèdies i riallades. En aquests exercicis imitatius, solien esforçar-se bastant a produir bones actuacions, de manera que l'accent i la qualitat vocal d'aquests enunciats sonaven bastant "autèntics".

Aquesta imitació de personatges inadequats a través d'una veu catalana apareixia en un format verbal similar que he anomenat "actuacions pretesament defectuoses", que també són molt comunes en cercles catalanoparlants. Consistien, en aquest cas, en la producció de paraules castellanes transformades de tal manera que sonessin com catalanes. Eren divertides perquè representaven personatges que volien parlar en català però no aconseguien expressar-se degudament. Als assatjos del grup de rock dels Trapas, tocaven per exemple una cançó titulada "otro golpe". Salva, després de cridar el nom de la cançó per aconseguir que el grup comencés a assajar-la, va haver

d'insistir una altre cop, amb la qual cosa la transformà en "un altre golg" per tal de produir un efecte humorístic (la situació és molt semblant a la de l'episodi 49). Entre els Ramblers, a Laura li agradava molt jugar aquest joc, i produïa mots com "cachuperru", "xoriço fritu", o "les tualles", (en lloc de "les tovalloles"). Una altra mena d'enunciats semblant és quan canviaven un mot castellà pel seu equivalent català, per exemple "xinès" en lloc de "chino" per designar el tipus de restaurants. En aquest cas, l'efecte humorístic provenia del fet que dramatitzaven un personatge catalanoparlant excessivament purista, ja que la forma catalana no és encara d'ús general. Moltes vegades no es podia establir amb claredat si el personatge representat era un catalanoparlant inadequat o un castellanoparlant que fracassa a l'intentar parlar català. Tot i així, a mi aquestes veus em recordaven algunes de les que se senten entre alguns catalanoparlants que produeixen veus castellanones defectuoses com una forma d'expressar distanciament envers aquesta llengua¹⁵.

A l'episodi 33 (capítol 3) he mostrat una escenificació realitzada mitjançant veus catalanes entre dos nois dels Trapas. Aquestes veus mostraven sorpresa davant del grau d'alcohol d'un determinat tipus de cervesa. Els personatges representats eren, per tant, diferents del nois o homes que

---

15 És possible que la meua presència als esdeveniments que es descriuen impedís que algú expressés un total rebuig envers la identitat catalana.

s'espera que siguin capaços de suportar grans dosis d'alcohol. Una altre exemple interessant és l'episodi que segueix, on els personatges catalans representaven persones infantils:

Episodi 60

[Ayats duia una samarreta amb un dibuix d'un grup de rock dur. Pepe inicià la seqüència dient a Ayats que la samarreta era lletja. Probablement, feia veure que era un mestre que censurava a Ayats per no anar vestit com cal. Ayats, però, ho convertí en una renyina fictícia entre criatures.]

Pepe: [amb èmfasi] quina samarreta més ll- ll- lletja que portes nen

Ayats: [Amb pronúncia exageradament acurada] la teva és una merda [amb èmfasi] · així de >clar

Pepe: <sí · sí · ja ho sé

Ayats: així de clar · no no josep així de clar

Pepe: sí sí · ja ho sé · però jo no dic que no

Ayats: [Veu molt baixa] li diré al marcel que m'ho has dit això eh? · >(xxxx)

Pepe: [Cridant] <marcel · mira què m'ha dit de la samarreta=

Ayats: [Cridant]=marcel · no potser no si aquí mano jo home

Tot l'episodi és com un sàinet teatral que representa dos nens barallant-se sobre una samarreta. L'expressió "lletja", arrossegant la "ll", sonà infantil en aquest context, igual com "merda", que fou pronunciada com si fos una expressió molt

forta (així de clar!), cosa que per Ayats i Pepe no ho era. A més, anomenar a Pepe pel seu nom de pila familiar i en català ("josep") evocava segurament el context escolar, igualment com la frase "li diré al Marcel...", com quan els nens amenacen de "xivar-se" al mestre. El darrer fragment subratllat podria ser fins i tot la veu del mestre mateix o, si més no, d'algué que volia assumir una autoritat.

Aquests personatges naifs, que no usaven argot i que no bevien, parlaven amb un to característic, pronunciat a la part anterior de la boca¹⁶. Era la mateixa veu que utilitzaven Pepe i Ayats per exclamar "Ospa!", versió eufemitzada (i per tant fluixeta) de la blasfèmia "hòstia", d'origen religiós. En una ocasió, Pepe digué que el nom del grup de rock no sonava gens bé si es traduïa al català, volent dir que no sonaria prou dur. I per

---

16 La meva impressió és que la forma de castellà que es parla en barris de classe treballadora és fortament faringalitzada. És a dir, es fa ressonar a l'interior de la boca i a la gola, un element que se sol exagerar quan s'imita els andalusos. El català que parlaven els Trapas no era tant "posterior" i és interessant el fet que les veus de falset catalanes se solien fer traslladant l'articulació i la ressonància de la veu endavant i cap a la cavitat nasal. Això recorda els comentaris de Bourdieu (1991a, p. 86-7) sobre 'la gueule' (la gola) i 'la bouche' (la boca) com a formes contrastades de vocalitat entre les classes obreres i la burgesia, acompanyades de les respectives connotacions de masculinitat i feminitat

tal d'il·lustrar-ho, pronuncià la traducció en aquesta mateixa veu perquè es veiés clarament que el català no donava el to adequat. En una anècdota d'un concert, Pepe representà un cantant parlant català amb aquesta veu, en contrast amb la veu de "la penya" (del públic), que era representada en espanyol estilitzat.

Aquestes veus catalanes apunten cap a un estereotip de català comparable als parlants d'espanyol estilitzat o andalusitzat: representaven personatges que ells veien com a "altres", útils per a indicar ironia, distanciament, manca de seriositat, etc... Els Ramblers n'utilitzaven moltes d'aquestes veus. Per exemple, en una ocasió, després d'explicar a Irene i Alicia que jo caminava cada dia fins a l'estació de metro quan me n'anava a casa, Alicia digué a la Irene "és molt esportista". Tot i que la veu era normal i la frase es podia haver interpretat com a seriosa, l'alternança al català servia per indicar que era una exageració o una burla. Una altra vegada Irene havia d'anar urgentment al lavabo i ho expressà amb una frase en català que li permeté fer servir un mot groller i alhora distanciar-se del que havia dit com si es tractés d'una broma, de manera que rebaixava el potencial embrutidor de l'ús d'una expressió escatològica. Amb un dels nois Ramblers, per exemple, vaig tenir algunes converses curtes en català. Aquestes tenien lloc a altes hores de la nit i el quit de la qüestió era que el fet de parlar català representava que era graciós per si sol. Una de les parelles dels Ramblers un dia decidí tenir una conversa en català mig per practicar mig per divertir-se. El fet fou

explicat als altres com a una gran diversió. Igualment, també apareixien exclamacions isolades de to innocent, com "renoi!".

Aquests tipus de veus també s'utilitzaven en determinats formats verbals, com les salutacions. En les salutacions, és molt típica l'adopció de posats mig seriosos mig en broma, com si les mostres de simpatia i interès per la gent s'haguessin de fer sense voler anar massa lluny. Durant el treball de camp, no era extraordinari que alguns castellanoparlants em saludessin en català, tot i que això no implicava pas que volguessin engegar una conversa llarga en català. A més, intervencions d'organització del grup en català, com "què fan?", "on anem?", o "nem?" també apareixien sovint.

Si en lloc d'analitzar les alternances cap al català ens fixem en les alternances cap al castellà dins de narracions en català, la posició asimètrica d'ambdues llengües es veu molt més clarament¹⁷. El castellà era en definitiva la veu del grup, era la veu de la seva pròpia vivència del món i amb la qual construïen el seu punt de vista. Les alternances vers el castellà eren un recordatori constant que una narració en català era com un parèntesi dins un món exterior que funcionava en castellà.

---

17 Naturalment, no és possible argumentar això respecte dels Ramblers, ja que no parlaven el català, cosa que implica que, per ells, el català era una cosa molt més aliena que per als Trapas.

Episodi 61

Jaume: ya · pero tu te'n recordes que · aquell dia que va
haver aquell pique no? dee · · que si los porros a
fuera si los porros ad- · pues elles fan lo mateix ·
· i no es donen compte no? · y nosotros [...]

Aquí Jaume es referia a una discussió que el grup havia tingut perquè els nois es quedaven la major part del temps fora dels bars o locals que visitaven i deixaven les noies soles a dintre. L'alternança, com algunes de les analitzades més amunt, no reproduïa pas les paraules originals de ningú en concret. A més, algunes de les intervencions en la discussió original havien estat en català. L'alternança era una forma de representar els termes de la discussió entre la colla, i la colla es representava parlant en castellà. Un exemple similar el donà Pepe en una descripció del que pensava la gent del grup sobre les condicions de treball de l'escola-taller. En aquest context, no és cap sorpresa que Jaume en l'episodi 62 representés els seus pensaments en castellà, malgrat que es considerava a si mateix com a totalment bilingüe i molts el consideraven catalanoparlant:

Episodi 62

Jaume: vull llegir però · · me costa un montón d'agafar un
llibre i és que es un- · si tingués molt més temps
no? però és que · · quan tinc algo que fer · penso ·
me leo un libro · o me voy a la calle con los colegas
· prefereixo estar amb la gent no? la veritat ·
prefereixò estar amb la gent que estar amb un llibre

A l'episodi 47, Pepe també cità pensaments seus en castellà dins el context de l'entrevista. Quan pensaven en veu alta d'aquesta manera, donava la impressió com si aquests joves estiguessin escenificant els seus jos interiors, o més íntims, o les persones que ells eren normalment, en contrast amb les persones que projectaven en aquell moment per a l'entrevistador.

A més d'això, moltes alternances al castellà semblaven tenir la funció de donar dramatisme o vivesa a les narracions. En aquests casos, la veu castellana arribava fins a ocupar funcions pertanyents al pla del narrador català quan augmentava la implicació o l'entusiasme del que parlava. Una anàlisi detallada d'una narrativa bastant llarga que exemplifica això és a l'apèndix 1. Un exemple més simple aparegué a l'entrevista de Patrícia, quan comparava els diferents caires que podia prendre un debat sobre feminisme entre estudiants de secundària, un xic passius, o de la universitat, on "*t'empiezan con elucubraciones*". L'alternança al castellà anava acompanyada d'una veu escarnidora que expressava un cert menyspreu per la gent elucubradora. Aquí la veu castellana també podria interpretar-se com una veu amb connotacions negatives, però en tot cas Patrícia la feia servir per representar el seu propi punt de vista i donava més dramatisme a l'escena.

D'altres veus castellaneres eren de caràcter encara més subtil. Fins ara he mostrat alternances que, si les escrivíssim, probablement les assenyalaríem posant-les entre cometes. Tot i

que el significat exacte de cada veu era difícil de descriure, quedaven sempre diferenciades de la veu narrativa bàsica. Però hi ha ocasions en les quals sembla que és el narrador mateix que sofreix canvis importants, i que aquest es presenta de fet en una forma equívoca.

Clara, per exemple, era de llengua familiar castellana i podia parlar el català amb fluïdesa. Tot i així, rarament parlava únicament en català durant un període de temps llarg. Quan parlava amb mi, es passava d'una llengua a l'altra molt sovint, i a vegades no quedava del tot clar quina era la llengua de la conversa, si és que n'hi havia una d'única concreta. Així, si canviava al castellà per a una cita, escenificació, broma, ironia, no tornava pas al català quan s'acabava el fragment en qüestió. Aleshores jo em trobava sovint responent-li en català quan ella parlava en castellà sense estar segur de si feia ben fet o mal fet. Si a vegades jo canviava al castellà, aleshores ella tornava al català igualment tard o d'hora, la qual cosa era encara més desorientadora.

Per tal d'interpretar les alternances de Clara, calia tenir en compte més coses que les que he esmentat fins ara d'efectes dramàtics i estilístics. Degut a les seves idees polítiques, Clara creia que havia de parlar-me en català o, com a mínim, encoratjar-me a mantenir la meua llengua. Suposo que això explica les seves tornades al català. També confessà que tenia dificultats d'expressió en català, i que ho solucionava simplement passant-se al castellà.

Però en què devien consistir aquestes "dificultats d'expressió"? Aquí he identificat alguns exemples que il·lustren les diferències que hi havia entre les veus que Clara feia en castellà i en català:

Episodi 63

Clara: *te invito a comer · qué?*

Joan: *brazo de gitano [i li ensenyo el braç, ella riu fort]*

Clara: *ei pues el dimarts vens a casa · [assenteixo] · qué te ha parecido mi casa bonita >o fea* [riu]

Joan: *< sí · noo*

Després de moltes intervencions i bromes, Clara passà al català (fragment subratllat) probablement per assegurar-se que jo em prendria la seva invitació seriosament. La veu catalana era ara seriosa i seca. Després d'una pausa en què jo vaig acceptar tímidament la invitació, Clara em demanà la meua opinió sobre el seu pis, que acabava de veure. La seva veu, en aquesta ocasió, més suau i més aguda, era mig irònica i feia possible retornar a la broma. A més, plantejar la pregunta en termes de "bonita" o "fea" recorda el llenguatge infantil analitzat en l'episodi 60. En argot juvenil, hauria estat "guai", "txatxi", o "cutre". La distància expressada a través del to irònic permetia guardar-se d'una possible pèrdua d'imatge si jo no donava una visió positiva del pis.

Es podria dir que aquesta era una "veu de falset" castellana comparable a les catalanes descrites abans. Tot i així, era una

veu seva, no pas la veu d'algú altre. Aquest to irònic pertanyia a un dels seus posats més habituals en les converses de grup. De fet, probablement tots sabien fer una veu semblant, però un exemple on es vegi el contrast així de clar només l'he trobat en ella. Les veus catalanes de Clara tendien a tornar-se eixutes, planes, objectives, com d'informe radiofònic sobre el trànsit. Amb el castellà feia uns tons més burletes, afectuosos, divertits, vius, els tons de les converses diàries del grup. Així, en les meves primeres sortides amb els Trapas, Clara em solia dir com a burla, tot passant-se al castellà: "tendrás que ir con cuidado o te convertirás en un cínico" o "eres ingenioso". Aquestes eren algunes de les sortides hàbils que tenia, amb les quals podíem anar-nos coneixent tot parlant sobre els nostres caràcters mig en broma mig seriosament. Aquesta era una forma de parlar amb la qual s'establien i es portaven moltes de les relacions dins el grup. Com que la finalitat principal, el marc de referència comú, era la diversió, les qüestions serioses sovint es feien passar pel sedàs de la broma o la ironia. Aquesta era una veu fonamental per a les identitats del grup, i això explica en part perquè Clara preferia no mantenir el català al llarg d'una conversa sencera.

La importància d'aquest contrast expressiu entre les veus catalanes i castellanes es pot veure en l'episodi següent, en què Clara explicava com havia convençut a una amiga seva a tornar a començar els seus estudis:

Episodi 64

Clara: estava al centre cívic . . . comiendole la cabeza a
la . a la natalia . . para que se matriculara [...] .
matriculaté . porque no sé qué . porque con (xx)
llegarás muy lejos

La idea de "convèncer Natàlia" fou expressada a través de l'expressió de parlar juvenil "comer la cabeza". Si ho hagués expressat en una veu plana, estàndard, hauria sonat paternalista que Clara fes una cosa així amb una amiga. A més, la frase cliché "llegarás muy lejos" també indicava ironia.

Conclusió

Per concloure aquest capítol, cal esmentar dos qüestions fonamentals. Al capítol anterior, he analitzat els móns ideològics associats amb l'espanyol estilitzat i amb l'argot, i he mostrat amb diversos exemples que aquestes varietats eren construïdes com una resposta als discursos de l'autoritat i als valors dominants. Aquestes varietats anaven associades a la construcció de diverses formes de masculinitat analitzades en capítols anteriors. També he dit que els Trapas utilitzaven l'argot tant si parlaven català com castellà.

Es podria concloure que l'apropiació catalana de l'argot era equivalent a la que es produïa en castellà. Però això ens faria ignorar un factor clau, que és que la relació entre el català i l'argot no era la mateixa que amb el castellà. Les veus de

falseu, estúpides, infantils i inmasculines que s'expressaven amb el català eren el senyal delator d'aquesta diferència. És clar que la major part del vocabulari de l'argot que s'utilitza a Barcelona prové del castellà. He sentit dir més d'una vegada que l'argot català ha deixat d'existir. En una declaració signada el 1979, un grup de lingüistes catalans advertia que el règim constitucional existent no garantia que es capgirés la tendència cap a un major ús del castellà, i un dels exemples que posaren fou:

"...només per posar un exemple significatiu, pel que fa a les generacions més joves, que la introducció i l'adopció del llenguatge contracultural i, en definitiva, d'un idiolecte generacional, és duta a terme exclusivament en espanyol." (Argente et al., 1979: 256).

És així. L'argot català és majoritàriament "manllevat" de l'espanyol, i hi ha evidències que proven que els Trapas ho percebien també així. A l'episodi 40, Jaume descrigué les bandes de joves de classe baixa parlant castellà. Certament, aquesta mena de gent parlen en castellà, almenys aquesta és la imatge que en tenim.

Tot plegat explica per què al principi observava casos d'alternança lingüística que no entenia. En situacions on hauria esperat que s'usés el català, bromes i frases es deien en castellà. Normalment entenia el sentit d'aquests enunciats pel to i per la situació, però no entenia perquè havien de ser

en castellà. Per a mi no tenia cap sentit tractar el català com una llengua "no dura", inmasculina o poc irònica. Les blasfèmies i grolleries més impressionants que he sentit mai les he sentides en català, i s'hi combinen igualment temes religiosos, escatològics i sexuals.

Certament, el català sonava relativament eixut, inexpressiu, potser monòton o monovocal, tal i com ells l'usaven. Això no vol pas dir que alguns no s'hi sabessin explicar força bé, fins i tot en un estil informal. Però l'expressivitat de la gent amb el català només la vaig poder comprovar a través de les entrevistes, on jo era l'audiència principal. Dins el grup, els potencials expressius del català no hi apareixien o no eren explotats tan plenament com amb el castellà.

No voldria pas donar a entendre que el català era tractat d'aquesta manera d'una forma conscient i planificada per part d'aquella gent jove. Cal tenir en compte també les condicions en què l'expressivitat del català s'havia de desenvolupar, que no eren molt bones. Aquest és el tema del capítol següent, on passarem a analitzar les pautes de tria lingüística dels Ramblers i dels Trapas.

La "tria de llengua" és un dels temes més estudiats en sociolingüística catalana. Tracta de les convencions socials que fan que la gent opti per parlar una llengua o una altra en situacions concretes. L'interès per aquest tema s'ha d'entendre dins el context històric català. La repressió franquista va fer recular la llengua als àmbits més privats i familiars. Com se sap per altres casos de substitució lingüística de llengües europees que hi ha hagut, aquests àmbits són el darrer baluard d'una llengua que es perd. A més, als anys seixanta i setanta, la immigració havia fet que el castellà també esdevingués llengua normal de relació en molts centres urbans. Ja aleshores Lluís V. Aracil (1979) advertí que si el català no deixava de ser una llengua tancada dins els cercles de coneguts i familiars, aniria perdent terreny progressivament fins desaparèixer.

Calia doncs assegurar-se que el català recuperava l'ús en els àmbits oficials, l'escola i els mitjans de comunicació, però

també com a llengua d'ús normal en la vida quotidiana. D'aquí que el govern català endegués campanyes per a canviar les convencions lingüístiques tradicionals, les anomenades "normes d'ús", per tal que la gent s'acostumés a parlar català amb els castellanoparlants i així evitar una reculada el seu ús social, que és l'element essencial per a la continuïtat de qualsevol llengua.

Aquesta qüestió, però, ha resultat ser més complexa del que es podia preveure. La gent utilitza la llengua en multitud de situacions molt diverses, i on el comportament lingüístic pot ser interpretat de moltes maneres. Sabem, per exemple, que respondre en català a una persona que parla en castellà és sovint considerat com una afirmació política i no com una cosa normal. A banda d'aquest fet, també hem vist als capítols anteriors que l'ús d'una determinada forma de parlar està molt íntimament lligat a la imatge que els individus projecten, i amb les relacions que estableixen. Triar una llengua també vol dir triar les referències culturals que es poden integrar en una determinada conversa, com per exemple els formats d'agressió verbal, o de *chulo*, típics del parlar andalusitzat.

L'antropòloga Kathryn Woolard (1989) estudià la situació social de la llengua catalana a finals dels setanta, i indicà que la majoria dels immigrants havien tingut molt poc contacte amb el català degut a la dictadura, cosa que obligava els catalanoparlants a parlar-los castellà si es volien entendre. L'estudi d'Helena Calsamiglia i Amparo Tusón (1980, 1984) en grups de joves adolescents barcelonins demostrà que el castellà

predominava on hi havia parlants d'ambdues llengües perquè els catalanoparlants eren més bilingües que no els castellanoparlants. Mª Teresa Turell (1984) arribà a les mateixes conclusions en estudiar un grup de treballadors d'una fàbrica de Barcelona. De tota manera, l'impacte de l'escola catalana es començà a fer notar a mitjans dels vuitanta, i Tusón (1985a) observà que els castellanoparlants feien més ús del català a les escoles, tot i que els alumnes solien parlar encara predominantment en castellà entre ells. Els estudis d'Emili Boix (1989) i un de meu anterior (Pujolar, 1991, 1993) també evidenciaren que hi havia un cert nombre de joves castellanoparlants que parlaven català amb alguns amics i coneguts, tot i que el castellà encara predominava allí on hi havia parlants de totes dues llengües.

Així, la norma que calia parlar castellà quan hi havia parlants d'ambdues llengües ha anat canviant, però molt lentament. Igualment, les converses bilingües promogudes per la Generalitat i altres institucions són practicades només per una minoria de la població. És per això que hi ha molts pessimistes sobre el futur de la llengua catalana. Es tem que el castellà es vagi imposant paulatinament si no s'aconsegueix que els catalanoparlants mantinguin la seva llengua en les seves converses ordinàries.

El 1989 hi hagué una polèmica als mitjans de comunicació sobre si les converses bilingües eren desitjables o fins i tot possibles. En un programa on es podia votar telefònicament, el 26 per cent digué que estaven a favor d'aquest "bilingüisme

passiu", però un 20 per cent hi estaven en desacord, i la resta manifestaven dubtes de diversa mena (Vallverdú, 1989). El programa ocasionà un debat als diaris on hi participaren polítics, periodistes, escriptors i sociolingüistes que donaven la seva opinió i explicaven les seves pròpies experiències sobre el tema. Francesc Vallverdú, per exemple, declarà que ell tenia converses bilingües, però que no eren autèntiques converses, sinó curts bescanvis amb gent amb qui tractava com a professionals, com taxistes, cambrers i dependents. Albert Bastardas (1991), en un assaig presentat en un simposi internacional de sociolingüistes, considerà que això era típic entre els catalanoparlants, és a dir, que en la vida privada, amb amics i parents, hom evitava les converses bilingües. Per contra, d'altres deien que practicaven el bilingüisme passiu sempre; i que no només era possible, sinó també necessari¹⁸.

Bastardas (1991), dins la línia bàsicament pessimista, identifica tres elements que s'han de tenir en compte si es volen canviar les convencions lingüístiques: 1) que gran part del comportament lingüístic és inconscient; 2) que moltes persones es troben amb problemes pràctics de comunicació, com el fet de no parlar català amb prou fluïdesa, cosa que pot provocar també malentesos accidentals; i 3) el fet que a la gent els preocupa com interpretaran els altres el seu comportament.

---

18 Vegeu també Marí (1989), Moll (1989) i Rahola (1989).

De tota manera, si analitzem detingudament aquests estudis, hi trobarem alguns dels problemes que ja s'han identificat en les recerques sobre el gènere. Els sociolingüistes se senten sovint obligats a donar una visió o conclusió general sobre el fenomen que estudien, fins i tot quan són prou conscients de la pluralitat de pràctiques lingüístiques que existeixen. Així, l'estudi de Boix ha estat interpretat com que als joves d'avui ja no els importa el fet de ser "català" o "castellà", i que tots fan servir la llengua més còmoda de parlar a tots els interlocutors, que sovint és el castellà pel fet que els catalanoparlants són molt més bilingües que els castellanoparlants.

Però una lectura detinguda del treball de Boix dóna més pistes sobre la diversitat de pràctiques lingüístiques. També parla dels qui mantenen el català, que se'ls pren com a gent amb motivacions patriòtiques o polítiques, i que això pot crear susceptibilitats en alguns cercles sobretot de cara als castellanoparlants. És per això que Boix diu que la gent evita donar aquesta impressió en els contactes directes, ja que hom busca allò que hi ha en comú més que no allò que separa. Aquesta connotació política de la llengua també ha estat identificada per Heller (1982: 108) a Montreal: "No cal que em parli francès, Madame. Jo no sóc pas separatista." En el meu estudi fet anteriorment a Barcelona, també vaig poder veure que la majoria de la gent interpretava el "bilingüisme passiu" com una estratègia de lluita política.

Un altre estudi interessant és una enquesta entre estudiants de secundària de Sabadell (Erill et al, 1992: 80). Van trobar que només el 6 per cent dels estudiants deien que mantenien el català quan parlaven amb companys castellanoparlants i conclouen:

"Ens trobem, per tant, davant d'una pràctica usual que aboca a molts a una òbvia traïció d'encuny lingüístic -a parer d'alguns autors- encara que per a molts sigui d'arrel inconscient, i l'hagin anat interioritzant d'acord amb les exigències marcades com de bona educació per una determinada societat; bona educació que no amaga altra cosa que una estratègia socialitzadora per tal de coaccionar la tria lingüística en el fet de la comunicació."

(Erill et al., 1992: 101)

Aquí la interpretació que es fa de les xifres és metodològicament una mica discutible. Com hem vist, la gent viu el fet de la llengua de maneres molt diverses, i no només com a símbol d'una o altra nació. És aquesta tendència a buscar una interpretació unificada d'un fenomen que fa que moltes recerques tendeixin a tancar els temes quan el que caldria és obrir-los al debat. Per exemple, Erill et al no tenen en compte que, entre els seus estudiants, només un 31,6 per cent parlen català a casa i un 4,7 per cent les dues llengües (1992: 74). Això augmenta el percentatge de "mantenidors" al 16,5 per cent dels que tenen el català com a llengua familiar. Encara una minoria, és clar, però no sabem l'impacte que aquesta minoria

té en la resta d'estudiants pel fet de desafiar les convencions tradicionals d'"educació". En el meu estudi entre estudiants universitaris, un participant suggerí que, tot i essent una minoria, els catalanistes havien jugat un paper clau a l'hora d'establir el català com a llengua dominant en aquell context. I això perquè els que sempre parlaven català feien que la gent del seu voltant s'adonés de qui parlava o preferia parlar català en el moment de fer les primeres coneixences. Moltes persones parlaven en castellà quan no estaven segurs de la preferència de l'interlocutor, però els més catalanistes creaven situacions on els altres podien veure a qui es podia parlar català.

Les generalitzacions massa simples sobre tendències dominants no ajuden gaire a entendre el funcionament social de la tria lingüística. Si minimitzem la importància de les pràctiques alternatives, aleshores ens privem de veure les condicions que les fan possibles, i també l'impacte que tenen sobre cada context concret. D'aquesta manera, no és possible entendre els processos que fan que unes convencions es mantinguin o canviïn. Aquest argument és equivalent al que han presentat alguns estudiosos del tema del gènere pel que fa a generalitzar en base a les formes hegemòniques de masculinitat. Si insistim a amagar la diversitat de les pràctiques socials existents, ens allunyem de poder veure el potencial de canvi que hi ha en tots els règims socials.

Dilemes de tria lingüística

Els Ramblers parlaven sempre en castellà, i els Trapas parlaven les dues llengües tot i que hi predominava igualment el castellà. Tot i així, el català també s'utilitzava, més o menys, en funció de les persones o de la situació. En aquest capítol, veurem com funcionava aquesta cohabitació lingüística. La meva anàlisi es basa sobretot en les declaracions dels membres del grup en les entrevistes o debats. És cosa sabuda entre els estudiosos que les informacions directes de la gent solen ser problemàtiques perquè una cosa és el que la gent fa, i una altra, el que la gent diu que fa. Fins i tot alguns enquestadors s'han trobat que persones que diuen parlar català "sempre", de cop es giren i s'adrecen en castellà a algun conegut o vianant. En aquest cas, "sempre", sol voler dir "normalment", o "amb la família i els amics", o "amb els que són catalans", etc...

Per tant, el que la gent diu s'ha de saber interpretar. En aquest sentit, conèixer les persones és important, i ha estat a partir de la meva experiència de convivència amb els Ramblers i els Trapas que he anat interpretant allò que en realitat volien dir. De fet, en algun moment, també em referiré a episodis i anècdotes interessants que vaig presenciar. De tota manera, l'ús de les entrevistes era necessari perquè la gent normalment no explica el perquè i el com decideix parlar català o castellà en cada situació concreta. Són coses que se solen donar per sobreenteses, tot i que sovint la gent ho interpreta de maneres diferents.

En el 99 per cent dels nostres encontres ordinaris, no cal pensar-se quina llengua utilitzar, perquè tots els participants es coneixen i ja ho tenen clar, sovint des de fa anys. És per això que l'estudi de Boix (1989) és particularment interessant, ja que observà un grup de gent en el moment de coneixe's de nou en nou, quan començaven un curs de monitors d'esplai. Hom diu que les primeres decisions són les més importants, ja que les persones solen acabar parlant amb la llengua en què s'han conegut. En tot cas, les persones que vaig observar es coneixien de feia temps i necessitava saber la seva història per tal d'entendre el funcionament de tot el procés. El més interessant en definitiva és conèixer els processos històrics, que és on es pot veure cap a on van les tendències i els canvis.

Abans de començar, però, és bo d'aclarir una qüestió important que surt sovint quan es tracta aquest tema. Una cosa que típicament es diu és que la tria lingüística és un hàbit, o un comportament de tipus inconscient. Molts assenyalen aquest fet com si ja ho expliqués tot.

Efectivament, les persones tenen la capacitat de rutinitzar un bon nombre dels seus comportaments quotidians, i la tria lingüística n'és un, com molts aspectes de la nostra gestualitat, la veu, el posat, etc... En aquest sentit, multitud d'elements de la nostra conducta poden esdevenir tan "automàtics" que ens pot fer l'efecte que són del tot espontanis i incontrolables. Fins i tot hi ha qui pot afirmar

que no és responsable d'alguns dels seus actes pel fet que semblen així independents de la nostra voluntat. En qüestions com la llengua, això es fa servir sovint per evitar discussions i baralles ja que el tema és a vegades polèmic.

Ara bé, des d'un punt de vista sociològic, i sense negar que els hàbits són importants, està clar que aquesta "inconsciència" no és cap explicació, sinó precisament allò que cal explicar. Al cap i a la fi, les persones també modifiquen els seus hàbits al llarg de la seva vida. Tot i que és possible que puguem trobar condicionants de tipus psíquic o ambiental, no es pot pas dissimular que la voluntat i el raonament juguen un paper clau a l'hora d'establir la majoria de rutines, les lingüístiques incloses.

En aquest capítol, m'he proposat de tocar tres temes concrets. El primer és el de la competència lingüística: de com els individus perceben que el seu domini de la llengua afecta la pròpia imatge. En segon lloc, analitzo l'expectativa que hi ha que les persones siguin regulars o consistents amb les seves trias de llengua. I en tercer lloc, exploro les relacions entre la tria lingüística i les formes de gènere que hem tractat en capítols anteriors.

Qüestions de competència lingüística

Tots els Ramblers (11) tenien el castellà com a llengua familiar, tot i que tres d'ells tenien la mare catalanoparlant. Segons la meva impressió a partir d'anècdotes i comentaris dels

membres del grup, n'hi havia 7 que podien parlar el català si en un moment donat en tenien la necessitat. La resta declarava que el parlava amb dificultat i incomoditat.

Entre els membres regulars del grup dels Trapas, la meitat (7) eren de llengua familiar castellana, 5 catalana i 2 eren de famílies bilingües, tot i que aquests darrers eren considerats catalanoparlants pels seus companys. Dos dels castellanoparlants tenien un pare o mare catalanoparlant, però que no parlava normalment català a casa. Tots els Trapas sabien parlar castellà perfectament, i 11 d'ells almenys parlaven també català amb fluïdesa, ja que els vaig veure fer-ho en converses més o menys llargues. Una altra noia del grup deia que també podia parlar català si es trobava amb alguna situació que calia fer-ho. Les dues persones restants deien que se'ls feia molt difícil.

Tot i així, la meua impressió era que molta gent se subvalorava en aquest sentit, i que exageraven la importància dels errors i les vacil·lacions que podien tenir en parlar català. Si se'ls sentia fent veus, cites o escenificacions en català, solien fer-les tan bé com qualsevol altre, encara que està clar que no el parlaven tan fluidament com la seva primera llengua. En tot cas, tots entenien el català perfectament i podien participar en converses on altra gent el parlava.

Quan preguntava als castellanoparlants com els hi anava amb el català, solien fer constar que no en sabien prou, o almenys que no el parlaven tan bé com el castellà. És interessant tenir en

compte que això ho deien tant els que no el parlaven quasi mai com els que el parlaven de tant en tant o fins i tot sovint. Aquesta manca de competència era sovint utilitzada com una justificació de les pròpies tries lingüístiques. Cal tenir en compte, això sí, que és possible que el fet que estiguessin parlant amb mi, un entrevistador "molt català", potser feia que evitessin donar altres raons que podrien haver tingut una lectura política. Les explicacions de Sílvia il·lustren aquest fet d'una manera bastant clara:

Episodi 65

Sílvia: Pues yo hablo castellano casi siempre. No tengo problemas para hablar catalán, pero a veces me cuesta, no? Según qué palabras, porque no estoy habituada a hablarlo, no? Bueno habituada... Si tengo que hablarlo, lo hablo, o sea. No es que prefiera que me hablen en castellano. Qué va! Es que me da igual, no? Pero des de pequeña siempre he hablado en castellano en mi casa, no? Mi padre es de Gerona, no? Mi madre es de Málaga, no? Entonces mi madre siempre hablaba en castellano, y con nosotros igual. Y sin embargo, con mis tíos, pues, hablamos el catalán, no? Mi (padre) pues (x) lo mismo. Y, pues, con la gente: según. Si hablo en catalán, pues hablo en catalán. Si hablo en castellano, pues en castellano. Pero me siento mucho más cómoda hablando en castellano, no? Porque me sé expresar mejor. Pero no es por otra cosa ahí

Joan: Y en la escuela no te representó ningún problema cuando lo introdujeron? o...

Silvia: Que va! Nunca, Ya desde pequeña ya, cuando yo empecé a hacer clases de catalán, pues, en el EGB, no?

Silvia insistia un cop rere l'altre que no tenia cap prejudici contra el català. A més, totes les raons que donava depenien de factors que estaven fora del seu control personal, com la fluïdesa lingüística, que segons ella era producte del seu entorn familiar i social.

Un altre tema molt corrent era que parlar en català exigia traduir improvisadament tot el que un pensava, la qual cosa es feia laboriós i feixuc:

Episodi 66

Magda: Porque no me sient-... No es que no lo sepa hablar. Porque sí, lo sé hablar. Pero es que yo estoy pensado en castellano: por qué estoy hablando en catalán si estoy pensando en castellano? Porque lo traduzco y digo palabras que, como no las sé traducir, las cambio? No, yo quiero decir la palabra que estoy pensando. Y no es porque yo no quiera que hablen catalán. A mi que me hablen me da igual. Bueno, a veces no me da igual... Peroo, hablarlo yo, en cuando debo y ya está, cuando busco curro y estas cosas.

És significatiu el fet que Silvia, en l'episodi anterior, venia d'una família bilingüe, així com quatre persones més que eren considerades castellanoparlants. Jaume, per contra, venia d'una família bilingüe, però a ell se'l considerava catalanoparlant. El contrast entre les pròpies percepcions de competència d'uns i altres són prou interessants:

Episodi 67

Jaume: Con ella... Amb ella parlo en castellà, no?

Amb el Chimo parlo català, amb tu català i, a vegades, si comença en castellà, en castellà. No tinc un idioma propi, no? per parlar. O sigui, me puc expressar com vulgui en castellà i en català.

(Lo poc) que sé ho faig, no?

Aquesta asimetria entre les percepcions de competència de catalanoparlants i castellanoparlants també es produïa entre gent que a casa seva parlaven només una llengua. La gent de família catalanoparlant, en les entrevistes, es limitava a explicar amb qui parlava català i amb qui castellà, i no semblaven tenir cap problema amb el castellà. De fet, tres catalanoparlants afirmaren que tenien més problemes a l'hora d'escriure el català que no el castellà, i declararen que parlaven més sovint en castellà que en català amb els amics.

En la interacció directa cara-a-cara, en la conversa ordinària, no saber una llengua pot crear dificultats de tipus logístic i de processament. Si comparem l'aprenentatge d'una llengua amb aprendre a conduir, o amb canviar de cotxe, ens trobem que els

procediments esdevenen relativament més difícils i incòmodes. De sobte, hem de parar una atenció desacostumada a mecanismes i gestos que sovint fem sense pensar. És inevitable que es produeixin ensopegades, vacil·lacions i efectes involuntaris. Les converses entre amics són unes ocasions en què se sol utilitzar una gran riquesa de recursos: bromes hàbils, ironies, jocs, escenificacions, transformacions de veus, etc... És un àmbit on la gent sol explotar els seus recursos lingüístics al màxim i amb el màxim de varietat i creativitat.

Una actuació defectuosa pot perjudicar la pròpia imatge, és a dir, pot fer que l'actor en qüestió sembli inadequat, moralment inferior, o que no està a l'alçada de les capacitats exigides per relacionar-se socialment. Natalia, a la seva entrevista, revelà que quan un professor se li adreçava en català, ella contestava en castellà "porque es mi manera de defenderme". Els castellanoparlants solien dir que parlar català els feia sentir ànsia i avergonyiment. Alguns tenien memòries molt vívides de la seva experiència a l'escola, sobretot quan el mestre els emplaçava a respondre preguntes davant de tota la classe. La història de Mateo és potser la més il·lustrativa:

Episodi 68

Mateo: Ui! Hosti! Menudo ridículo! Cuando me lo hacían hablar... Yo no quería la mayoría de veces. Es que (xx), que pasaba de salir a [la pizarra]... Y había veces que, cualquier ejercicio así, le decía: "No no, no lo he hecho". Solo por el mero hecho de no salir allí a hacer el ridículo.

Pablo, per exemple, deia que com que no se'ls castigava en aquest tema, que ell es limitava a ignorar les convencions de la classe i contestava en castellà, igual que Natalia. Natalia explicava la profunda ansietat que havia sentit el dia que feien les presentacions en un curset on tots els participants es presentaven en català. Després de fer un esforç suprem i sortir-se'n airosa de la situació, s'assabentà que la majoria d'alumnes del curs també eren castellanoparlants com ella. Paula explicà que en algunes situacions a la feina li venia molta vergonya i que a vegades decidia quedar-se callada. Irene deia també que li agradava dir coses en català, però que sempre ho feia quan no hi havia catalanoparlants a la vora. Clara fins i tot digué que s'havia fet anarquista quan era adolescent en part perquè això la deslliurava de sentir cap obligació de parlar català:

Episodi 69

Clara: No no ho sé perquè. . . . Perquè yo me daba cuenta de, no? de que lo que estaba haciendo era... era utilizar, pues, pues una historia solo por verguenza, no? Pues, hablar un idioma que nunca he hablado. (Pues lo que hice) fue quitarme la verguenza y ya está. (Es decir) no es que cambiara de idea. Yo era super consciente de porque yo utilizaba... de porque yo soy anarquista, eh? Yo me conozco mucho. [...] Si es por verguenza, pues, o bien di que es por

vergüenza, o bien rompe con la vergüenza. Quiero decir que no se me abrió la luz

Com en qualsevol tipus de fracàs, petit o gran, les ensopegades lingüístiques podien utilitzar-se com a pretext per a burles i mofes col·lectives. Sobretot entre els Ramblers, on els atacs a la imatge eren un esport usual, les anècdotes d'aquest tipus abundaven en la tradició oral del grup. Paula digué que una vegada decidí parlar català a un cambrer, i que s'havia sentit vigilada de molt aprop pel seu xicot, cosa que interpretà com que ell esperava detectar algun error que li pogués retreure més tard. Així, quan hom cercava oportunitats per parlar català, anava amb molt de compte de fer-ho en el context apropiat. Natalia i Magda, totes dues castellanoparlants dels Trapas, havien tingut una petita conversa en català a petició de la primera. També Salva digué que ell parlava català amb l'Ayats perquè, entre altres coses, "*si yo digo 'sanahória' no se va a reir de mi.*"

D'on vénen els criteris per valorar la competència lingüística?

El comentari de Salva ens recorda que els criteris per valorar la competència lingüística d'una persona, com tot, es poden negociar. Quan algú jutja la qualitat o propietat d'una actuació, ho fa en referència a algun model o expectativa concreta. Òbviament, en el cas de la llengua, ens estem referint a la varietat estàndard, la "llengua normativa" o "correcta", el model de llengua unificada o unitària. Bakhtín

(1981), Grillo (1989) i Bourdieu (1991) ja ens han explicat que la llengua estàndard és un instrument polític que forma part dels processos d'unificació i centralització dels estats-nació moderns. En aquest sentit, és interessant l'observació de Bourdieu que l'establiment d'una llengua estàndard "legítima" després de la revolució francesa va transformar la percepció que la gent tenia dels dialectes i altres varietats, i començà a veure'ls com a versions defectuoses o corrompudes de la llengua mateixa. Bourdieu també parla del paper cabdal que ha tingut l'escola a l'hora d'imposar aquest règim lingüístic, en el qual també juga un paper molt important el fet que la llengua estàndard s'exigeix per accedir a gran part del mercat laboral.

Els mètodes tradicionals d'avaluació a l'escola són exemples de com s'imposa aquest règim. Chimo, un catalanoparlant, deia que se sentia més segur escrivint en castellà perquè en català era més fàcil fer faltes d'ortografia, les quals feien baixar punts a les notes. Hi havia bastants fets que demostraven que aquells joves tenien una idea molt "escolar" del que significava parlar català, sobretot pel que feia a la importància dels "errors". Una noia dels Ramblers que una vegada s'havia equivocat amb una paraula parlant català rebia burles sovint i se li deia que donava "patadas al diccionari". A Catalunya s'ha insistit sempre que cal "depurar" la llengua de paraules castellanques, les quals hom anomena significativament "barbarismes". Silvia digué que ella utilitzava alguns "barbarismos" en entrevistes de treball, però no massa. Laura explicava airadament que una vegada un catalanoparlant s'havia burlat d'ella perquè li havia

detectat un error. Ella deia, òbviament amb raó, que els catalanoparlants també diuen "barbarismes" i ningú no se'ls enriu.

També és interessant fer notar que Laura comentava, en una altra ocasió, que podia parlar el castellà bé si volia, no com el parlaven dins el grup. Clarament, el seu castellà "dolent" tenia una legitimitat dins el grup que el català "dolent" no tenia, sinó que es veia com a un català "defectuós". Aleshores, la gent castellanoparlant, quan parlaven català, sempre eren avaluats (com a l'escola) en funció dels errors, és a dir, no pel que feien bé sinó pel que feien malament, en funció d'allò que no assolien en lloc d'allò que de fet assolien. Segurament, si s'adoptessin metodologies d'ensenyament de la llengua més orientades cap al procés d'aprenentatge que no cap als exàmens, això podria disminuir la pressió que la gent sent en aquest tema. De fet, més endavant mostraré que els Trapas que aconseguien superar aquests problemes, ho feien perquè redefinien els seus criteris per jutjar la competència lingüística. En relació a això, és interessant fer constatar que Joan Argente (1991), en un debat intern al si de l'Institut d'Estudis Catalans, ja ha suggerit que la situació sociolingüística actual ha de tenir un impacte important en l'estructura de la llengua catalana, i que això fa recomanable que es replantegin les expectatives sobre quina mena de català parlaran les noves generacions.

Salvar la imatge

En aquesta situació, no és estrany que molts catalanoparlants, quan havien de parlar amb una persona castellanoparlant, procedien ràpidament a protegir-li la imatge, és a dir, a mostrar que l'encontre es podia conduir tranquil·lament en castellà. Aquest tipus de negociacions se solen portar amb molta circumspecció i tacte. La gent no diu "parlo castellà perquè no saps parlar català" perquè això també podria perjudicar la imatge de l'interlocutor. En multitud d'aspectes de la conversa ordinària, els participants s'ajuden mútuament a mantenir una bona imatge, i si hi ha perill que algú quedi exposat, hom sol mobilitzar-se perquè això no passi. És per això que molts parlants de català actuen com si la tria lingüística fos un tema sense importància i sobre el qual no cal discutir. Patrícia, per exemple, deia que parlava català en les reunions del seu col·lectiu polític, però que "a mi em parla algú en castellà i li contesto en castellà", i els altres catalanoparlants del grup tenien afirmacions similars, excepte Aleix.

A més, la gent sol donar per sobreentès que els bescanvis comunicatius han de ser monolingües. En un estudi anterior meu, molts entrevistats defensaven això explícitament. Molts entenen que quan algú els diu una cosa, han de respondre a ser possible amb la mateixa llengua. Així, en certes circumstàncies, i amb una simple frase sense cap contingut polític, una persona que no parli bé el català pot sentir-se pressionada, o un catalanoparlant pot tenir la impressió que se li imposa el

castellà. Patrícia explicava que, en reunions formals, algunes dones castellanoparlants feien un esforç per parlar en català, però que a vegades s'ho deixaven córrer; ella deia que acabava parlant les dues llengües barrejades a mesura que s'anava adaptant a les tries canviants de les seves interlocutores. Probablement, Patrícia feia això per evitar que les seves companyes se sentissin pressionades a parlar català.

També és usual dir que la tria lingüística és una qüestió d'educació, maneres, elegància, amabilitat. Magda, dels Trapas, deia que parlava català amb gent gran "por respeto", ja que aquesta gent tenien dificultats amb el castellà. Lola també declarà que utilitzava el català amb nens petits i amb gent gran dels pobles perquè no sabien parlar prou bé el castellà. En el meu estudi entre estudiants universitaris, molts afirmaven que mantenir el català amb persones castellanoparlants era de mala educació (Pujolar, 1991). Així, tant Magda com Silvia, tot i que asseguraven que no els importava que els parlessin en català, també se sentien molestes en situacions en què algú ho feia de veritat, la qual cosa interpretaven com una afirmació nacionalista. Magda explicava que en un club excursionista de primer tothom li parlava en català, fins que alguns membres de "la peña" s'adonaren que era millor parlar-li en castellà. És per tant des d'aquest punt de vista que la persona que manté el català pot ser percebuda com a "mal educada", és a dir, que no té cura de les necessitats de protecció de la imatge dels seus companys conversacionals. Tot i que naturalment no tothom ho veu així,

és una interpretació que les persones que practiquen el bilingüisme passiu es veuen obligades a considerar:

Episodi 70

Patricia: Passo, perquè també, no em posa... no em ve de gust posar-me a barallar de la importància del català perquè m'enviaran a la merda. Vaig a l'escola i els hi començo a dir que han de parlar en català perquè "no sé què no sé quantos" i em tiren un totxo al cap [riu]. És lo mateix que deien de "porque las feministas no sé què no sé quantos" i el que et poden tirar és una ampolla. És lo mateix. Llavors més val fer-ho d'una altra manera: pues és parlar en cat... Els hi parles d'en tant en tant en català. Hi ha gent que... que sí quee... que potser [...]

Tot plegat fa que les persones que volen mantenir el català es trobin en situacions complicades. És molt típic que els castellanoparlants invitin els seus interlocutors a parlar el català com a mostra d'amabilitat. Pràcticament, tots els castellanoparlants del dos grups m'ho varen proposar en un moment o altre. Malgrat això, la meva impressió és que se m'oferia l'opció de fer-ho, però que en realitat no s'esperava que ho fes, ja que a l'hora de la veritat algú s'hauria sentit pressionat, ofès o estrany.

Hi ha un fenomen que sembla que contradigui aquesta llei del monolingüisme, però que en realitat no ho fa. En una conversa

on participin més de dues persones i on hi hagi parlants de les dues llengües, està perfectament ben vist de parlar-hi català i castellà, per la qual cosa el bescanvi té una aparença bilingüe. Però això funciona sempre i quan hom utilitzi amb cadascú la llengua que toca. Per això sol passar que la gent canvia de llengua a mesura que fa córrer la mirada d'una persona a l'altra, estratègia que pot variar molt en funció del grau de confiança entre els participants, i també de la seva capacitat de coordinar una dinàmica tan complicada. Aquest fenomen era usual entre els Trapas, i Patrícia en parlà també a la seva entrevista.

Pel que sembla, els catalanoparlants dels Trapas no estaven pas disposats a assumir cap risc en un context on a la gent li interessava d'insistir en allò que compartien i que els unia. En altres contextos, naturalment, hom pot tenir altres interessos i no donar tanta importància a la necessitat de protegir la imatge de l'audiència. Ja sabem que molts catalanoparlants no tenen cap problema de mantenir el català amb taxistes o cambrers, fet que indica la importància que donen a aquests encontres (i també ens podem imaginar com ho han d'interpretar els professionals en qüestió, potser com quasi insultant)¹⁹.

---

19 Woolard (1989) explica una anècdota on un grup de catalanoparlants feren enrabiatar un cambrer pel sol fet de demanar les seves begudes en català.

"No me lées!"

La concepció tradicional i més estreta de la llengua pressuposa que el parlar constitueix una simple transferència d'informació. Aquesta visió funcionalista del llenguatge ha fet que passéssim per alt els aspectes rituals de la tria lingüística. Un monitor del casal de joves del barri dels Ramblers em comentà que, quan una persona canvia de llengua, esdevé gairebé una altra persona: "*puede que te cambie la voz e igual la postura*". Al capítol anterior he mostrat com la gent associava veus catalanes i castellanes amb diferents tipus de personatges. Això suggereix que triar una llengua o una altra per relacionar-se amb una persona pot constituir una decisió bastant important quant a la forma en què s'anirà desenvolupant aquesta relació. Aquest és un tema que només puc explorar de forma molt superficial, però que espero que interessi a d'altres per anar ampliant els nostres coneixements. La hipòtesi és que quan una persona tria una llengua també tria fins a cert punt la forma en què se la interpretarà i jutjarà.

Un dels símptomes de la importància que té la tria de llengua és el fet mateix que quan hem establert una relació amb una persona, normalment esperem que aquesta no canviï la llengua que hem fixat per aquella relació. A Catalunya, en general, en els primers encontres amb un nou conegut, hom opta per una llengua o una altra en funció de la impressió que s'endú sobre les preferències o l'origen lingüístic de l'interlocutor. Per a tal fi, hi ha factors circumstancials que compten, com és la persona que fa eventualment les presentacions, o la llengua

usada en aquell entorn social o activitat concreta. En els primers encontres hi poden haver canvis i vacil·lacions, però a la llarga la gent tendeix a utilitzar una llengua o una altra de forma fixa²⁰.

Goffman (1967) ens recorda que les audiències de les nostres actuacions socials normalment esperen que projectem una imatge relativament coherent, almenys pel que fa a aquells aspectes que són importants per a la realització de l'activitat en què hom participa. La necessitat de mantenir una mateixa tria de llengua amb una persona concreta prové probablement d'aquesta expectativa que sempre serem "la mateixa persona". En les meves dades, vaig trobar bastants evidències que la gent esperava que tothom mantingués sempre les mateixes tries, fossin les que fossin:

Episodi 71

Clara: Bueno. Amb el ayats, ell sempre ha parlat en català. I un dia amb mi em va començar a parlar que "Uí! Uixxx! quieto! [Els dos riem] (Te voy a pegar) dos hostias! (Vete a) militar (x) lo que tu quieras, pero a mi no me líes!". Clar, perquè a més tu... tu parles -més o menys, eh?-, pues, com has començat a parlar amb una persona. Fíjate yo tenia un novio que era medio gitano, pero lo conocí hablando en catalán...

---

20 Vegeu Woolard (1989) i Pujolar (1991).

Joan: Vols dir gitano castellanoparlant perquè si vas a Gràcia, o a Sants... Els Manolos parlen en català.

Clara: *Castellanoparlante. . . . Castellanoparlante total y absoluto. Y sempre parlàvem en català, perquè no, (no? eh) i... y cuando hablábamos en castellano, pues, no podíamos.*

Joan: [ric] És bestial això.

En una altra ocasió en què jo estava parlant amb Clara i Patrícia, aquesta s'adreçà a la primera en català probablement degut a què deia quelcom que tenia alguna connexió amb una cosa que havia estat comentant amb mi; Clara, però, la va "engegar" amistosament.

Curiosament, els sociolingüistes han parlat poc d'aquest tema, tot i que és una qüestió òbvia per a la majoria de bilingües. Cal suposar que això és degut a la poca visibilitat del fenomen, ja que en la majoria dels casos tothom parla el que li toca parlar en cada moment. Susan Gal (1979: 101-8), en un estudi entre parlants d'hongarès a Àustria, notà que podia predir quina llengua s'utilitzaria en cada conversa si tan sols coneixia les persones que parlaven. Monica Heller analitza un cas interessant que ella visqué a Montréal, on coincidí amb un col·lega amb qui parlava francès i amb un altre que ni tan sols no entenia francès, i el qual havia conegut els dos primers per separat i parlant anglès. Heller observà que es resistia a parlar anglès perquè havia conegut el primer col·lega en un ambient on calia demostrar un compromís en favor del francès, i

que no es volien "arriscar a danyar la pròpia imatge o la de l'altre en relació als nostres col·legues" (1985: 75). El que sembla que Heller dóna a entendre aquí és que els dos col·legues francòfons sentien la necessitat de projectar una imatge coherent l'un amb l'altre. Bastardas parla d'aquest fenomen i l'anomena un "hàbit consolidat" (1991: 104). També el vaig tractar en un estudi anterior, on 7 entrevistats d'un total de 8 també revelaren que es resistien a canviar de tria de llengua. Un dels entrevistats fins afirmà que la llengua estava indestriablement associada amb la idea que hom tenia d'una persona, com el seu nom mateix. Hom creia que la tria lingüística era "un hàbit" i que canviar provocava una impressió estranya o de poca naturalitat, tot i que un entrevistat catalanista argumentà que canviar de tria de llengua era possible si hom s'ho proposava, com ell ho havia fet.

Els exemples de Clara donen a entendre que a vegades sentia la necessitat d'imposar socialment aquest "hàbit". Chimo, un catalanoparlant, també explicà que parlava castellà amb alguns catalanoparlants perquè en un primer moment no s'havien adonat de la llengua familiar de l'altre. Digué que sovint no tornaven a canviar de llengua encara que haguessin descobert aquesta suposada incongruència. Patrícia explicà que s'havia trobat en una situació similar, tot i que ella havia "corregit" la tria de llengua inicial. Una altra observació interessant sobre això la feu Patrícia:

Episodi 72

Patrícia: Un cop hi ha molt de contacte amb una persona... Per exemple, jo amb la Clara començo a parlar en català amb ella i em sona fals. Tenir una conversa amb ella en català, i a ella igual. Llavors, clar, després amb una persona tornar-li... obligar a parlar-li amb un altre idioma...

Patrícia insinuava que canviar de llengua era quasi com projectar una personalitat falsa o fictícia. Una amiga meva castellanoparlant, que havia estat treballant de recepcionista, m'explicà que sovint sentia una gran tensió quan parlava català amb gent que venia o telefonava. Deia que tenia por que algun "error" o que l'accent fes que la "descobriessin". Plantejar les coses així ja és una última conseqüència, una mica extremada, d'aquesta tendència a associar la llengua a la personalitat. Així, per alguns, parlar català és com "fingir", com aquell qui diu, projectar una personalitat efectivament falsa o del tot diferent de l'"autèntica" amb què hom s'identifica.

El fet que els diferents papers d'una persona es puguin percebre com a compatibles -o no- depèn molt de cada situació i context cultural concret. Conec l'experiència d'una noia subasiàtica que parlava cantonès al seu pare de petita, però que s'havien acostumat a parlar anglès més endavant. Ella creia que ja no se sabia acostumar una altra vegada a parlar-li cantonès. Dues xineses malaisianes que parlaven en anglès entre elles deien que no podrien parlar-se en bahasa malaysia, l'idioma oficial del país. A Viena, els parlants del dialecte

local se'm disculpaven perquè deien que no podien parlar en alemany estàndard davant meu, tot i que ho feien si se m'adreçaven directament. A Catalunya, molts catalanoparlants es veuen incapaços de parlar-se en castellà encara que estiguin amb coneguts castellanoparlants que no els entenguin (vegeu Pujolar, 1991). De tota manera, sembla que hi ha contextos on això no funciona així. Per exemple, he viscut uns anys al campus de la Universitat de Lancaster, que és ple de parlants de grec, català, espanyol, portuguès, cantonès, alemany, francès, danès, anglès, turc, etc... que estan acostumats a parlar-se en anglès o en la seva llengua nativa segons els participants en la conversa. És clar que aquests estudiants se solen conèixer a la universitat mateix, on projecten una identitat multilingüe ja des del primers contactes.

A cap membre dels Trapas no semblà importar-li mai la llengua que una persona utilitzava amb una altra en presència seva. El que podia ser conflictiu era adreçar-se a algú en la llengua que no tocava. Entre els Ramblers, tot i que alguns tenien una actitud poc amistosa respecte del català, tothom trobava normal que els companys parlessin en català a l'institut o a la feina.

Alguns esdeveniments que vaig presenciar durant el treball de camp em donaren la impressió que aquesta necessitat de consistència lingüística, de parlar sempre la mateixa llengua amb la mateixa persona, no funcionava pas igual per al català i per al castellà. Per exemple, un dia que Pepe em va presentar el seu germà, es va posar a parlar amb mi en castellà, cosa que normalment no feia. A més d'això, la possibilitat d'actuar i

parlar en plans suspesos (bromes, ironies) obria la porta a una política lingüística més relaxada en les activitats dels Trapas. Per exemple, era normal que Pepe se m'adrecés en castellà per fer bromes i escenificacions, que són moments on l'estatus del subjecte parlant és ambivalent. Com he argumentat al capítol anterior, mentre les veus catalanes eren veus "d'altres" (de personatges que no encertaven a projectar les formes de masculinitat legitimades en aquell context), les veus castellanes solien ser gent de la penya o gent més propera a la seva identitat. També es podien fer en castellà veus més ambivalents, com la veu irònica en què Clara m'havia demanat l'opinió sobre la seva casa (episodi 63), i on el canvi cap al català indicava que no anava de broma sinó seriosament.

Crec que aquesta asimetria entre el català i el castellà tenia conseqüències importants perquè els plans narratius suspesos eren constants en les converses d'aquells joves. Aquestes veus iròniques o ambigües introduïen elements d'ambivalència que establien "precedents" de tries lingüístiques diferents de les que les persones tenien establertes. Per això, la primera impressió que donaven les converses dels Trapas era que les tries lingüístiques eren impredecibles. Però tot té la seva lògica:

Episodi 73

Guille: És que jo què sé. Jo, amb l'Edu, per exemple, que és una persona, no? que més o menys tenim un rotllo, així guapo, no? I em poso amb ell a parlar amb català i acabo parlant amb castellà [riu]. I

al principi no, al principi no em passava, al principi amb català, no? Però després al barrejar-se, no? amb més gent, doncs, o estàs explicant algo i comences amb una persona a parlar-li en castellà perquè estàs acostumat a parlar-li en castellà, i de cop i volta li canvies en català, no? Però és que ni me'n donc compte, no? No sé, jo penso que es parla molt de tot.

Crec que aquesta asimetria entre les veus catalanes i castellanes feia que el castellà anés agafant més espai i que es parlés més que no tocava segons les convencions de tria lingüística, és a dir, segons quina llengua se suposava que parlava cadascú amb cadascú. Un fet interessant fou que Pepe i Ayats parlaven en català quan els vaig conèixer, però al cap d'un any resulta que es parlaven en castellà. Quan els vaig preguntar el perquè, digueren que el canvi s'havia produït espontàniament, imperceptiblement. Encara que aquest sigui un cas isolat, lliga molt amb l'argument que he anat presentant. No era pas impossible que algú es passés del castellà al català, però em sorprendria que això passés en les mateixes circumstàncies: havia de ser una decisió conscient i pensada. Tornarem a aquest tema més endavant.

Tria lingüística i identitat

Ja des dels inicis del treball de camp, vaig adonar-me que el gènere tenia una relació molt estreta amb els diferents comportaments lingüístics, tot i que aquesta relació era una

mica difícil de formular. Clarament, no es tractava només d'una qüestió de diferències segons el sexe, és a dir, entre homes i dones. Vaig haver de desenvolupar una conceptualització del gènere molt més sofisticada per poder apreciar aquestes relacions. No és d'estranyar, però, que si el funcionament del grup responia fonamentalment a les diverses maneres de projectar el gènere, que això afectés també la forma d'organitzar l'ús d'estils de parla i de llengües.

Tria lingüística i masculinitat simplificada

Com ja he dit, els Ramblers no utilitzaven mai el català d'una manera normal, fora de bromes i escenificacions (algunes de les quals, per cert, podien allargar-se bastant i incloure diversos torns de paraula). Algú podria dir que això és perfectament normal i obvi, ja que en un grup de castellanoparlants, quina altra llengua caldria esperar que utilitzessin, sinó aquella que saben parlar amb més comoditat? Sense negar aquest fet, també és important recalcar que el funcionament lingüístic del grup no era pas del tot espontani. Sovint es produïen situacions on es podia o calia parlar català. Alguns dels seus membres treballaven prou activament per mantenir el *statu quo* existent. Fixem-nos en uns quants exemples:

Episodi 74

Un dia, amb els Ramblers, entràrem en una cafeteria i ens posàrem a demanar refrescos i cafès. Dos membres del grup demanaren primer en castellà. El cambrer respongué en català per demanar aclariments

sobre les begudes. Aleshores, un noi i una noia del grup demanaren les seves begudes en català tot adaptant-se a la llengua del cambrer. Després, un dels nois es girà envers la noia i la censurà per haver parlat en català.

Vaig presenciar uns quants casos d'aquesta mena de "vigilància" lingüística. Sempre provenia dels dos nois del grup que no amagaven la seva antipatia envers les qüestions catalanes. En una altra ocasió, una noia havia decidit de practicar el català perquè li convenia per a la feina, de manera que decidí anar oferint mossegadetes del seu entrepà a tothom tot dient "vols?" (en vols?). Un dels nois va respondre amb un to clarament d'enuig. Un incident similar s'esdevingué una vegada que sèiem en un bar ple de gent que cantava cançons amb una gran cridòria. Un dels nois censurà una noia per seguir una cançó en català.

Les reaccions negatives vers l'ús del català solien anar dirigides als usos normals de la llengua, no pas als suspesos, com els acudits o les veuetes. Al debat de grup, una de les parelles anuncià que havien estat parlant en català un dia que havien sortit a sopar junts. El noi, però, va aclarir molt ràpidament que ho havien fet "por cachondeo".

El següent episodi és d'una entrevista amb un dels nois amb actituds anticatalanes:

Episodi 75

Luis: Eh que nunca me ha entrao, y cuantoo máh me cuehta una cosa, máh la aborrehco, no? . . Y no hay manera. . . Ah! Bueno! Loh que sean catalanihta, o sean independentihta, me da lo mimmo por ello, no? [...] Nunca me ha gustao el catalán ni... lo entiendo, a veceh lo hablo, pero no... Se puede decir que odio las cosah catalana [rialleta], en pocañ palabrah, algunah cosa. Todo lo que tiene nada que ver con fanatimmos y como el Barça, como, o sea, así.

Cambrer: (Esto no tiene nada que ver.) Te gustan más las catalanas que el catalán.

Luis: También eh verdá [Jo ric]. . . . Lah catalana sí, ve? Eso sí que me guhta. Sí, sí: lah catalanah me encantan.

També vaig notar que les dues persones que s'oposaven més insistentment al català eren precisament les que presentaven els trets més visibles de masculinitat simplificada que he descrit als capítols 1 i 4: agressions verbals, posats d'autosuficiència, accent estilitzat més fort. Malgrat això, aquesta connexió entre rebuig al català i masculinitat simplificada no era pas totalment clara i directa. En primer lloc, una tercera persona també afirmava la seva antipatia envers el català però no concordava amb aquest tipus de masculinitat. Ara bé, tampoc no demostrava aquesta antipatia d'una forma tan activa i explícita com els altres. En segon lloc, no tota la gent identificable amb la masculinitat

simplificada sentien aversió cap al català (en les meves dades, eren dos de quatre).

El rebuig al català se solia justificar amb l'argument que el català havia estat "imposat" a l'escola:

Episodi 76

Pablo: No me gusta el catalán, yo qué sé. . . . O sea lo tienes que aprender porque estás en cataluña pero simplemente... O sea, es como si te obligaran. Y a mi como no me gusta que me obliguen, pues, a lo mejor no me gusta por eso. Pues igual que el latín, el latín yo le tengo asco. Porque me obligaron, o sea, no me gustaba a mi. Y claro en...

Luis es manifestà de forma semblant. Aquestes postures probablement estaven inspirades en les polèmiques polítiques de principis dels vuitanta, ja que la recerca tingué lloc abans de la polèmica contra la immersió lingüística. En aquells anys, alguns s'havien oposat a què el català fos la llengua d'instrucció, i fins s'havia defensat que només havia de ser una assignatura opcional. En tot cas, aquests nois mai no plantejaren els seus arguments en termes polítics:

Episodi 77

Luis: Professore muy maniáticoh, que... decían lo típico: [veu gutural] "Eh quee con el franquihmo noh costó mucho, ahora que podemos, pue venga

catalán, venga catalán." · · "Y (qué) culpa tenemos los demás, hombre! Déhano tranquilo!

A la discussió de grup, Luis també negà tenir cap motivació de tipus "polític", tot assegurant que tampoc no se sentia espanyol.

En contrast amb aquesta postura, també hi havia nois que deien que "se sentien catalans" i que de tant en tant feien gestos per demostrar aquesta actitud positiva, com voler mirar la televisió catalana o comprar discs de grups de roc català. Així, la masculinitat simplificada semblava que possibilitava el fet de desenvolupar postures de refús al fet català, però que no necessàriament les provocava:

Episodi 78

Ricardo: Es lo que digo yo. Yo... (o sea,) si estuvieses, o sea, con gente que está hablando todo el día catalán, pues acabarías hablando el catalán. · · (Lo que pa- aquí,) vale, aquí nos cachondeamos y tal "Ah! Sale mal esta palabra, eeh!" Que no sé qué, que (x) a mi me gusta, y me parece que soy uno de los pocos que me gusta el catalán. O sea yo no hablo por el hecho de que (te da)... no sé, pero a mi me gusta, o sea, a mi me gusta oír una conversación en catalán. [...] Bueno, y como al Pablo que no sé quien más que no... se ve que no les gusta el catalán, a mi sí me gusta. Es eso que noo... Hombre! Yo con (x) algun un cliente, me pasa

*lo mismo que al Andrés. Como ehtamoh de camarero,
pues, pues a veceh, pues sí que hablas el catalán,
no?, aunque metas gambazoh, no?*

Hi ha dues observacions interessants que es poden fer en base a aquest episodi. Primerament, el tema era tractat com una qüestió de preferència personal, un element constituent del règim ideològic de la penya. Així, també recordo una vegada que els nois es posaren a discutir espontàniament sobre si se sentien catalans. Alguns deien que sí i els altres que no, però el tema no creà debat, ja que per ells era una qüestió purament personal. En segon lloc, Ricardo parlava de les "veuetes de falset" catalanes que hem vist al capítol anterior, i explicava que ell podia participar en els "cachondeos" sobre el català només per la diversió, però que això no treia que ell tenia una actitud positiva sobre aquestes coses.

Això ens ensenya clarament que aquestes veus eren sempre ambivalents en la forma com es percebien, i que cal no exagerar la seva importància. Les gràcies que feien amb aquestes veuetes eren acceptades dins el grup perquè generaven diversió, i no pas pel seu significat polític. Alguns membres podien tenir motivacions polítiques que els portaven a promoure aquest tipus d'activitats, o burlar-se dels que usaven el català en una situació concreta. Però expressions d'animadversió oberta envers el fet català no haurien estat acceptades per la majoria de membres del grup i no era una de les seves activitats legitimades. Un altre fet que prova això és que les veuetes de falset les feien molt més sovint aquells que afirmaven tenir

una postura positiva envers el català, les noies incloses. Per exemple, tinc gravada una conversa bastant llarga en català (i en broma, naturalment) amb Ricardo.

A mesura que un va veient aquestes coses, es van aprenent les regles del joc. Així, vaig poder comprovar que podia explicar acudits i dir frases i refranys en català, i que eren ben rebuts si tocaven temes semblants als seus favorits (acudits verds, ridiculització de figures públiques, etc...). De tota manera, pel que vaig observar i pel que vaig poder saber, entre les persones associades amb la masculinitat simplificada, el fet de tenir una actitud positiva o negativa envers el català no influïa en el seu ús. Així, els que treballaven de cambrers o dependents d'establiments comercials deien que havien de parlar català de tant en tant, però que tots intentaven evitar-ho al màxim perquè els feia vergonya. Amb algunes noies transgeneristes, més masculinitzades, passava el mateix. De tres que n'hi havia, dues deien que intentaven parlar el català al mínim possible. A vegades l'evitaven fins i tot en situacions a la feina en què clarament hagués estat més convenient de parlar-lo. En les entrevistes, aquestes noies afirmaven el seu dret de parlar castellà perquè s'hi expressaven millor. Una altra noia que no presentava trets transgeneristes també evitava l'ús del català, però insistia que això era degut a què no es veia capaç de parlar-lo i que se sentia totalment insegura.

Hi ha un seguit de raons que ens poden ajudar a entendre perquè la masculinitat simplificada tenia una connexió tan important

amb les qüestions de tria lingüística. En primer lloc, hi ha el fet que cal afrontar la sensació d'inseguretat i vergonya que comporta parlar una llengua amb dificultat. Al capítol 4 ja he explicat que els Ramblersos estaven sempre molt a la defensiva quant a les seves imatges, sobretot perquè les burles eren potser el ritual més important del grup. Efectivament, en l'episodi anterior, Luis fou prou franc com per explicar que el seu rebuig al català provenia de les frustracions viscudes a l'escola. La postura d'alguns era de simplement reconèixer aquesta mancança que tenien, mentre que d'altres ho convertien en un símbol de desafiament envers el tracte rebut a l'escola. Aleshores, deien que no sabien el català perquè no el volien saber.

En segon lloc, si pensem en els problemes logístics que comporta parlar una segona llengua, cal tenir en compte que algunes persones s'haurien vist molt restringides en les seves possibilitats de projectar una imatge apropiada. La forma d'interacció del grup demanava que hom es conduís amb un cert deseiximent, una desimboltura fluida, amb una aparença de total naturalitat. Però parlar català hauria comportat procedir amb lentitud i artificialitat, i això hauria eliminat la "màgia" de moltes actuacions. Una aparença d'artificialitat hauria qüestionat la validesa dels posats d'aquells que es basaven en gran part en una pretensió de naturalitat i espontaneïtat, més que no d'elaboració i intencionalitat.

En tercer lloc, una "llengua" mai no ve sola. Sempre apareix en una forma o altra, amb connotacions i significats que evoquen

móns diversos, que apunten en moltes direccions i imposen determinats gestos i tons de veu. Aquells nois no havien pas adoptat i transformat el català per adaptar-lo a les seves necessitats d'expressió (totes aquelles agressions verbals, el repertori de blasfèmies i mots grollers, l'argot, l'accent... el català no evocaria el mateix tipus de persona i no connectaria amb les mateixes veus de l'espanyol estilitzat). En un cert sentit, una altra llengua conté una altra veritat. I per tant, pot ser percebuda com una amenaça per a la pretesa senzillesa i transparència dels significats. El multilingüisme és la pitjor de les amenaces per a les maneres de pensar monològiques. La persona que parla més d'una llengua és, en aquest sentit, una persona que ha hagut d'acceptar més d'una manera de veure les coses. I això topa frontalment amb un règim de veritat que només accepta una única versió, l'afirmació planera, que toca de peus a terra, l'argument obvi, el contacte directe amb la "realitat".

Finalment, crec que la llengua catalana tenia una relació problemàtica amb aquells nois també degut a les relacions que mantenien amb el món de l'autoritat. Als capítols 1 i 4 comentava que la masculinitat simplificada contenia, segons com ens ho miréssim, un rebuig envers l'autoritat, però des d'un altre punt de vista tenia un caràcter radicalment conformista, a semblança dels nois de classe treballadora que estudià Willis (1977). L'oposició al català podia tenir un element antiautoritari, ja que l'havien conegut sobretot en contextos institucionals: escoles, administració, mitjans de comunicació. Tot i així, el català també es podria haver agafat per l'altra

banda, com part d'un moviment de desafiament a l'hegemonia política espanyola i de l'espanyol. No vaig trobar, però, cap evidència que ningú s'ho agafés d'aquesta manera, sinó tot el contrari. Precisament, la idea que el català havia estat "imposat" es basava en el rebuig a la legitimitat de l'autoritat catalana i en l'acceptació implícita de la legitimitat estatal espanyola unilingüe. L'argument de Pablo contra que s'hagi d'aprendre català per la simple raó de "porque estamos en cataluña" quan d'altres no ho han de fer apunta clarament a Espanya com a únic àmbit polític vàlid, i a l'autoritat catalana com a cosa subsidiària i supèrflua. Aquesta "espanyolitat" dels Ramblers es notava en altres coses: a) a través del seu seguiment entusiasta dels esports, com el futbol i els jocs olímpics que es fonamenten en l'estat com a espai simbòlic de referència; b) a través del seu ús dels mots "Espanya" o "espanyol" com a nocions per a situar-se i categoritzar les coses (deien, per exemple, que jo "tornava a Espanya" quan venia d'Anglaterra, que jo estudiava "els joves a Espanya", o discutien sobre si els cambrers d'Eivissa havien de saber parlar espanyol i no només anglès, o preguntaven si hi havia "espanyols" a la meva universitat). A més, en una època en què milers de joves es feien objectors de consciència o insubmissos, em sorprengué veure que ells no havien ni considerat aquesta possibilitat. De fet, el servei militar era un dels temes de conversa preferits entre els nois, pels seus aspectes d'aventura i per les possibilitats que obre de trencar regles, fer trampes, "arreglos" amb les guàrdies i els permisos, embolicar-se en baralles, consumir diversos tipus de droga, etc... La multitud d'anècdotes, acudits i cançons que es

podien explicar permetien generar moltes projeccions de la capacitat de transgressió masculina.

Això crec que demostra amb escreix la tesi que aquesta cultura de la masculinitat, tot i que es construïa a partir de rituals de transgressió, estava basada en una identificació molt íntima amb l'autoritat, en aquest cas, l'autoritat espanyola. L'espanyolitat dels Ramblers contrastava amb la dels Trapas, que estaven generalment poc interessats en els esports espectacle i rarament pronunciaven el mot "Espanya" o "espanyol", i alguns fins simpatitzaven amb la idea que Catalunya fos independent.

Feminitat convencional i tria lingüística

En els primers estadis del treball de camp ja vaig notar que les noies, sobretot les Ramblers, expressaven unes actituds molt diferents en relació a la llengua i la cultura catalanes. Ja la seva preferència pel Futbol Club Barcelona s'oposava directament a les diverses preferències futbolístiques dels nois. Algunes estaven prou afeccionades al rock català, que l'altra gent en general ignorava o menystenia. També es preocupaven per donar-me a entendre que els agradava parlar la llengua: feien frases soltes en català, bromes o comentaris sobre el fet que se sentien catalanes. Vaig poder veure com algunes noies s'adreçaven en català a desconeguts en determinades ocasions: quan algú demanava foc, l'hora, informació, etc... cosa que no passava mai amb els nois.

A les entrevistes, les meves primeres impressions es van confirmar. Un dels trets definitoris de la feminitat convencional era la motivació que mostraven respecte de l'estudi. No és cap sorpresa, doncs, que la seva experiència escolar i la corresponent vivència del fet català fossin molt diferents que la dels nois. Per a elles el català era "una assignatura més", i normalment deien que els agradava perquè els solien agradar totes les assignatures de llengües. Algunes havien tingut problemes al nivell secundari, però ho veien com una qüestió purament escolar i no desenvolupaven un esperit d'oposició contra el català. La majoria d'oportunitats que tenien o havien tingut de parlar català eren exercicis escolars i interaccions amb els professors i altres estudiants, tot i que una d'elles deia que amb els companys de classe el parlava molt poc sovint. Les noies que treballaven o cercaven feina solien apuntar-se a cursets de preparació de tot tipus. Una d'elles tenia l'assignatura de català comercial.

Aquestes noies buscaven feines de secretàries o administratives, les ocupacions anomenades semiqualficades, en les quals se solen exigir coneixements de català, cosa que no passava normalment en els oficis dels nois, encara que a voltes ells també s'haguessin de servir del català²¹. Les noies que

---

21 Un dels nois, però, feu una sol·licitud per treballar en una companyia pública, i hagué de passar un examen que incloïa una prova de català. Va dir que la prova era d'un nivell tan bàsic que li havia resultat més fàcil que la prova de castellà.

treballaven o havien treballat deien que havien de parlar català a la feina, almenys en determinades situacions. Una d'elles era la persona encarregada d'agafar el telèfon per atendre els clients catalanoparlants. Era també típic que les entrevistes de reclutament es fessin en català. Malgrat tot, és difícil de dir fins a quin punt el parlaven perquè no tinc dades recollides de forma directa.

De totes maneres, per a les persones castellanoparlants no era fàcil trobar oportunitats de parlar el català, encara que hi tinguessin molt d'interès. Una de les noies deia que parlava català amb els directius, però no amb els companys de feina del seu nivell. Una altra explicà que el seu director es posà a parlar-li en castellà de seguida que es va haver acabat l'entrevista. A una altra noia els companys de treball li havien demanat que aprengués el català i el parlés i durant un temps buscava tota mena d'ocasions per practicar-lo, fins al punt que a vegades trencava les normes no escrites del grup i deia coses en català als seus amics, una iniciativa que no era pas ben rebuda per tothom.

Un dels problemes era que la majoria de catalanoparlants canvien al castellà quan detecten una mínima indicació que l'interlocutor no està còmode o content parlant català: un petit accent, una frase en castellà, qualsevol evidència que la persona pot ser de llengua familiar castellana²² (Woolard, 1989;

---

22 Vegeu Woolard (1989) i Bastardas (1991).

Bastardas, 1991). Per als que intentaven aprendre el català, això esdevé molt frustrant, ja que no troben gent que es vulgui "arriscar" a parlar-los-hi. Els catalanoparlants, sovint per les raons que hem esmentat, no s'agafen les invitacions per parlar català d'una forma seriosa i ho consideren un simple gest d'amabilitat:

Episodi 79

Paula: Los de recepción hablan entre ellos en catalán. Pero a lo mejor estoy hablando yo con ellos, y por ejemplo ellos [dubte], a lo mejor ellos están hablando en catalán, no? Y llego yo, y si me tienen que decir algo, me lo dicen en castellano. Y yo se lo digo a ellos: que no hace falta que os pongáis a hablar conmigo en castellano. Pero es la costumbre ya. . . Y siempre me han... A lo mejor llego y, bueno, llego yoo, bueno, llega otro quee... y le hablan en castellano

Una de les noies Trapas més polititzades també deia haver viscut moltes frustracions per aquest fet. Quan treballava de cambrera en un cafè, es trobava que molts clients catalanoparlants li responien en castellà encara que ella se'ls adrecés en català. Això la feia sentir insultada i humiliada, perquè deia que era una forma de marcar distàncies socials, de fer-la sentir inferior. Aquest problema pot anar molt lluny en alguns casos. A Olot, una ciutat predominantment catalanoparlant, una vegada una persona s'entretingué a repartir uns adhesius entre amics i coneguts, que deien: "Sóc

castellà, si us plau parleu-me en català", per veure si podia convèncer a la gent que li parlessin en català²³.

El resultat de tot això és que tot i la seva predisposició favorable a parlar català, aquestes noies no en feien gaire ús. Almenys en l'època que foren entrevistades, el castellà era la seva llengua més usual tant amb els companys d'escola com a la feina, i el català l'utilitzaven excepcionalment. Naturalment, aquesta predisposició els donava un avantatge en relació a les seves aspiracions de cara a estudiar o ocupar treballs semiqualficats. A més, l'ús del català no es contradeia amb la seva forma de feminitat. Si els agradava preocupar-se per la

---

23 L'antropòloga Kathryn Woolard ha explicat molt bé els dilemes amb què es troba la gent amb el tema de la tria lingüística:

"El [català] bilingüe que es troba amb un monolingüe castellà s'enfronta amb un dilema. Parlar en llengües diferents contribuiria a donar una impressió provocadora o distanciadora en aquell bescanvi concret; parlar català amb els que no el saben parlar prou bé és forçar-los a mostrar la seva incompetència i situar-los en una posició d'inferioritat de condicions; però parlar castellà és excloure el castellanoparlant dels cercles de solidaritat del grup català que és econòmicament dominant." (1989: 82).

seva aparença, mostrar una relativa sofisticació, aprendre habilitats noves, parlar més formalment i vestir més elegantment, aleshores el parlar català era per a elles un punt a favor. En aquest sentit, l'únic que temien eren les burles dels seus companys masculins. Com que no estaven compromeses amb el règim de la senzilla veritat, la veu catalana no representava cap contradicció per a elles.

És per això que el català fins podia esdevenir en determinades circumstàncies un element de conflicte que s'explotava en les confrontacions entre gèneres. Una vegada vaig donar als Ramblers un primer esborrany de la meva anàlisi perquè se'l llegissin. Aleshores, una de les noies s'atansà a un dels nois que a vegades les censurava per parlar català, i li digué amb to desafiador que s'havia llegit la versió catalana de l'esborrany.

Tries polititzades

Entre els Trapas, la majoria de catalanoparlants canviaven al castellà per adreçar-se als castellanoparlants. Segurament per això el castellà era la llengua més parlada en aquell grup. Almenys era clarament la llengua "del grup", i no només per les raons que he esmentat en el capítol anterior -que la gent s'identificava més amb les veus castellanés-, sinó també perquè qualsevol enunciat adreçat al grup sencer (bromes, instruccions, propostes, anuncis, exclamacions) normalment es feia en castellà. A més, el català se solia parlar en veu més

baixa, com si les converses en català tinguessin un caràcter més privat. Pot ser que això vingués donat pel fet que hi havia dues parelles d'amics catalanoparlants que tenien una relació molt estreta que precedia el grup mateix ja d'anys. Més d'un cop vaig veure com els catalanoparlants interrompien les seves converses quan apareixien castellanoparlants, i el caràcter de les converses canviava. Els castellanoparlants eren normalment més parladors, i aleshores el català esdevenia una llengua d'ús en situacions perifèriques, de forma molt semblant a la situació dels rituals femenins²⁴. Aquesta impressió de predomini del castellà podria ser que fos exagerada en part perquè jo em vaig relacionar més amb gent castellanoparlant. Pepe, per exemple, declarà que no n'estava tan segur d'això. Ell era un castellanoparlant que parlava català amb quasi tots els catalanoparlants del grup. És possible, doncs, que el predomini del castellà no fos viscut de la mateixa manera per tots els membres. Ara bé, quan estaven tots junts i jo els podia escoltar tots, aquest predomini era totalment indiscutible.

---

24 Això suggereix una altra vegada que els catalanoparlants potser adoptaven formes diferents de participació en els grups. Certament, si hi havia diferències, no eren pas tan grans com entre els gèneres. Els catalanoparlants semblava que assumien papers més passius, i seguien alegrement les iniciatives dels altres, els temes de conversa, etc... Ara bé, aquesta és una qüestió que cal estudiar amb molt més deteniment, i amb una varietat més gran de persones i situacions. No hi ha estudis sobre les estructures rituals dels grups de catalanoparlants, i fóra interessant que se'n fessin.

El que també és veritat és que aquest predomini del castellà no era pas el producte de cap "vigilància". Ben al contrari, els Trapas més polititzats havien estat fent esforços considerables per incrementar l'ús del català. Els tres castellanoparlants que parlaven català amb alguns membres del grup estaven precisament entre les persones polititzades. A les entrevistes, em confirmaren que el seu ús del català era el resultat d'una decisió conscient basada en consideracions polítiques. Aquesta decisió havia anat acompanyada d'un treball pràctic i d'un procés de reflexió per tal de construir el sentit que tenia parlar català, i el treball pràctic necessari per trobar ocasions de fer-ho.

Clara, Pepe i Salva havien utilitzat durant un temps idees anarquistes per justificar el seu ús exclusiu del castellà. Però Clara havia decidit, finalment, reconèixer que la seva postura era inconsistent (vegeu episodi 69). Pepe també declarà que havia adoptat el català per estar "en pau amb si mateix", perquè no volia ser "un immigrant ressentit". A més, situà les seves primeres incursions dins la llengua catalana al mateix temps que es passà al marxisme²⁵. Segons explicava Clara, Salva

---

25 Pepe reconegué que, en principi, no hi havia cap diferència en l'actitud respecte de la llengua des d'un punt de vista marxista o anarquista. El que volia dir és que la decisió de parlar català s'havia fet paral·lelament al canvi ideològic. Les seves explicacions suggereixen que el canvi de l'escola a

canvià de postura després de debatre el tema amb Aleix, que havia argumentat que els principis anarquistes també es podien utilitzar per defensar la causa del català. Clara descrivia la decisió de Salva com "un acto de militancia". Les raons que tots donaven per justificar la seva posició eren semblants. Per a Pepe, era una qüestió de "convivència", que "passa perquè el respecte sigui per dues bandes". El mateix mot, "convivència" també fou utilitzat per Clara en la seva visió que totes les cultures tenien el mateix valor i mereixien un respecte.

Al lector potser li costarà de veure d'entrada el caràcter polític d'aquestes opinions sobre la "convivència"²⁶. En aquest sentit, és interessant tenir en compte els discursos als quals aquests Trapas responien d'una forma implícita. Les opinions de Clara, Pepe, Aleix i Salva no eren solament una forma de concebre la societat catalana, sinó una resposta a les altres concepcions que hi ha sobre el tema. Clara i Pepe indicaren clarament que contestaven les idees anticatalanes que havien viscut dins la família. I a l'episodi següent, Salva contestava també al discurs del catalanisme:

---

l'institut d'ensenyament secundari també podria haver jugat un paper important, ja que sempre s'acaben coneixent nous amics.

26 Noteu que el mot "convivència", encara que no ho sembli, és utilitzat molt sovint pels polítics per referir-se a les relacions entre "catalans" i "immigrats" sense anomenar-los.

Episodi 80

Salva: Pues, no sé porque. . . . Yo qué sé. Si el catalán es la lengua de aquí, habría que hablarla, no? Y no porque diga "porque esto es cataluña hay que hablarla", no? Sinó por decir "Joder! Que sano que es saber... poder hablar dos idiomas", no? Y aparte, pues, que a mi me interesa porque no sé hablar catalán. Y aprovecho eso, no? Y bueno, y además sabiendo, pues, que el Ayats, si yo digo "sanahória" no se va a reir de mi, no? O quee, claro, que no se van a reir de mi porque (claro), están peces como yo

A l'hora de construir la seva posició en relació a la llengua catalana i a Catalunya, aquests Trapas es distanciaven tant de les postures anticatalanes com del catalanisme més exclusivista que nega la legitimitat de les cultures d'origen no català. És clar que associaven les postures catalanistes sobretot amb Jordi Pujol. Des de ben aviat, Pepe havia deixat clar que li desagradava Pujol, però que estava del tot a favor de promoure la llengua catalana. Al debat de grup, Clara contestà els qui es manifestaven en contra de la independència de Catalunya tot dient "no estoy diciendo vota Cataluña independiente y soy Jordi Pujol; soy la Clara!", i després argumentant que considerava que la llibertat de Catalunya era una forma positiva d'emancipació. Les paraules d'Aleix' il·lustren aquest punt de vista des de la perspectiva d'un catalanoparlant:

Episodi 81

Aleix: S'intenta parlar en català per raons

polítiques, diguéssim, per reivindicar... per lo que parlàvem. (xxx tu estarás) amb una història, però tu intentes (treballar a nivell més global,) no ? O sigui: si hi ha una gent que treballa per una història, tu no vas a despreciar. Tu vols que la gent entengui la teva; tu entens el sentit de l'altra. Llavors, uns perquè estem per la història de reivindicar el català, altres perquè diuen: "Bueno, jo sóc castellanoparlant, però aquí hi ha una gent que sempre ho havia parlat" I els (reivindica) com per treballar-ho, no? Llavors al nivell del Mili-KK, Revolta, al MOC. (tothom,) (doncs) la idea és aquesta.

Hom podria dir que la postura d'aquests Trapas polititzats era semblant a la dels altres catalanoparlants del grup que utilitzaven les dues llengües i que estaven a favor de les polítiques de catalanització. Chimo digué que se sentia proper a Esquerra Republicana de Catalunya en l'aspecte catalanista, però que no aprovava altres aspectes i pràctiques d'aquest partit. Jaume també digué que estava a favor d'una Catalunya lliure, però que no se sentia nacionalista i considerava que no tenia llengua pròpia. També rebutjava les postures anticatalanes, igual com Guille.

Ara bé, els principis poden semblar semblants, però les seves pràctiques eren molt diferents. Els catalanoparlants no

polititzats poser parlaven més català que ningú, però mai no intentaven canviar les convencions existents que restringien l'ús del català:

Episodi 82

Guille: Clar. A mi és el que em passava. O què sé. Jo de petit tenia amics, per exemple uns amics de la escala, que eren castellans, no? Iii, no sé, jo el sentia parlar amb castellà, i em donava pal contestar-li amb català, no? No sé per quina raó. I acabava parlant en castellà. I potser no feia ben fet, no? Perquè igual el xaval aquell volia aprendre el català, m'entens? Però, jo què sé. No sé per què ho feia, però ho fas.

Magda: Un respeto, un (xxx)

Més endavant, Guille digué que mai no se li havia acudit de mantenir el català en aquestes situacions. les seves reflexions semblaven ser més un producte de l'entrevista mateixa que no una cosa que s'hagués plantejat mai per si mateix. Chimo fins i tot indicà que no feu cap esforç per parlar el català una vegada que descobrí que parlava en castellà amb un catalanoparlant, contràriament al que havia fet Patrícia en un cas idèntic.

Per contra, les opinions dels membres polititzats es reflectien en pràctiques concretes i efectives. Patrícia explicà que tenia estratègies implícites que, sense dir res, facilitaven que s'establís el català com a llengua de relació amb la gent que

coneixia. Clara, que era castellanoparlant, s'havia acostumat a prendre apunts i fer els exàmens en català a l'institut, així com a utilitzar el català en comunicacions oficials. Comprava expressament molts llibres en català tot i que li sortien més cars. També s'havia proposat de parlar català amb botiguers i en altres encontres de serveis abans no s'atreví a parlar-lo amb alguns amics. Salva i Pepe havien aconseguit d'establir el català com a llengua de relació amb uns quants amics del grup. Tant Pepe com Clara asseguraren que solien trobar dificultats a l'hora de fer que els parlessin en català. A l'entrevista, Pepe explicava molt expressivament com s'ho feia per superar aquesta resistència per part dels catalanoparlants:

Episodi 83

Pepe: És curiós perquè, jo veig una persona que la seva llengua és el català, i li començo a parlar en català... Ara això ja no em passa tant com abans, no? Però com abans el parlava molt pitjor que ara, doncs semblava que diguessin "pobret", no? I em parlaven sempre amb castellà. I això és, bueno, de mala educació i és, em sembla que és una falta de respecte molt gran, no? Quan militava, passava això. Quan estava a la lliga, em passava això. . . .
· [Toca un acord de flamenc amb la guitarra] [...]
Sí, però és... això és sempre lo que passa és que, per lo que et deia abans de què t'anaven tallant el rotllo... fins que tu ets més fort que la vergonya, i passes dee... de tallar-te tu mateix el rotllo, no? Llavors si tu parles català amb algú, i aquest

és catal-... aquest- parla sempre català, i et
contesta en castellà, tu passes igualment.
Continues parlant català. Fins que el tiu... se
n'adona, no? O no, o dir-li "por qué me contestas
en castellano?", no? · · [acords de guitarra
flamenca]

Certament, així fou com Pepe aconseguí de fer-me parlar català quan ens vam conèixer al començament del treball de camp. A més de reformular els discursos polítics existents, els Trapas havien redefinit el que entenien per català correcte: la seva parla integrava moltes expressions del parlar juvenil i de l'argot, i mai ningú no feia comentaris sobre "errors" o "barbarismes" tot i que utilitzaven molts elements del castellà (lèxics, sintàctics, morfològics, fonològics, etc...). Salva havia dit precisament que gosava parlar en català amb Ayats perquè sabia que ell no se'n riuria. Aquest desafiament als criteris convencionals de propietat lingüística també afectà a la idea sobreentesa que les converses havien de ser monolingües. Aleix i Clara havien desenvolupat estils de parlar bilingües, on anaven canviant de llengua freqüentment.

Episodi 84

Clara: Vull dir [que] el discurs del Aleix es: "que cadascú parli com vulgui no sé què no sé quantos, però la meva cult-"... O sea, no? I jo per això parlo sempre català. (Val, vui dir,) "Tú si vols parla sempre en castellà. Vale, jo llavors parlo sempre català."

Aleix digué a l'entrevista que, com que el català era la seva llengua familiar i el castellà la llengua predominant al carrer, que ell considerava que tenia una identitat mixta. Certament, vaig presenciar algunes converses d'Aleix amb castellanoparlants monolingües i els parlava amb un estil alternat. Al debat de grup, Aleix solia començar les intervencions en català, però sovint es passava al castellà, pel que sembla, a mesura que es deixava endur per la dinàmica de la conversa i les respostes dels altres. Clara anava alternant llengües quan parlava amb mi, i la seva entrevista conté desenes d'exemples d'alternances. Deia que com que jo era tan clarament catalanoparlant, que se sentia obligada a parlar-me en català. Quan li vaig preguntar si el fet de dominar el català menys li creava problemes a l'hora de comunicar-se amb catalanoparlants, ella contestà simplement que, aleshores "parlo en castellà". Així, la meua interpretació de la seva estratègia d'alternança lingüística és que era una manera de donar-me a entendre que no em calia parlar castellà, alhora que li donava a ella més llibertat de moviment i li permetia tenir la consciència políticament tranquil·la. Les estratègies d'alternança lingüística de Clara i Aleix solien funcionar, com he explicat al capítol anterior, a través de canvis de veu narrativa o de positura del qui parla respecte del que diu. D'aquesta manera, ells produïen narratives bilingües que evitaven que els interlocutors se sentissin pressionats a parlar una llengua o una altra.

Aquestes transformacions que els Trapas polititzats duïen a terme havien estat possibles gràcies al tipus de funcionament del grup, és a dir, al seu règim ideològic particular. Els Trapas eren capaços de qüestionar allò que ells mateixos feien, les pròpies idees i les idees implícites, les teories invisibles que hi ha darrera les pràctiques socials de les persones. Un cop posades en qüestió, les idees i les pràctiques es podien transformar si s'hi posava esforç.

A partir de la seva participació en organitzacions polítiques, havien transferit idees i pràctiques lingüístiques a les seves activitats de grup, d'una manera semblant al que havien fet amb qüestions de gènere. La seva voluntat per a integrar diverses veus i per a acceptar una pluralitat de perspectives jugà també, amb tota probabilitat, un paper important a l'hora de saber acceptar els diferents significats que evocava la llengua catalana. Com que la seva era una veritat relativa, i com que no sentien la necessitat de protegir la seva imatge de la mateixa manera que els nois Ramblers, probablement no els importava tant el ridícul o les connotacions potencialment immasculines que problematitzaven l'ús del català.

Ara bé, tot això no solucionà pas del tot l'asimetria simbòlica que existia entre les dues llengües. Ni tampoc no creà un ambient on el català s'utilitzés proporcionalment al nombre de parlants que hi havia al grup. Com en el cas de les identitats de gènere, els èxits eren molt parcials; era un canvi, però no una revolució. A partir de l'episodi següent, mostraré part

d'aquestes limitacions per tal que es vegi bé com funcionava la tria lingüística entre els Trapas:

Episodi 85

[En la discussió sobre les amistats, Jaume diu que és normal que una persona senti més confiança per determinats amics que per altres]

Jaume: [...] i una altra gent no té aquest tipu de confiança no és perquè no confiis sinó . . . perquè no . . . sí . depèn . dee

Pepe: i la confiança passa per unes coses segons lo que lo que . a partir de què . hagi sortit aquesta amistat

Jaume: claro

Pepe: clar si- si tú y yo somos amigos a partir de que un día . nos encontramos con esta situación y

Aquí Pepe, que era castellanoparlant, contestà en català a una intervenció de Jaume feta també en català. Jaume, de fet, havia estat responent a una intervenció molt llarga d'Aleix, també en català. És significatiu que Pepe havia agafat de Jaume no només la llengua, sinó també els termes (confiança) i el pla temporal de la narrativa ("hagi sortit" es refereix al moment previ a la relació d'amistat de què Jaume parla). Pepe podria haver traduït fàcilment el mot "confiança" al castellà. Es pot dir, doncs, que l'enunciat de Pepe era en català degut a l'orientació intertextual de la seva intervenció (com a resposta i continuació a la intervenció de Jaume).

Però, a banda d'això, altres condicionaments operaven en la situació. Un d'ells era que Pepe i Jaume solien parlar castellà entre ells; per això Jaume respon més endavant "claro", la qual cosa vol dir que la relació interpersonal passa per sobre la coherència intertextual²⁷. Dècimes de segon després, Pepe responia amb la mateixa paraula però en català (clar!), que era la llengua amb què havia estat parlant. Com que Pepe estava més concentrat en construir el seu argument, no havia considerat tenir en compte la llengua que Jaume esperava que li parlés, o en tot cas havia considerat que no calia canviar. Però en els instants que tingué per avaluar la resposta de Jaume, d'alguna manera decidí canviar al castellà (vegeu els instants de vacil·lació que hi ha després de "clar! si-"). El canvi al castellà coincidí també amb un canvi del mode narratiu: Pepe passà a citar exemples concrets després d'haver formulat principis generals, i integrà a Jaume en la narració (tú). Semblantment a les alternances d'Aleix analitzades a l'apèndix 1 (episodi 87), la narració adquirí un to més dramàtic. I en

---

27 Aquí no intento pas fer una distinció conceptual que em sembli essencial, sinó que la faig perquè s'entenguin les diverses opcions que hi havia en aquest context comunicatiu concret. De fet, crec que una relació interpersonal també es pot descriure com un fet intertextual, ja que sempre es fonamenta en un passat històric. Filant prim, podríem dir que hi havia un element intertextual present i local (la llengua utilitzada en aquella situació i lloc concret) i un element intertextual històric i permanent.

els fragments posteriors al de l'episodi 85, els personatges animats per Pepe començaren a parlar de pròpia veu, amb el seu "jo" propi.

Aquestes ambivalències eren molt usuals en la parla dels Trapas. La tria de llengua no es limitava a unes poques regles sobre qui parla què amb qui. Per exemple, en situacions on una persona intervenia en una conversa que havien començat uns altres, si era bilingüe solia començar amb la llengua que s'havia utilitzat en el moment anterior, fins i tot si això contradeia les expectatives de les persones a qui s'adreçava²⁸. Això sembla que passava perquè hom no volia forçar els altres a un canvi de llengua. Normalment, el que passava després és que els altres s'adreçaven a la primera persona en la llengua que normalment utilitzaven amb ella, com és el cas de l'exemple anterior. És interessant tenir en compte que només vaig

---

28 Al debat de grup, en què la gent parlà predominantment castellà, Aleix intervingué majoritàriament en català, incloent-hi ocasions en què responia a intervencions en castellà. Malgrat això, quan es deixava endur per una discussió momentània amb un castellanoparlant, solia "oblidar" la seva resolució. El mateix passà amb Patrícia en diverses situacions del debat. En altres ocasions, Aleix començà en castellà i retornà al català al cap d'unes quantes frases. Alguns castellanoparlants també feien semblantment: Clara inseria comentaris en català enmig de les intervencions en català i que normalment constituïen demandes per agafar la paraula, com "però-" o "Jo no crec que..." o "Encara que no...".

presenciar ocasions d'aquestes quan a) un castellanoparlant entrava en català a una conversa i el responia en castellà un catalanoparlant, o b) a l'inrevés, un catalanoparlant entrava en una conversa en castellà i se li responia en català (cosa que em passà a mi moltes vegades). Això suggereix que la gent volia evitar de donar la impressió que imposava la seva pròpia llengua degut a les susceptibilitats polítiques relacionades amb el tema.

La complexitat del funcionament de la tria lingüística augmentava en progressió geomètrica perquè tot es combinava amb les complexitats del caràcter multivolcal dels enunciats, els diversos nivells narratius, les escenificacions, les veus iròniques, etc... Per això, els participants també podien malinterpretar les intervencions, i confondre, per exemple, un comentari seriós per una broma. D'aquí el "caos" lingüístic de què parlava Guille a l'episodi 73, i també la possibilitat que dues persones canviessin la seva llengua de relació, com en el cas de Pepe i Ayats. Així, l'asimetria més important entre el català i el castellà era que el darrer tenia el suport dels estils de parla i les identitats del grup, mentre que el primer havia de dependre de les decisions de caràcter polític, i de la capacitat d'autodisciplina de cadascú per tirar aquestes decisions endavant. I aquest esforç que calia fer per parlar català ben segur que augmentava la sensació que el català no era ben bé del seu món, d'aquell món que construïen conjuntament.

REFLEXIONS

En la introducció presentava aquest llibre com una mena de viatge pel món de la cultura juvenil. El motiu del viatge era el de poder observar les pràctiques dels joves des d'una nova perspectiva, des de la perspectiva que donava una noció d'identitat dinàmica i plural. Es tractava de veure la identitat no com una cosa fixa i estàtica, sinó com una línia d'actuació que cada persona anava definint en el dia a dia. Els Ramblers i els Trapas anaven construint les seves identitats diverses, les seves masculinitats o feminitats, dins els seus jocs i activitats. Així hem pogut veure, per exemple, que el fet de ser mascle o femella no determinava necessàriament el comportament d'una persona: les masculinitats i les feminitats es podien viure de moltes maneres.

Òbviament, això no vol pas dir que cada persona gaudia d'una llibertat total a l'hora de construir la seva identitat. Fins a cert punt, les identitats d'aquells joves venien molt

condicionades per les formes de participació que els oferia la nostra societat. Havien passat per unes escoles i pertanyien a unes famílies que ben segur havien contribuït a formar la seva personalitat. Fins i tot quan estaven entre els seus amics, no gaudien d'una llibertat absoluta. Ningú no es pot inventar a si mateix de cap i de nou. Les activitats dels dos grups eren, al cap i a la fi, activitats típiques del jovent del nostre país i d'altres països. Això sí, aquells joves tenien un cert marge de maniobra que els permetia triar entre diverses opcions dins les pautes que els marcava la societat: fer unes coses o unes altres, anar amb uns amics o uns altres, o aplicar la creativitat per transformar o reinterpretar la significació d'algunes pràctiques juvenils. Les colles d'amics es formen a partir d'unes afinitats, d'uns gustos o preferències compartits. Triant els amics, la parella o la feina en funció de les nostres possibilitats, ja fem unes opcions d'identitat. Però fins i tot quan aquestes tries estan fetes, resta encara molt de camp per negociar interessos i relacions en funció de les nostres circumstàncies, necessitats i capacitats.

Els gèneres polititzats dels Trapas són un exemple de la capacitat que tenim les persones per canviar el caràcter i la significació d'alguns rituals socials. I pel que fa als Ramblers, si féssim un estudi comparatiu entre les colles d'avui dia i les de quaranta anys enrera, possiblement trobaríem que, tot i presentar unes identitats aparentment més tradicionals, ells també tenien costums molt diferents de la generació dels seus pares. Gran part del lleure d'homes i dones havia estat tradicionalment separat, amb espais exclusivament

masculins, com els casinos, els clubs i els espectacles esportius, i espais on típicament es cultivaven les relacions femenines, en àmbits segurament més privats. Les transformacions històriques han abocat als joves d'avui a crear grups mixts on forçosament es produeixen tensions entre els gèneres com les que hem vist en les dues colles. Aquest nou espai de cohabitació entre sexes obliga a les persones a adaptar-se a la nova situació, i de mica en mica ben segur que es van creant hàbits i tradicions més adequats al moment present.

Tenim doncs un panorama en el qual la persona ens apareix com una creació purament social, com un producte de la seva època i de totes les coses que es fan i es diuen en el seu entorn. Però això no vol dir tampoc que el caràcter i el comportament dels individus estiguin totalment predeterminats. La societat ofereix una pluralitat de situacions, relacions i experiències possibles, i d'aquí la possibilitat que cadascú tingui una certa llibertat de moviment per crear la seva pròpia manera de fer. L'individu és doncs creat i creador alhora: adopta les tradicions i convencions socials de la seva època tot transformant-les.

Aquesta perspectiva ens dóna una visió dinàmica i canviant de les persones i de la societat. Ara es tracta de veure en quina manera això ens pot ajudar a entendre alguns dels problemes socials que preocupen avui dia. Naturalment, no es poden extreure grans conclusions d'un estudi fet amb una gent molt concreta i en un àmbit social molt reduït. Però sí que es poden

fer unes quantes reflexions a partir del punt de vista que he anat construint.

La transgressivitat, la contracultura i l'escola

Comencem per exemple per la drogació, un dels jocs més generalitzats entre els joves, i que a vegades aboca a la drogaaddicció i l'alcoholisme. Hem vist que la drogació adquireix un valor perquè és una pràctica transgressiva. La transgressivitat és un dels elements clau de molts rituals socials (recordem l'ús de llenguatge groller o vulgar), i sobretot dels rituals propis de construcció de determinades masculinitats. Per a molts joves, la gràcia de les seves activitats està en trencar les normes, i aquest trencament sembla que esdevé l'eix principal de la seva identitat. Hom juga a trencar les normes de diverses maneres i en diferents graus. I sembla que són els més pobres i marginats els que es veuen abocats a una carrera quasi suïcida per mostrar els graus més alts de transgressivitat. És ben eloqüent l'episodi 27, on Jaume explicava que havia abandonat una colla d'amics perquè es llançaven a les drogues més dures per tal de "sentir-se superiors". Jaume, que pertanyia a una família millor situada que els seus antics companys de barri, no sentia la necessitat d'arribar a aquells extrems per demostrar la seva masculinitat.

Per entendre el funcionament de les pràctiques transgressives, ens cal reflexionar sobre el paper de l'escola en els processos de formació de la personalitat. L'escola és l'organització

institucional on els infants viuen de forma directa i continuada el fet de pertànyer a un ordre social que està més enllà de la família. El que anomenem sovint -vagament- la "societat" pren cos per als nens i nenes a través de les pràctiques escolars, les normes, la disciplina i els procediments d'avaluació. Aquí és on ells i elles entren en relació directa amb l'autoritat, així com amb els amics i amigues de la seva generació. És a l'aula mateix on s'endega un procés de creació d'unes jerarquies entre els alumnes, jerarquies basades en la seva capacitat de demostrar l'adquisició dels continguts educatius. A partir dels exercicis i activitats de classe, l'escola organitza, dia rere dia, uns rituals que situen els nens en referència als valors educatius existents. Així es van creant els disciplinats i intel·ligents per una banda i els disruptius, negligents i incompetents per l'altra.

És lògic pensar que el fracàs escolar és molt difícil de pair sobretot entre els sectors masculins que ja de molt petits se socialitzen a partir de jocs competitiu i que són molt més vulnerables a les pèrdues d'imatge. Els estudis existents fan sospitar que l'agressivitat, la disruptivitat i el vandalisme són sobretot respostes contra la humiliació pública de què són objecte els estudiants que no s'adapten al procés educatiu.

Les masculinitats que hem estudiat tenien com a punt comú el rebuig a les veus de l'autoritat. Aquest rebuig es manifestava mitjançant les maneres de parlar, els jocs, els valors i els significats que la majoria de nois imposaven com a vàlids dins

la colla. Així, la importància d'elements com el físic i la sexualitat no té res d'estrany si pensem que, als que fracassen a l'escola (i sobretot en aquests barris), els resta poc més que el seu físic com a recurs, i els carrers com a escena, per a construir formes alternatives d'autoestima. El rebuig a les veus i als valors de l'autoritat era una necessitat d'aquells joves per crear unes identitats o imatges alternatives i més positives. Igualment, si reflexionem sobre les idees polítiques dels Trapas, veurem que ells utilitzaven el seu marxisme de la mateixa manera: per fer front a la veu de l'escola i de l'autoritat en general. Les seves idees polítiques els permetien desautoritzar la veu que els havia desautoritzat a ells. L'apropiació de l'argot, l'afecció per les drogues, la forma deixada de vestir i de moure's s'usaven per demostrar visiblement i ritualment aquest rebuig.

La conclusió d'aquest raonament és que les pràctiques transgressives i contraculturals són una conseqüència, en gran mesura, del règim escolar. Naturalment, aquí no es tracta pas de buscar culpables. Els mestres i els pedagogs saben prou bé que molts d'aquests estudiants disruptius són prou intel·ligents, i que sovint els problemes ja han començat en conflictes familiars previs o contemporanis a l'escolarització. Però pot ser útil conèixer el transfons de molts comportaments, ja que això pot evitar que s'acumulin errors a través sobretot de reaccions repressives. Se sap, per exemple, que determinades campanyes contra la droga generen més interès i més consum per part dels joves, i que per tant resulten contraproductes. No és difícil entendre que com més importància es dóna a la droga des

de l'autoritat, més valor transgressiu agafa entre alguns sectors juvenils. Això es pot evitar, com ja s'ha fet, a través d'una publicitat on el rebuig a la droga es presenti com una afirmació personal del jove, complementat amb imatges i veus de la mateixa cultura juvenil.

Si l'autoritat, per a nens, nenes i joves, és sobretot la que han viscut a l'escola, les formes de transgressivitat juvenil reflectiran -d'una forma negativa- el mateix règim escolar. Les contracultures són el resultat i el reflex dels processos d'exclusió que realitzen els nostres sistemes educatius, ja que aquests tenen un caràcter fonamentalment selectiu¹. La solució a aquestes qüestions passa probablement per la realització d'estudis similars a aquest dins l'escola, estudis que ajudin a mestres, educadors i polítics a entendre millor les identitats que es creen quotidianament a l'aula.

---

1 Un exemple clar d'aquest caràcter selectiu de l'escola és el fet que el nombre d'alumnes suspesos estigui relativament predeterminat. En la pràctica quotidiana de molts mestres, els continguts i els nivells de dificultat sovint s'adapten a la capacitat global de la classe amb el benentès que un vint o un trenta per cent dels estudiants quedaran per sota del nivell. Ignoro si algú ha estudiat l'impacte d'aquest principi, sancionat més per la pràctica que no per la pedagogia, sobre alguns alumnes, ja que implica necessàriament que alguns han de perdre, i segurament són sempre els mateixos.

Feminisme i catalanisme

Una segona línia de reflexió d'aquest treball fa referència a la lectura que es pot fer dels resultats des d'un punt de vista feminista o catalanista. Hem estat veient com funcionen determinats aspectes del règim sexual de la nostra societat dins unes colles de joves. És evident que encara hi havia una certa discriminació envers les noies i les cultures femenines. Però hem vist alhora que hi havia joves que treballaven per millorar aquesta situació. També hem observat que la llengua catalana tenia un ús restringit en aquells grups. Però també hi havia qui s'esforçava per superar les barreres amb què es troba el català.

Espero haver contribuït amb aquest estudi a desmentir moltes creences infundades sobre l'actitud dels fills d'immigrats respecte de la llengua i la cultura catalanes. Ha quedat sobradament demostrat que hi ha molts comportaments i actituds diferents sobre aquest tema. Les tries de llengua de la gent s'han d'entendre dins les condicions existents en cada context social. I no només hem vist que molts castellanoparlants fan esforços significatius per apropar-se al català, sinó també que molts catalanoparlants actuen d'una manera que dificulta aquest acostament, ja que neguen als primers les oportunitats de practicar la llengua i de participar en les situacions socials on es viu la catalanitat lingüísticament. Aquesta manca d'iniciativa per part dels catalanoparlants és potser la causa principal que fa que es mantingui un règim lingüístic que perjudica la llengua catalana.

És interessant constatar que tant els interessos de feministes com de catalanistes topaven, en els exemples que hem estudiat, amb un mateix escull: la masculinitat més simplificada, la masculinitat més agressiva i de carrer. Aquesta masculinitat es basa sobretot en el culte al físic a través de la força, la grandària i les demostracions de potència sexual i homofòbia; també comporta el cultiu de la transgressió en el llenguatge, en l'estètica del vestit o del pentinat, en el tracte social i en els gustos musicals. La masculinitat simplificada s'articula a partir d'uns rituals característics d'agressió i defensa de la imatge. A vegades aquesta agressivitat va dirigida a les noies i es tradueix també en un rebuig de la llengua catalana. Aquest tipus de masculinitat es pot manifestar amb diversos graus de contundència. Per exemple: no és el mateix barallar-se "de veritat" o barallar-se "en broma", com ho feien els nois Ramblers.

La masculinitat simplificada pretén ser "natural" i "espontània", basada en una veritat "òbvia", però que és alhora una identitat molt defensiva. Aquesta pot ser la causa per la qual la masculinitat simplificada entra en conflicte amb d'altres veritats i identitats, perquè qualsevol identitat o punt de vista diferent apareix com una amenaça o un descrèdit a la imatge que es pretén projectar. El conflicte d'aquesta masculinitat amb els altres gèneres o amb les veus catalanes són possiblement dos aspectes d'un mateix problema.

Un cop dit això, és necessari fer algunes matisacions per defugir lectures massa simplistes d'aquesta conclusió. Seria massa fàcil identificar simplement un "enemic" i endegar una croada contra la masculinitat simplificada. Això segurament no solucionaria res, perquè el que cal atacar són les condicions socials que fan que alguns nois i noies optin per aquests tipus de comportaments.

Els condicionants socials i la "somatització" de la identitat

Per arribar a entendre com operen els condicionants socials sobre la nostra identitat, serà útil fer referència al treball del sociòleg francès Pierre Bourdieu². Bourdieu ens recorda que les identitats no són un fet purament mental, sinó també material i físic. Encara que durant la nostra vida puguem representar diversos papers a vegades contradictoris, la nostra manera d'actuar, de parlar i de pensar en la vida diària es va somatitzant, es va "instal·lant" en nosaltres mateixos. La identitat determina la nostra manera de percebre el món i per tant les nostres reaccions i emocions davant de les coses. Els nostres gestos, passions i ideologies es van solidificant en la nostra personalitat, queden com impresos en el nostre cos i en la nostra ment fins al punt que molts aspectes del nostre caràcter i la nostra visió del món esdevenen efectivament inconscients i rutinitzats.

---

2 Vegeu Bourdieu & Vacquant (1992).

Aquesta "incorporació" o somatització de la identitat és una cosa molt òbvia i natural si hi pensem una mica. Si cada vegada que fem un gest o interpretem un fet haguéssim de rumiar tots els aspectes del gest, tots els pressupòsits i teories que hi ha darrera la nostra interpretació, totes les circumstàncies del moment i les possibles reaccions de les persones que ens acompanyen, acabaríem efectivament paralyzats per la multitud massiva d'elements que ens caldria considerar i lligar. És com si cada cop que agaféssim el cotxe, haguéssim d'aprendre a conduir de cap i de nou; perquè el fet de saber conduir no vol dir tenir consciència de cada moviment que ens cal fer, sinó que és un equilibri dinàmic entre la part rutinitzada de la nostra actuació i la part de la consciència que controla les circumstàncies pertinents de cada moment particular. L'exemple d'aprendre a conduir ens serveix de metàfora per entendre què passa quan accedim a un nou àmbit social que no coneixem: un centre escolar nou, una nova colla d'amics, la primera feina o una nova feina molt diferent. Ens cal passar per un mínim procés d'aprenentatge a tots els nivells per situar-nos en les nostres relacions i interioritzar els principis bàsics d'actuació dins aquell grup de persones.

La conseqüència d'això és que la identitat no és una cosa que es pugui improvisar. Demana un cert rodatge que només es pot aconseguir participant efectivament en cada àmbit social concret. És dins aquest procés de participació que anem adquirint i desenvolupant les habilitats pràctiques i els trets de caràcter necessaris per a les relacions i activitats pròpies d'un determinat context.

Tenint en compte aquest fet, podem començar-nos a imaginar les conseqüències de l'exclusió escolar de molts nois i noies, ja que comporta la seva exclusió de molts altres àmbits de la vida social. L'escola determina quines persones tindran accés a determinats recursos culturals i a la llarga possibilita l'accés a les ocupacions més prestigioses. El fracàs escolar, d'entrada, convenç a la majoria d'individus que no serveixen per a l'estudi i per a activitats de tipus més intel·lectual. Encara que el sistema ofereixi moltes possibilitats de "repesca", els estudiants fracassats solen sortir molt més convençuts que els propis mestres que no serveixen per a aquestes coses. Segonament, la manca de titulacions els fa molt difícil trobar feina, i ja no diem trobar feines més o menys sofisticades on calgui assumir responsabilitats, i desenvolupar la pròpia creativitat. Avui en dia, les persones joves sense batxillerat o formació professional tenen poques possibilitats de trobar ocupacions on puguin tenir responsabilitats significatives, a menys que es puguin integrar en negocis familiars o rebin l'ajut d'amics i coneguts.

La feina més qualificada que podien trobar els nois sense estudis que vaig conèixer era la de cambrer o conductor de transports públics. La majoria trobaven feines manuals que no requerien qualitats especials i on un s'havia de limitar a seguir instruccions. Alguns d'aquest treballs eren òbviament il·legals i increïblement malpagats. Pepe deia que havia trobat una feina on, treballant tot el dia de repartidor de propaganda, pagaven 30.000 pessetes mensuals. Una noia dels

Trapas feia d'enquestadora per tot Barcelona i el sou no li donava ni per agafar transport públic per fer la seva feina.

El problema de l'atur, o de l'ocupació abusiva i inestable, tenia dues conseqüències importantíssimes per a les identitats d'aquells joves. La primera era òbviament la manca de recursos econòmics. El poc nivell adquisitiu de la majoria de joves feia que tinguessin menys marge de maniobra per moure's en sectors socials diferents. El nivell d'ingressos determina, per exemple, els tipus de bars i discoteques que hom pot visitar i el tipus de gent que hi troba. Això ja imposa unes certes pautes a l'hora de vestir i de comportar-se. Els diners també determinen fins a cert punt els tipus de hobbies i d'activitats de lleure en funció del cost. Alguns casals de joves de barri organitzaven viatges i activitats alternatives a baix preu per als joves. Però aquestes oportunitats no es donaven molt sovint i no representaven una alternativa real a les formes de lleure dominants. Cal tenir en compte que els casals de joves i els centres cívics són normalment tancats en dies festius i en períodes de vacances, i mai no obren a la nit, que és quan els joves surten. Guille, un noi dels Trapas, digué a l'entrevista que a la Barcelona nocturna hi havia poques coses a fer apart d'agafar una bona "papa".

La segona conseqüència de la inestabilitat i el baix rendiment del treball juvenil és la impossibilitat d'independitzar-se, agafar responsabilitats i invertir fort en formes d'identitat diferents de les que s'estilaven dins les colles. Per a treballar, tots exigim unes aptituds mínimes de dedicació,

disciplina i responsabilitat. ¿Però on i com se suposa que havien d'adquirir aquells joves aquestes aptituds, unes persones obligades a agafar les feines que els altres no volen, on se'ls demana obediència i cap iniciativa, i on se'ls paga poc i no se'ls assegura una mínima continuïtat?

Ja sabem que, en les mateixes condicions, diferents persones i diferents grups socials poden reaccionar de manera diferent. Les noies Rambleres mateix eren un exemple de capacitat de cultivar unes identitats més adients per al treball i l'estudi, cosa que els obria millors oportunitats que tots els altres, Trapas inclosos. Però aquesta identitat típicament femenina era difícilment transferible a la majoria de nois. El fracàs escolar generava entre els nois un rebuig contundent a la cultura escolar, cosa que els abocava a cultivar les identitats transgressives, que eren sovint contràries a les identitats submissives que es demanen a l'àmbit laboral, sobretot en els graus més baixos d'especialització. L'únic espai social gratificant per aquells nois era la colla d'amics on se la passaven bé, se sentien apreciats i respectats, i on tenien un protagonisme i unes responsabilitats. I com més important esdevenia el lleure i la diversió en la seva vida, més s'apartaven de les identitats necessàries en el món del treball, tal i com ho il·lustrà Salva quan explicava l'impacte que li causà la primera feina després de l'escola taller:

Episodi 86

Salva: Sí. Un cambio de la hostia. . . No sé, es que... es acostumbrarse, no? Porque claro: (Entré)

en el trabajo y... estaba pues, joder, [en la escuela taller, era:] "ahora irse a la plaza, unos porros, una cervezas y (un pedo) de la hostia". Porque claro, [ahora] no te puedes marchar. Y es ponerte en situación, no? de decir: "ahora estoy en un curro serio y que no me puedo pasar". Y en la escuela taller, pues, estaba como [yo] quería, no? Pero es... no sé, es acostumbrarse, no? Igual es un poco de resignación, pero...

Llengua, gènere i mercat laboral

Curiosament, eren els Trapas els qui tenien més problemes per trobar feina, tot i que fossin els més progressistes i els més crítics intel·lectualment. Els Ramblers rebien molt més suport d'amics i familiars a l'hora de buscar treball, i en trobaven més fàcilment dins les dificultats. Això es notava en molts aspectes de la seva manera de fer i la dinàmica del grup. Tant nois com noies estaven acostumats a una certa disciplina que també es practicava dins la colla mateix: estaven sovint ben coordinats, la gent eren puntuals, si algú es perdia se'l buscava, etc... Fins i tot vestien d'una manera més formal i a vegades freqüentaven pubs i discoteques més elegants que els Trapas.

Els Trapas funcionaven d'una manera menys disciplinada i coordinada: el grup anava sempre dispers, amb llargs retards, grupets que se separaven i es perdien. La seva manera de vestir era també molt deixada i això ja els exclouia potencialment de

determinats tipus de treballs. Pepe fou rebutjat una vegada d'una feina pels seus cabells llargs, i Salva se'ls hagué de tallar per entrar a treballar en un magatzem. Patrícia deia que havia de fer un esforç per controlar la seva manera de parlar en les entrevistes per a feines.

Curiosament, eren les noies feministes les que estaven en la pitjor situació dins el mercat laboral. La majoria no havien aconseguit el nivell d'estudis secundari, com els nois, i adoptaven formes de comportament i aparença masculines que no eren adients per al tipus de persona que es busca per a feines administratives o d'atenció al públic, el tipus de feines que trobaven les noies Ramleres. Per altra banda, aquestes noies feministes tenien moltes dificultats per accedir i mantenir-se en treballs típicament masculins. Quan aconseguien un d'aquests treballs, rebien un tracte discriminatori o vexatori per part dels seus companys de feina, i a vegades també des de la direcció. Les noies feministes de classe treballadora corrien el perill d'ésser excloses laboralment de tots dos móns: del masculí i del femení.

No podem saber si aquest efecte d'exclusió es dona també en altres colles o era un fet circumstancial d'aquell grup concret. El que està clar és que els llocs de treball d'aquest estrat de població estan clarament sexualitzats. Això implica que els treballadors i treballadores han d'actuar normalment dins els paràmetres de gènere tradicionals. Aquesta pot ser una de les raons per la qual les identitats més conservadores dels Ramleros semblaven més viables dins aquell context social. Una

persona amb la feminitat transgènica com Lola podia molt bé voler aprendre a fer de mecànica, però acabava treballant en una filatura amb d'altres dones "marujas", com les anomenava ella, que se li posaven als nervis.

El valor que tenia el treball per aquells joves era quasi nul. Al debat de grup, els nois Ramblers confessaven que ells treballaven únicament pels diners i prou i esperant amb impaciència l'hora de plegar. Les colles eren l'únic espai gratificant on gaudien d'una certa alegria de viure. En certa manera, aquells joves, i sobretot els Trapas, es trobaven en un cercle viciós d'exclusió, on la manca de feina els obligava a invertir més i més en pràctiques i costums que els feia més i més difícil trobar feina. El mercat laboral no els oferia prou seguretat, ni beneficis, ni estabilitat com perquè sentissin que valia la pena invertir en les identitats i aptituds necessàries dins l'àmbit social del treball.

Des d'un punt de vista feminista, està clar que el sector de treball no qualificat descoratja les formes d'identitat més igualitàries. I no només això, sinó que encoratja a més les masculinitats relacionades amb la força física, l'agressió verbal i les pràctiques sexistes típiques de molts sectors obrers. Aquest fet quedava reflectit en moltes de les històries de frustracions en els treballs masculins que explicaven les noies feministes en entrevistes i debats de grup.

És d'imaginar que aquests sectors d'obriers no qualificats tampoc no eren molt favorables a l'ús del català. La majoria

són castellanoparlants i, si realment hi predomina la masculinitat simplificada, poc afeccionats a aprendre idiomes. En aquest aspecte, el fet que molts Trapas el parlessin no els comportava cap benefici. No cal saber català per ser manobre, mecànic, cambrer o repartidor de propaganda en la majoria dels casos.

Fora dels àmbits estrictament familiars i de la colla, el món del treball podria ser per a molts un espai on s'entrés en contacte amb la llengua catalana. Ara bé, entre la gent que vaig estudiar, fins i tot aquelles persones que tenien una feina semiqualficada i tenien companys de treball catalanoparlants, trobaven serioses dificultats per practicar el català. Com se sap, la majoria de catalanoparlants no col·laboren tampoc gaire per facilitar oportunitats de fer-ho. Entre les noies Rambleres, les que feien un ús més sovintejat del català el parlaven, com a molt, de tant en tant; en cap cas de manera continuada i normal amb companys de feina o clients.

On són les veus transgressives del català?

Un altre dels problemes que hem detectat per a l'ús de la llengua catalana és la manca de veus transgressives i oposicionals, és a dir, les més característiques del parlar juvenil. Entre els Ramblersos i els Trapas, les veus catalanes encarnaven sovint les figures de l'autoritat de qui els joves es distanciaven o es reien. Aquest dèficit de veus catalanes és revelador perquè ens dóna pistes sobre la forma en què aquells joves han viscut el seu contacte amb la llengua catalana:

sobretot a través de l'escola i dels mitjans de comunicació. Igualment, entre la gent d'aquella edat, el català restava quasi reduït a una llengua d'ús privat entre uns quants. Pel que fa al llenguatge juvenil, la contínua adopció i creació d'expressions i mots tenia lloc bàsicament a través del castellà. Sembla com si la tradició d'argot català que es troba en diccionaris com el de Vinyoles (1978) hagi desaparegut completament. Les connotacions d'oposició política i d'autoafirmació que el català tenia als anys seixanta i setanta també semblen haver desaparegut, així com l'avantatge que havia agafat dins els moviments contraculturals i les modes del rock d'aquella època.

La cultura catalana posseeix naturalment un ric repertori de veus transgressives i oposicionals. Però, pel que es veu, aquestes no tenen la difusió de les seves equivalents castellanes. Aquesta és una qüestió que no es pot pas solucionar de la manera tradicional, és a dir, a través dels programes educatius. Les veus transgressives no es poden ensenyar a l'escola perquè pertanyen per definició a manifestacions culturals simbòlicament subversives³. Recordo que a un amic meu li agradava acostar-se a desconeguts amb ulleres de sol i aspecte amenaçant, i els demanava l'hora "en català"

---

3 Això no treu que algun educador creatiu no pugui trobar la manera de donar a conèixer aquestes veus als seus estudiants, però en tot cas no a través dels procediments descontextualitzats típics de l'ensenyament tradicional.

per combatre la creença que la llengua catalana no podia sonar prou "dura". No crec que es puguin fer campanyes oficials o que es pugui legislar l'ús lingüístic en qüestions com aquesta. A més, el mateix fet de sancionar oficialment una forma lingüística la deslegitimaria com a forma transgressiva. L'única manera de donar a conèixer aquestes veus és donar a conèixer també els seus parlants i les manifestacions culturals d'on provenen. Procediré a fer uns quants suggeriments en aquest sentit i a identificar uns quants problemes.

1. Tusón (1985b) parla de la varietat "xava" del parlar popular barceloní, que sembla que es valora negativament en molts sectors socials. Caldria veure si no es poden identificar altres formes de català popular a Barcelona que estiguin menys estigmatitzades i que es puguin difondre amb èxit.

2. Degut a la manca d'un llenguatge popular generalment reconegut, he detectat el fenomen que molts barcelonins catalanoparlants adopten expressions provinents de parlars de la Catalunya interior (per exemple, el famós verb "cardar", equivalent al verb "fotre" usat com a comodí verbal). En certa manera, això equival a substituir les veus d'argot de classe baixa o de delinqüents, per veus de pagesos, que és un dels estereotips de catalanoparlants que existeixen.

3. El parlar juvenil de l'àrea gironina que jo conec és més aviat un híbrid que integra elements d'argot urbà i elements de parlar rural. M'ha semblat que a vegades alguns barcelonins malinterpreten aquestes formes de parlar juvenil i es pensen

que són autèntiques formes dialectals i expressions que els habitants "de poble" han conservat incontaminades. En la meua opinió, els joves de fora de Barcelona que conec exageren la ruralitat del seu parlar perquè això forma part dels jocs, actuacions i escenificacions propis de les seves formes de cultura juvenil, formes que certament valdria la pena estudiar amb més profunditat. En molts jocs masculins de la Catalunya interior, el llenguatge groller i pagesot s'utilitza com a símbol d'identitat local en contraposició als "xaves" o barcelonins més "finolis". En aquest sentit, estic convençut que els joves del Ripollès, la Garrotxa, el Pla de l'Estany o Osona tenen tant de "pagesos" com els joves barcelonins de "camells". Les formes de parlar d'uns i altres reflecteixen les seves al·lusions a determinats tipus de personatge amb finalitats bàsicament lúdiques.

4. Un altre tipus de cultura prou interessant és la dels gitanos catalanoparlants, que han donat tradicionalment músics de gran èxit que s'han guanyat la vida cantant en castellà, com Peret i molts altres rumbers barcelonins. Aquí val la pena recordar l'èxit impressionant que tenia durant el 1992 en pubs i discoteques la versió rumbera de l'havanera "El meu avi". La capacitat d'aquests gitanos de produir formes culturals populars i transgressives podria representar una aportació importantíssima a la cultura catalana, i és una llàstima que siguin tan poc coneguts.

5. Unes veus molt comunes són també les infantils: parlar com parlen els nens. En alguns casos, molts joves i no tant joves

es tracten literalment de "nens" o "nenes", i ho acompanyen amb el to, la tria de mots, les petites comèdies, etc... Aquest tipus de parlar és molt comú entre noies, ja que permet la narració d'històries personals en un to mig irònic i mig seriós.

6. Per difondre totes aquestes veus, els mitjans de comunicació podrien jugar un paper essencial. La ràdio i la televisió permeten formes de participació molt diverses, on poden aparèixer personatges amb diferents formes de parlar en funció del caràcter de cada programa. Un exemple de programa molt multivocal és el "Força Barça". La llàstima és que aquest ofereix molt poca varietat de veus catalanes, ja que fan parlar castellà a la majoria de personatges⁴. Els mitjans de

---

4 Els dèficits que assenyalo en el repertori de veus catalanes dels mitjans de comunicació no treu el fet que aquests ja han creat i aportat una quantitat ingent de nous estils de parla a la comunitat: a) l'estil de reportatge i noticiari, ja molt característic, b) totes les veus típiques del cinema doblat, sobretot l'americà, c) les veus característiques dels programes infantils, d) els diversos accents i personatges estereotipats de la Llolll, la Cubana, etc... e) el to de caradura de la veu de Miki Moto i, com no, f) l'elaboradíssim llenguatge mediàtic i futbolístic construït per Joaquim Mª Puyal. Avui dia actuem com si aquestes veus ja haguessin existit sempre, i és una autèntica llàstima que no s'hagi investigat l'impacte dels mitjans de comunicació sobre els recursos del parlar popular des que es van iniciar les emissions de més audiència.

comunicació catalans podrien contribuir també a difondre la màxima varietat d'estils de rock català, de manera que la diversificació de l'oferta el fes arribar al màxim de sectors juvenils. No cal dir que el cinema català també podrà fer un paper molt important en aquest sentit el dia que sigui capaç de crear-se uns punts de referència i mantenir un públic.

De tota manera, les possibilitats de la premsa i la radiotelevisió catalanes no s'han de sobreestimar. El mercat comunicatiu català, sobretot en l'entorn urbà, funciona predominantment en castellà, i això és difícil de canviar dins l'actual règim polític en què el govern central espanyol controla aspectes clau com les llicències de televisions privades. Segons un reportatge aparegut a La Vanguardia (1993), els mitjans de comunicació en català (premsa, ràdio i televisió) ocupaven menys del 25 per cent en els índex d'audiència. El rock català representava el 6,5 per cent del mercat del disc i un 17 per cent del nombre d'entrades de concerts venudes. En els sectors del cinema i del vídeo el català no arribava a un 1 per cent. Alguns dels Ramblers comentaren que, des que havien sortit les cadenes privades de televisió, miraven els canals catalans molt menys sovint, i això evidència una menor participació en les manifestacions culturals autòctones.

7. Deixant de banda el problema que els *media* catalans han de competir amb els més poderosos espanyols, també hi ha hagut

problemes d'ordre intern que expliquen en part aquest dèficit "vocal" de la llengua. La història de la revista satírica "Cul de Sac" n'és un exemple paradigmàtic. Aquesta publicació fou llançada al mateix temps que s'iniciaren les primeres grans campanyes públiques per la normalització lingüística el 1982, sobretot amb "la Norma". L'eslògan de sortida de "Cul de Sac" ja creà un gran escàndol en medis catalanistes degut a l'ús de llenguatge i acudits grollers⁵. Vaig entrevistar-me amb l'antic director d'aquesta revista, el qual m'explicà el greu conflicte que provocà. El director recorda encara vivament com molta gent catalana i catalanista estripava i cremava els exemplars de promoció de la revista al mig del carrer. La irritació arribà fins a alts càrrecs de la Generalitat. I quan la revista es trobà amb els primers problemes financers, va haver de tancar sense rebre cap dels ajuts que rebien regularment les publicacions catalanes del moment. En anys posteriors, els seus dibuixants i col·laboradors han anat apareixent en les revistes satíriques de més èxit, que estan naturalment en castellà. En alguns casos, fins els mateixos personatges dels còmics canviaren de revista i de llengua. Un conflicte similar es produí amb una obra de teatre que escenificava les lluites entre els fans dels Beatles i dels Rolling Stones, que havia estat inicialment finançada pel Centre Dramàtic de la Generalitat i que fou suspesa sobretot degut a l'ús de llenguatge groller.

---

⁵ L'eslògan era "a prendre pel cul, a prendre pel sac; la revista que et dóna dues opcions".

8. Un altre dels problemes de les formes de cultura oposicional juvenil a Catalunya és que sovint integren la simbologia independentista (banderes, adhesius, samarretes, eslògans), tema que és políticament bastant delicat. Recordem que un programa de televisió adreçat sobretot als joves estigué a punt de ser cancel·lat pel fet de tocar temes políticament massa sensibles, i una famosa tertúlia radiofònica molt seguida pels joves no tingué ni una segona oportunitat.

Cal reconèixer que la contracultura, o la cultura oposicional, s'alimenta en part de conflictes amb l'autoritat com els que acabo de citar. Naturalment, si hi hagués una connivència massa evident del poder amb determinats sectors socials, això podria fins desprestigiar l'estatus de subversió simbòlica que aquestes formes culturals tenen. Ara bé, en les circumstàncies en què es troba la llengua catalana, i en particular les formes culturals transgressives a Catalunya, els catalanistes més conservadors haurien de pensar-s'ho dues vegades abans d'atacar un mitjà d'expressió contracultural. Una llengua moderna (o postmoderna) ha de ser forçosament vehicle d'expressió de totes les manifestacions culturals de la nostra època. I el que en un altre país pot equivaler a "posar les coses en el seu lloc", a Catalunya pot significar l'ofegament definitiu d'un mitjà d'expressió que pot contribuir a adaptar la llengua catalana a les funcions socials pròpies de sectors clau del nostre país.

Conclusió

M'agradaria doncs acabar dient que no em sembla lògic de culpar els joves que vaig estudiar per alguns aspectes del seu comportament que, des de determinats punts de vista, es poden valorar negativament. La seva manera d'actuar tenia una lògica dins les condicions socials en què vivien.

Si es vol reduir la drogació dins aquest sector dels joves, o millorar les seves aptituds de cara al treball, evitar les pràctiques sexistes o encoratjar un major ús de la llengua catalana, cal fer un esforç primer per entendre la seva posició dins la societat. No n'hi haurà prou insistint a l'escola amb determinats temes, o fent grans campanyes televisives. Els "sermons" moralistes o disciplinaris, siguin de mestres, familiars, religiosos, experts o d'altres figures sempre poden ajudar, però no crec que siguin suficients. Al cap i a la fi, el "sermó" és potser el format verbal que aquests joves coneixen millor. La majoria han passat per unes escoles i han viscut en un entorn social on rarament se'ls dóna la paraula. El que diuen uns i altres ja s'ho escolten, de grat o per força, i ja s'ho saben. Aquest treball ha estat en certa manera un intent de donar sortida a les seves veus, veus que rarament són escoltades i valorades.

La creativitat dels Trapas polititzats és potser l'exemple més significatiu dels durs dilemes que viuen molts joves. Els joves de classe treballadora que segueixen els patrons dominants de comportament tenen un marge de maniobra molt limitat, però els

que se surten de la norma com els Trapas encara ho tenen pitjor.

L'experiència dels Trapas també ens recorda que la colla d'amics no és un àmbit on es pugui reflexionar de debò i explorar idees d'una forma col·lectiva. Com tots els àmbits socials, l'espai de lleure juvenil té també unes pautes marcades i es pot comptar amb la gent per a unes coses determinades i per a d'altres no. La consciència política dels Trapas havia anat sorgint a partir de la seva participació en el camp polític, experiència que havia transcendit després a d'altres àmbits de la seva vida. De mica en mica, havien anat introduint pràctiques més igualitàries dins les seves pròpies relacions de grup. I aquestes transformacions havien estat possibles gràcies a la seva participació en grups polítics on se'ls havia donat una veu i unes responsabilitats.

Amb tot, els èxits dels Trapas tampoc no es poden exagerar. Com alguns d'ells reconeixien, els conflictes entre gèneres no s'havien pas solucionat. La seva voluntat d'usar la llengua catalana no havia pas aconseguit que s'arribés a equiparar efectivament amb el castellà, tal i com hauria d'haver estat en teoria per la proporció de parlants dins el grup, i mantenien igualment un repertori molt reduït de veus catalanes. L'ús preferent del castellà comportava que les formes de parlar i al·lusions culturals se situessin sempre dins el món castellanoparlant, i això feia probablement que la distància entre les dues llengües s'anés eixamplant a mesura que passava el temps. Per arribar a parlar català amb un company, molts

s'ho havien de proposar molt fermament i ni això garantia que la decisió es mantingués.

Les identitats, per tant, no són una cosa que visqui en uns llimbs ideològics desconnectats de la realitat diària. Les identitats necessiten un camp social abonat on créixer i desenvolupar-se en forma d'activitats i relacions humanes. Les identitats que construïen aquells joves eren, fins a cert punt, les que es podien permetre donats els seus recursos i històries personals. Jutjar-los des del punt de vista d'una persona de classe mitjana que ha estudiat tant com ha volgut i no ha tingut ni la meitat de problemes per trobar feina no crec que sigui del tot just. Pensar quina nova lliçó o quin nou sermó se'ls podria donar no canviaria gran cosa. Per afrontar els problemes d'aquests joves, el que caldria primer és tenir la valentia de deixar-los parlar i, com varen fer els Trapas en el seu debat de grup, aprendre a buscar i trobar allò que compartim més que no allò que ens diferencia. Potser aleshores ens adonaríem que allò que molts joves necessiten és que se'ls doni confiança i oportunitats reals de participar en la nostra societat i en uns termes dignes. En poques paraules: que els fem un lloc.

Com la majoria de problemes socials, aquest pot ser molt més fàcil parlar-ne que no solucionar-lo. En els últims anys algú ha decidit (i tots ho hem ratificat almenys tàcitament) que no tothom té dret a guanyar-se la vida. Ens han convençut que, perquè el nostre règim econòmic funcioni, cal que uns quants se'n quedin fora. No és gens estrany que el règim econòmic

tingui aquests paral·lelismes amb el règim educatiu. De la mateixa manera que el sistema educatiu imposa que un cert nombre d'alumnes han de suspendre, la nostra economia també funciona en base a crear unes exclusions. Prendre segons quines decisions és relativament fàcil per a qui no n'ha de patir les conseqüències i en coneix molt vagament els efectes. Caldrà veure si tots som capaços d'assumir el repte que comporta construir una societat on tothom tingui dret a jugar. Caldrà veure si sabem fer aquest exercici de responsabilitat que tan poc ens costa d'exigir als joves.

BIBLIOGRAFIA

Aracil, Lluís V. (1979) "Educació i sociolingüística." Dins Aracil (1982). Pp.: 129-217.

_____ (1982) Papers de sociolingüística. La Magrana. Barcelona.

Argente, Joan A. (1991) "Debat sobre la normalització lingüística: ple de l'Institut d'Estudis Catalans 18-IV-(1990)." Ed. Institut d'Estudis Catalans. Barcelona.

Argente, Joan A.; Castellanos, Jordi; Jorba, Manuel; Molas, Joaquim; Murgades, Josep; Nadal, Josep M^a, i Sullà, Enric (1979) "Una nació sense estat, un poble sense llengua?". Dins Els Marges núm. 15. Pp. 3-13. Editorial Curial. Barcelona.

- Bakhtin, Mikhail (1981) The Dialogic Imagination. Ed. M. Holquist, trad. C. Emerson i M. Holquist. University of Texas Press. Austin.
- _____ (1986) Speech genres and other late essays. Ed. M. Holquist, trad. C. Emerson and M. Holquist. University of Texas Press. Austin.
- Bastardas, Albert (1991) "Planning change in codeswitching: theoretical and practical inferences from the Catalan case." Dins ESF Scientific Networks: Papers for the symposium on code-switching in bilingual studies: theory, significance and perspectives. Vol 1. Pp.: 93-124. European Science Foundation. Estrasburg.
- Boix, Emili (1989) "Tria i alternança de llengües entre joves de Barcelona: normes d'ús i actituds." Tesi doctoral. Universitat de Barcelona.
- _____ (1993) Triar no és traïr. Identitat i llengua en els joves de Barcelona. Edicions 62. Barcelona.
- Bonal, Raimon i Costa, Joan (1978) Sòl Urbà i Classes Socials: Materials per a una Política Municipal. Editorial Blume i Publicacions de la Fundació Jaume Bofill. Barcelona.
- Bourdieu, Pierre (1991) Language and Symbolic Power. Polity Press. London. Vegeu especialment el treball "Did you say 'Popular?": Pp.: 90-102.
- Bourdieu, Pierre i Wacquant, Loïc J D (1992) An Invitation to Reflexive Sociology. Polity Press. Cambridge.

- Breen, Marcus (1991) "A stairway to heaven or a highway to hell? Heavy metal rock music in the 1990s". Cultural Studies vol. 5, núm. 2. Pp.: 191-204.
- Brittan, Arthur (1989) Masculinity and Power. Basil Blackwell. Oxford.
- Bruner, Edward i Kelso, Jan (1980) "Gender differences in graffiti: a semiotic perspective." Dins Kramarae (ed.). Pp. 239-252.
- Calsamiglia, Helena i Tusón, Amparo (1980) "Ús i alternança de llengües en grups de joves d'un barri de Barcelona: Sant Andreu del Palomar." Dins Treballs de Sociolingüística Catalana núm.3. Pp.: 11-82. Editorial 3 i 4. València.
- _____ (1984) "Use of languages and code-switching in groups of youths in a Barri of barcelona: communicative norms in spontaneous speech." Dins International Journal of the Sociology of Language vol. 47. Pp.: 105-121.
- _____ (1992) Feminism and Linguistic Theory. Segona edició. The Macmillan Press Ltd. Londres.
- _____ (1994) "Verbal hygiene for women: linguistics misapplied?." Dins Applied Linguistics Vol. 15 Núm. 4. Pp.: 382-98.
- Chapman, Robert (ed.) (1986) New Dictionary of American Slang. Macmillan Press. Londres & Basingstoke.

Coates, Jennifer i Cameron, Deborah (eds.) (1988) Women in their Speech Communities: New perspectives on Language and Sex. Longman. Londres.

Coates, Jennifer (1988) "Gossip revisited: language in all-female groups." Dins Coates & Cameron (eds). Pp.: 94-122.

Connell, R. W. (1987) Gender and Power. Polity Press & Basil Blackwell. Cambridge.

Diccionari de la Llengua Catalana. (1983) Enciclopèdia Catalana S.A. Barcelona.

Dreyfus, Hubert i Rabinow, Paul (1982) Michel Foucault: Beyond Structuralism and Hermeneutics. Harvester Press. Brighton.

Easthope, Antony (1986) What a Man's Gotta do. The Masculine Myth in Popular Culture. Unwyn Hyman Ltd. Boston.

Erill i Pinyot, Gustau; Farràs i Farràs, Jaume i Marcos i Moral, Ferran (1992) Us del català entre els joves a Sabadell. Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Barcelona.

Fairclough, Norman L. (1989) Language and Power. Longman. Londres.

_____ (1992) Discourse and Social Change. Polity Press. Cambridge.

Fishman, Pamela (1983) "Interaction: the work women do." Dins Thorne et al (eds). Pp.: 89-101.

Foucault, Michel (1972) The archaeology of knowledge. Tavistock Publishers. Londres.

_____ (1979) Discipline and Punish: the Birth of the Prison. Penguin Books. Harmondsworth.

_____ (1980) "Truth and Power." Dins Colin Gordon (ed.) Power/Knowledge. Selected Interviews and Other Writings (1972). Harvester Wheatsheath. Hertfordshire.

_____ (1981) History of Sexuality. Vol. 1. Penguin Books. Harmondsworth.

Frith, Simon (1987) "Towards an aesthetic of popular music." Dins Leppert, Richard & McClary, Susan (eds.). Pp.: 133-150.

Frith, Simon i Goodwin, Andrew (eds.) (1990) On Record. Rock, Pop and the Written Word. Routledge. Londres.

Frith, Simon i McRobbie, Angela (1978/9) "Rock and sexuality". Dins Screen Education núm. 29. Pp.: 3-19.

Funes i Artiaga, Jaime (1982) La Nova Delinqüència Infantil i Juvenil. Rosa Sensat/ Edicions 62. Barcelona.

Gal, Susan (1979) Language shift. Academic Press. New York.

Gilligan, Carol (1982) dins a Different Voice: Psychological Theory and Women's Development. Harvard University Press Cambridge, Mass.

Gluckman, Max (1963) "Gossip of scandal". Dins Current Anthropology vol. 4 núm. 3. Pp.: 307-315.

Goffman, Erving (1957) "Alienation from interaction." Dins Human Relations vol. 10 pt. 1. Pp.: 47-60.

- _____ (1959) The presentation of self in everyday life. Allen Lane The Penguin Press, (1969) Londres.
- _____ (1967) Interaction Ritual. Anchor Books. New York.
- _____ (1974) Frame Analysis. An essay on the organisation of experience. Penguin Books (1975). Harmondsworth.
- _____ (1981) Forms of talk. Blackwell. Oxford.
- Goodwin, Marjorie H. (1990) She-Said-he-Said. Talk as Social Organisation among Black Children. Indiana University Press. Bloomington i Indianapolis.
- Grillo, Ralph (ed.) (1989) Social Anthropology and the Politics of Language. Routledge. Londres.
- Gumperz, John J. (1982) Discourse strategies. Cambridge University Press. Cambridge.
- Gumperz, John J. (ed.) (1982) Language and Social Identity. Cambridge University Press. Cambridge.
- Heller, Monica (1982) "Negotiations of language choice in Montreal." Dins Gumperz (ed.). Pp.: 108-118.
- _____ (1985) "Ethnic relations and language use in Montréal." Dins Wolfson i Manes (eds.). Pp.: 75-90.
- Henley, Nancy (1977) Body Politics. Power, sex & non-Verbal Communication. Touchstone, Simon & Schuster Inc. Nova York.

- Hewitt, Roger (1986) White Talk Black Talk. Inter-racial friendship and communication amongst adolescents. Cambridge University Press. Cambridge.
- Hughes, Linda (1988) "'But that's not REALLY mean': competing in a cooperative mode." Dins Sex Roles vol. 19. Pp.: 669-687.
- Jackson, David (1990) Unmasking Masculinity. A Critical Autobiography. Unwin Hyman. Londres.
- Johnson, Sally (1994) "A Game of Two Halves? On men, football and gossip." Dins Journal of Gender Studies vol. 3, Núm. 2. Pp.: 145-54.
- Jones, Deborah (1980) "Gossip: notes on women's oral culture." Dins Kramarae (ed.). Pp.:193-8.
- Jones, Simon (1990) "Music and symbolic creativity." Dins Willis, Paul (ed.) Common Culture: Symbolic Work at Play in the Everyday Cultures of the Young. Open University Press. Buckingham. Pp.: 59-83.
- Kerber, Linda; Greeno, Catherine; Maccoby, Eleanor; Luria, Zella; Stack, Carol i Gilligan, Carol; (1986) "On 'in a different voice': an interdisciplinary forum." Dins Signs 11. Pp.: 304-333.
- Kramarae, Cheris (ed.) (1980) The Voices and Words of Women and Men. Pergamon Press. Oxford.
- Lakoff, Robin (1975) Language and Women's Place. Harper & Row. Nova York.
- León, Víctor (1992) Diccionario de Argot Español. Alianza Editorial. Madrid.

- Leppert, Richard i McClary, Susan (eds.) (1987) Music and Society. The Politics of Composition, Performance and Reception. Cambridge University Press. Cambridge.
- Maltz, Daniel N. i Borker, Ruth A. (1982) "A cultural approach to male-female miscommunication." Dins Gumperz (ed.). Pp.: 196-216.
- Marí, Isidor (1989) "Per arribar a conversar en català." Dins Avui 05/03/(1989) Barcelona.
- Martin-Jones, Marilyn (1989) "Language, power and linguistic minorities: the need for an alternative approach to bilingualism, language maintenance and shift." Dins Grillo (ed). Pp.: 106-125.
- Moliner, María (1991) Diccionario de Uso del Español. Editorial Gredos S.A. Madrid.
- Moll, Aina (1989) "El bilingüisme passiu en un xip." Dins Avui 23/02/(1989). Barcelona.
- Ninyoles, Rafael L. (1972) Idioma y Poder Social. Editorial Tecnos. Madrid.
- Overing, J. (1986) "Men control women? The "catch 22" in the analysis of gender". Dins International Journal of Moral and Social Studies vol. 1. Pp.: 135-156.
- Phillips, Angela (1993) The trouble with boys. Parenting the men of the future. Pandora, Harper Collins. Londres.
- Piaget, Jean (1932) The moral judgment of the Child. Kegan Paul, Trench, Tubner & Co. Ltd. Londres.

Pujolar, Joan (1991) "Language choice patterns in equal encounters among bilingual university students in Catalonia." M.A. Dissertation. Lancaster University. Lancaster.

(1993) "L'estudi de les normes d'ús des de l'Anàlisi Crítica del Discurs." Dins Treballs de Sociolingüística Catalana núm. 11. Pp.: 61-78. Editorial Tres i Quatre. València.

(1995) *The identities of "la penya". Voices and struggles of young working-class people in Barcelona.* Tesi doctoral. Universitat de Lancaster.

Rahola, Pilar (1989) "Bilingüisme passiu". Dins Avui 06/03/1989. Barcelona.

Rampton, M. B. H. (1991) "Interracial Panjabi in a British adolescent peer group." Dins Language in Society vol 20 núm.3. Pp.: 391-422.

Remy, John (1990) "Patriarchy and fratriarchy as forms of androcracy." Dins Hearn, Jeff & Morgan, David (eds.) Men, Masculinities and Social Theory. Unwin Hyman. Londres. Pp.: 43-54.

Rodríguez-Gómez, Mª Guadalupe (1993) *Immigrant workers constructing a nation: class formation, the construction of social persons, and the politics of the past in Santa Coloma de Gramenet.* Tesi doctoral. Department of Anthropology. University of Chicago.

- Roman, Leslie G. (1988) "Intimacy, labor and class: ideologies of feminine sexuality in the Punk slam dance." Dins Roman, Christian-Smith i Ellsworth (eds). Pp.: 143-184.
- Roman, Leslie G. i Christian-Smith, Linda (eds) with Ellsworth, Elizabeth, (1988) Becoming Feminine. The Politics of Popular Culture. The Falmer Press. Londres.
- Sebba, Mark (1993) London Jamaican. Longman. Londres.
- Straw, Will (1990) "Characterizing Rock music culture. The case of Heavy Metal". Dins Frith & Goodwin (eds.). Pp.: 97-110.
- Tannen, Deborah (1984) Conversational Style: Analyzing Talk among Friends. Ablex. Norwood, NJ.
- Theeman, Margaret (1974) "Rhythms of community: the sociology of expressive body movement". Doctoral dissertation. Harvard University.
- Thorne, Barrie (1993) Gender Play. Girls and Boys in School. Open University Press. Buckingham.
- Thorne, Barrie; Kramarae, Cheris i Henley, Nancy (eds) (1983) Language, Gender and Society. Newbury House. Rowley, Massachussets.
- Thorne, Tony (1990) Dictionary of Contemporary Slang. Bloomsbury Publishing. Soho.
- Trudgill, Peter (1974) The social differentiation of English in Norwich. Cambridge University Press. Cambridge.
- Turell, Maria Teresa (1984) Elements per a la recerca sociolingüística a Catalunya. Edicions 62. Barcelona.

- Tusón, Amparo (1985a) Language, community and school in Barcelona. Tesi doctoral. University of California. Berkeley.
- _____ (1985b) "El repertori lingüístic de la ciutat de Barcelona". Dins Pubblicazioni del Dipartimento di Scienze del Linguaggio (ed.) Formazione dell'insegnante di lingue in ambiente di lingue in contatto. Serie Ricerche 5. Università di Roma "La Sapienza", Bargatto. Roma. Pp.: 63-87.
- Uchida, Aki (1992) "When 'difference' is dominance: a critique of the 'anti-power-based' cultural approach to sex differences." Dins Language in Society vol. 21. Pp.: 547-68.
- Vallverdú, Francesc (1989) "El bilingüisme passiu en qüestió?" Dins Avui 16/02/(1989) Barcelona.
- La Vanguardia (1993) "La lengua castellana predomina en más sectores que la catalana. Radiografía de un país bilingüe." 19/09/93, Revista 3. Barcelona.
- Vinyoles, Joan J. (1978) Vocabulari de l'Argot de la Delinqüència. Editorial Millà. Barcelona.
- Willis, Paul (1977) Learning to Labour. Saxon House. Westmead.
- Wolfson, Nessa i Manes, Joan (eds.) (1985) Language of Inequality. Mouton Publishers. Berlin.
- Woolard, Kathryn (1985) "Language variation and cultural hegemony: towards an integration of sociolinguistics and social theory." Dins American Ethnologist vol. 12, Núm. 4. Pp.: 738-48.

(1989) Doubletalk: Bilingualism and the Politics
of Ethnicity in Catalonia. Stanford University Press.
Stanford.

Woolf, Virginia (1974) To the Lighthouse. The Hogarth Press
Ltd. Londres.

APÈNDIX 1 ANÀLISI DE NIVELLS NARRATIUS

El que segueix és una anàlisi de l'episodi 87 seguint les pautes metodològiques del present estudi. L'episodi consisteix en una explicació d'Aleix que presenta multitud de plans narratius i on les llengües catalana i castellana semblen assumir diverses funcions "escèniques". El català ocupa sobretot el pla de la veu narradora principal. El castellà s'utilitza en els fragments més vius o dramàtics, cosa que es nota clarament si hom llegeix les parts en català i castellà separatament. La veu en castellà acaba ocupant en algun punt l'espai de la veu narradora. El quadre següent mostra els quatre nivells narratius que apareixen al text.

guia per a l'anàlisi dels nivells narratius	
	Narrador principal (català)
	Narrador més dramàtic (castellà)
	Punt de vista del personatge (castellà)
	Veu del personatge (castellà)

Episodi 87

Aleix: on estava no? hi havia un tiu que *que se fue*
porque estuvo tres dias haciendo el trabajo de las
mujeres · o siga · els tius teniem que netejar parets · i les
ties el terra · elles escombraven primer · nosaltres · amb
aigua rentàvem les parets *y como trabajamos las*
mujeres iban detrás · además así · textual · detrás con el
trabajo secando no? · o siga *pues como al niño le dieron*
tres dias · ese curro · pues coño · y se largo · con el *además*
era un privilegio porque no feia ni la mitad que feien
les ties *porque no estaba acostumbrado* · no feia re de lo
que feien els tius perquè no era la feina *vamos total · era*
un challo · pero eso sí en la seva dignitat · no? pues era ·
parets · llavors
si tu estàs així amb les ties · pues les ties moltes del
curro pues s'apartaran d'ell · què passa que si tots · ·
som així que (passa) que les ties *se largan* llavors

La primera alternança (groc brillant) semblava assenyalar un canvi de perspectiva: la raó donada per abandonar la feina era la raó del treballador, una raó en què Aleix no hi estava gens d'acord. El fragment en castellà depèn sintàcticament d'una frase principal que està en català. Tot i així, la pausa després del primer "que" implica que hi hagué un canvi de guió

improvisat, i el següent "que", ja en castellà, ens diu que ha canviat el subjecte parlant. Amb una veu més estrident, Aleix presentava l'opinió del treballador i expressava alhora el seu desacord amb ell. Aquesta mateixa veu retornà diverses vegades fins que el fragment en rosa marca el fet que el personatge parlà amb el seu propi "jo". Òbviament, no cal pas sobreentendre que el treballador havia dit realment el que se li atribueix. Clarament, les paraules de la cita són un truc d'Aleix perquè s'entengui la incongruència de la postura del treballador. Potser és perquè el punt de vista d'Aleix està tan clarament sota la superfície d'aquesta cita que en un punt fins emergeix el català ("parets") del narrador.

Els fragments de color més clar són més difícils de classificar. Aleix estava explicant una situació de clara discriminació sexual, la qual ell blasmava. El contrast més clar que hi ha al començament del fragment a "y como" és que augmenta la tensió dramàtica i el lliurament personal d'Aleix a la narració. El fragment en català donava, per dir-ho així, la informació contextual necessària per entendre l'escena en viu. El castellà li donava la vida.

El "o siga" del quadre blanc aïllat ens recorda que hi havia un narrador català organitzant l'actuació des de darrere l'escenari. El fragment que segueix en castellà (groc brillant altra volta) ens torna a la perspectiva del personatge.

Els fragments següents groc clar i blanc tornen a ser ambivalents. Està clar que la veu catalana incorporava el punt

de vista d'Aleix i exposava el seu propi argument (amb l'ús, per cert, de moltes expressions d'argot). Les veus en castellà semblava que servien per il·lustrar l'argument: els fragments "era un privilegio" i "era un chollo" representen clarament l'opinió d'Aleix, que era que el personatge es queixava sense raó. La meva impressió és que el castellà ens acostava al cas i a l'escena concreta i el català a l'argument conceptual. Tot i així, aquesta distinció no està clarament delimitada: alguns elements d'informació sobre el cas estaven en català, tot i que en una veu més eixuta, com una veu en off que ajuda a l'audiència a seguir el fil. Una altra possibilitat és que Aleix respongués en alguns casos a la pressió de l'audiència que en determinats moments feia sentir reaccions en castellà. També cal acceptar la possibilitat de relliscades i incongruències del propi parlant, que pot acabar no sabent quina veu toca a cada nivell. El mot "parets" emmig d'un fragment en castellà demostra aquesta possibilitat. I els mots "o sea, vamos, no?" al final del fragment rosa són comparables al "o siga".

L'última alternança (*se largan*) sembla recordar-nos que qualsevol acció dels personatges de l'escena s'havia de presentar en castellà. Aquest episodi, deixant de banda ambivalències i inconsistències, és un bon exemple de la divisió del treball simbòlica entre català i castellà que hi havia en el discurs de molts Trapas. El castellà semblava servir per descriure i animar el món real, sobretot el seu món, fins al punt que les narracions d'esdeveniments no-lingüístics passats s'havien de representar en aquesta llengua per

transmetre com havien estat viscuts. Mai no vaig accedir a cap episodi on aquests rols de les dues llengües estiguessin intercanviats.

Aquest és un breu inventari de paraules i expressions pertanyents al parlar juvenil català. La llista no és exhaustiva ni molt menys, sinó que està pensada per a il·lustrar l'anàlisi del capítol 4 i ajudar al lector en qualsevol dificultat que pugui tenir per llegir les transcripcions.

He fet servir la meva pròpia intuïció d'usuari del parlar juvenil com a criteri per incloure els ítem, complementada a voltes per les opinions dels joves estudiats. M'he limitat a fer constar les paraules o expressions que tinc enregistrades o que recordo clarament que s'utilitzaven dins aquells grups. És per això que he il·lustrat la majoria d'entrades amb cites d'ús real de les expressions.

També he comparat les meves dades amb diversos diccionaris (Diccionari de la Llengua Catalana, 1983; Vinyoles, 1978; Moliner, 1991; León, 1992). La majoria d'entrades, de fet, ja surten almenys als diccionaris d'argot, excepte unes poques que

són probablement d'encuny recent per part de "la penya". Certament, durant el treball de camp vaig aprendre'n unes quantes de noves que havien sortit probablement en els darrers anys. En alguns casos, expressions que jo considerava d'argot no eren sinó del català o castellà col·loquials (com "picar-se"). He eliminat aquest tipus de paraules, però n'he preservat algunes si realment semblava que eren d'ús molt més freqüent entre els joves que entre la resta de la gent (per exemple: "agobiar" o "paranoya"); o si estaven lligades a d'altres expressions (com "pic" o "pique", que apareixen usats per catalanoparlants com a derivats de "picar-se" i tenen un sentit diferent al que els és tradicional). He exclòs, això sí, els mots que no són exclusivament de llenguatge juvenil, com els renecs, expressions grolleres i dialectalismes andalusos. Per tant, aquest vocabulari reflecteix sobretot la parla dels Trapas, encara que també s'hi poden trobar exemples procedents dels Ramblers.

Quasi totes les entrades tenen versió catalana i castellana amb petites variacions fonològiques. La majoria semblen ser manlleus del castellà, cosa que reforça efectivament l'opinió que l'argot català es basa en l'apropiació de formes d'expressió castellanes. Primer dono l'entrada en català i la traducció al castellà entre parèntesi, a menys que no hi hagi equivalent en qualsevol de les dues llengües.

a sac (a saco) fr. adv. a). Molt, en gran quantitat,
agudament: Ahí sí que actúa el rol [entre chicos y
chicas], al saco paco, o sea una pasada [Clara]. b) Dur,
sense contemplacions: El idioma que hablan, mucho más a
saco que el nuestro. [Salva]

àcid (ácido) m. Droga química anomenada tècnicament LSD.

agobiar v.tr. Marejar, molestar, aclaparar: Pues te agobia
también, tanta fiesta tanta fiesta. [Ricardo]. v.refl.
Preocupar-se, deprimir-se. I sé que, cuando venga del
pueblo, me voy a agobiar. [Natalia]

ajilipollao (ajilipollat?) adj. Designa l'estat d'una persona
amb la qual no s'hi pot comptar per fer determinades
coses, sobretot pels efectes de drogues: Cuando beben,
parece que no estén. Están ajilipollaos. [Irene]

ajo (all?) m. Droga química anomenada tècnicament LSD. [Porque
el Costa se ha pasado el verano de ajo.] [Salva]

al.lucinant (alucinante) adj. Fantàstic, meravellós: Luego hay
otro despacho, con una mesa de roble de esas alucinantes.
[Irene]

al.lucinar (alucinar) v.i. Metàfora que, fent referència als
efectes de certes drogues, s'utilitza per expressar
sorpresa, estranyesa o plaer segons el context. Estoy
completamente alucinao, oye [Chimo] Es una pasada, jo
al.lucino. Estic molt retrassat, eh? [Jaume]

anfeta (anfeta) f. Amfetamina, fàrmac estimulant que s'utilitza
com a droga.

anar de (ir de) fr. v. a) Utilitzat per expressar el fet d'estar sota els efectes d'alguna droga: anar de cubates, anar de coca. b) També s'utilitza per indicar la manera de ser i de tractar d'una persona: va de punki, va de mangui. ...i ens sent a la Clara i a mi de dir: "Però bueno, de què aneu?" [Patrícia]

apalancar-se (apalancarse) v. refl. Quedar-se aturat en un lloc o en un punt, esp. per mandra, cansament o indisposició.

apalanque m. Nominalització d'apalancar-se: ...però portava tothom un apalanque impressionant, i me'n vaig anar a casa. [Patrícia]

bareto m. Bar, esp. petit i senzill: És que vam anar a un bareto que és una cerveseria. [Pepe]

bataca m. El qui toca la bateria en un grup de música, el bateria. Necessitem un bataca. [Ayats]

bicho (bitxo?) m. Droga química anomenada tècnicament LSD. I luego pa pillá un tripi un bicho treh mil quinientah pelah. [Luis]

birra f. Cervesa. Tenen mogollón de birres d'aquestes, no? [Pepe]

bocata m. Derivació de "Bocadillo", entrepà. Eh, vamos a la bocata aquel. [Andrés] (l'exemple designa, en aquest cas, un establiment que s'anomena així perquè s'hi fan entrepans).

bola (bola?) f. Interès o focus d'atenció d'una persona en un moment determinat, estat d'ànim. En vez de hacer una de más, tu ya, a tu bola, no? ya? nen? [Oscar]

borde adj. Estúpid, calçasses: ...li parlaràs, però si va en plan borde, està clar que no [Guille]; Yo no soy así de borde. [Pepe]

bullia f. Acció de molestar, marejar: Creeré que lo he entendido y a lo mejor... I además dándote bullia. [Magda]

cabeza, comer la (vegeu: menjar el coco) f. v. a) Convèncer, manipular la opinió o les decisions d'una persona: Le comí la cabeza a la Natalia para que se matriculara. [Clara]. b) Deprimir: Paso de estar too el rato allí porque te come mucho la cabeza [Ricardo]

cacau mental (cacao mental) fr. n. Confusió d'idees. Sí, yo flipaba. Tú imagina el cacao mental que me hice yo [Magda]

cagar-se (cagarse) v. refl. a) Maleir, odiar. b). Capgirant-ho metafòricament, pot expressar un sentiment extremadament positiu (similar a: sí ve la Marta, em moro d'alegria). Molaría que te cagas

cantar v.i. Ésser o fer-se molt perceptible, contrastar. És que canta, mucho mucho mucho [tu manera de hablar catalán]. [Clara]

canuto m. Porro, cigarret lligat a mà barrejat d'haixix o marihuana.

canya (caña) f. Força, èmfasi. En música, ritme ràpid i sorollós en oposició a lent: Mira, a fer-la lenta, amb la lletra, la canya, l'estribillo, torna lenta, la canya i el final. [Salva]

cascos m. a) Els auriculars d'un equip de música b) El cap, la closca. Trencar-se els cascos: esforçar-se, treballar dur : És clar que t'ho explicava ell, però te tenies que trencar tu els cascos per fer-ho. [Patrícia]; Prou cremada per anar a buscar feina com per sobre tindre't que trencar els cascos quan... [Aleix]

catxat (cachado) adj. Cansat, esp. físicament. Tampoco es tan, tan cachado [mi trabajo] [Lola]

cavall (caballo) m. Heroïna. Pues yo vengo de pillar tres gramos de caballo y sin problemas. [Salva]

chini adj. Petit, nyau. Mi hermana chini va al insti. [Magda]

chiri (xiri?) m. Porro, cigarret lligat a mà barrejat d'haixix o marihuana. El chiri es un petardo. [Magda]

coca f. Cocaïna.

coco m. El cap, la closca. menjar el coco, convèncer, manipular l'opinió o el pensament d'algú. Vamos a comerle el coco que así sale. [Pablo] Vegeu cabeza.

col.lega (colega) m. f. Amic, company, entre membres de la penya. [Os presento al Joan, un colega. [Pepe] El Salva també ens ha dit d'una masia d'un col.lega que fa concertillos. [Ayats]

columpiarse v. refl. Fer alguna cosa repetitiva i inútil, mandrejar. [En la oficina,] si salimos tarde, igual es porque nosotras nos hemos columpiado. [Lola]

cotarro m. Qüestió, tema: ...porta una miqueta més el cotarro d'advocats i tota la història. [Patrícia]

cubata m. Cuba Libre, combinat de rom i cola. En general, qualsevol combinat de licor sec fort i beguda dolça. Y cuando ha pasado lo del vino, dice: "Va, ahora unos cubatas. [Salva]

currar v.i. Treballar, pençar: Ara, crec que és curro i crec que és molt de curro. [Aleix] Mi padre curra en un banco. [Salva]. No, que yo ya tengo curro. [Pepe]. Refl. Treballar en una cosa, dedicar-hi esforç. Em van elegir a mi perquè era la persona que m'ho currava, no? [Jaume]. Pues me voy a currar esto y lo otro [Clara] Si tu t'ho curres amb les ties, les ties estan bé [a la feinal [Aleix]

cutre adj. D'aspecte degradat, brut, abandonat. Cutre per cutre, prefereixo la Verneda abans que el Poblenou. [Patrícia]. Persona indesitjable: Porque el periódico [...] es de los cutres . [Clara]

descarat (descarao) adj. És clar, obvi, innegable: Joan: [Le] han cogido con lo meaos en el vientre. Luis: descarao!

desfasar-se (desfasarse) v. refl. Perdre el control o les formes, esp. degut al consum de droga. Ultimamente me estoy desfasando sí. [Salva]. Si estamos los chavales juntos, nos desfasamos más. O sea, hacemos más el burro. [Pablo] Las fiestas suelen ser muy desfasadas, no? [Ricardo]

embarronar-se (embarronarse?) v. refl. Comprometre's, implicar-se: Que s'embarroni una mica no? [Pepe]

emmerdar-se (Sense equivalència en espanyol) v. refl.

Embolicar-se: Si necessiten ajuda m'hi fico, però no m'hi emmerdo massa. [Patrícia]

enganxar (enganchar?) v.t. Agafar, prendre, posar. Si n'hi ha alguna bona, o sinó enganxar una peli de vídeo.

[Patrícia]. Vegeu: pillar.

enrollar-se (enrollarse) v. refl. a) Originàriament, fer-se pesat o avorrit (Vegeu: rollo). b) Portar-se correctament, amablement, participar en la diversió: Ostres, el tiu s'enrolla no? Perquè et deixen instal·lar i tal. [Chimo] No, mi hermano se enrolla mucho, en ese aspecto. [Natalia] Falta que la gente, yo que sé, diga "vamos a enrollarnos con la gente", no? [Pablo]. c) Involucrar-se en una relació sexual: Yo nunca me he plateao enrollarme con él ni mucho menos. [Silvia]

enrollat (enrollao) adj. Persona correcta, com cal, divertida, políticament progressista. Una tia d'aquelles típiques que te va de "muy enrollada", però és una porca d'aquelles. [Patrícia]

fantasma adj. Persona indesitjable. Ya me dijeron eso. Joder, tío. Qué fantasma, tío. [Irene]

fardar v.i. Presumir, demostrar o indicar la satisfacció amb un mateix o respecte d'alguna cosa que un posseeix. Un pijo para ti es una persona que farda mucho de lo que tiene. [Magda]

farra f. festa, diversió. Anar de farra, anar de festa: ...por nochevieja cada uno se lo monta, se va de farra [Joan]

fer-s'ho bé (hacérselo bien) fr. v. Participar, mostrar
amabilitat, actuar apropiadament. El bajo se lo hace
bien. [Lola]

flipar v.i. a) Originàriament, estar sota els efectes d'alguna
droga (vegeu al·lucinar). b) Per extensió: gaudir,
experimentar plaer. Per mi és una cosa asquerosa, però
per a ells, flipen: "anda mira que taque que quai".
[Jaume] Fins a 8è d'egb m'encantaven i em flipava fer
mates. [Guille]. c) Experimentar sorpresa, meravellament.
Sí, yo flipaba. Tú imagina el cacao mental que me hice
yo. [Magda] Encima me hizo la entrevista el corbatas. O
sea, flipa, no? [Irene]

gallumbos (gallumbos?) m. Calçotets.

gamba f. a) Cama, peu: ...y no vayas a hablarlo porque, para
meter la gamba? [Irene]. b) Cent pessetes. Oyeme déjame
dos gambas, o dos libras [Pablo]

gambazo m. Ficada de pota, error. Sí que hablas el catalán, no?
Aunque metes gambazos. [Ricardo]

garito m. Bar, pub, discoteca, esp. per a la penya. Quando
salíamos nosotros, nos íbamos a garitos que nos gustaban
a nosotros. [Pablo]

garrulo (garrulo?) adj. Bast, barroer. Lo encuentro muy garrulo, muy lolaila, no? [Irene]

guai adj. Positiu, bo, magnífic, bonic. Que les coses estiguin en català és guai. [Pepe]. Tampoc no està tan malament [aquesta feina]: ambient guai, no treballes molt. [Jaume]. ...el Barça. He ido viendo que le tiene cariño y que es guai tener cariño a un equipo. [Magda]. Llevaba una americana marrón así, muy guai. [Irene]

guapo adj. a) Correcte, positiu, interessant. Si yo pienso Cataluña independiente como una apuesta guapa... [Pepe] ...una relación que yo creo que es muy guapa. [Salva] Para fin de año hacen reportajes muy guapos [en televisión]. [Pablo] Guai, tiu. Està guapo, tiu! [Ayats].
b) Net, polit, de bon veure: Si tens ganes de posar guapo el pis, pues ho fas. [Clara]

guarro adj. Barroer, porc, molest, embrutidor: Quando se pone en plan guarra, empieza: "me vah a comé el chocho". [Salva] ...fer-ne el butlletí, moltes vegades el treball més guarro [Patrícia].

guita f. Diners, pasta. Com que no queda molta guita a l'empresa, pues.. [Jaume]. He cobrao una mierda hasta ahora. Pero bueno, yo ponía guita [en casa] también. [Magda]. Entrava [a l'escola-taller] més que res perquè necessitava guita. [Chimo]

harapo (harapo?) m. Escopinada, gargall. No, bueno. No tiro harapos, que consti que conste. [Magda]

heavy [pron: /xébi/] adj. Originat en el corrent musical anglès "Heavy Metal" (Metall pesat, dur). Extremat, fort. Veó más heavy el el miedo masculino. [Pepe]

història (historia) f. a) Situació, qüestió, tema. ...era una historia que había que moverse. [Salva] Porta una miqueta més el cotarro d'advocats i tota la història. [Patrícia].
b) Preocupació, afecció. Cada una trae ideas diferentes e historias diferentes. [Magda]

i tal (y tal) fr. Etcètera, i tota la resta. S'usa amb molta regularitat. Ostres, el tiu s'enrolla no? Perquè et deixen instal.lar i tal. [Chimo]

infumable adj. És probable que tingui el seu origen en el fumar porros. Inaguantable, fastigós. Els serials que foten al migdia són senzillament infumables. [Patrícia]

ionqui (yonqui) m. De l'anglès "junkie". Consumidor d'heroïna, heroinòman, perdut. Eh, espera que ese yonqui acabe. [Salva]

jiñe (jinye?) m. Nominalització de "jiñar", cagar. Temor, pànic. Yo lo veo más un jiñe porque estamos toos... [Pepe]

joder v. tr. a) Originàriament, equivalent al català 'fotre' o 'cardar', realitzar l'acte sexual. El seu sentit, però, s'ha expandit en diverses direccions. b) com a exclamació de sorpresa o contrarietat. Joder, hacerme la crítica no? [Clara]. c) Perjudicar, molestar, estafar. Eso que me jodía bastante, no? [Natalia] A mí, no te jodas tío [Pablo] [encima] que te están jodiendo tú estás contento. [Ricardo]. Refl. Espatllar-se, fer-se mal. Me jodí el brazo, currando. [Salva]

jolines excl. Eufemisme de 'joder'. Pero despues pienso, "jolines! y si después te dicen..." [Irene]

kumba adj. Originari de "Kumbayà", una cançó espiritual negra típica de focs de camp en l'escoltisme o l'esplai. En general, es refereix a formes de cultura, presentació i expressió naif, de 'bons nens': ...el meu vocabulari... va ser en plan de, no kumba però en plan de, o sea típico esplai. [Jaume]

lapa f. Escopinada, gargall: Ah, no te gusta tirar lapas? [Guille]

litrona f. Ampolla d'un litre de cervesa.

lligar (ligar) v.i. Establir o cercar d'establir una relació de caire sexual no rmalment de curta durada. Joan, ara no em dirás que has vingut aquí a lligar [Clara]

lliura (libra) f. Cent pessetes, moneda de cent pessetes. Té, et dono tres lliures [Pepel]

lolailo m. f. adj. Caracteritza individus de colles de joves de classe baixa afeccionats a les rumbes, gitano. Lo encuentro muy garrulo, muy lolaila, no? [Irene]

macho m. Apel·latiu retòric, sobretot per a nois o homes. Joder, macho, hasta que no le haces la monda un poco... [Andrés]

madero m. Agent de la policia. El cantante antes había sido madero [Carlos]

mamon (mamón) m. f. Estúpid, infantil, aprofitat. Desde que empezaron a hacer el mamón esta gente... [Pablo]

mamoneig (mamoneo) m Acció estúpida, acció de dubtosa moralitat: ...mamoneo político el mamoneo de dinero, no me interesa para nada. [Lola]

mangui adj. Persona malintencionada.

mani f. Manifestació, en el sentit de demostració pública i col·lectiva en suport d'una opinió o una causa. Estás currando en la pollería, y de golpe entra una mani y esto. [Salva]

maria (marfa) f. Dona gran, usualment catalanoparlant.

maruja f. Dona gran, usualment castellanoparlant.

marxa (*marcha*) f. Festa, divertiment. A la Tere le va la
marcha, sabeh? [Pablo]. Jo quan me'n vaig de marxa tinc
ganes d'estar amb tothom [Aleix]

menjar el tarro (*comer el tarro*) fr. Convèncer, manipular
l'opinió o les decisions d'una persona (Vegeu: menjar el
coco): Suposo que si hagués anat al cap d'estudis i li
hagués meniat el tarro... [Patrícia]

mitjana (*mediana*) f. Ampolla de cervesa de talla mitjana
(normalment 1/3 de litre). Cambrer: qué os pongo. Mauro:
una mediana. [Mauro]

mogollon de (*mogollón de*) fr. adv. Gran quantitat. Antes hay un
mogollón de cosas más. [Clara,] Tenen mogollón de birres
d'aquestes, no? [Pepel]. Tens mogollon de coses que
t'emportes. [Aleix]. Supongo que habrá un mogollón de
expresiones y de historias que... [Magda]

moguda (*movida*) f. a) Iniciatives d'algú, esdeveniments, modes,
baralles: ....discusión, pues, los malos rollos que han
habido, las movidas, etcétera. [Salva] Va sortir una
moguda, tiu, a Menorca, [d'anar a tocar amb el conjunt].
[Ayats]. b) Rutina. El trabajo, lo de siempre, la típica
rutina de servir, la movidilla. [Ricardo]. c) Estil de
sortir i de divertir-se. Llevábamos otro tipo de movida
antes. [Ricardo]

molar v. tr. Percebre favorablement, agradar. Pero aunque haya
el rollo ese, no?, pues "me molaría enrollarme con él o
con ella"... [Clara]. Yo me doy cuenta, digo: molaría
hablar en catalán. [Salva]. Ya mola, tiu! [Chimo]

monos (monos?) m. La policia.

montar-se o muntar-se (montarse) v. refl. Organitzar-se, iniciar. [Si no saps què fer, mires] una peli, o et montes una altra història. [Patrícia] ...por nochevieja cada uno se lo monta, se va de farra [Joan]

monton (montón) m. Un montón: molt, moltíssim. Aunque luego se lo pasen tope de mal y se aburran un montón. [Luis] Me costa un monton agafar un llibre. [Jaume].

moure's (moverse) v. refl. freqüentar (determinats llocs, ambients). ...tampoco no me movía en ambientes callejeros. [Silvia]

nen m. Originari del català "nen". S'utilitza com a apel·latiu. Nos vamos a morir, nen! [Salva]. En vez de hacer una de más, tu va, a tu bola, no? ya? nen? [Oscar]

neura f. Capficament, depressió, mania.

notas (notes?) m. Persona que busca notorietat sense merèixer-la. Sube el notas al escenario. [Pepe]

olla f. Cap, cervell. Había un chaval, que está un poco mal de la olla,... [Ricardo] I se le va la olla que te pasas. [Salva] Se me ha ido la olla. [Aleix]. Menjar-se l'olla, capficar-se, encaparrar-se. Me comía mucho la olla, de que me queda de trabajar un montón de años. [Ricardo]

pal (palo) m. Estil, tipus, classe, manera de pensar. Nos estan explotando los españoles, nos van a explotar también los catalanes". [Anàvem] d'aquest pal, no? [Pepe]

pal (palo) m. Molèstia, incomoditat, nosa, càrrega. Es un palo verte una película en [este canal]. [Pablo]

pallissa, donar la (paliza, dar la) fr. Fer-se pesat amb alguna cosa, tema. [En el bar viene] gente a desayunar, a comer, te dan la paliza todo el día. [Ricardo]

panki m. f. adj. Persona o cosa relacionat amb el moviment musical o les idees Punk. Eso es una idea muy panki eh?
No hay futuro. [Luis]

papa f. Intoxicació resultant del consum de droga, especialment alcohol, borratxera. ...a prendre algo, vam pillar una mica de papa, no? [Guille]

papeo o papeig (papeo) m. Aliment, menjar, dieta. Te pagaven el viatge d'anar i tornar i el papeo i l'estància. [Ayats]

paraca m. Paracaigudista. Fig. buscar lloc per dormir sense haver reservat plaça. Vam anar de paracas en una casa.
[Patrícia]

paranoia (paranoya) f. Capficament en algun tema o angoixa. Y ya, pues, te entra la paranoya. [Luis] Sabes todas esas paranoyas que te montas? [Magda]

parmas, hacer f. pl. Variació dialectal de 'hacer palmas', on un grup de persones improvisen una melodia rítmica picant de mans a l'estil d'algunes composicions musicals andaluses. Vamos a tomar unas parmas por ahí. [Luis]

partir-se el cul (partirse el culo) fr. Fer-se un tip de riure. Y es que me parto el culo, pero totalmente. [Pablo]

passada (pasada) f. Nominalització de 'passar-se', anar massa lluny amb una cosa, transgredir els límits. Cosa o fet sorprenent, interessant. Ahí sí que actúa el rol. al saco paco. o sea: una pasada [Clara]. És una pasada. jo al.lucino. Estic molt retrassat, eh? [Jaume]

passar de (pasar de) fr. v Renunciar, ignorar, evitar. Paso de estar too el rato allí porque te come mucho la cabeza [Ricardo]. La tía se corta, y pasa de seguir actuando. [Clara]. Pues van tenir un pic amb ell, i passaven d'ell. [Jaume]. Trenta quilos de pols [dins a casal, doncs així es queda. Jo ja passo. [Patrícia]

passar-se (pasarse) v. refl. Anar més enllà dels límits desitjables, abusar (expressió utilitzada molt sovint). No sé, se pasan un montón. [Alicia]. I se le va la olla que te pasas.

pasta f. Diners: Pero sabes que [si trabajas] al final de mes tienes tu pasta. [Tere] ...suposo [que treballo] una mica per la pasta no?...abans amb dos mil peles passava la setmana. [Jaume]

pavo m. Noi, individu: Un pavo muy majo [Lola]. El meu pare, indignat. Indignat el pavo [Pepe]

pedal m. Ritme. [Som] dintre la Coordinadora Feminista. però nosaltres anem al nostre pedal. [Patrícia]

pelar-la (pelarla) fr. v. Originàriament, masturbació masculina. També utilitzat per expressar despreci envers algú. ...cuatro pringaos que (...), al fin y al cabo a mi me la pelan, sabeh? [Pablo]

penjar-se (colgarse) v. refl. Metafòricament, quedar suspès en el curs d'una activitat, de manera que l'activitat és temporalment o definitivament abandonada per madra o per alguna distracció. Pero yo soy el primero que me cuelgo [y hablo castellano en lugar de mantener el catalán] [Salva]

penjat (colgao) adj. Abandonat, exposat. Tu no te presentas hasta d'aquí una setmana i em deixes a mi penjat. [Patrícia]

penya (peña) f. Colla, gent, grup. És que la penya se'n va a dormir molt aviat. [Clara?]. A partir dels catorze anys vaig fer-me la meva penya. [Jaume]. ...beber, emborrach-salir, ver a la peña, y venga reirme. [Luis]

pet (pedo) m. Borratxera, intoxicació deguda a drogues. Iban todos, uaaaa! Un pedo impresionante, no? [Irene]

petar (petar?) Venir bé, venir de gust, donar la gana. v.i.: ...en teoria vaig a l'institut, però vaig quan em peta. [Patrícia]

petardo m. Porro, cigarret lligat a mà barrejat d'haixix o marihuana. A lo mejor le doy dos o tres caladas al petardo. [Pablo].

pic o pique (pique) m. Enfrontament, malentès, renyina. Pues van tenir un pic amb ell, i passaven d'ell. [Jaume]. El tiu ha tingut un pique amb algú. [Pepe]. Recordes aquell pique de si los porros fuera que si los porros dentro? [Jaume].

picar-se (picarse) Refl. Fer enfadar, fer renyir: Quando no sabemos qué hablar, insultar-nos para, pa picarnos y tal. [Luis]

picotada f. Gran quantitat. Havia de demanar una picotada d'apunts. Patrícia]

pijo m. Individu presumit, pretenciós, indesitjable, normalment de classe mitjana o alta. Local elegant. ...si un es pijo, es un niño repipi. [Pablo]

pillado (pillat?) adj. Sorprès, esbalait. Te quedas todo pilladísimo. Qué ha dicho? [Luis]

pillar v. tr. a) Generalment: adquirir, agafar, aconseguir. ...a prendre algo, vam pillar una mica de papa, no? [Guille]. Hombre, si me pilla así, un poco noqueado, pues le hablo en castellano. [Ricardo]. El Telediario, si me pilla por casa lo veo. [Pablo]. b) Comprar: Con el Pepe nos fuimos a pillar discos. [Salva] c) Llogar per a una feina: A una chica es difícil que la pillen, pillan antes a un tío. [Magda]. d) Entendre, copsar: ...que no llegaba a entender, pillas cuatro cosas, no? [Lola]. Hablar catalán, hay veces que no, que no lo pillas. [Ricardo]. e) Sorprendre, esbalair: Eso de que "me he quedao too pillao", eso es porque lo han pegado ellos. [Paula]. f)

Comprar droga, esp. il·legal: Que van a un sitio a pillar lo que sea porque habrá alguien que pasa por allí.

[Luis]. Cada més pillas una vez, o pasas dos meses sin pillar, o pillas dos semanas seguidas. [Ricardo]

pilotasso (pelotazo) m. Beguda alcohòlica forta, Cuba Libre: En vez de tomarte un pelletazo, te tomas una coca-cola, que te sale más barato. [Paula]

pinyata (piñata) f. El dentat, les genives: Se me duermen las encías, no? I decía: "la piñata se me ha sobao".

[Silvia]. Quan va amb la papa, ja li dius: "què, portes la pinyata dormida?" [Guille]

pitufu m. Agent de policia. No decimos monos, decimos maderos, o monos es igual, o los pitufos. [Pablo]

porro m. Cigarret lligat a mà de marihuana o de tabac barrejat d'haixix: Ahora irse a la plaza, unos porros, unas cervezas y... [Salva]

potent (potente) adj. Eficaç, interessant, positiu: Al milikaka hi ha ties molt potentes. [Patrícia]

pringar v.tr. Fer una pífia, perjudicar, espifiar-la: No anava bé, o sigui que l'he pringat i l'haig de repetir.

[Guille]. Si te pones ahora, le pringabas todas las fiestas. [Pablo]

pringat (pringao) adj. Persona mereixedora de poc respecte. Pero la hicieron cuatro pringaos que... [Pablo]

privar v.i. Beure alcohol: ...amb aquell local, menjaves,
privaves, sobaves [Ayats]

punt (punto) m. Originàriament, estat d'ànim o de percepció causat per la droga. Actualment designa qualsevol capficament, estat d'ànim particular; focus d'atenció absorbent, normalment de curta durada: Entonces, le da un puntazo, lo mismo te va a bailar. [Ricardo]. Pero qué paranoya, suéltalo. Qué punto, tío. [Salva]

punxar-se (pincharse) v. refl. Injectar-se heroïna. Siempre hay, algún esto, no ya que se pinche no? Pero se les ve la cara. [Ricardo]

putejar (putear) v. tr. Molestar, dificultar els plans: Al final van putejar i no vaig poder pujar, no? [Jaume]

quedar-se (quedarse) v. refl. Impressionar algú, negativament o positiva, deixar algú bocabadat: Es para lucir palabras, y para quedarse con ellas. [Clara]

quedon (quedón) m. f Persona excessivament orientada a impressionar: ...parece que es un quedón de las palabras. [Clara]

queo m. A casa, a casa del qui parla

rebot (rebote) m. Enfadament, indignació: Porto molt rebot al cole per això també. [Jaume]. Ha habido rebotes. [Pablo]. Estuve yo un tiempo y tuve unos rebotes con el jefe.
[Luis]

rebotar-se (rebotarse) v. refl. Enfadar-se, indignar-se, rebel·lar-se: Y la tía se tuvo que rebotar, y pelearse con el tío, para entrar en la escuela taller de paleta.
[Salva]. El profe de literatura es chulo, de estos que no puedes aguantar porque se te rebotan. [Alicia]

repenjar-se (vegeu: columpiarse) v. refl. Penjar-se, fer el mandrós, evitar el treball passivament: Sempre me repenio a l'hora d'anar a l'institut. [Patrícia]

rollo m. a) Originàriament, activitat o narració llarga i avorrida, esp. la lliçó d'un mestre o el consell d'un pare. Hay veces que vas mentalizada en que: "oy que rollo no sé qué" y entonces es cuando mejor te lo pasas.
[Paula]. anar explicant i fer tot el rollo de teòrica. no? [Patrícia]. b) El seu significat sembla haver-se anat extenent per designar els tipus d'activitat d'una persona o un grup durant un període de temps i la forma de percebre aquesta activitat emocionalment (Vegeu: enrollar-se): Intermedios cada cuarto de hora [en televisión]. Te cortan el rollo. [Pablo]. ...per lo que et deia abans, que [quan intentaves parlar català] t'anaven tallant el rollo. [Pepe]. c) En aquest sentit, també pot designar una relació de tipus sexual: Pero aunque haya el rollo ese, no?, pues "me molaría enrollarme con él o con ella"... [Clara] d) En

conseqüència, també pot designar l'atmosfera que es respira en un lloc o colla de gent determinada, o fins i tot un estil de vida: "[poner en] discusión, pues, los malos rollos que han habido, las movidas, etcétera.

[Salva]. A ver, que sí, que muy buen rollo [entre chicas y chicos], pero que... [Pepe]. [La separació entre nois i

noies:] sí que ho veig el rollo, no ho veig pel rollo de gustos, ho veig pel rollo del corrillo de chicos y el corrillo de chicas [Patrícia]. e) Aleshores, també es pot

utilitzar el terme per indicar estats d'ànim: Que no hi havia ningú a l'escola taller, et feia un mal rollo de

venir. [Pepe]. Más o menos estoy bien. Traigo rollos chungos a veces. [Ricardo]. f) finalment, és utilitzat

genèricament per designar una qüestió, un tema. O sea, la ventaja que tienes, el rollo que tienes abogados.

[Salva]. El rollo de convivencia estuvo muy bien no?

[Salva]. Parlant d'una guerra, s'ha de parlar del rollo imperialista, del rollo capitalista, del rollo que

t'estan... [Pepe]. Entonces el rollo ya era sacarme este primer grado. [Lola].

ronear-se (rone(j)ar-se?) v. refl. Cercar algú que els altres li paguin la beguda: No sé, el Ayats siempre se ronea.

[Salva]

sa (sano) adj. Bo, autèntic, positiu: El sonido [de esa canción] es tope de sano, tío. [Salva?]

segureta m. Guàrdia de seguretat: Prohibido poner seguretas en los bares. [Salva]

seso, comer el (Vegeu: menjar el tarro) fr. Convèncer,
manipular les opinions i decisions d'una persona. Es que
la tele, no sé, come mucho el seso a la gente. [Irene]

sobar v.i. Dormir, clapar: ...amb ressaca i si no, pues, sobar,
no? [Jaume]. ...amb aquell local, menjaves, privaves,
sobaves [Ayats]

sobar-se (sobarse) v. refl. Tocar-se parts del cos: [La
profesora de mates], que se sobaba too el rato. [Paula]

sobat (sobao) adj. Passat de moda, avorrit. El rap s'havia
quedat molt sobat

suar la polla (sudar la polla) fr. v. Expressió utilitzada per
expressar indiferència envers una cosa o persona (Vegeu:
pelar-la): .[El] trato trato de tus compañeros de curro
que me suda mucho la polla [Clara]

súper adv. Molt, bastant. O siga, jo crec que és súper
possible, no? [Aleix]. ...uns graffitis súper macos no?
[Jaume]. Este niño sí, aparte que es superguai,
superagradable. [Lola]

tacha (tatxa?) f. Burilla, foc per a encendre la cigarreta. Me
dice: "me das tacha?". [Silvia]

talego m. Originàriament, una peça d'haixix amb la que es podien fer diversos porros. Actualment, degut possiblement a què l'haixix es solia comprar en unitats de mil pessetes, el mot s'utilitza amb el significat de 'mil pessetes': Cinc talegos. [Ayats]. Tenia una pedra de dos talegos, no? [Pepe]

tall (corte) m. Sentiment d'alienació d'una situació que percebem com a una amenaça a la nostra imatge; avergonyiment, sentit del ridícul: Sí, pero por miedos y por cortes, todo el mundo... [Aleix]. Si no sabes expresarte, sí te da corte [hablar catalán]. [Ricardo]

tallar-se (cortarse) v. refl. Quedar-se tallat, passar vegonya; per extensió, moderar-se: Me parece que cortarse, no creo que se corten mucho, ya se meten bastante con la gente. [Alicia]

taque m. Signatura personal que s'utilitza en graffitis: I va fer la firma: esto es un taque, vale. [Jaume]

tia, tiu (tía, tío) m. f. a) Noia, dona, o noi, home, en general: Al milikk hi ha ties molt potentes. [Patrícia]. Yo sí que me entendío a veces muy bien con alguna tía. [Pepe]. Una amistat entre un tiu i una tia [és possible]. [Aleix]. b) Utilitzat com a apel·latiu: [Imagínate que estoy preocupada por] no poder, que no me salga el fa, tía. Y a ti eso no te importa... [Magda]. Però, si sonava bé, tiu! [Salva]

tira, la fr. adv. Molt. Havia fet un treball...que m'havia tirat la tira de temps [Patrícia]

xuflo (*chuflo*) m. Porro, cigarret lligat a mà barrejat d'haixix o marihuana.

xungo (*chungo*) adj. Negatiu, dolent, indesitjable, perillós:

...vaig veure que la gent del carrer estaven traient coses molt xungues de drogues i tal [Jaume]. Ah! Eso es lo chungo. A mi no me importa (...) catalán o castellano... [Magda]. No voy a hacer la diferencia entre barrio chungo y barrio de estos. [Lola]. Es una sensació molt rara eh? Molt xunga. [Clara]. Antes sí, antes de la olimpiada, lo que quisieses... Pero ahora, está muy chungo. [Ricardo]. Home, hem passat èpoques xungues eh? [Clara]

xupar-se (*chuparse*) v. refl. Empassar-se, esp. un sèrie de televisió, una pel·lícula, un còmic: Es que yo la que chupo es la otra [sèrie de dibujos animados], yo me chupo la otra. [Pepel]

xuta (*chuta*) f. Xeringa, esp. quan és utilitzada per injectar-se alguna droga: Un tiu...li havia posat la xuta al coll. [Pepel]

xutar-se (*chutarse*) v. refl. Probablement originari de "to shoot", que en l'argot anglès vol dir, com a Barcelona, injectar-se droga, esp. heroïna.

zombi m. Persona en estat físico-anímic de cansament i insensibilitat provocat pel no dormir o pel consum de drogues. Éramos tres zombis entre tebeos [=mirant còmics al mercat de Sant Antoni] [Salva].